NOT TO BE ISSUED
OUT OF THE LIBRARY.

BOMBAY BRANCH

OF THE

ROYAL ASIATIC SOCIETY.

TOWN HALL, BOMBAY.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

ԳՕՐԻՆԵԱԼ

Ի Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱԻԳԵՐԵԱՆ

ՑԱՀԱԿԵՐՏՈՒԹԵՆԷ ՄԵԾԻՆ ՄԽԻԹԱՐԱՑ
ԲԱՐՈՒՆԱՊԵՏԻ.

Ի ՎԻԵՆԵՏԻԿ
Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՑՆ ՂԱԶԱՐՈՒ.

ՌՄԿԸ
Ա ՀԶ 41

A

GRAMMAR

ARMENIAN AND ENGLISH

BY

FATHER PASCHAL AUCHER
D. D.

MEMBER OF THE ARMENIAN ACADEMY OF ST. LAZARUS.

50002

VENICE

PRINTED AT THE PRESS OF THE
ARMENIAN ACADEMY.

1819

Arm 111

491.545
Auc/Gra
Ref 425

ADVERTISEMENT

Having published, in 1817, my Grammar English and Armenian for the benefit of my own Countrymen, I have composed the present Armenian and English in order to facilitate the progress of the English learner, and persons acquainted with that Language. In this Grammar, after the Eight parts of Speech, are placed as Exercises in the Armenian Language the two Apocryphal Epistles found in the Armenian Bible, as also Extracts from some Armenian Authors with an English translation. To this is adjoined without a translation a choice Collection from the best Armenian Writers.

I am not without hopes that this small Composition may meet with general approbation, and may perhaps induce some person

skilled in the two languages to publish one more copious. —Under this expectation I presume to offer it to the English Nation, from which I have, at all times, received the most flattering encouragement in my Literary pursuits.

Եւ հոգաա Տապանն յեւթնեքսորդումն ամսեանն ՚ի չոռանասներորդն ամսոյն ՚ի լերինս Արա-
րատայ ։

Ծննդ. Ը. 4.

And the Ark rested in the seventh month, on the seventeenth day of the month, upon the mountains of Ararat.

Gen. VIII. 4.

ԴԱՐԱՁԱՆԱԳՈՒԹԻՒՆ

GRAMMAR

Grammar teaches the art of speaking and writing correctly.

Human discourse is formed of letters, syllables and words.

Letters are the elements of a syllable.

A syllable is either one letter, or the union of letters.

A word is one or more syllables, which express some thing.

The union of words to explain our thoughts completely is called discourse.

The harmony of words with the rules of Grammar is called Syntax.

ԱԼՓԱԲԵՏՔ or ԱՅԲՈՒԲԵՆՔ

ALPHABET.

The Armenian Alphabet consists of thirty-eight letters.

Form.			*Name.*	*Sound.*
Ա	ա	ա	Ipe (as in *snipe*)	A as in *father*.
Բ	բ	բ	pïen (monosyllable)	P soft.
Գ	գ	գ	kim	K, C, Q.
Դ	դ	դ	tah	T soft.
Ե	ե	ե	yetch	YE as in *yes*.
Զ	զ	զ	zah	Z or S soft.
Է	է	է	a (as in *able*)	A or E.
Ը	ը	ը	yet	U as in *us*.
Թ	թ	թ	twoh	T hard.
Ժ	ժ	ժ	j (french, or as english *s* in the words *pleasure, measure, leisure, treasure*.)	
Ի	ի	ի	inny	I or E.
Լ	լ	լ	liune	L.
Խ	խ	խ	cha	CH german or as χ greek.
Ծ	ծ	ծ	dzah	Dz.
Կ	կ	կ	ghien (monosyllable)	G hard.
Հ	հ	հ	hoah	H.
Ձ	ձ	ձ	tzah	Tz.
Ղ	ղ	ղ	ghahd	GH as γ greek.
Ճ	ճ	ճ	jay	J or G soft.

Մ	մ	ʃ	mien (monosyllable as in french *mienne*)	M.
Յ	յ	ʒ	he	H soft.
Ն	ն	ʓ	noo	N.
Շ	շ	ʔ	shah	SH.
Ո	ո	ʕ	wo	WO (as in *worthy*)
Չ	չ	ʡ	tchah	TCH or CH (as in *charity*)
Պ	պ	ʢ	bay	B.
Ջ	ջ	ʣ	tcha	CH or TCH soft.
Ռ	ռ	ʤ	rrah	R hard as in *raft*.
Ս	ս	ʥ	sa	S.
Վ	վ	ʦ	viev (monosyllable)	V.
Տ	տ	ʧ	diune *or* dune (the *u* as in *june*)	D.
Ր	ր	ʨ	ray	R soft.
Ց	ց	ʩ	tzo	Tz hard.
Ւ	ւ	ʪ	une (as in *june*)	U.
Փ	փ	ʫ	pure	P.
Ք	ք	ʬ	ka *or* cha	K, CH (as in *archangel*)
Օ	օ	ʭ	o	O
Ֆ	ֆ	ʮ	pha *or* fa	PH or F.

The 36 Characters from Ա to Ք were formed in the fourth Century; the last two Օ and Ֆ were introduced into the Armenian Alphabet in the twelfth Century.

Ձայնաւորք, *Vowels*.

ա, է, ի, ը, ի, ո, ու,

Բաղաձայնք, *Consonants.*

բ, գ, դ, զ, թ, ժ, լ, խ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, յ, ն, շ, չ, պ, ջ, ռ, ս, վ, տ, ր, ց, փ, ք, Ֆ.

ՎԱՆԿ, ՓԱՂԱՒՈՒԹԻՒՆ or ՍԻՒԼԱԲԱՅ.

SYLLABLE.

A Syllable is an articulate sound, as, առ, *ar*. նա, *nah*. պար, *tar*. աղտ, *aghd*. որմ, *worm*. բարդ, *part*.

A Syllable may be also composed of six letters, as, սեամբք, *siampk*. ջուրբք, *chiurpk*.

Two or three Consonants are sometimes formed before or after a Vowel.

Double Consonants at the end of a Syllable are pronounced short, as, տարբր, *darr*. քաղաքք, *cahghack*.

When the word ends with double ն, in the pronunciation an ը is inserted, as, մտանն (մտանընն) *madnun*. ձեռնն (ձեռնընն) *tziernun*.

So also when in the beginning of a word the same consonant is doubled, as, շշուկ (շըշուկ) *shushoog*. կկոց (կըկոց) *gugotz*.

When the liquids ն, ղ, ր, are at the end of a syllable after another consonant, they have equally in the pronunciation the letter ը, as, մուղն (մուղընն) *moogun*. աստղ (աս-

տըղ) *asdugh*. դուստր (դուստըր) *toosder*.

But not when they precede the consonant, as, դունտ, *coond*. աղտ, *aghd*. կարդ, *garck*.

Likewise when the consonants are different, as, թուղթ, *tooght*. սուրբք, *soorpk*. հոգմք, *hoghmk*.

In the beginning of many words between two consonants the letter ը is understood in the oblique cases in stead of another vowel of the nominative case, as, ձուկն, *tzoogun*. ձկան (ձըկան) *tzugan*. միշտ, *mishd*. միշտակայ (մըշտակայ) *mushdagah*.

ԸՆՏԵԼ ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆՔ

FAMILIAR ABBREVIATIONS

ամ	ամենայն.	թ֊ or ք֊	թուական.
յն	այսինքն.	՚ի վեր	՚ի վերայ.
ած	աստուած.	կիր	կամ.
ոյ	աստուծոյ.	Յս	Յիսուս.
ով	աստուծով.	նր	նորա.
բշխ	բաղխում.	նմնկ	նմանակ.
դր	դորա.	նք	նորք.
եղ	եաղ.	նց	նոցա.
եւ	եւս.	նս	նոսա.
եւն	եւ այլն.	ոպկ	որպէս.
ընդ	ընդ.	պս or պ	պէս.
ըստ	ըստ.	սր	սորա.
թն or ն֊	թուին.	ստկ	սմանակ.
թռ or է֊	թուական.	ս֊ք	սորք.
թհ or հ֊	թուականէ.	սց	սոցա.

սկիզբ	սոցանէ.	վէմ	վասն որոյ.
տէր	սուրբ.	տէր	տէր.
սէյ	սրբոյ.	տուն	տեառն.
սէյց	սրբոց.	ձէ	քան.
վէմ	վասն.	Վէմ	Վրիստոս.

ԲԱՌ. WORD.

A word is an articulate sound expressive of our ideas.

Words in the Armenian language consist of eight parts of speech: Nouns, Pronouns, Verbs, Participles, Prepositions, Adverbs, Conjunctions, Interjections.

ԱՆՈՒՆ. NOUN.

A Noun signifies some substance, or quality, as, *մարդ*, *man*. *երկիր*, *earth*. *լոյս*, *light*. *արքայութիւն*, *kingdom*. *հոգի*, *soul*, *spirit*. *անձն*, *person*. *բնութիւն*, *nature*. *միտք*, *mind*, *thought*: *բարի*, *good*. *գեղեցիկ*, *handsome*. *քաղցր*, *sweet*. *մեծ*, *great*.

In Nouns six peculiarities are to be considered: Gender, Form, Species or Kind, Number, Case, Declension.

GENDER.

In the Armenian language the Genders are distinguished by their natural significations, as

MASCULINE.

Ադամ, *Adam*. Մովսէս, *Moses*. Պետրոս, *Peter*. Գրիգոր, *Gregory*. Վարդան, *Vardan*, etc.

Հայր, *father*. Եղբայր, *brother*. Ուստր, *son, a male-child*. Փեսայ, *a husband, spouse*. Աներ, *a father-in-law*. Քեռի, *uncle, a mother's brother*. Կնքահայր, *gossip, Godfather*. Այր, *man; husband*. Ծառայ, *a man-servant*. Թագաւոր or արքայ, *king*. Նախարար, *satrap, a peer*. Ցուլ, *a bull*. Եզն, *an ox*. Քաղ, *a he-goat*. Խոյ, *ram, a male sheep*. Զուարակ, *bullock, a young ox*. Եղջերու, *a stag*. Աքաղաղ, *cock*, etc.

Տեառն, *tribunal*. Զօր, *soldiers*. Հեծելազունդ, *cavalry, horse-troops*, etc.

FEMININE.

Եւայ, *Eve*. Սառա, *Sarah*. Մարիամ, *Mary*. Շուշան or Շուշանիկ, *Susanna*. Վարդուհի, *Rose*, etc.

Տատն, *grandmother*. Մայր, *mother*. Քոյր, *sister*. Հարսն, *spouse, bride*. Կին, *woman; wife*. Դուստր, *daughter*. Աղջիկ, *girl; maid*. Զոքանչ, *mother-in-law*. Նոր, *son's wife, daughter-in-law*. Սկեսուր, *mother-in-law, husband's mother*. Կնքամայր, *gossip, Godmother*. Դշխոյ, տիկին, Թագուհի, *queen, princess*. Օրիորդ, *young girl*. Նաժիշտ, աղախին, *servant-maid*. Կով, *cow*. Երինջ, *hei-*

fer, a young cow. մաքի, *ewe, female sheep.* մարի, *hen.* եղն, *hind,* etc.

COMMON.

Արդ, *man.* որդի, զաւակ, *child.* տղայ, *infant.* ժառանգ, *an heir.* թոռն, *grandson,* or *grand-daughter.* թռչուն, *bird.* առիւծ, *lion,* or *lioness.* կորիւն, *a young beast.* ձագ, *chick, chicken.* հաւ, *bird, fowl.* ոչխար, *sheep.* արջառ, *cattle.* աղաւնի, *pigeon, dove.* ձի, *horse.* շուն, *dog, bitch.* դիւթ, *charmer.* մարգարէ, *prophet,* or *prophetess,* etc.

NEUTER.

Ջուր, *water.* օդ, *air.* հող, *earth.* մարմին, *body.* երկինք, *heaven.* լոյս, *light.* ծառ, *tree.* ձեռք, *hand.* ոտք, *foot.* հոգի, *soul, spirit.* միտք, *mind.* տուն, *house.* աթոռ, *chair.* կեանք, *life.* մահ, *death.* համբերութիւն, *patience.* անիրաւութիւն, *injustice,* etc.

The Genders are distinguished also in this manner: Այր մարգարէ, *prophet, a male prophet.* կին մարգարէ, *prophetess, a female prophet.* այր մարդ, *man, male.* կին մարդ, *woman.* մատակ առիւծ, *lioness, female lion, a she-lion.* արու աղաւնի, *male pigeon.* աղջիկ տղայ, *girl, a female child,* etc.

Some Genders are indicated also by their terminations, as

MASCULINE.

Յովհաննէս, *John*. Յուլիանոս, *Julian*. Աթանասիոս, *Athanasius*. Թէոդորոս, *Theodore*, etc.

FEMININE.

Յովհաննա, *Joan*. Յուլիանէ, *Juliana*. Աթանասիա, *Athanasia*. Թէոդորա, *Theodora*, etc.

Վարդուհի, *Rose*. քրմուհի, *a priestess heathenish*. քահանայուհի, *a priestess*. մարգարէուհի, *a prophetess*. Աստուածուհի, *Goddess*. արքայուհի, թագուհի, տիրուհի, *queen, princess*. վկայուհի, *a she-martyr*. Աբբայուհի, *an Abbes*. Սարկաւագուհի, *Deaconess*, etc.

Վարդանդուշ, *Vard's daughter*. Սահակադուշ, *Isaac's daughter*. Խոսրովիդուխտ, *Chosroes' daughter*. Հրմզդուխտ, *Hormistus' daughter*, etc.

FORM.

The Forms of the nouns are three: Simple, as, մարդ, *man*: Accompanied by a particle before, as, անմարդ, *inhuman*: Composed of entire words, as, մարդասէր, *human, kind*.

The different modes of producing compound epithets and words, are the treasure and ornament of the Armenian language; a thousand varieties of compounded

words may be made in this tongue as may be percieved in the Armenian Grammar published 1815.

SPECIES, or KIND.

There are two Kinds of words: Primitive, as, մարդ, *man:* and Derivative or Derived having at the termination a particle, as, մարդկային, *human*.

The Derivatives are most abundant in the Armenian language.

NUMBER.

Numbers are two: Singular, as, մարդ, *man:* and Plural, as, մարդք or մարդիկ, *men*.

The plural of some nouns is formed in a particular manner, as, կին, *woman*, կանայք, *women*. վանք, *convent*, վանորայք, վանորեայք or վանեցայք, *convents*. գիր or գիրք, *book*. գրեան, *books*. մանուկ, *child, boy*, մանկտի, *children, boys*.

The proper nouns are sometimes made plural with the particle եան, as, Գրիգոր, *Gregory*, Գրիգորեանք, *Gregories*. Յովհաննէս, *John*, Յովհաննիսեանք, *Johns*.

The Cases in the Armenian language according to the modern authors are *ten* in number.

1. Nominative, մարդ, *the man*.
2. Genitive, մարդոյ, *of the man*.
3. Dative, մարդոյ or ՚ի մարդ, *to the man*.
4. Accusative, զմարդ, *the man*.
5. Ablative, ՚ի մարդոյ, *from the man*.
6. Narrative, զմարդոյ, *concerning the man*.
7. Instrumental, մարդով, *by means of man*.
8. Circumdative, զմարդով, *about the man*.
9. Commorative, ՚ի մարդ or ՚ի մարդո՛մ, *in the man*.
10. Vocative, ո՛վ մարդ, *o man*!

It is to be remarked in this declension that the second case is changed in the termination. The third in the termination, and is then denominated the *dative-declined-in-the-termination*: and sometimes has before it a letter or preposition, and is then called the *dative-with-the-preposition*. The fourth case has before it the letter զ, which is sometimes omitted or understood. The fifth case changes in the termination, and has the letter or preposition ՚ի before it; or the letter յ when followed by a vowel. The sixth case likewise changes in the termination, and has before it the letter զ. The seventh case changes in the termination. The eighth case also, and has before it the let-

ler ـِ. The ninth case has before it the letters ـِ or ـِ, and when changed in the termination has always before it the same letter or preposition. The tenth case has before it the interjection ـَ or ـَا, but not always expressed.

According to the ancient authors the cases are properly only six.

1. Nominative.
2. Genitive.
3. Dative.
4. Accusative.
5. Ablative.
6. Instrumental.

And these will be followed in the present grammar.

DECLENSION.

Concerning the number of declensions of the nouns the opinions of authors are various: we will reckon *ten* dividing them into two classes according to the grammar published in 1815.

The first class contains six *simple* or *regular* declensions, and the second four *mixed* or *irregular* declensions: and they are distinguished from the second and sixth cases in this manner.

REGULAR DECLENSIONS.

	SINGULAR.		PLURAL.	
	Gen.	*Instr.*	*Gen.*	*Instr.*
1.	ի,	իս.	ից,	իս.
2.	ի,	աս.	աց,	աս.
3.	ոյ,	ով.	ոց,	ովք.
4.	ան,	ամբ.	անց,	ամբք.
5.	ու,	ու.	ուց,	ուք.
6.	եր,	երբ or	երց,	երբք or
	եղ,	եղբ.	եղց,	եղբք.

IRREGULAR DECLENSIONS.

	SINGULAR.		PLURAL.	
	Gen.	*Instr.*	*Gen.*	*Instr.*
1.	ոյ,	ոով or	եաց,	ոովք or
		եաս.	եայց,	եաւք.
2.	ին,	ամբ.	անց,	ամբք.
3.	ոջ,	աս or ամբ.	անց,	ամբք.
4.	այ or եայ,	աս or եաս.		

FIRST DECLENSION.

SINGULAR.

1. Թագաւոր, the king.
2. Թագաւորի, of the king.
3. Թագաւորի or Թագաւորոյ, ցԹագաւորոյ, to the king.

4. զԹագաւոր, the king.
5. յԹագաւորէ, from the king.
6. Թագաւորաւ, with *or* by the king.

PLURAL.

1. Թագաւորք, the kings.
2. Թագաւորաց, of the kings.
3. Թագաւորաց or յԹագաւորս, ցԹագաւորս, to the kings.
4. զԹագաւորս, the kings.
5. յԹագաւորաց, from the kings.
6. Թագաւորաւք, with *or* by the kings.

It may be seen by this example that the letters ր, ս, ց form the plural; but are not always signs of the plural in the termination of a word, as, քաղաք, *city*. լոյս, *light*. հաց, *bread*: which in the plural form քաղաքք, *cities*. լոյսք, *the lights*. հացք, *the loaves*.

The second and fifth cases carry before them the letter յ, when the noun begins with a vowel, and the letter ՚ի, when the noun begins with a consonant.

The cases are generally formed either by the addition of a vowel to the nominative, as, բառ, *word*, բառի, *of the word*. գետ, *river*, գետոյ, *of the river*. զգեստ, *coat*, զգեստու, *of the coat*. Տրդատ, *Tiridates*, Տրդատայ, *of Tiridates*: or by placing in the termination of a word the vowel of the last syllable, as, գիծ, *line*, գծի, *of the line*. դարբին, *workman*, դարբնի, *of the workman*: or by omitting a vowel of the last syl-

lable, as, *աոեահն, tribunal, աոեհնի, of the tribunal*: or by exchanging one vowel for another, as, *պարտեզ, garden, պարտիզի, of the garden.*

Some nouns have no singular, as, *փառք, glory. բարք, custom. դժոխք, hell. կուռք, idol. կեանք, life. երեսք, face. աղօթք, prayer*, etc.

And others no plural, as, *յոյս, hope. սէր, affection, love. քուն, sleep. երկիր earth. ասր, wool. խաւար, the dark*, etc.

SECOND DECLENSION.

SINGULAR.

1. կարգ, the order.
2. կարգի, of the order.
3. կարգի or 'ի կարգ, առ. կարգ, to the order.
4. զկարգ, the order.
5. 'ի կարգէ, from the order.
6. կարգաւ, with *or* by the order.

PLURAL.

1. կարգք, the orders.
2. կարգաց, of the orders.
3. կարգաց or 'ի կարգս, to the orders.
4. զկարգս, the orders.
5. 'ի կարգաց, from the orders.
6. կարգաւք or կարգօք, with *or* by the orders.

THIRD DECLENSION.

SINGULAR.

1. Ի՝արդ, the man.
2. Ի՝արդոյ, of the man.
3. Ի՝արդոյ or Ի՝արդում or 'ի Ի՝արդ, to the man.
4. զԻ՝արդ, the man.
5. 'ի Ի՝արդոյ, from the man.
6. Ի՝արդով, with *or* by the man.

PLURAL.

1. Ի՝արդք, the men.
2. Ի՝արդոց, of the men.
3. Ի՝արդոց or 'ի Ի՝արդս, to the men.
4. զԻ՝արդս, the men.
5. 'ի Ի՝արդոց, from the men.
6. Ի՝արդովք, with *or* by the men.

FOURTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. Հիմն, the foundation.
2. Հիմանն, of the foundation.
3. Հիմանն or 'ի Հիմն, to the foundation.
4. զՀիմն, the foundation.
5. 'ի Հիմանէ, from the foundation.
6. Հիմամբ, with *or* by the foundation.

PLURAL.

1. հիմունք, the foundations.
2. հիմանց, of the foundations.
3. հիմանց or ՚ի հիմունս, to the foundations.
4. զհիմունս, the foundations.
5. ՚ի հիմանց, from the foundations.
6. հիմամբք, with *or* by the foundations.

FIFTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. գանձ, the treasure.
2. գանձու, of the treasure.
3. գանձու or ՚ի գանձ, to the treasure.
4. զգանձ, the treasure.
5. ՚ի գանձէ, from the treasure.
6. գանձու, with *or* by the treasure.

PLURAL.

1. գանձք, the treasures.
2. գանձուց, of the treasures.
3. գանձուց or ՚ի գանձս, to the treasures.
4. զգանձս, the treasures.
5. ՚ի գանձուց, from the treasures.
6. գանձուք, with *or* by the treasures.

SIXTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. Ղբիւր, the fountain.
2. Ղբեր, of the fountain.
3. Ղբեր, or յՂբիւր, to the fountain.
4. զՂբիւր, the fountain.
5. յՂբերէ or յՂբիւրէ, from the fountain.
6. Ղբերբ or Ղբերաւ, with *or* by the fountain.

PLURAL.

1. Ղբերք or Ղբիւրք, the fountains.
2. Ղբերց or Ղբերաց, of the fountains.
3. Ղբերց, Ղբերաց or յՂբերս, յՂբիւրս, to the fountains.
4. զՂբերս or զՂբիւրս, the fountains.
5. յՂբերց or յՂբերաց, from the fountains.
6. Ղբերբք or Ղբերաւք, with *or* by the fountains.

SEVENTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. Տեղի, the place,
2. Տեղւոյ, of the place,
3. Տեղւոյ or Տեղւոջ or 'ի Տեղի, to the place.

4. զՏեղի, the place.
5. 'ի Տեղւոյ or 'ի Տեղւոջէ, from the place.
6. Տեղեաւ, with *or* by the place.

PLURAL.

1. Տեղիք, the places.
2. Տեղեաց, of the places.
3. Տեղեաց or 'ի Տեղիս, to the places.
4. զՏեղիս, the places.
5. 'ի Տեղեաց, from the places.
6. Տեղեաւք or Տեղեօք, with *or* by the places.

EIGHTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. Բեռն, the burden.
2. Բեռին, of the burden.
3. Բեռին or 'ի Բեռն, to the burden.
4. զԲեռն, the burden.
5. 'ի Բեռանէ, from the burden.
6. Բեռամբ, with *or* by the burden.

PLURAL.

1. Բեռինք, the burdens.
2. Բեռանց, of the burdens.
3. Բեռանց or 'ի Բեռինս, to the burdens.
4. զԲեռինս, the burdens.
5. 'ի Բեռանց, from the burdens.
6. Բեռամբք, with *or* by the burdens.

NINTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. կին, the woman *or* the wife.
2. կնոջ, of the woman.
3. կնոջ or 'ի կին, to the woman.
4. զկին, the woman.
5. 'ի կնոջէ, from the woman.
6. կնաւ or կանամբ, with *or* by the woman.

PLURAL.

1. կանայք, the women *or* the wives.
2. կանանց, of the women.
3. կանանց or առ կանայս, to the women.
4. զկանայս, the women.
5. 'ի կանանց, from the women.
6. կանամբք, with *or* by the women.

The following are declined in this manner.

SINGULAR.

1. գիւղ or գեօղ, the village.
2. գեղջ, of the village.
3. գեղջ or 'ի գիւղ, to the village.
4. զգիւղ, the village.
5. 'ի գեղջէ, from the village.
6. գիւղիւ, with *or* by the village.

PLURAL.

1. Գ֊իւղք, the villages.
2. Գ֊իւղից, of the villages.
3. Գ֊իւղից or 'ի Գ֊իւղս, to the villages.
4. զԳ֊իւղս, the villages.
5. 'ի Գ֊իւղից, from the villages.
6. Գ֊իւղիւք or Գ֊իւղօք, with *or* by the villages.

SINGULAR.

1. Տէր, the Lord, the Master.
2. Տեառն, of the lord.
3. Տեառն or ցՏէր, to the lord.
4. զՏէր, the lord.
5. 'ի Տեառնէ or 'ի Տեռնէ, from the lord.
6. Տերամբ, with *or* by the lord.

PLURAL.

1. Տեարք, the Lords, the Masters.
2. Տեարց or Տերանց, of the lords.
3. Տեարց, Տերանց or ցՏեարս, to the lords.
4. զՏեարս, the lords.
5. 'ի Տեարց or 'ի Տերանց, from the lords.
6. Տերամբք, with *or* by the lords.

SINGULAR.

1. Ա֊ր or ()ր, the day.
2. Ա֊ուր, of the day.
3. Ա֊ուր or յԱ֊ր or յ()ր, to the day.
4. զԱ֊ր or զ()ր, the day.
5. յԱ֊րէ or յ()րէ, from the day.
6. Ա֊ուրբ, with *or* by the day.

PLURAL.

1. Աւուրք, the days.
2. Աւուրց, of the days.
3. Աւուրց or յԱւուրս, to the days.
4. զԱւուրս, the days.
5. յԱւուրց, from the days.
6. Աւուրբք, with *or* by the days.

SINGULAR.

1. Հայր, the father.
2. Հաւր or Հօր, of the father.
3. Հաւր, Հօր or ցՀայր, to the father.
4. զՀայր, the father.
5. 'ի Հաւրէ or 'ի Հօրէ, from the father.
6. Հայրբ, with *or* by the father.

PLURAL.

1. Հարք, the fathers.
2. Հարց or Հարանց, of the fathers.
3. Հարց, Հարանց or ցՀարս, to the fathers.
4. զՀարս, the fathers.
5. 'ի Հարց or 'ի Հարանց, from the fathers.
6. Հարբք, with *or* by the fathers.

TENTH DECLENSION.

SINGULAR.

1. Տիգրան, Tigranes.
2. Տիգրանայ, of Tigranes.
3. Տիգրանայ or 'ի Տիգրան, to Tigranes.

4. զՏիգրան, Tigranes.
5. 'ի Տիգրանայ, from Tigranes.
6. Տիգրանաւ, with *or* by Tigranes.

SINGULAR.

1. Հեղինէ, Helena.
2. Հեղինեայ, of Helena.
3. Հեղինեայ or առ Հեղինէ, to Helena.
4. զՀեղինէ, Helena.
5. 'ի Հեղինեայ, from Helena.
6. Հեղինեաւ, with *or* by Helena.

ԱՆՈՒՆԱՆ, ADJECTIVE.

An Adjective is a word added to a Substantive to express its quality.

Adjectives in the Armenian language admit besides the number or case the degrees of comparison.

The Comparatives are formed in three modes: 1. with the particle գոյն, as, *բարի, good, բարեգոյն, better. չար, bad, չարագոյն, worse. բազում, much, many, բազմագոյն, more.* 2. with the prepositions գան, եւս, առաւել as, մեծ, *great,* մեծ գան, մեծ եւս, առաւել մեծ, *greater.* 3. with different cases of the substantive, as, մեծն մարգարէից, *greater than all prophets.* մեծն 'ի մարգարէսն, *greater amongst the prophets.*

The Superlatives are also formed in three

manners: 1. with the particles ամէն or ամէն, գեր, ՚ի, երե՛ or ե՛ put before them, as, ամենաբարի, *best*. ամենիմաստուն, *wisest*. գերամաքուր, *most clean*. ՚ի՛ամէնայնէ, *most convenient*. եռաՙի՛, *greatest*. 2. by adding to them some adverbs, as, և ՚ի՛ապոյն or ՚ի՛ապոյն և, *greatest*. յոյժ վատաբարապոյն, անհնարին չար, *worst*. ամենևին գեղեցիկ, *most handsome*. երիցս եղկելի, *most miserable*. 3. by redoubling the positives, as, ՚ի՛աՙի՛, *greatest*, չարաչար or չար առաւել քան զչար, *worst*.

ՄԻՋԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱՆՔ,

MIDDLE NOUNS.

Those nouns are named *middle* or *mixed*, which are neither Substantives nor Pronouns, and are classed generally in English among the Adjectives.

They are of five kinds: Numeral, Partitive, General, Interrogative and Relative.

THE NOUNS NUMERAL.

The nouns numeral are of five kinds: Absolute, Cardinal, Separative, Distributive, and Replicative.

Մի or միհն, միու, եզ, *One.*
Երկու, *two.*
Երեք or եու, երը, *three.*
Չորք or Չորս, *four.*
Հինգ, *five.*
Վեց, *six.*
Եւթն or Եօթն, *seven.*
Ութ, *eight.*
Ինն, *nine.*
Տասն, *ten.*
Տասնմի, *eleven.*
Երկուտասան, *twelve.*
Երեքտասան, *thirteen.*
Չորեքտասան, *fourteen.*
Հինգտասան, *fifteen.*
Վեցտասան, *sixteen.*
Եւթնեւտասն or Եօթնեւտասն, *seventeen.*
Ութեւտասն or Ութուտասն, *eighteen.*
Իննեւտասն or Իննուտասն, *nineteen.*
Քսան, *twenty.*
Քսան եւ միւ, *twenty one.*
Երեսուն, *thirty.*
Երեսուն եւ երկու, *thirty two.*
Քառասուն, *forty.*
Քառասուն եւ երեք, *forty three.*
Հիսուն, *fifty.*
Հիսուն եւ չորք, *fifty four.*
Վաթսուն, *sixty.*
Եւթանասուն, *seventy.*
Ութսուն, *eighty.*

Ինսուն, *ninety*.
Ինսուն և ինն, *ninety nine*.
Հարիւր, *hundred*.
Երկերիւր, *two hundred*.
Երեքհարիւր, *three hundred*.
Չորեքհարիւր, *four hundred*.
Հինգհարիւր, *five hundred*.
Վեցհարիւր, *six hundred*.
Եւթնհարիւր, *seven hundred*.
Ութհարիւր, *eight hundred*.
Իննհարիւր, *nine hundred*.
Հազար, *thousand*.
Բեւր or Բիւր, *ten thousand*.

CARDINAL.

Առաջին, or առաջնորդ, առաջներորդ, նախկին, նախնի, *First*.
Երկրորդ, *second*.
Երրորդ or Երիր, *third*.
Չորրորդ or Չորիր, քառորդ, *fourth*.
Հինգերորդ, *fifth*.
Վեցերորդ, *sixth*.
Եւթներորդ, *seventh*.
Ութերորդ, *eighth*.
Իններորդ, *ninth*.
Տասներորդ, *tenth*.
Քսաներորդ, *twentieth*.
Երեսներորդ, *thirtieth*.
Քառասներորդ, *fortieth*.
Հիսներորդ, *fiftieth*.
Վաթսներորդ, *sixtieth*.
Եւթանասներորդ, *seventieth*.

Ութանեերորդ, *eightieth*.
Ինիսնեերորդ, *ninetieth*.
Հարիւրերորդ or Հարիւրորդ, *hundredth*.
Երկերիւրերորդ, *two hundredth*.
Հազարերորդ, *thousandth*.

SEPARATIVE.

Միակ, *One, sole, only*.
Երկեակ or Երկակ, *two only, two*.
Երեակ, *three only, three*.
Չորեակ or Քառեակ, *four only, four*.
Հնգեակ, *five only, five*.
Տասնեակ, *ten only, ten*.
Եւթանասնեակ, *seventy only, seventy*.
Հարիւրեակ, *hundred only, hundred*.

DISTRIBUTIVE.

Երկոքեան or Երկոքին, *Both, the two*.
Երեքեան or Երեքին, *the three*.
Չորեքեան or Չորեքին, *the four*.
Եւթանեքեան or Եւթանեքին, *the seven*.
Երկոտասանեքեան or Երկոտասանեքին, *the twelve*.
Երկաքանչիւր, *both, one and the other*.

REPLICATIVE.

Երկապատիկ or Կրկին, *Double, two*.
Երեքապատիկ, Եռապատիկ or Երեքկին, *triple, treble, threefold*.
Չորեքապատիկ, Քառապատիկ or Չորեքկին, *fourfold*.
Հնգապատիկ, *quintuple, fivefold*.

Եւթնապատիկ, *sevenfold.*
Տասնապատիկ, *tenfold.*
Հարիւրապատիկ, *hundredfold.*
Հազարապատիկ, *thousandfold.*

THE NOUNS PARTITIVE.

Ումն, Ումք, Ոք, *Some, somebody, one, any, whosoever.*
Ոմն, Ոմնէ, *a, one, some, certain, single, any.*
Միմեանց, or Իրերաց, *of one, of the other.*
Ուրաքանչիւր or Ինքնիւր, *each, every, any.*
Միւս or Միւս, *other, another.*
Այլ ոք, Այլ ումն, *another.*
Այլ իմն, Այլ ինչ, *another, different.*
Միւս ումն, *another.*
Ուրաքանչիւր ոք, *every one.*
Ուրաքանչիւր ինչ, *every or any thing.*
Միթէ մի, *every, any.*
Վասն ինչ or Վասն մի, *some, not many.*

THE NOUNS GENERAL.

Ամենայն or Ամէն, *All, every, any.*
Ամենեքեան or Ամենեքին, *all, every one.*
Ողջ, *all, whole, entire, total.*
Ողջունքեքեան or Ողջունքեքին, *all, every one.*
Համայն, Համակ, Համօրէն, Հնաւ, Ողջոյն, *all, whole, entire, total, complete.*
Ամենայն ոք, *every one.*
Ամենայն ինչ, *every or any thing.*
Որ ոք, *whoever, whosoever.*

Ամէն ինչ, *whatsoever*.
Ոչ ոք, *none, not one, not any, nobody*.
Ոչ ինչ or Ոչ մի ինչ, *nothing, not any thing*.

THE NOUNS INTERROGATIVE.

Ո՞ or Ո՞վ, *Who? which person?*
Ո՞ր, *who? which?*
Ո՞ւնչ, *what? which?*
Ո՞րան՛, *how much? how many?*
Ո՞վ ոք, Ո՞ ոք, Ո՞ր ոք, *whoever? who?*
Ո՞ր ինն, Ո՞ւնչ ինչ, *whatever? what?*
Ո՞րպիսի, Ո՞ւնչպիսի, *what? which?*
Ո՞րքան, Ո՞րչափ, *how much? how many?*

THE NOUNS RELATIVE.

Այսպիսի, Այնպիսի, *Such like, same, similar, as, so.*
Զոր պիսի, Զայնպիսի, *so, as, like, similar.*
Նոյնպիսի, Նայնպիսի, *so, as, as that, like that.*
Այնքան, Այնքան, *so much, as many.*
Այնչափ, Այնչափ, *so much, as many.*
Զոր քան, Զայնքան, *so many, so much.*
Զոր չափ, Զայնչափ, *so many, so much.*
Նոյնքան, Նայնքան, *so many, so much.*
Նոյնչափ, Նայնչափ, *so many, so much, so much as.*

All these middle nouns are declined under one of the ten Declensions of Nouns substantive, except Ամն and Ամք, which are diffe-

rently declined in the singular, but similarly in the plural number, as

SINGULAR.

1. մի, one, some.	ոք, one, any person.
2. միոյ, of one.	ումեք, of any.
3. միում, to one.	ումեք, to any.
4. զմի, one.	զոք, any.
5. յմիումէ, from one.	յումեքէ, from any.
6. միովք, with *or* by one.	ովքեւէ, with *or* by any.

PLURAL.

1. մունք, some.
2. մանց, of some.
3. մունց or յմունս, զմունս, to some.
4. զմունս, some.
5. յմանց, from some.
6. մովք, with *or* by some.

ԴԵՐԱՆՈՒՆ, PRONOUN.

Pronouns stand in place of Nouns and, like them, have case, number, and particularly the first, second and third persons, as, *ես, I. դու, thou. նա, he.*

In Armenian they have no genders.

There are four kinds of Pronouns: Substantive or Personal, as, *ես I. դու, thou,*

ինքն, *he, himself*. իւր, *own, himself*. Definitive, as, սա, *this* (person or thing) դա, *that* (person or thing) նա, *that, he, she, it*. Possessive, as, իմ or իմոյն, *my, mine*. մեր or մերոյն, *our, our's*. քոյ or քոյն, *thy, thine*. ձեր or ձերոյն, *your, your's*. իւր or իւրոյն, *his, hers, its*. իւրեանց, *their, their's*. And Relative, as, որ, *who, which, that, what*.

The three letters ս, դ, ն are called Articles-distinctive-of-the-persons; and, joined to the terminations of words and Verbs, shew their persons or order, and are used as pronouns personal, possessive, and definitive, as, մարդս, *I who am a man*, or *my man*, or *this man*. մարդդ, *thou who art a man*, or *thy man*, or *that man*. մարդն, *he who is a man*, or *his man*, or *that man*.

DECLENSIONS OF THE PERSONAL PRONOUNS.

1. *Person.*

SINGULAR.

1. ես, I.
2. իմ, of me, mine *or* my.
3. ինձ, ց|ս, առ| ս, to me.
4. զ|ս, me.
5. յ|ինէն, from me.
6. |ինև, with *or* by me.

PLURAL.

1. Մեք, we.
2. Մեր, of us, our, *or* our's.
3. Մեզ, ցՄեզ, առ Մեզ, to us.
4. զՄեզ, us.
5. 'ի Մենջ, from us.
6. Մեւք or Մեօք, with *or* by us.

2. *Person.*

SINGULAR.

1. Դու, thou.
2. Քո, of thee, thine, *or* thy.
3. Քեզ, առ Քեզ, ցՔեզ, to thee.
4. զՔեզ, thee.
5. 'ի Քենջ, from thee.
6. Քեւ, with *or* by thee.

PLURAL.

1. Դուք, ye *or* you.
2. Ձեր, of you, your *or* your's.
3. Ձեզ, ցՁեզ, առ Ձեզ, to you.
4. զՁեզ, you.
5. 'ի Ձենջ, from you.
6. Ձեւք or Ձեօք, with *or* by you.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. Նա, he *or* himself.
2. Նորա, of him, *or* his.
3. Նմա or առ Նա, to him.

4. զ|ինքն, him.
5. յ|ինքենէ, from him.
6. |ինքեամբք, with *or* by him.

PLURAL.

1. |ինքեանք, they *or* themselves.
2. |ինքեանց, of them, their *or* their's.
3. |ինքեանց or առ |ինքեանս, to them.
4. զ|ինքեանս, them.
5. յ|ինքեանց, from them.
6. |ինքեամբք, with *or* by them.

|ինքն alone signifies *he*, *she*, but accompanied by another pronoun signifies *self*, as, *ես ինքն*, *myself*. *դու ինքն*, *thyself*. *նա ինքն*, *himself*.

SINGULAR.

1.
2. |ւր or |ւրեան, his.
3. |ւր, |ւրեան or առ |ւր, to him, to himself.
4.
5. յ|ւրմէ, from him, from himself.
6. |ւրև, |ւրեաւ or |ւրեամբ, with *or* by him *or* himself.

PLURAL.

1.
2. |ւրեանց, their, their's.
3. |ւրեանց, to them *or* to themselves.
4.
5. յ|ւրեանց, from them, from themselves.
6. |ւրեամբք, with *or* by them, *or* themselves.

Declension of Definitive Pronouns Personal.

1. *Person.*

SINGULAR.

1. Այս, this (person).
2. Այսր, of this.
3. Այսմ or առ Այս, to this.
4. զԱյս, this.
5. 'ի Այսմանէ, from this.
6. Այսով, with *or* by this.

PLURAL.

1. Այսք, these (persons).
2. Այսց, of these.
3. Այսց or առ Այսս, to these.
4. զԱյսս, these.
5. 'ի Այսցանէ, from these.
6. Այսքաւք or Այսօք, by *or* with these.

2. *Person.*

SINGULAR.

1. Այն, that (person).
2. Այնր, of that.
3. Այնմ or յԱյն, to that.
4. զԱյն, that.
5. 'ի Այնմանէ, from that.
6. Այնով, by *or* with that.

PLURAL.

1. Այդքա, those (persons).
2. Այդցա, of those.
3. Այդցա or առ Այդսա, to those.
4. զԱյդսա, those.
5. Ի Այդցանէ, from those.
6. Այդքաւք or Այդքօք, by *or* with those.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. Այ, that (person) he, she.
2. Այրա, of that.
3. Այմա or յԱյ, առ Այ, to that.
4. զԱյ, that.
5. Ի Այմանէ, from that.
6. Այովաւ, by *or* with that.

PLURAL.

1. Այքա, those.
2. Այցա, of those.
3. Այցա or առ Այսա, յԱյսա, to those.
4. զԱյսա, those.
5. Ի Այցանէ, from those.
6. Այքաւք or Այքօք, by *or* with those.

Declensions of Definitive Pronouns Adjective.

1. *Person.*

SINGULAR.

1. Ա՛յս, this (person *or* thing).
2. Ա՛յսր or Ա՛յսոքիկ, of this.
3. Ա՛յսմ; Ա՛յսմիկ or առ Ա՛յս, to this.
4. զԱ՛յս, this.
5. յԱ՛յսմանէ, from this.
6. Ա՛յսու or Ա՛յսուիկ, by *or* with this.

PLURAL.

1. Ա՛յսք or Ա՛յսոքիկ, these.
2. Ա՛յսց or Ա՛յսոցիկ, of these.
3. Ա՛յսց, Ա՛յսոյիկ or առ Ա՛յսոսիկ, to these.
4. զԱ՛յսոսիկ, these.
5. յԱ՛յսց or յԱ՛յսցանէ, from these.
6. Ա՛յսոքիւք or Ա՛յսոքիմբք, by *or* with these.

2. *Person.*

SINGULAR.

1. Ա՛յդ, that (person *or* thing).
2. Ա՛յդր or Ա՛յդոքիկ, of that.
3. Ա՛յդմ; Ա՛յդմիկ or առ Ա՛յդ, to that.
4. զԱ՛յդ, that.
5. յԱ՛յդմանէ, from that.
6. Ա՛յդու or Ա՛յդուիկ, by *or* with that.

PLURAL.

1. Այդք or Այդոքիկ, those.
2. Այդց or Այդոցիկ, of those.
3. Այդց, Այդոցիկ or առ Այդոսիկ, to those.
4. զԱյդոսիկ, those.
5. յԱյդց or յԱյդցանէ, from those.
6. Այդոքիւք or Այդոքիմբք, by *or* with those.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. Ան, that (person *or* thing).
2. Անր or Անորիկ, of that.
3. Անմ, Անմիկ or առ Ան, to that.
4. զԱն, that.
5. յԱնմանէ, from that.
6. Անով or Անովիկ, by *or* with that.

PLURAL.

1. Անք or Անոքիկ, those.
2. Անց or Անոցիկ, of those.
3. Անց, Անոցիկ or առ Անոսիկ, յԱնս, to those.
4. զԱնոսիկ or զԱնս, those.
5. յԱնց or յԱնցանէ, from those.
6. Անոքիւք or Անոքիմբք, by *or* with those.

Other Definitive Pronouns Adjective.

1. *Person.*

SINGULAR.

1. Այն, this same (person *or* thing).
2. Այսր‌ին or Այսո‌ւն, of this same.
3. Այս‌ին or առ Այն, to this same.
4. զ‌Այն, this same.
5. (’ի Այն or ’ի Այս‌ին) in this same.
6. Այս‌ով‌ին or Այս‌ի‌մ‌ի‌ք, by *or* with this same.

PLURAL.

1. Այնք or Այք‌ին, these same.
2. Այց‌ին, Այց‌ո‌ւն or Այց‌ո‌ւն‌ց, of these same.
3. Այց‌ին or առ Այս‌ին, առ Այն‌ս, to these same.
4. զ‌Այն‌ս, զ‌Այս‌ին, these same.
5. ’ի Այց‌ո‌ւն‌ց, from these same.
6. Այս‌ի‌մ‌ի‌ք, Այք‌ի‌մ‌ի‌ք or Այք‌ո‌ւմ‌ք, by *or* with these same.

2. *Person.*

SINGULAR.

1. Ա‌յն‌, that same (person *or* thing).
2. Ա‌յս‌ր‌ին or Ա‌յս‌ո‌ւն‌, of that same.
3. Ա‌յս‌ին or առ Ա‌յն‌, to that same.
4. զ‌Ա‌յն‌, that same.
5. (’ի Ա‌յն‌ or ’ի Ա‌յս‌ին) in that same.
6. Ա‌յս‌ով‌ին or Ա‌յս‌ի‌մ‌ի‌ք, by *or* with that same.

PLURAL.

1. Հ֊ոյնք or Հ֊ոքին, those same.
2. Հ֊ոցին, Հ֊ոցուն or Հ֊ոցունց, of those same.
3. Հ֊ոցին or առ Հ֊ոսին, առ Հ֊ոյնս, to those same.
4. զ֊Հ֊ոյնս or զ֊Հ֊ոսին, those same.
5. ՚ի Հ֊ոցունց, from those same.
6. Հ֊ովիմբք, Հ֊ոքիմբք or Հ֊ոքումբք, by *or* with those same.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. Ա֊յն, that same (person *or* thing).
2. Ա֊որին or Ա֊որուն, of that same.
3. Ա֊ին or առ Ա֊յն, to that same.
4. զ֊Ա֊յն, that same.
5. (՚ի Ա֊յն or ՚ի Ա֊ին) in that same.
6. Ա֊ովին or Ա֊ովիմբ, by *or* with that same.

PLURAL.

1. Ա֊յնք or Ա֊ոքին, those same.
2. Ա֊ոցին, Ա֊ոցուն or Ա֊ոցունց, of those same.
3. Ա֊ոցին or առ Ա֊ոսին, առ Ա֊յնս, to those same.
4. զ֊Ա֊յնս or զ֊Ա֊ոսին, those same.
5. ՚ի Ա֊ոցունց, from those same.
6. Ա֊ովիմբք, Ա֊ոքիմբք or Ա֊ոքումբք, by *or* with those same.

The Definitive Pronouns are accompanied sometimes with the pronoun *ինքն, self*, as, *սա ինքն, this self-same. դա ինքն, that self-same* or *himself. նա ինքն, that self-same* or *himself. այս ինքն, this same. նոյն ինքն, same, that same.*

Or they are joined together, as, *սոյն սա, this same. դոյն դա, դոյն այդ, that same, the same, himself.*

Declensions of Pronouns Possessive.

The possessive pronouns are formed of personal and definitive pronouns; the second case of these forms the first case of the possessive.

1. *Person.*

SINGULAR.

1.]ս; my (mine).
2.]սոյ, of my.
3.]սուս or առ]ս; to my.
4. զ]ս; my.
5. յ]սմէ or յ]սոյ, from my.
6.]սով, by *or* with my.

PLURAL.

1.]սք, my.
2.]սոց, of my.
3.]սոց, առ]սս, to my.
4. զ]սս, my.

5. յ]ումից, from my.
6.]ումով, by *or* with my.

SINGULAR.

1. Մեր, our.
2. Մերոյ, of our, our's.
3. Մերում, to our.
4. զՄեր, our.
5. 'ի Մերմէ or 'ի Մերոյ, from our.
6. Մերով, by *or* with our.

PLURAL.

1. Մերք, our.
2. Մերոց, of our.
3. Մերոց, to our.
4. զՄերս, our.
5. 'ի Մերոց, from our.
6. Մերովք, by *or* with our.

2. Person.

SINGULAR.

1. ուն, thy (thine).
2. ուդ, of thy.
3. ուդ or ուում, to thy.
4. զուն, thy.
5. 'ի ումանէ or 'ի ուդ, from thy.
6. ունով, by *or* with thy.

PLURAL.

1. ուդք, thy.
2. ունց, of thy.

3. ի քո or ի քոյս, to thy.
4. զքոյս, thy.
5. ի քո, from thy.
6. քովք, by *or* with thy.

SINGULAR.

1. Ձեր, your.
2. Ձերոյ, of your, your's.
3. Ձերում; to your.
4. զՁեր, your.
5. ի Ձերմէ or ի Ձերոյ, from your.
6. Ձերով, by *or* with your.

PLURAL.

1. Ձերք, your.
2. Ձերոց, of your.
3. Ձերոց, to your.
4. զՁերս, your.
5. ի Ձերոց, from your.
6. Ձերովք, by *or* with your.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. Նորա, his *or* her.
2. Նորոյ, of his.
3. Նորում; to his.
4. զՆոր, his.
5. յՆորմէ or յՆորոյ, from his.
6. Նորով, by *or* with his.

PLURAL.

1. Իւրք, his.
2. Իւրոց, of his.
3. Իւրոց, to his.
4. զԻւրս, his.
5. յԻւրոց, from his.
6. Իւրովք, by *or* with his.

From the genitives of these are formed other possessives with a particle ին; they have the same signification, but are declined with Prepositions, and are these: *իմոյին, my, mine. քոյին, thy, thine. մերոյին, our. ձերոյին, your. իւրոյին, his* or *her own.*

The same possessives are formed also in this manner: *իմային, my, mine. մերային, our. ձերային, your. իւրային, his. իւրեանց-ցային, their*: and these are declined.

Declensions of Possessives derived from the Definitives.

1. *Person.*

SINGULAR.

1. Նորա, his *or* her.
2. Նորայոյ, of his.
3. Նորայոմ, to his.
4.
5.
6. Նորայով, by *or* with his.

PLURAL.

1. Նրայք, his *or* her.
2. Նրայց or Նրայոց, of his.
3. Նրայց or Նրայոց, to his.
4. զՆրայս, his.
5. 'ի Նրայոց, from his.
6. Նրայովք, by *or* with his.

SINGULAR.

1. Նոցա, their.
2. Նոցայոյ, of their.
3. Նոցայումս, to their.
4.
5.
6. Նոցայով, by *or* with their.

PLURAL.

1. Նոցայք, their.
2. Նոցայց or Նոցայոց, of their.
3. Նոցայց or Նոցայոց, to their.
4. զՆոցայս, their.
5. 'ի Նոցայոց, from their.
6. Նոցայովք, by *or* with their.

2. *Person.*

SINGULAR.

1. Ինրայ, his *or* her.
2. Ինրայոյ, of his.
3. Ինրայումս, to his.
4.
5.
6. Ինրայով, by *or* with his.

PLURAL.

1. Որ-ք, his *or* her.
2. Որ-ց or Որ-ոց, of his.
3. Որ-ց, Որ-ոց or ՚ի Որ-ս, to his.
4. զ-Որ-ս, his.
5. ՚ի Որ-ոց, from his.
6. Որ-ով-ք, by *or* with his.

SINGULAR.

1. Ո-ս, their.
2. Ո-ց-ոյ, of their.
3. Ո-ց-ո-ւմ, to their.
4.
5.
6. Ո-ց-ով, by *or* with their.

PLURAL.

1. Ո-ց-ք, their.
2. Ո-ց-ց or Ո-ց-ոց, of their.
3. Ո-ց-ոց or ՚ի Ո-ց-ս, to their.
4. զ-Ո-ց-ս, their.
5. ՚ի Ո-ց-ոց, from their.
6. Ո-ց-ով-ք, by *or* with their.

3. *Person.*

SINGULAR.

1. ՚Ն-ր, his *or* her.
2. ՚Ն-ր-ոյ, of his.
3. ՚Ն-ր-ո-ւմ, to his.
4.
5.
6. ՚Ն-ր-ով, by *or* with his.

PLURAL.

1. ՙԼ,որայք, his *or* her.
2. ՙԼ,որայց or ՙԼ,որայոց, of his.
3. ՙԼ,որայց, ՙԼ,որայոց or ’ի ՙԼ,որայս, to his.
4. զ ՙԼ,որայս, his.
5. ’ի ՙԼ,որայոց, from his.
6. ՙԼ,որայովք, by *or* with his.

SINGULAR.

1. ՙԼ,ոցա, their.
2. ՙԼ,ոցայոյ, of their.
3. ՙԼ,ոցայսմ, to their.
4.
5.
6. ՙԼ,ոցայով, by *or* with their.

PLURAL.

1. ՙԼ,ոցայք, their.
2. ՙԼ,ոցայց or ՙԼ,ոցայոց, of their.
3. ՙԼ,ոցայոց or ’ի ՙԼ,ոցայս, to their.
4. զ ՙԼ,ոցայս, their.
5. ’ի ՙԼ,ոցայոց, from their.
6. ՙԼ,ոցայովք, by *or* with their.

Declension of the Pronoun Relative.

SINGULAR.

1. Ով or Ո, who, which, what, that.
2. Ումոյ, whose, of which.
3. Ումոմ or առ Ով, to whom, to which.

4. զՈՐ, whom.
5. ԻՄԻՆՔ or ԻՄԻՈՅ, from whom, from which.
6. ՈՐՈՎ, with *or* by whom, *or* which.

PLURAL.

1. ՈՐՔ, who, which, what, that.
2. ՈՐՈՑ, whose, of which.
3. ՈՐՈՑ or ՈՐՊԵՍ, to which.
4. զՈՐՍ, which.
5. ԻՄԻՈՑ, from which.
6. ՈՐՈՎՔ, by *or* with which.

OF THE VERB.

The Verb signifies to be, to do, or to suffer with tense, number, and person.

Five properties belong to the verb: Kind, Tense *or* Time, Number, Person and Conjugation.

KIND.

There are four Kinds of Verbs: Substantive, Active, Passive, and Neutral.

The first denotes existence, as, ԵՄ; *I am*. ԿԱՅ; *I do exist*. The second action, as, ՈՐԵՄ; *I do*; *I make*. The third sufferance, as, ՈՐՆԻՄ, *I am done*, or *made*. The fourth the action subsisting in itself, as, ԱՇԽԱՏԻՄ, *I labour*. ԿՆԱՄ, *I go*.

There is also another kind called Com-

mon, which signifies the action as well as the sufferance, as, դատիմ, *I judge*, and *I am judged*.

TENSE.

There are three tenses of the Verb: the Present, as, գրեմ, *I write*: Past, as, գրեցի, *I wrote*: and Future, as, գրեցից, *I shall write*.

The past is either Imperfect, as, գրէի, *I was writing*, or Perfect, as, գրեցի, *I wrote*.

The ancient grammarians add two other perfect tenses-the Preter-perfect, as, գրեալ եմ, *I have written*, and the Preter-plu-perfect, as, գրեալ էի, *I had written*: but these tenses do not necessarily belong to the Armenian language.

NUMBER.

The Verb has two numbers: Singular, as, գրեմ, *I write*, and Plural, as, գրեմք, *we write*.

PERSON.

The Persons are three: First, as, գրեմ, *I write*. Second, as, գրես, *thou writest*. and Third, as, գրէ, *he writes*.

CONJUGATION.

The variation of a Verb in it's tenses, numbers, and persons is called Conjugation.

Conjugation is either Regular or Irregular.

Regular Conjugation changes regularly in the termination of the Verb without any omission.

The irregular Conjugation wants some tense or mood, and is called *Defective*; or in some tense or mood deviates from the rule, and is called *Devious;* or wants the first and second person, and is called *Impersonal*.

MOODS OF THE VERB.

The manner of signifying some action is called the Mood. There are four in the regular Verbs: Indicative, Imperative, Subjunctive and Infinitive.

When the Verb indicates some action, affirming it simply, it is called the Indicative, as, գրեմ, *I write*. գրեցի, *I wrote*. գրեցից, *I shall write*.

When it commands or prohibits, it is called Imperative, as, գրեա՛, *write thou* or *do thou write*. մի՛ գրեր, *do thou write not*.

When it expresses a suspended action, or dependent upon another verb to complete the sense, it is called Subjunctive, as, եթէ գրիցեմ, *if I write*.

When one action is denoted without tense, number or person, the mood is called Infinitive, as, գրել, *to write*.

The Indicative has three Tenses, with Persons and Numbers. The Imperative has two tenses-Present, and Future; it has two Num-

bers, but in the singular has no first person, because he who speaks does not command himself. However in the plural there is a first person, because other persons are addressed and commanded.

The Subjunctive has the numbers, and persons perfect; but in the tenses has only the present, and the future, because the Armenian language has not properly the past tense.

The Infinitive has neither tense, number, nor person: whence it is used as a Noun, and declined in the singular, and is then called the Gerund.

Example.

SINGULAR.

1. գրել, to write.
2. գրելոյ, of writing.
3. գրելոյ or ի գրել, to writing.
4. զգրել, the writing.
5. ի գրելոյ, from writing.
6. գրելով, with *or* by writing, writing.

The Conjugations of the Verbs are four, and are distinguished by the last vowels of their Indicatives, which are ե, ա, ու, ի.

The Indicative of the first Conjugation ends with the vowel ե, as, շարժեմ; *I move*. Of the second with ա, as, լուանամ; *I wash*. Of the third with ու, as, հեղում; *I pour*

out. Of the fourth with է, as, ուսանիմ; *I learn*.

Every Conjugation although different in its moods, tenses, numbers and persons, preserves the first syllable of it's Indicative, excepting such verbs as are Devious.

Every Person and Tense of the verb ending in ս or ն, is plural. ս is the sign of the first and second person, and ն of the third; provided only that ն be not the Article distinctive of the person, because it then would be singular.

Every Verb which terminates in մ, is in the first person; in ս, is in the second person; verbs ending in է or յ, are in the first or second person; verbs ending in է, աս, ան, այ or ահ, in the third person; and those terminating in ր, are in the second and third person.

In every Conjugation the future of the Indicative is formed by adding the letter յ to the perfect, as, շարժեցի, *I moved*, շարժեցից, *I shall move*. լուացի, *I washed*, լուացից, *I shall wash*. հեղի, *I poured out*, հեղից, *I shall pour out*. ուսայ, *I learned*, ուսայց, *I shall learn*.

ԿԱՏԱՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ.

PARTICIPLE.

The Participle is formed by adding to the termination of the Verb the particles ող or ոց (sign of the present), եալ (sign of the past), ելի or լի (sign of the future).

As a Verb it has tense, and as a Noun, cases and numbers.

Example.

PRESENT.

Singular.

1. Գրող or Գրօղ, he who writes, *or* is writing.
2. Գրողի, of him who writes.
3. Գրողի or առ. Գրողին, to him who writes.
4. ԶԳրող, him who writes.
5. Ի Գրողէ, from him who writes.
6. Գրողաւ, by *or* with him who writes.

Plural.

1. Գրողք, those who write, *or* who are writing.
2. Գրողաց, of those who write.
3. Գրողաց or առ. Գրողս, to those who write.

4. զ(ն)ըողս, those who write.
5. 'ի (ն)ըողաց, from those who write.
6. (ն)ըողաւք or (ն)ըողօք, by *or* with those who write.

PAST.

Singular.

1. (ն)ըեալ, written, *or* wrote.
2. (ն)ըելոյ, of written.
3. (ն)ըելոյ or առ (ն)ըեալն, to written.
4. զ(ն)ըեալն, written.
5. 'ի (ն)ըելոյ, from written.
6. (ն)ըելով, by *or* with written.

Plural.

1. (ն)ըեալք, written, *or* wrote.
2. (ն)ըելոց, of written.
3. (ն)ըելոց or առ (ն)ըեալս, to written.
4. զ(ն)ըեալս, written.
5. 'ի (ն)ըելոց, from written.
6. (ն)ըելովք, by *or* with written.

FUTURE.

The future ending in ցոյ, is declined only with prepositions, as

Singular.

1. (ն)ըելոց, to be written.
3. 'ի (ն)ըելոց, to that to be written.
4. զ(ն)ըելոց, to be written.

Plural.

1. գրելոցք, to be written.
3. ի գրելոցս, to that to be written.
4. զգրելոցս, to be written.

The future terminated in լի, is declined thus,

Singular.

1. գրելի, to be written.
2. գրելոյ, of that to be written.
3. գրելոյ or առ գրելին, to that to be written.
4. զգրելին, to be written.
5. ի գրելոյ, from that to be written.
6. գրելեաւ, by *or* with that to be written.

Plural.

1. գրելիք, to be written.
2. գրելեաց, of that to be written.
3. գրելեաց or ի գրելիս, to that to be written.
4. զգրելիս, to be written.
5. ի գրելեաց, from that to be written.
6. գրելեաւք or գրելեօք, by *or* with that to be written.

Specimen of the four Conjugations of the Verbs Regular with their Moods, Tenses, Numbers and Persons.

INDICATIVE.

Present.

Sing. Pers.	*Plur. Pers.*
1. Ճարժ-եմ-ես-է.	ես-է-ք-են.
2. Լուան-ամ-աս-այ.	աիք-այ-ք-ան.
3. Հեղ-ուամ-ուս-ուս.	ուիմ-ոյ-ք-ուն.
4. Ոսան-իմ-իս-ի.	իմ-իք-ին.

Imperfect.

1. Ճարժ-էի-էիր-էր.	էաք-էիք-էին.
2. Լուան-այի-այիր-այր.	այաք-այիք-ային.
3. Հեղ-ուի-ուիր-ոյր.	ուաք-ուիք-ուին.
4. Ոսան-էի-էիր-էր.	էաք-էիք-էին.

Perfect.

1. Ճարժ-եցի-եցեր-եաց.	եցաք-եցիք-եցին.
2. Լուա-ցի-ցեր-ուաց.	ցաք-ցիք-ցին.
3. Հեղ-ի-եր-հեղ.	աք-իք-ին.
4. Ոս-այ-ար-աւ.	աք-այ-ք-ան.

Future.

1. Ճարժ-եցիցյ-եսցես-եսցէ.	եսցուք-եսջիք-եսցեն.
2. Լուա-ցիցյ-ացես-ացէ.	ացուք-ացիք-ացեն.
3. Հեղ-էցյ-ցես-ցէ.	ցուք-ջիք-ցեն.
4. Ոս-այցյ-ցես-ցի.	ցուք-ջիք-ցին.

IMPERATIVE.

Present.

1. Ճարժեա, մի՛ ճարժեր. Ճարժեցէք, մի՛ ճարժէք.
Ճարժեսցէ, մի՛ ճարժեսցէ. Ճարժեսցեն, մի՛ ճարժեսցեն.
2. Լուա, մի՛ լուանար. Լուացէք, մի՛ լուանայք.
Լուասցէ, մի՛ լուասցէ. Լուասցեն, մի՛ լուասցեն.
3. Հէզ, մի՛ հեղուր. Հեղէք, մի՛ հեղուք.
Հեղցէ, մի՛ հեղցէ. Հեղցեն, մի՛ հեղցեն.
4. Ուսիր, մի՛ ուսանիր. Ուսարուք, մի՛ ուսանիք.
Ուսցի, մի՛ ուսցի. Ուսցին, մի՛ ուսցին.

Future.

1. Ճարժեայր or Ճարժեսցես, Ճարժեսցէ.	Ճարժեսցուք, Ճարժեայք, Ճարժեսցեն.
2. Լուասցիր or Լուասցես, Լուասցէ.	Լուասցուք, Լուայք, Լուասցեն.
3. Հեղցիր or Հեղցես, Հեղցէ.	Հեղցուք, Հեղջիք, Հեղցեն.
4. Ուսցիր or Ուսանիցիր, Ուսցի.	Ուսցուք, Ուսջիք or Ուսանիցիք, Ուսցին.

SUBJUNCTIVE.

The Present is formed like that of Indicative.

Future.

1. Ճարժ-ցեմ-ցես-ցէ.	ցեմք-ցէք-ցեն.
2. Լուան-ցայեմ-ցայես-ցայէ.	ցայեմք-ցայէք-ցայեն.
3. Հեղ-ուցում-ուցուս-ուցու.	ուցուք-ուցուք-ուցուն.
4. Ուսան-ցիմ-ցիս-ցի.	ցիմք-ցիք-ցին.

INFINITIVE.

1. Ճարժ-ել.
2. Լուան-ալ.
3. Հեղ-ուլ.
4. Ուսան-իլ or ել.

PARTICIPLE.

Present.

Ընթերցող or Ընթերցեալ. Լուացօղ. Հեղօղ. Ողջոյնօղ.

Past.

Ընթերցեալ. Լուացեալ. Հեղեալ. Ողջոյնեալ.

Future.

Ընթերցելոց or Ընթերցելի. Լուանալոց or Լուանալի. Հեղլոց or Հեղլի. Ողջունելոց or Ողջունելի:

CONJUGATION OF SUBSTANTIVE VERBS.

Defective Verb Եմ, *I am.*

INDICATIVE.

Present.

Եմ, I am. Ես, thou art. Է, he is.
Եմք, we are. Էք, ye are. Են, they are.

Imperfect.

Էի, I was. Էիր, thou wast. Էր, he was.
Էաք, we were. Էիք, ye were. Էին, they were.

IMPERATIVE.

Եր, be thou *or* do thou be.
Եք or Երուք, be ye *or* do ye be.

SUBJUNCTIVE.

Եմ, I be. Իցես, thou be. Իցէ, he be.
Եմք, we be. Իցէք, ye be. Իցեն, they be.

INFINITIVE.

Լինել, to be.

PARTICIPLE.

Past.

Եղեալ, been, *or* having been.

Future.

Լինելոց, which is to be, or about to be.

Comparing this verb with the verb Շարժել, *to move* of the first Conjugation, it is clearly seen, that its conjugation is the basis of the latter.

Defective Verb Կամ, *I am* or *I exist*.

INDICATIVE.

Present.

Կամ, I am. Կաս, thou art. Կայ, he is.
Կամք, we are. Կայք, ye are. Կան, they are.

Imperfect.

Կայիր, thou wast. Կայր, he was.
Կային, they were.

SUBJUNCTIVE.

Future.

Կ՚ուցի, he be, it may be, it would be.
Կ՚ուցին, they be, they may be.

INFINITIVE.

Կ՚ել, to be, to exist.

PARTICIPLE.

Present.

Կ՚ելող or Կ՚եղել, being.

The deficiencies of this verb are supplied by the means of the other substantive verbs.

The word չիմ is used sometimes as a substantive verb, as, չիք իմ այր, *I have no husband*, or *I am without a husband*, or *I am not married*. ուսեալ քնաւ չիք, *he has never learned*.

Substantive Verb Լինիմ, *I am made*, or *done*.

INDICATIVE.

Present.

Լինիմ, I am made. Լինիս, thou art made. Լինի, he is made.
Լինիմք, we are made. Լինիք, ye are made. Լինին, they are made.

Imperfect.

Ես *եղանէի*, I was made. *Եղանէիր*, thou wast made. *Եղաներ*, he was made.
Էաք *եղանէինք*, we were made. *Եղանէիք*, ye were made. *Եղանէին*, they were made.

Perfect.

Եմ or Եայ, I have been. *Եղեր*, thou hast been. *Եղեւ*, he has been.
Եաք or *Եղեաք*, we have been. *Եղէք* or *Եղայք*, ye have been. *Եղեն*, they have been.

Future.

Եղէց, I shall be. *Եղիցիս*, thou shalt be. *Եղիցի*, he shall be.

IMPERATIVE.

Present.

Մի՛ *եղանիր*, be thou not. *Եղիցի*, let him be.
Եղէ՛ք, be ye. *Մի՛ եղանիք*, be ye not. *Եղիցին*, let them be.

SUBJUNCTIVE.

The present is formed like that of the Indicative.

Future.

Եղիցիմ or *եղանիցիմ*, I shall be made. *Եղիցիս*, thou shalt be made. *Եղիցի*, he shall be made.

Լինիցիմք or եղանիցիմք, we shall be made. եղիցիք, ye shall be made. եղիցին, they shall be made.

INFINITIVE.

Լինել, to be, to be made, to be done.

PARTICIPLE.

Past.

Լեալ, been, made, done, having been.

Future.

Լինելոց or եղանելի, which is to be.

Substantive Verb Եմ, *I am, I am made,* or *done*.

INDICATIVE.

Present.

Եմ, I am. Ես, thou art, է, he is.
Եմք, we are. Էք, ye are. Են, they are.

Imperfect.

Էի, I was. Էիր, thou wast. Էր, he was.
Էաք, we were. Էիք, ye were. Էին, they were.

Future.

լինիմ, I shall be. լինիս, thou shalt be, լինի, he shall be.

լինուք, we shall be. լինիք or լինիջիք, ye shall be. լինին, they shall be.

IMPERATIVE.

Present.

լեր, be thou. մի՛ լինիր, be thou not. լինի՛, let him be.

լի՛ք or լերո՛ւք, be ye. մի՛ լինիք, be ye not. լինի՛ն, let them be.

Future.

լինիջիր or լինիցիր or լինիցես, be thou. լինի՛, let him be.

լինո՛ւք, let us be. լինիջի՛ք or լինիցի՛ք, be ye. լինի՛ն, let them be.

SUBJUNCTIVE.

Present is like that of the Indicative.

Future.

լինիցիմ, I be *or* may be. լինիցիս, thou be. լինիցի, he be.

լինիցիմք, we be. լինիցիք, ye be. լինիցին, they be.

INFINITIVE.

լինել, to be.

PARTICIPLE.

Present.

| կեցող, being.

Past.

| եալ or | եղեալ, been, having been.

Future.

| կեցեցոց or | կեցելի, which is to be.

FIRST CONJUGATION.

Active Շարժել, *To move.*

INDICATIVE.

Present.

Շարժեմ, I move. Շարժես, thou movest. Շարժէ, he moves.
Շարժեմք, We move. Շարժէք, ye move. Շարժեն, they move.

Imperfect.

Շարժէի, I moved, *or* was moving. Շարժէիր, thou movedst, *or* wast moving. Շարժէր, he moved, *or* was moving.
Շարժէաք, We moved, *or* were moving. Շարժէիք, ye moved, *or* were moving. Շարժէին, they moved, *or* were moving.

Perfect.

Ես *արժեցի*, I moved. *Դարժեցեր*, thou movedst. *Դարժեաց*, he moved.
Մենք *արժեցաք*, We moved. *Դարժեցիք*, ye moved. *Դարժեցին*, they moved.

As we have remarked above, the Preter-perfect, and Preter-plu-perfect are not properly formed in the Armenian language, because when the necessity occurs, they are accustomed to join the Participle to the other tenses of the verb Substantive.

Future.

Ես *արժեցից*, I shall move. *Դարժեսցես*, thou shalt move, *Դարժեսցէ*, he shall move.
Մենք *արժեսցուք*, We shall move. *Դարժեսջիք*, ye shall move. *Դարժեսցեն*, they shall move.

IMPERATIVE.

Present.

Դու *արժեա՛*, move thou. *Մի՛ Դարժեր*, move thou not. *Դարժեսցի՛*, let him move.
Դուք *արժեցէ՛ք*, move ye. *Մի՛ Դարժէք*, move ye not, *Դարժեսցե՛ն*, let them move.

The negative particle *Մի՛*, *not*, is also placed with the third person of the present, and before all the persons of the future in every Conjugation.

Future.

Ճ շարժեսջիր or շարժեսցես, move thou. շարժեսցէ, let him move.

Ճ շարժեսցուք, let us move. շարժեսջիք, move ye. շարժեսցեն, let them move.

SUBJUNCTIVE.

The present is like that of the Indicative.

Future.

Ճ շարժիցեմ, I move, I may, might, could, should, would move. շարժիցես, thou move, *etc.* շարժիցէ, he move, *etc.*

Ճ շարժիցուք, we move, *etc.* շարժիցէք, ye move, *etc.* շարժիցեն, they move, *etc.*

The future of the Indicative, of the Imperative, and of the Subjunctive from their affinity are adopted by turns in all the four Conjugations.

INFINITIVE.

Ճ շարժել, to move.

PARTICIPLE.

Present.

Ճ շարժօղ or Ճ շարժեցօղ, moving.

Past.

Ճ շարժեալ or Ճ շարժեցեալ, moved, having moved.

Future.

Ը շարժելոց, which has to move.

All the verbs Active and Neuter-active, which in the first person of the Perfect end in եմ or ացի, are thus conjugated; and also the verbs Transitive ending in ուցի.

Passive Ը շարժել, *To be moved.*

The Passive of the first Conjugation is formed by changing the ե in the last syllable of the Active into է; the ցի into ցայ; the եմ into ացյ: besides a few other variations.

INDICATIVE.

Present.

Ը շարժիմ, I am moved. Ը շարժիս, thou art moved. Ը շարժի, he is moved.

Ը շարժիմք, we are moved. Ը շարժիք, ye are moved. Ը շարժին, they are moved.

Imperfect.

Ը շարժէի, I was moved. Ը շարժէիր, thou wast moved. Ը շարժէր or Ը շարժէր, he was moved.

Ը շարժէաք, we were moved. Ը շարժէիք, ye were moved. Ը շարժէին, they were moved.

Perfect.

Ես արժեցայ, I have been moved, շարժեցար, thou hast been moved. շարժեցաւ, he has been moved.

Մեք արժեցաք, we have been moved. շարժեցայք, ye have been moved. շարժեցան, they have been moved.

Future.

Ես արժեցայց, I shall be moved. շարժեսցիս, thou shalt be moved. շարժեսցի, he shall be moved.

Մեք արժեսցուք, we shall be moved. շարժեսջիք, ye shall be moved. շարժեսցին, they shall be moved.

IMPERATIVE.

Present.

Դու արժեայ or շարժեցիր, be thou moved. Մի՛ շարժիր, be thou not moved. շարժեսցի՛, let him be moved.

Դուք արժեցարուք, be ye moved. Մի՛ շարժիք, be ye not moved. շարժեսցին, let them be moved.

Future.

Դու արժեսջիր or շարժիջիր, be thou moved. շարժեսցի՛, let him be moved.

Մեք արժեսցուք, let us be moved. շարժիջիք, be ye moved. շարժեսցին, let them be moved.

SUBJUNCTIVE.

Present is like that of the Indicative.

Future.

Ես *արժիցիմ*, I shall be moved. *Շարժիցիս*, thou shalt be moved. *Շարժիցի*, he shall be moved.

Եմք *արժիցիմք*, we shall be moved. *Շարժիցիք*, ye shall be moved. *Շարժիցին*, they shall be moved.

INFINITIVE.

Լինել *արժել* or *շարժել*, to be moved.

PARTICIPLE.

Past.

Լեալ *արժեալ* or *շարժեցեալ*, moved, being moved.

Future.

Լինելոց *արժելոց* or Լինելի *արժելի*, which is to be moved.

In this manner many Neuter-passive and Common verbs are conjugated.

SECOND CONJUGATION.

Active լուանալ, *To wash.*

INDICATIVE.

Present.

լուանամ, I wash. լուանաս, thou washest. լուանայ, he washeth.
լուանամք, we wash. լուանայք, ye wash. լուանան, they wash.

Imperfect.

լուանայի, I washed, *or* was washing. լուանայիր, thou washedst, *or* wast washing. լուանայր, he washed, *or* was washing.
լուանայաք, we washed, *or* were washing. լուանայիք, ye washed, *or* were washing. լուանային, they washed, *or* were washing.

Perfect.

լուացի, I washed. լուացեր, thou washedst. լուաց, he washed.

Future.

լուացից, I shall wash. լուացես, thou shalt wash. լուացէ, he shall wash.
լուացուք, we shall wash. լուացէք, ye shall wash. լուացեն, they shall wash.

IMPERATIVE.

Present and *Future*.

ուա՛, լուացի՛ր or լուացե՛ա, wash thou. մի՛ լուանար, wash thou not. լուացի՛, let him wash.

ուացո՛ւք, let us wash. լուացէ՛ք or լուացի՛ք, wash ye. լուացի՛ն, let them wash.

SUBJUNCTIVE.

Future.

ուանայցե՛մ, I wash, may wash, might wash, I could, should, would wash. լուանայցե՛ս, thou wash, *etc.* լուանայցի՛, he wash, *etc.*

ուանայցե՛մք, we wash. լուանայցէ՛ք, ye wash. լուանայցի՛ն, they wash.

INFINITIVE.

ուանալ, to wash.

PARTICIPLE.

Present.

ուացօղ, washing.

Past.

ուացեալ, washed; having washed.

Future.

ուանալոց, who has to wash.

Thus also are conjugated the verbs, which in the first person of the Perfect terminate in ցայ.

Passive լուանալ, *To be washed.*

INDICATIVE

Present.

լուանիմ, I am washed. լուանիս, thou art washed. լուանի, he is washed.

լուանիմք, we are washed. լուանիք, ye are washed. լուանին, they are washed.

Perfect.

լուացայ, I have been washed. լուացար, thou hast been washed. լուացաւ, he has been washed.

լուացաք, we have been washed. լուացայք, ye have been washed. լուացան, they have been washed.

Future.

լուացայց, I shall be washed. լուացիս, thou shalt be washed. լուացի, he shall be washed.

լուացուք, we shall be washed. լուացիք, ye shall be washed. լուացին, they shall be washed.

IMPERATIVE.

Present and *Future.*

լուա՛, լուացիր or լուացիր, be thou washed. լուացի, let him be washed.

ուսացուք, let us be washed. լուասջիք, be ye washed. լուացին, let them be washed.

SUBJUNCTIVE.

ուանայցիմ, I may be washed. լուանայցիս, thou mayst be washed. լուանայցի, he may be washed.

ուանայցիմք, we may be washed. լուանայցիք, ye may be washed. լուանայցին, they may be washed.

INFINITIVE.

ուանիլ, to be washed.

PARTICIPLE.

Past.

ուացեալ, washed.

Future.

ուանալի, which is to be washed.

The Passives of the second Conjugation are not so harmonious to the ear, whence they are sometimes formed by means of the verbs Substantive, or the Actives are adopted with a passive sense.

THIRD CONJUGATION.

Active ⁊եղու-լ, *To pour out.*

INDICATIVE.

Present.

⁊եղում, I pour out. ⁊եղուս, thou pourest out. ⁊եղու, he pours out.
⁊եղումք, we pour out. ⁊եղուք, ye pour out. ⁊եղուն, they pour out.

Imperfect.

⁊եղուի, I poured out, *or* was pouring out. ⁊եղուիր, thou pour'dst out, *or* wast pouring out. ⁊եղոյր, he poured out, *or* was pouring out.
⁊եղուաք, we poured out, *or* were pouring out. ⁊եղուիք, ye poured out, *or* were pouring out. ⁊եղուին, they poured out, *or* were pouring out.

Perfect.

⁊եղի, I poured out. ⁊եղեր, thou pour'dst out. եւ⁊եղ or ⁊եղ, he poured out.
⁊եղաք, we poured out. ⁊եղէք, ye poured out. ⁊եղին, they poured out.

Future.

⁊եղից, I shall pour out. ⁊եղցես, thou shalt pour out. ⁊եղցէ, he shall pour out.

Հեղցուք, we shall pour out. Հեղջիք, ye shall pour out. Հեղցեն, they shall pour out.

IMPERATIVE.

Present and *Future*.

Հել, Հեղջիր or Հեղցես, do thou pour out. Մի՛ Հեղուր, do thou not pour out. Հեղցի՛, let him pour out.

Հեղցո՛ւք, let us pour out. Հեղէ՛ք or Հեղջի՛ք, do ye pour out. Մի՛ Հեղուք, do ye not pour out. Հեղցե՛ն, let them pour out.

SUBJUNCTIVE.

Future.

Հեղուցուա՛մ, I pour out, I may, might, could, should, would pour out. Հեղուցուս, thou pour out, *etc.* Հեղուցու, he pour out.

Հեղուցուա՛ք, we pour out, *etc.* Հեղուցուք, ye pour out. Հեղուցուն, they pour out.

INFINITIVE.

Հեղուլ, to pour out.

PARTICIPLE.

Present.

Հեղօղ, pouring out.

Past.

Հեղեալ, poured out.

Future.

Հեղլոց, who has to pour out.

In this manner also are conjugated the verbs which in the first person of the Perfect terminate in այ or եայ.

Passive Հեղանիլ, *To be poured out.*

INDICATIVE.

Present.

Հեղանիմ, I am poured out. Հեղանիս, thou art poured out. Հեղանի, he is poured out.
Հեղանիմք, we are poured out. Հեղանիք, ye are poured out. Հեղանին, they are poured out.

Perfect.

Հեղայ, I have been poured out. Հեղար, thou hast been poured out. Հեղաւ, he has been poured out.
Հեղաք, we have been poured out. Հեղայք, ye have been poured out. Հեղան, they have been poured out.

Future.

Հեղայց, I shall be poured out. Հեղցիս, thou shalt be poured out. Հեղցի, he shall be poured out.
Հեղցուք, we shall be poured out. Հեղջիք, ye shall be poured out. Հեղցին, they shall be poured out.

IMPERATIVE.

Հեղիր or Հեղցիս, be thou poured out.
Հեղցի, let him be poured out.
Հեղարուք or Հեղջիք, be ye poured out.
Հեղցին, let them be poured out.

INFINITIVE.

Հեղանիլ, to be poured out.

PARTICIPLE.

Past.

Հեղեալ, poured out.

Future.

Հեղլի, which is to be poured out.
The deficiencies of the third Conjugation Passive are supplied from it's Active.

FOURTH CONJUGATION.

Common Verb Ուսանիլ, *To learn.*

INDICATIVE.

Present.

Ուսանիմ, I learn. ուսանիս, thou learnest. ուսանի, he learns.
Ուսանիմք, we learn. ուսանիք, ye learn. ուսանին, they learn.

Imperfect.

ՈՒՍԱՆԷԻ, I learned, *or* was learning. ՈՒՍԱՆԷԻՐ, thou learnedst, *or* wast learning. ՈՒՍԱՆԷՐ, he learned, *or* was learning.

ՈՒՍԱՆԷԱՔ, we learned, *or* were learning. ՈՒՍԱՆԷՔ, ye learned, *or* were learning. ՈՒՍԱՆԷԻՆ, they learned, *or* were learning.

Perfect.

ՈՒՍԱՅ, I have learned. ՈՒՍԱՐ, thou hast learned. ՈՒՍԱԼ, he has learned.

ՈՒՍԱՔ, we have learned. ՈՒՍԱՅՔ, ye have learned. ՈՒՍԱՆ, they have learned.

Future.

ՈՒՍԱՅՑ, I shall learn. ՈՒՍՑԻՍ, thou shalt learn. ՈՒՍՑԻ, he shall learn.

ՈՒՍՑՈՒՔ, we shall learn. ՈՒՍՑՔ, ye shall learn. ՈՒՍՑԻՆ, they shall learn.

IMPERATIVE.

Present.

ՈՒՍԻՐ, learn thou. ՄԻ ՈՒՍԱՆԻՐ, learn thou not. ՈՒՍՑԻ, let him learn.

ՈՒՍԱՐՒՔ, do ye learn. ՄԻ ՈՒՍԱՆԻՔ, do ye not learn. ՈՒՍՑԻՆ, let them learn.

Future.

ՈՒՍԻՐ or ՈՒՍԱՆԻՑԻՐ, learn thou. ՈՒՍՑԻ, let him learn.

ՈՒսցուք, let us learn. ուսջիք or ուսանիջիք, do ye learn. ուսցին, let them learn.

SUBJUNCTIVE.

The Present is like that of the Indicative.

Future.

ՈՒսանիցիմ, I learn, may, might, could, should, would learn. ուսանիցիս, thou learn, *etc.* ուսանիցի, he learn.

ՈՒսանիցիմք, we learn. ուսանիցիք, ye learn. ուսանիցին, they learn.

INFINITIVE.

ՈՒսանիլ or ուսանել, to learn.

PARTICIPLE.

Present.

ՈՒսանող or ուսանօղ, learning.

Past.

ՈՒսեալ, learned.

Future.

ՈՒսանելոց or ՈՒսանելի, who has to learn.

Thus are also conjugated the Common verbs which in the first person of the Perfect terminate in ցայ.

They are at the same time Active and Passive.

Conjugations of the Irregular Verbs.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ես անեմ, I make. դու անես, thou makest. նա անէ, he makes.

Մենք անեմք, we make. դուք անէք, ye make. նոքա անեն, they make.

Perfect.

Ես արարի, I have made. դու արարեր, thou hast made. նա արար, he has made.

INFINITIVE.

Անել, to make, to do.

PARTICIPLE.

Present.

Արարօղ or անօղ, making.

Past.

Արարեալ, made; making.

Future.

Անելոց, who has to make.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ը*նիմ*, I am made. *առնիս*, thou art made. *առնի*, he is made.

Perfect.

Ը*րարայ*, I have been made. *արարար*, thou hast been made. *արարաւ*, he has been made.

Ը*րարաք*, we have been made. *արարայք*, ye have been made. *արարան*, they have been made.

INFINITIVE.

Ը*նել*, to be made.

PARTICIPLE.

Past.

Ը*րարեալ* (not *արարեցեալ*) made.

Future.

Ը*նելի* or Ը*նելոց*, which is to be made.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ես դնեմ, I put. դնես, thou putst. դնէ, he puts.
Դնեմք, we put. դնէք, ye put. դնեն, they put.

Perfect.

Եդի, I have put. եդիր or եդեր, thou hast put. եդ, he has put.
Եդաք, we have put. եդիք, ye have put. եդին, they have put.

INFINITIVE.

Դնել, to put, to place.

PARTICIPLE.

Present.

Դնող or դնօղ, putting.

Past.

Եդեալ, put.

Future.

Դնելոց, who has to put.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

Դնիմ, I am put. դնիս, thou art put. դնի, he is put.

Կ՚դնիմք, we are put. Կ՚դնիք, ye are put. Կ՚դնին, they are put.

Perfect.

Եմ՚դեայ, I have been put. Եղեար, thou hast been put. Եղեաւ, he has been put.

Եմք՚դեալք, we have been put. Եղեայք, ye have been put. Եղեան, they have been put.

INFINITIVE.

Դնել, to be put.

PARTICIPLE.

Past.

Եմ՚դեալ (not դրեցեալ) put.

Future.

Դնելի or դնելոց, which is to be put.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Լսեմ, I hear. Լսես, thou hearest. Լսէ, he hears.

Լսեմք, we hear. Լսէք, ye hear. Լսեն, they hear.

Perfect.

Լուայ, I heard. Լուար, thou heard. Լուաւ, he heard.

լուաք, we heard. լուայք, ye heard. լուան, they heard.

INFINITIVE.

լսել, to hear.

PARTICIPLE.

Present.

լսող or լսօղ, hearing.

Past.

լուեալ, heared; hearing.

Future.

լսելոց, who has to hear.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

լսիմ, I am heard. լսիս, thou art heard. լսի, he *or* it is heard.

լսիմք, we are heard. լսիք, ye are heard. լսին, they are heard.

Perfect.

Is formed by means of the Substantive verb, as

լուեալ, or լսեալ եմ, or լուի, or լու եղէ, I have been heard. լուեալ եղեր, thou hast

been heard. լուեալ եղեւ, he has been heard.

լուեալ, լսելի, լուք or լու եղաք, we have been heard. լուեալ եղէք, ye have been heard. լուեալ եղեն, they have been heard.

INFINITIVE.

լսիլ, to be heard.

PARTICIPLE.

Past.

լուեալ, heard.

Future.

լսելի, which is to be heard.

This verb is also regular.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ճանաչեմ, I know. Ճանաչես, thou knowest. Ճանաչէ, he knows.

Ճանաչեմք, we know. Ճանաչէք, ye know. Ճանաչեն, they know.

Perfect.

Ծանեայ, I have known. Ծանեար, thou hast known. Ծանեաւ, he has known.

Ծանեաք, we have known. Ծանեայք, ye have known. Ծանեան, they have known.

INFINITIVE.

Ճանաչել, to know.

PARTICIPLE.

Present.

Ճանաչող, knowing.

Past.

Ճանուցեալ, known.

Future.

Ճանաչելոց, who has to know.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ճանաչիմ, I am known. Ճանաչիս, thou art known. Ճանաչի, he is known.
Ճանաչիմք, we are known. Ճանաչիք, ye are known. Ճանաչին, they are known.

Perfect.

Ճանուցեալ եմ, I have been known. Ճանուցեալ եր, thou hast been known. Ճանուցեալ է, he has been known.
Ճանուցեալ եմք, we have been known. Ճանուցեալ էք, ye have been known. Ճանուցեալ են, they have been known.

INFINITIVE.

Ճանաչիլ, to be known.

PARTICIPLE.

Past.

Ճանուցեալ, known.
This verb is also regular.

NEUTER.

INDICATIVE.

Present.

Մեղանչեմ, I sin. մեղանչես, thou sinnest. մեղանչէ, he sins.
Մեղանչեմք, we sin. մեղանչէք, ye sin. մեղանչեն, they sin.

Perfect.

Մեղայ, I have sinned. մեղար, thou hast sinned. մեղաւ, he has sinned.
Մեղաք, we have sinned. մեղայք, ye have sinned. մեղան, they have sinned.

INFINITIVE.

Մեղանչել, to sin.

PARTICIPLE.

Present.

Մեղանչող, sinning.

Past.

Մեղուցեալ, sinned.

Future.

Մեղանչելոց, who has to sin.
This verb is also regular.

NEUTER.

INDICATIVE.

Present.

Յառնեմ, I raise. յառնես, thou raisest. յառնէ, he raises.
Յառնեմք, we raise. յառնէք, ye raise. յառնեն, they raise.

Perfect.

Յարեալ, I have been raised. յարեար, thou hast been raised. յարեաւ, he has been raised.
Յարեալք, we have been raised. յարեայք, ye have been raised. յարեան, they have been raised.

IMPERATIVE.

Արի, raise thou. մի՛ յառներ, raise thou not.
Արէք, raise ye. մի՛ յառնէք, raise ye not.

INFINITIVE.

Յառնել, to raise.

PARTICIPLE.

Past.

Յարուցեալ, raised ; raising.

Future.

Յառնելոց, who is to raise.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Տայ, I give. տաս, thou givest. տայ, he gives.

Տայք, we give. տայք ye give. տան, they give.

Perfect.

Եդեալ, I have given. եդեալ, thou hast given. եդ, he has given.

Տուաք, we have given. եդեալք, ye have given. եդեան, they have given.

INFINITIVE.

Տալ, to give.

PARTICIPLE.

Present.

Տուող or տուօղ, giving.

Past.

Տուեալ, given.

Future.

Տալոց, who has to give.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

Տուեալ լինիմ, I am given. տուեալ լինիս, thou art given. տուեալ լինի, he is given. Տուեալ լինիմք, we are given. տուեալ լինիք, ye are given. տուեալ լինին, they are given.

Perfect.

Տուայ, I have been given. տուար, thou hast been given. տուաւ, he has been given. Տուաք, we have been given. տուայք, ye have been given. տուան, they have been given.

INFINITIVE.

Տուեալ լինել, to be given.

PARTICIPLE.

Past.

Տուեալ or տուելեալ, given.

Future.

Տալի, which is to be given.

NEUTER.

INDICATIVE.

Present.

Գամ, I come. Գաս, thou comest. Գայ, he cometh.

Գամք, we come. Գայք, ye come. Գան, they come.

Perfect.

Եկի, I was come. Եկեր, thou wast come. Եկն, he was come.

Եկաք, we were come. Եկէք, ye were come. Եկեան, they were come.

INFINITIVE.

Գալ, to come.

PARTICIPLE.

Past.

Եկեալ, come.

Future.

Գալոց, who is to come.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ուտեմ, I eat. Ուտես, thou eatest. Ուտէ, he eats.

ՈՒՏԵՄՔ, we eat. ՈՒՏԵՔ, ye eat. ՈՒՏԵՆ, they eat.

Perfect.

ԿԵՐԻ or ԿԵՐԱՅ, I have eaten. ԿԵՐԵՐ or ԿԵՐԱՐ, thou hast eaten. ԵԿԵՐ or ԿԵՐԱԼ, he has eaten.

ԿԵՐԱՔ, we have eaten. ԿԵՐԱՅՔ or ԿԵՐԻՔ, ye have eaten. ԿԵՐԻՆ or ԿԵՐԱՆ, they have eaten.

INFINITIVE.

ՈՒՏԵԼ, to eat.

PARTICIPLE.

Present.

ԿԵՐՈՂ or ԿԵՐՕՂ, eating.

Past.

ԿԵՐԵԱԼ, eaten; eating.

Future.

ՈՒՏԵԼՈՑ, who has to eat.

PASSIVE.

INDICATIVE.

Present.

ՈՒՏԻՄ, I am eaten. ՈՒՏԻՍ, thou art eaten. ՈՒՏԻ, he is eaten.

ՈՒՏԻՄՔ, we are eaten. ՈՒՏԻՔ, ye are eaten. ՈՒՏԻՆ, they are eaten.

Perfect.

Կերեալ եղէ, I have been eaten. Կերեալ եղեր, thou hast been eaten. Կերեալ եղեւ, he has been eaten.

Կերեալ եղաք, we have been eaten. Կերեալ եղէք, ye have been eaten. Կերեալ եղեն, they have been eaten.

INFINITIVE.

Ուտիլ, to be eaten.

PARTICIPLE.

Past.

Կերեալ, eaten.

Future.

Ուտելի or Կերելի, which is to be eaten.

ACTIVE.

INDICATIVE.

Present.

Ըմպեմ, I drink. Ըմպես, thou drinkest. Ըմպէ, he drinks.

Ըմպեմք, we drink. Ըմպէք, ye drink. Ըմպեն, they drink.

Perfect.

Արբի, I drank. արբեր, thou drankest. արբ or Հարբ, he drank.

Արբաք, we drank. արբիք, ye drank. արբին, they drank.

INFINITIVE.

Ըմպել, to drink.

PARTICIPLE.

Ըմպող or Ըմպօղ, drinking.

Past.

Ըմպեալ or Ըմպեալ, drunk *or* drunken.

Future.

Ըմպելոց, who is to drink.

The passive is formed with a Substantive verb.

COMMON.

INDICATIVE.

Present.

Առնեմ, I take. առնես, thou takest. առնէ, he takes.

Առնեմք, we take. առնէք, ye take. առնեն, they take.

Perfect.

Առեալ եմ, I have taken. առեալ ես, thou hast taken. առեալ է, he has taken.

Առեալ եմք, we have taken. առեալ էք, ye have taken. առեալ են, they have taken.

INFINITIVE.

Առնել or ունել, to take, to have.

PARTICIPLE.

Present.

Առնող or ունող, taking, having.

Past.

Առեալ, taken, had; taking, having.

Future.

Առնելի or ունելոց, who has to take, *or* to have.

NEUTER.

INDICATIVE.

Present.

Երթամ, I go. Երթաս, thou goest. Երթայ, he goes.
Երթամք, we go. Երթայք, ye go. Երթան, they go.

Perfect.

Գնացայ or չուեցայ, I went *or* I am gone. Գնացեր, thou wentest *or* art gone. Գնաց, he went *or* is gone.
Գնացաք, we went, *etc.* Գնացէք, ye went. Գնացին, they went, *or* they are gone.

INFINITIVE.

Երթալ, to go.

PARTICIPLE.

Present.

Երթող or երթօղ, going.

Past.

Երթեալ, gone; going.

Future.

Երթալոց or երթալի, who is to go.

VERBS IMPERSONAL.

Those verbs are called Impersonal which are used only in the third person, as

Լամպէ, it begins to cloud.
Կաթիլէ, it rains.
Ցօղէ, it rains little.
Հեղեղատէ, it comes pouring, it runs over.
Ձիւնէ, it snows.
Շաւաղափայլէ, it shines.
Լուսանայ, it begins to be day-light.
Սաստկէ, it blows very hard.
Փայլատակէ, it lightens.
Պտղաբերէ, it produces fruit.
Ոռնայ, it bellows, it roars.
Կաղկանձէ, it howls.
Գոռայ, it bellows, it roars.

Պայծառանայ, it clears up.
Լուսաւորանայ, it dawns.
Խաւկոյանայ, it darkens.
Գիշերանայ, it is become night.
Լուսանայ, it brightens.
Խաւարանայ, it grows dusky.
Հրանայ, it kindles.
Որոտայ, it thunders.
Ասի, it is reported, they say.
Երևի, it appears, it seems.
Թուի, it seems.
Կարծի, 'tis believed, it is thought.
Լսի, it is noised abroad.
Պատահի or Հատանի, it happens, it falls out.
Պատահի, it happens.
Դիպուածի, it happens.
Պիտի, it must, it behoves.
Ցաւի or ցաւի, it pains.
Վայելի, it becomes, it is fit.
Յարմարի, it is convenient, it becomes.
Անկարելի, it is impossible.
Բարւոքի, it is good, it is well.
Խիստ է, it is hard.
Կամի or կամք են, it is wished, it wills.
Հարկ է, it must, it is necessary.
Կարելի է, it may be.
Յայտ է, it is clear.
Պատ է, it is enough, it suffices.
Պարտ է, it must.
Պատշաճ է, it is fit, it is proper.
Պէտք են, it must, it is necessary.
Օրէնք է or օրէնք են, 'tis lawful, it allows.

խնամք է, it is cared for.
ըստ է, it is expedient.
պէտք է, it is suitable, it is convenient, it becomes, it is fit.

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.

PREPOSITION.

A Preposition is an indeclinable word or particle which placed before a Noun changes either it's case, or it's signification.

The Prepositions which change the cases of Nouns are called *Formers of cases*.

The Prepositions which change the meaning of Nouns by governing their cases, are called *Rulers of cases*.

Prepositions զ, յ, զ յ and մա զ form the Dative and the Ablative.

Յ, զ յ are placed before the vowels.

Ի մա forms the Dative.

Ի forms the Dative. Before a Consonant it is pronounced ին, as, ինէն.

Զ forms the Accusative. Before a Consonant it was formerly pronounced զը, but at present it is pronounced ըզ.

Ընդ forms the Dative and the Ablative.

According to the modern usage the Prepositions forming the cases յ, ի and ն are written prefixed and joined to Nouns, and the others detached from them.

Ընդ or Ընդ՛ի, *To, unto, towards, at: by, near, nigh: for, for the sake, on account: on, upon: under: against: amongst.* Governs the Dative, the Genitive, and the Instrumental cases.

Ընդդ, *With: by: instead: for: under: between: to, unto, towards: on, upon: amongst.* Governs the Genitive, the Dative, the Ablative, and sometimes the Instrumental.

Ըստ, *According: for: out, without: after.* Governs the Genitive, the Dative, and the Ablative.

Օրդ or Օրպէս, *As, like.* Governs the Accusative.

Որբ, Որբան or Որբոտ, *As, like, about.* Govern generally the Accusative.

Զարգ or Զանց, *Without, out, unless.* Governs the Genitive.

Վասն, *For, in order to, concerning.* Governs the Genitive.

Քան, *Than, much.* Governs the Accusative.

Ընդ See Ընդ:

Մինչ or Մինչև, *Till, untill, to, unto.* Governs the Dative with a Preposition.

Հանդերձ, *With, by.* Governs the Instrumental.

Յեր, *Over, above, upon, more, before, past.* Governs generally the Accusative, and sometimes the Dative.

պէս, *As, like*. Governs the Genitive and the Dative.

պէսպէս, *As, like*. Governs the Genitive and the Dative.

պէտ, *Towards*. Governs the Dative.

պէս or պարզն, *Towards*. Govern the Dative-with-preposition.

մինչ, *Till, untill, unto*. Governs the Instrumental.

շուրջ or շուրջանակի, *About, around*. Govern the Circumdative.

դուրսը or դուրսդին, *Out*. Govern the Genitive, *or* the Accusative with զան.

փոխանն or փոխանակ, *Instead, inbehalf*. Govern the Genitive.

ներքոյ or 'ի ներքոյ, *Under*. Govern the Genitive.

վերայ, *On, upon*. Governs the Genitive.

վերը, վերայ or 'ի վերայ, *Over, above*. Govern the Dative, *or* the Accusative with զան.

միջ or 'ի միջի, *In, into, in the middle, within, between, amongst*. Govern the Genitive.

միջոյ, *From the middle*. Governs the Genitive.

ձեռն, *By*. Governs the Genitive.

օրէն, *As, like*. Governs the Genitive.

հետ, հետի or ետքի, *After, behind*. Govern the Genitive.

համար or դարձ, *For, for the sake, because of*. Govern the Genitive.

զ՚ պատճառս or զպատճառաւ, *For, for the sake, because of*. Govern the Genitive.

զ՚ համար, *On account, for*. Governs the Genitive.

Վասն or զ՚ Վասն, *Because of, for, on account*. Govern the Genitive.

զ՚ պէտս, *For*. Governs the Genitive.

Յաջմէ or ընդ աջմէ, *On the right side*. Govern the Genitive.

զ՚ ձախմէ or ընդ ձախմէ, յ՚ հակէ or ընդ ահակէ, *On the left side*. Govern the Genitive.

Բաց or բայց, *Out, without, besides, except*. Govern the Ablative.

Ի սոյն, *Aside*. Governs the Ablative.

Հեռի, *Far, far off*. Governs the Ablative.

Գաղտ, *Secretly*. Governs the Ablative.

Մերձին, *Apart, aside*. Governs the Ablative.

Չ՚աւր, *God forbid*. Governs the Ablative.

Մուտ, Մ՚երձ or Մօտ, *Near, nigh, by*. Govern the Dative.

Մից, *Conjoint, connected, with*. Governs the Dative.

Ի միջ, *Joint, with*. Governs the Dative.

Նման, *Like*. Governs the Dative.

Ընդդէմ, *Against*. Governs the Dative.

Փոխանակ, *Instead of*. Governs the Dative.

Առանց, *without, out, besides, unless*. Governs the Genitive.

Առաջի, *In front, before*. Governs the Genitive.

Յառաջագոյ, *Before, from before*. Governs the Genitive.

Ընդ առաջ, *Against*. Governs the Genitive.

Ընդհեր or Ընդըրնդհեր, *Near, nigh, by*. Govern the Genitive and the Dative.

Ընդդէմ, *Against*. Governs the Genitive and the Dative.

Դէմ ընդդէմ, Դէպ յանդիման or Յանդէպ, *In front, against, opposite*. Govern the Genitive and the Dative.

Յանդիման, *Before, in front*. Governs the Genitive and the Dative.

Ընդդիմ յանդիման, or Յայտ յանդիման, *Before, in front, evidently, publicly*. Govern the Genitive and the Dative.

Ի կողմանէ, *Apart, aside*. Governs the Ablative.

Յայսկոյս, *On this side*. Governs the Genitive.

Յայդ կոյս or Յայնկոյս, *On that side, beyond, behind*. Govern the Genitive.

Յառաջ կոյս, *Forwards*. Governs the Genitive.

Յետ կոյս, *Back, backward, behind*. Governs the Genitive.

Ի վեր կոյս, *Onward*. Governs the Genitive.

Ի վայր կոյս, *Downward, downwards*. Governs the Genitive.

Դէպ վերոյ or Դէր ի վերոյ, *Above, higher, over than*. Govern the Dative and the Ablative.

Որպէս, *As, like*. Governs generally the Accusative.

Դէր քան, Ի վերոյ քան, Դէր ի վերոյ քան, *Above, higher, over than*.

Ընտրեալ քան, *Over, above, more than*. Governs the Accusative.

Ընդդէմ քան, *Beyond, further*. Governs the Accusative.

Յառաջ քան or Առաջ քան, *Before, first than*. Govern the Accusative.

Ընդարձոյ քան, or Ընդարձակ քան, *Out than*. Govern the Accusative.

Յետոյ քան, *After than*. Governs the Accusative.

Some prepositions are rarely placed after the Nouns.

ՊԱՏՄԱԿ, ADVERB.

An Adverb denotes the circumstances of a Verb, or of an action.

A COLLECTION OF ADVERBS.

Այժմ; Այժմու or Արդ, Ցարդիս, Now, at present, actually, newly, recently.

Այժմէն, Already, hence, from this time.

Այսօր or 'ի Սերկեւանս, 'ի Սերկեւան աւուր, To-day, in this day.

Վաղիւ, To-morrow.

Երէկ or յԵրէկն, Yesterday.

Նախանդ or յԱնդնջէն, The day before yesterday.

Ընդ երեկս, In the evening, towards the evening.

Գիշերի, Գիշերայն or զԳիշերայն, By night, in the night, in the night time.

Ցմիջաւուրբ, At noon-day.

Ի կաղ քաջ, Early, betimes.

Ընդ յգուն or Ընդ յգուց, In the morning.

Ի կաղ ուրեմն, Ի կաղս ևս, 'ի Ի կաղուց, Already.

Յայսմհետէ or Ընդ յսուհետև, Henceforth, henceforward, hereafter.

Յորմէհետէ, Since.

Յետոյ, Ցկնի, or Ընդ պա, After, afterwards.

Երբեմն or Ի երբէ, Sometimes, now and then, from time to time.

Երբև, Երբ, Յորժամ, Ի հինչ, When, while, whilst.

Ի հշտ, Յար, Յարաժամ, Հանապազ, Յանկ, Յաւէժ, Յաւէտ, Always, ever, continually, every moment, evermore, for ever, eternally.

Գեռ, Գեռևս, Տակաւին, Yet, still.

Ի հինչդեռ, Ընդ հինչ, When, while, whilst, as long as.

Ի հինչև, Till, untill.

Ցև, Ցև ևս, Ի հինչև, Not, not yet, not as yet.

Յայնժամ, Then.

Յայնժամ, Till then.

Ընդժամայն, Ցոյնժամայն, Ցոյնհետայն, Forthwith, very soon, in a moment, immediately, incontinently.

Յանկարծ, Յանկարծուստ, Յեղակարծ, Suddenly, on a sudden, all of a sudden.

unawares, in an unexpected manner:
Ա՛րագ, Արագապէս, Փոյթ, Soon, as soon as, quickly, speedily, readily.
Ա՛ճապաղ, Շտապաւ, Hastily, in haste.
Անդ, Անդրադարձ, Presently, shortly, by and by, forthwith.
Անգիւ, Անգիւ իմն, Scarce, scarcely.
Անկոյս, Անկ ևիսկ, Immediatily, incontinently, forthwith, instantly.
Ա՛նագան, Ա՛նագան ուրեմն, Late, unseasonably.
Հազ ուրեմն, Scarcely, rarely.
Տակաւ, Տակաւ տակաւ, Ա՛ռ սակաւ սակաւ, By little and little, by degrees.
Ա՛ստ or Ա՛ստանօր, Here.
Ա՛ստեղ, Hence; here; in this world.
Ա՛ստի, Ա՛ստուստ, Hence, from hence.
Ա՛յր, Here.
Ա՛յրկն, Here, hitherward; by this way.
Ա՛յտի, Thence, from thence.
Ա՛յդր, Ա՛յդանօր, There.
Ա՛նդ, Ա՛նդր, Ա՛նդանօր or Ա՛նտանօր, There.
Ա՛նդկն, Thence, there: forthwith.
Ա՛նտի, Ա՛նդուստ, Thence, therefrom.
Ա՛նդստին, Thence, from, since.
Այս կոյս, On this side.
Այնկոյս, On that side.
Ա՛րտաքս, Ի Դուրս, Out, abroad.
Ի ներքս, Ներքոյ, Within, inwardly.
Հեռի, Ի Հայ, Ի Հայգեայ, Far, a far, far off.
Ի Հայոցուստ, Ի Հեռաստանէ, From afar, from a great distance.

Ա՛օա, 'ի Ա՛օայ, Near, nearly, at hand, closely.

Ա՛տրև, 'ի Ա՛տրև, 'ի Ա՛յլ, Below, under, hereunder, beneath.

'Ի Ա՛ն, 'ի Ա՛ն անդր, Up, upon, above, hereupon.

'Ի վե՛րուստ, From above.

Ո՛ր, Ո՛րանօր, Where.

Ո՛ր ուրեք, Where.

Ո՛րստեք, From some place.

Ա՛մենայն ուրստեք, From every places.

Յառաջագոյ, Յառաջ կուսէ, From before.

Յետոյ, After, back, backward, behind.

Յետուստ, Յետ կուսէ, 'ի Ծո՛ւիկանց, From behind.

Յո՛, Յոր կոյս, Ընդ որ, Where, which way.

Ա՛յլուր, Somewhere else, elsewhere, in another place.

Ա՛յլուստ, From elsewhere, from another place.

Ա՛հանդամ, Ա՛ր անդամ մի, Ա՛ր մի հնարագ, once, at one time.

Երկից, Twice.

Երից, Thrice.

Չորից, Four times over.

Հնգից, Five times over.

Ա՛ց եցից, Six times over.

Նախ, Նախ առաջին, Ա՛ռաջինն, First, at first, the first time, in the first place, at the beginning, before.

Երկրորդ, Ա՛պա, Secondly, after, then.

Մի — Մեւս, One — another, first — on the second place.

Քանիցս, Քանիցս անգամ, How often, how much time, how many times.

Բազում անգամ, Յոլովակի, Յաճախակի, Յաքնակի, Oft, often, mostly, many, several times, frequently.

Մի ըստ միոջէ, One after another, orderly.

Մի քան զմի, One more than another.

Փոխանակաւ, Փոխօխ, By turns, reciprocally, interchangeably, mutually.

Հետ զհետէ, Successively, one after another.

Կրկին, Կրկնակի, Doubly, twice.

Դարձեալ, Ա երբորդն, Միւսանգամ, Ընդ-երկին, Again, moreover, once more.

Ի վերջ or ի Ա երջոյ, Last, lastly, at last.

Ընդ, Ո՞ի, Ո՞մէ, Հիմ, Ընդէ՞ր, Ընդէ՞ր վասն, Ա ասն էր, Յոյր սակս, Ընդ ո՞ւմ, Ընդէ՞նչ, Why? wherefore? for why? for what reason?

Ո՞րնչ, What? which?

Ո՞իարդ, Ընդր, Ո՞րպէս, How? in what manner? why?

Ո՞չ, Ո՞չ ապաքէն, Is it not?

Քանի՞ն, How much?

Ո՞ւ, Ո՞ւ իւիք, By which? how?

Մի՞, Մի՞թէ — եթէ՞, Or — either?

Ո՞ւստ, From whence?

Ե՞րբ, Յո՞րժամ, When?

Այո՛, Yes.

Ընդարձակ, Ծերպաւէտ, Հաւապատեաս, Խակա-

ալեւս, Ի՛նչուէշտ, Truly, verily, certainly, surely, indeed, in truth, assuredly, infallibly, undoubtedly, justly, really.

Կարի՛ քաջ, Very well.

Ի՛սպաքէն, Ի՛րդեօք, Truly, verily.

Գրեթէ, Գոզ, Գոզցէս, Almost, nearly, as it were, pretty near.

Ա՛ն և ո՛ն, So, thus.

Գուցէ, Գուցէ թէ, Գուցէ երբէք, Գո՛ղբևս, Ի՛րդեօք, Ոչէ թէ, Ոչէ զի, Perhaps, lest, it may be.

Կ՚ելնէ, Կ՚ի արդեօք, May it be.

Ո՛չ, Ո՛չ, No, not.

Եւ ո՛չ, Nor, neither.

Ո՛չ եւս, No more.

Ո՛չ բնաւ, Ի՛մեհեւիմն ո՛չ, Never, by no means.

Ո՛չ ինչ, Nothing.

Ի՛լ ո՛չ եւս, No more.

Ո՛չ, Ո՛չ բնաւ, Ո՛չ երբէք, Ո՛չ մեղի, Ո՛չ իւիք, No, not, never, by no means.

Ա՛ն անդր, Forbear.

Ա՛ռ, God forbid, forbear.

Ո՛չայն, Եւթէ, Ո՛չ, Ոչ, Only, but.

Ո՛չայնոյհ, Ո՛չայն ընդ միայն, Singly, solely.

Ո՛չ ո՛չ, One by one.

Ո՛երկուսին, Ո՛ւրոյն, Ա՛նձինն, Ա՛նձնաւորի՛, Apart, aside, asunder, separately, singly, particularly.

Ա՛հա, Behold, lo, see, there.

Ա՛հաւասիկ or Ա՛հասիկ, Behold, here.

Ահաւադիկ or Ահադիկ, Behold, there.
Ահաւանիկ or Ահանիկ, There, behold.
Այլ, Մանաւանդ, Այլ մանաւանդ, Գոյզի, Յաւէտ, Առաւել, Տի, Տիոա, Rather, more, than, nay, chiefly.
Ինձէն, By my-self.
Քեզէն, By thy-self.
Մեզէն, By our-selves.
Ձեզէն, By your-selves.
Յայժմէն, From since, from this time.
Ինքնին, By himself.
Գրեթէն, Almost, quite, totally.
Ամենայնին or Ամենայնիւք, Wholly, totally, entirely.
Կամաւ or Կամովին, Voluntarily, willingly.
Երբեք, Ever, at any time.
Ուրեք, In some place.
Ուստի, Whence, from whence.
Արդի, Too, much, most, too much.
Ինքնով, By himself.
Զրի, Freely, for nothing, gratis.
Բռնադնակի, Violently, vehemently.
Կողմնակի, Side-ways, obliquely.
Ուղղակի, Directly, perpendicularly, in a straight line.
Ձեռամբացի, With *or* by hand.
Նշանացի, With a sign.
Զքացի, By *or* with kicking.
Հայերէն or Հայեցի, In Armenian.
Եբրայեցերէն, In Hebrew.
Հրէարէն, In the Jewish language.
Յունարէն, In Greek.

Կենդանաբար, Alive.
Լռելեայն, Tacitly, silently.
Ազգովիւրք, Nationally, with whole family.
Ամենեւին, Wholly, totally.
Դիւրաւ or Հեշտաւ, Easily, readily, without trouble, at leisure.
Ընդհանուր, Totally, almost, ever.
Խստիւ, Severely, cruelly, rudely, hardly.
Կանխաւ, Before, beforetime, formerly.
Ճշդիւ, Exactly, sparingly.
Հաւատիւ, Truly, indeed, really, certainly.
Կամաց, Softly, gently, slowly, mildly, quietly, peaceably.
Կարգաւ or Կարգապէս, Well, rightly.
Ի բնէ, Naturally, by nature, radically, originally.
Յառաջագոյն or Յառաջուց, Before, already; primitively, formerly.
Ի մասնէ, Partly, in part.
Յոյժ, Too, much, too much, very much, most.
Յարժանի, Worthily, justly.
Ընդառաւօտու or Ընդառաւօտուց, In the morning.
Յանդիմատս, Exceedingly, excessively, immoderately, extremely.
Մարդկօրէն, Մարդկաբար, Մարդկապէս, Humanly, as a man.
Ընդարտաքուստ, From without, outwardly.
Յայսմհետէ, Thenceforth, thenceforward.
Այնչափ, So much, so many.
Միանդամայն, At once, together.
Ի հարկանոյ, Superficially, carelessly.

Արագ արագ, Fast, hastily, quickly, speedily, soon.

Իբրև, As, how.

Իբրեան, Իբրեար, Իբրեոն, As.

Ամօրէն, Totally, wholly, altogether.

Ընդ վայր, In vain, needless, to no purpose.

Այլընդայլոյ, Diversly, otherwise, contrarily.

Ընդ ամենայն, Altogether, totally, wholly.

Աւս քան զԱս, More and more.

Այսպէս, Այնպէս, So, in this manner.

Այդպէս, Այնպէս, So, thus, in that manner.

Այնպէս, Այնպէս, Thus, in that manner.

Նմանապէս, In like manner, so, thus.

Նոյնօրինակ, Alike, so, thus.

Նմանօրինակ, Alike, equally, in the same manner.

Օրինակ զիարդ, Իբրև զիարդ, As, like, how.

Օրօրինակ, As, for example.

Չարաչար, Badly, sadly, ill, miserably, cruelly.

Այլապէս, Այլազգաբար, Diversly, otherwise.

Յայտնի, Յայտնապէս, Evidently, clearly, openly, publicly.

Յեղին, Յեղինօրէն, Explicitly, plainly, openly, clearly.

Ի լոյս, Publicly, openly.

Ծածուկ, Ի Ծածուկ, Ծածկաբար, Անխլաբար, Secretly, in secret, under hand.

Ռեղեցոյն, Ռիկիմն, Silently, tacitly, quietly.

Դիւրաբար, Easily.
Բռնի, Բռնաբար, Forcibly, by force, violently.
Դժուարաւ, Hardly, not easily, scarcely.
Ի հարկէ, Հարկաւ, Necessarily, inevitably.
Յակամայս, Unwillingly, forcibly, with regret.
Կամակար, Ի կամակարուց, Willingly, voluntarily, readily.
Օրուր, Ի Օրուր, Տարապարտուց, Ի սպրաւ պար, ընդ Ի սպր, Ի Կանիր, In vain, vainly, to no purpose, without any reason.
Յանդիպս, Unfitly, improperly, amiss, absurdly.
Յանգիտս, Ignorantly, unknowingly.
Ի Հնգաւ, By fraud, fraudulently, deceitfully.
Ի մերկուց, Nakedly.
Հեաի, Հետիոտս, On foot.
Նորոգ, Newly, recently, freshly, lately, just now.
Որչափ, Որչքան, So much, so many.
Որչափ, Որչքան, So much, so many.
Որչափ, Որքան, As much, how much, how many, as far.
Համանգամայն, Միանգամայն, Ի Միասին, աւ Համարակ, Together, altogether, all at once, wholly, totally, completely, entirely, in the mean while.
Շատ, Much, many, greatly, a great deal, very, enough.
Յաւէտ, Առաւել, More, at most, too much, very much.

Քառաւել եւս, More than.

Սակաւ, Սակաւ մի, Սակաւիկ ինչ, Սուն մի, Սուն ինչ, Փոքր մի, Նոյնն ինչ, Փոքր ի շատէ, Little, but little, some, somewhat, something, less, in a small quantity.

Բաւականապէս, Sufficiently, well enough, duly, tolerably.

ԾԱՌԱՅԱԿ, CONJUNCTION.

A Conjunction is an indeclinable word which connects the parts of speech *together*, or one sense with another.

A COLLECTION OF CONJUNCTIONS.

Եւ, և or ու, And, or.

Նոյս, Նոյս և, Նոյ եւս, Դեռ, Դեռև, Կաև, Կաեւս, Նոկ, Յարձեալ, Also, too, still, yet, more, even.

Կամ, Նոյ կամ, Կամ թէ, Եթէ, Նթէ, Or, either.

Դեռ, Բայց, Սակայն, Համայն, Դեռ սա կայն, Բայց սակայն, Բայց միայն, Բայց եթէ, Միայն, Միայն թէ, Վասն թէ, Նթէ ոչ, But, only, unless, except, save, nevertheless, notwithstanding, however, yet, provided, upon condition that, if not.

Եթէ և, Եթէպէտ, Եթէպէտեւ, Though, although, however.

Թէպէտ և ոչ, Though not.
Ոչ եթէ, Քան ոչ եթէ, No, not.
Ոչ միայն, Not only.
Այսինքն է, Այն է, Այսինքն, Այսինքն է, It is, that is to say, to wit.
Որպէս, Քան, Քանզի թէ, Որպէս այն թէ, Քան այն թէ, As, if it were.
Ըստ որում, As, how.
Օրինակի համի, Օ որօրինակ, As, for example.
Այդ, Ուրեմն, Այլ արդ, Նոյն արդ, Նոյն ակ արդ, Այսպէս, Then, therefore, in consequence, now.
Այլ զի, Rather.
Զի, Վասնզի, Վասն զի, Որպէս զի, Փոխանակ զի, Այնու զի, Այն զի, Ապա զի, Որովհետև, Մինչ, For, because, that, whereas, forasmuchas, in order to, to the end that, since.
Ուր, Where.
Որ, That.
Այսպէս, Ուրեմն, Այսպէսն, Այսպ ուրեմն, Ապա ուրեմն, Ասասի, Վասն որոյ, Այսր աղագաւ, Ամենայնի, Ամենի իրի, Ամենի իրի, Այսուհետև, Then, therefore, wherefore, in or by consequence, for this reason.
Քան, Քան թէ, Այլ ևս, Մանաւանդ, Զաւէտ, Ապ, Քանզ թէ, Than, rather, at most, on the contrary.
Մինչ, Մինչև, Մինչզի, Հպատակ, Զի, Զի և, So that, till, untill.
Եթէ, Իթէ, Եակ թէ, Եպէս թէ, Եպէս եթէ or Եպեթէ, If.

Եւպա թէ ոչ, Otherwise.
Գոնէթ, Գոնէ, Գոնեայ, At least.
Զոն, Զթէ, Զոր թէ, Օք, Նայ, Նաս, Զը, That.

ՄԱՍՆ ԸՆԿՈՒՄՈՆԻՆ,

INTERJECTION.

An Interjection expresses the passions of the soul.

A COLLECTION OF INTERJECTIONS.

Ընդանի, Ընդանի թէ, Յանկարծ, Այդ թէ, Այդիւ, Ախ, Օշ, Would to God, may it be!
Ո՞, Ո՞վ, Ո՞վ թէ, Նա՞եւ, Ա՛շ, Oh! oh! wonderful! see! o God!
Ա՛ւ, Ա՛վ, Ա՛ւ, Ա՛ւ՛ւ, Ա՛ւ, Ա՛ւ, Ա՛յ, Ա՛յ վա՛յ, Ա՛ւ, Ա՛խտս, Ա՛ղէտ, Ա՛ւաղ, Ան-ղո՛ւխ, Նա՛եւ, Oh! alas! woe be to! poor! wretch that!
Ա՛շ, Ա՛շ վա՛շ, Ա՛ւ՛ւ, Oh joy!
Ա՛՛ւ, Ա՛՛շ, Ա՛՛ւ, Ա՛՛ւ, Ա՛՛ւ, Ա՛՛ւ, Ա՛՛, Ա՛՛, A! ah!
Ա՛՛, Ա՛վ, Ա՛շտ, Ա՛յլ, O! fie! pish!
Ա՛՛ղէ, Ա՛՛պա, Ո՛՛ւ, Ա՛՛, Come, come on, cheer, well well.
Զո՛ղ, Forbear.
Ա՛՛ծ, Ա՛՛ր, Bring, come.
Ա՛՛կ, Ա՛՛կ բե՛՛ր, Come, come bring.

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

SYNTAX.

Syntax is the due conjunction or connexion of the parts of speech.

Substantives agree with each other in three ways.

1. When another substantive is added to express and explain the former more fully, as, Ալէքսպատրա դստերբն Հանդերձ. With *Cleopatra his daughter*. (1. Mac. x. 57.) Եւ տ՚ Ալէքսպատրա զդուստր իւր. He has given *Cleopatra his daughter*. (Ibid. 58.) Երթալ զբեղբարսն իւրոցք, զորդւովքն Իսրայէլի. To visit his *brethren the children* of Israel. (Acts. VII. 23.)

2. When one thing is said to belong to another, as, Գիրք ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի որդւոյ Դաւթի՝ որդւոյ Աբրահամու. The book *of the generation of Jesus* Christ, the son *of David*, the son *of Abraham*. (Matth. I. 1.) Տային վկայութիւն առաքեալքն զյարութենէն Տեառն. Gave the apostles witness *of the resurrection of the Lord*. (Acts. IV. 33.)

3. When a substantive or Gerund like a Verb governs another substantive, as, Յետ ընդունելութեան գիտութեան Ճշմարտութեանն. After that *we have received the knowledge* of

the truth. (Hebr. x. 26.) Պատմէուխեան ուսուցանես ի Հովհէ՝ որոց ի հեթանոս ամենայն հրէայք են. Thou teachest all the Jews which are among the Gentiles *to forsake Moses*. (Acts. xxi. 21.) Այլ պղծութեան հայհոյութեան մի թողցի. But the *blasphemy against the* (*Holy*) *Ghost* shall not be forgiven. (Matth. xii. 31.)

Substantives agree with Adjectives when governed by the same, as, Հեզ տապալաբար լինելին նոցին՝ որք այժմ պատմեցան. Unto us *they did minister the things*, which are now reported. (1. Petr. i. 12.) Ոչ ծնողս անարգութիւք. Disobedient to parents. (Rom. i. 30.) Եղէգն շարժուն ի հողմոյ. A reed *shaken with the wind*. (Luke. vii. 24.) Պտղեցիկ ի տեսանել, և քաղցր ի կերակուր. That is pleasant to the sight, and good for food. (Gen. ii. 9.) Եւ ի նմանոյ գլխաւորաց ոչ սակաւք. And *of the* chief *women* not *a few*. (Acts. xvii. 4.) Տեսաւ մարդ մի ի ծնե. He saw a man which was *blind from* his *birth*. (John. ix. 1.) Եւ Աբրամ հարուստ էր անասնով, և արծաթով, և ոսկւով. And Abram was very *rich in cattle, in silver*, and *in gold*. (Gen. xiii. 2.) Այլ Ռաքէլ էպէս էր պեսլեամբ, և գեղեցիկ երեսօք. But Rachel was *beautiful* and *well-favored*. (Ibid. xxix. 17.) Պղջամիտս ի հաւատս, ի սէր, ի համբերութիւն. Sound in faith, in charity, in patience. (Tit. ii. 2.) Եւ ձեռն ի ձէնջ եղիցի

ձեր սպասաւոր. But he that is *greatest among you* shall be your servant. (Matth. xxiii. 11.) Կրտսեր որդի յորդիս նորա. *The youngest of* his *sons*. (2. Chron. xxi. 17.)

The Comparatives govern generally the Accusative with the preposition քան, as, Զի կարի զօրաւորագոյն քան զմեզ եղեր. For thou art much *mightier than we*. (Gen. xxvi. 16.) Եւ ահա քան զՅովնան ի սմա. *A greater than Jonas* is here. (Matth. xii. 41.)

Also the Middle nouns govern different cases, as, Ահա մարդ եղեւ իբրեւ զմի ի մեզ. Behold, the man is become as *one of us*. (Gen. iii. 22.) Զի սրբեսցի զմնձն իբր ի կանանցէ. How can *he* be clean *that is born of a woman*? (Job. xxv. 4.) Եւ ոչ հեռի իսկ ի յիւրաքանչիւր ոմէն ի մեզ. Though he be not far *from every one of us*. (Acts. xvii. 27.) Զայլ ոք յԱռաքելոց ոչ տեսի. But *other of the Apostles* saw I none. (Galat. i. 19.)

CONCORDANCE OF ADJECTIVES WITH SUBSTANTIVES.

The Adjective may be placed before or after the Substantive; joined, or divided from it.

The Adjective may or may not be of the same Case or Number with the Substantive.

The governing Preposition may be placed either before the Substantive or Adjective, or before both being repeated.

The example of the antients is the better and more certain guide.

Examples.

Ալէնդանի և հղկանչենական բանիւն Աստուծոյ. *By the word* of God, *which liveth* and *abideth of ever* (1. Pet. i. 23.) Ի՝ ենծաւն և կապարելոյն և անձեռագործ խորանաւն. *By a greater* and *more perfect tabernacle*, not made with hands (Hebr. ix. 11.) Ի՝ վերայ հէրկոյ պարանոցի նորա. Upon *the smooth of* his *neck* (Gen. xxvii. 16.) Լփեացեա զմիս նորա ի սրբոմ պեղոջ. Seethe his flesh *in the holy place* (Exod. xxix. 31.) Ի սան ամենայն եղելոց զօրութենանցն. For all *the mighty works* (Luke. xix. 37.) Դարձան յԵրուսաղէմ յանուանէ լեռնէն Ձիթենեաց. Returned they unto Jerusalem *from the mount* called Olivet. (Acts. i. 12.) Եւ ցուցանիցէ նմա զգործս. And he will shew him *greater works* than these (John. v. 20.) Եւ պատժեաց Աստուած զՓարաւոնն պատճօք ծանրագնդօք և չարօք և զգաստուն նորա. And the Lord plagued Pharaoh and his house *with great plagues* (Gen. xii. 17.) Իսկ վերկինն առելդպառ ճայեալ ծածկեացես զպատարուն փեղկից խորանին յետոյ կողմանէ. *The half-curtain* that *remaineth*, shall hang over the backside of the tabernacle (Exod. xxvi. 12.) Իւր և լսիցէ պանուանէ տոմն ծնծէ, և պչեռանէ տոմն հպծրէ, և պէաղէն տոմն ձգեալոյ. For they shall hear *of thy*

great name, and *of thy strong hand*, and *of thy stretched-out arm* (Ibid. VIII. 42.) Եկն կին մի որ ունէր շիշ ետղոյ նարդեհան՝ պահուած ձեռագնոյ. There came a woman having an alabaster-box *of ointment of spikenard, very precious* (Mark. XIV. 3.) Տեսի զՏէր նըս-տեալ յաթոռ բարձրութեան և վերացելոյ. I saw also the Lord sitting *upon a throne*, high and *lifted up* (Isai. VI. 1.) Տէր, սպանցե՞ս մի պանգէտ և պարտաւոր կորուսանիցե՞ս. Lord, wilt thou slay also a *righteous nation*? (Gen. XX. 4.) Ի մարդոյ նենգաւորէ անիրաւորէ փրկեա զիս. O deliver me *from the deceitful and unjust man*. (Psal. XLII. 1.) Բայց զլեզու մարդկան ոչ ոք կարէ հնազանդել չկարն և պանկարգ և լի թունաւոր մահաբերիւն. But *the tongue* can no man tame; *it is an unruly evil, full of deadly poison* (Jam. III. 8.) Յուսմունս պիսպիսս և յօտարադաստս. With divers and strange doctrines (Hebr. XIII. 9.) Ի հարսն եղելոյ առաքեացն. *Of the promise made* unto our fathers (Acts. XXVI. 6.) Ի բերանոյ երկուց և երից վկայից հաստատեսցի ամենայն բան. In the mouth *of two* or *three witnesses* every word may be established (Matth. XVIII. 16.) Էր հր ամաց վեցհարիւրոց. Noah was *six hundred years* old (Gen. VII. 6.) Իբրև ասպարէսաց հնգետասան. About *fifteen furlongs* off (John. XI. 18.) Ի վեցհարիւրորդի և ի միում ամի, յամսեանն առաջնում. In the six hundredth and first year, in the first month (Gen. VIII. 13.) Ի հինգ գնոց զգեստն վաճառեցիք.

և նա ասէ, այո՛ այնչափ։ Whether ye sold the land *for so much*? And she said, yea, *for so much* (Acts. v. 8.) Այր այսպիսի. Such a one as this is. (Gen. xli. 38.) Օ՛ի զօրութիւնքն այսպիսիք՝ ի ձեռաց սորա լինիցին. That even *such mighty works* are wrought by his hands (Mark. vi. 2.) Ո՞րմէ՞ աշխարհէ ես, կամ յո՞րմէ՞ ժողովրդենէ. *What* is *thy country*? and *of what people* art thou? (Jonah. i. 8.) Որով դատաստանաւ դատիք. *With what judgement* ye judge. (Matth. vii. 2.) Ո՞վ է յանցանք իմ, կամ ո՞վ է մեղք իմ. *What* is my *trespass*, *what* is my *sin*? (Gen. xxxi. 36.) Յանդերձ ծերովք ոմամբք, և Հարպատխօսաւ Տերտղեաւ ոմամբ. With *the elders*, and with *a certain orator* named *Tertulus* (Acts. xxiv. 1.) Գտեալ Հրէայ ոմն անուն Ակիւղաս. And found *a certain Jew* named Aquila (Ibid. xviii. 2.) Ի հովուէ միոջէ. From one shepherd (Eccl. xii. 12.) Օ՛ձան ինչ ՚ի ձեռն առ քեզ հասուցանիցեն, և զչո՛չ ինչ դատաստան ինքեանք դատեսցեն. *Every great matter* they shall bring unto thee; but *every small matter* they shall judge (Exod. xviii. 22.) Այլ՝ ա՛ւանիկ ախոռաւանի էին ցանկացեալ են, այսինքն՝ երկնաւորէն. But now they desire *a better* country, that is, *an heavenly*. (Hebr. xi. 16.) Ոչ ումանց իրիք խոչ՚ելոյ. Doubting nothing (Acts. x. 20.) Ի գալ հետոյ շաբաթուն. *The next sabbath* (or sabbath-day) (Ibid. xiii. 42-44.) Այլովք բազմաւք բազմօք. With many other words. (Ibid. ii. 40.)

Ընդ այլ եղանակաւք. By the other kine (Gen. XLI. 3.) ի դառնալ յեղ ի-բոլոր-կնէ-ր 'ի չարեաց ձերոց. In turning away *every one of you* from his iniquities (Acts. III. 26.) 'ի վերայ միոյ ուրուք 'ի լերանց. Upon some mountain (2. King. II. 16.)

Notwithstanding the great licence in the use of Adjectives, the following rules must be generally observed.

1. The Adjective placed after the Substantive must agree with it in number and case, as, քարամբք մեծամեծօք. *with great stones.* զօրութիւնք այսպիսիք, *such mighty works.*

2. The Adjective placed before a Substantive does not agree with it, excepting the monosyllable Adjectives, as, մեծամեծ քարամբք, *with great stones.* այսպիսի զօրութիւնք, *such mighty works.* այլովք բանիւք, *with other words.* 'ի սրբուամ տեղւոջ, *in the holy place.*

3. When a Verb or Participle is before the Substantive and after the Adjective, the adjective agrees readily with the substantive, as, սատուածայնով զինեալ զօրութեամբ, *he armeth with divine force.* սատուածայնով զինեալ զօրութեամբ, *armed with divine force.*

4. An Adjective with the article *or* the letter distinctive of the person, placed before a substantive agrees with it in number and in case, but not always, as, մեծաւն և կա-

տաբեռնին և անձեռագործ խորանաւն, by a greater and more perfect tabernacle, not made with hands.

5. When there are many Substantives before one Adjective only, the Adjective is in the plural, and agrees with them, as, *Սաւուղ և Յովնաթան սիրելիք և գեղեցիկք և վայելուչք, Saul and Jonathan* (were) *lovely and pleasant.*

6. The governing Preposition is joined to the case which precedes it, whether Substantive or Adjective, as, *յանուանեալ լեռնէն, from the mount called. 'ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ, from the deceitful and unjust man.*

7. When the Adjectives or Substantives placed before are joined with the Conjunction *և, and,* the governing Preposition is applied to all, as, *յանեղծ և յանաւրաւտ և յանթառամ ժառանգութիւնն, to an inheritance incorruptible, and undefiled, and that fadeth not away. 'ի հնազանդութիւն և 'ի հեղումն արեանն, unto obedience and sprinkling of the blood.*

8. When the Adjective or Substantive placed before is simple, and many Substantives or Adjectives follow, the governing Preposition governs the first word, and the second and third which follow, however not always, as, *'ի չար խորհրդոց, 'ի բանից և 'ի գործոց, from evil thoughts, words, and works. զայր արիւնահեղ և զնենգաւոր, the bloody and deceitful man.*

CONCORDANCE OF PRONOUNS.

The Personal Pronouns *Ես, I, Դու, thou, ինքն, he* or *himself*, are substantives, and as substantives agree with adjectives, as, *Ի ձեր կեղծաւորաց, Of you hypocrites*. (Mark. VII. 6.)

Ինքն signifies sometimes *self*, as, *Եւս ինքն մարդ եմ. I myself also am a man*. (Acts. X. 26.)

The Definitive Pronouns *սա, դա, նա, he* (*she, it*) are substantives, and so agree with adjectives, as, *Զդքա յետինքդ. These last*. (Matth. XX. 12.) *Եւ կամ ինքեանք սոքա ասասցեն. Or else let these same here say*. (Acts. XIV. 20.)

The Definitive Pronouns *սոյն, դոյն, նոյն, this, that, same*, are adjectives, and so agree with substantives, as, *Ի սոյն* or *Ի սմին աւուր. On this day*, or *in the course of this day*, or *to day*. (Gen. XVIII. 14.) *Ի սո դմին օրինակի. In the like manner*. (Luke. VI. 23.) *Ի նմին զանգուածոյ. Of the same lump*. (Rom. IX. 21.) *Ծորոգայիւ Ի նոյն անկցի. Into that very destruction let him fall*. (Psal. XXXV. 8.) *Եւ սմին այսմիկ զամենայն փոյթ Ի միջ առեալ. And besides this, giving all diligence*. (1. Pet. I. 5.)

The Definitive Pronouns *այս, this, այդ, այն, that*, are generally adjectives, but sometimes substantives, as, *Ո՞վ ինչ գործեցեր*

զայդ. *What is this that thou hast done?* (Gen. III. 13.) Այս են ծնունդք որդւոցն Նոյ. *These are the generations of the sons of Noah.* (Ibid. X. 1.) Յայս երկուս պատուիրանս. *On these two commandments.* (Matth. XXII. 40.) Որոց զայս ընդ միմեանս երդմնեցս արարեալ էր. *Which had made this conspiracy.* (Acts. XXIII. 13.) Արդեօք եղեալ իցէ ըստ բանիս մեծի այսորիկ. *Whether there hath been any such thing as this great thing is?* (Deut. IV. 32.) Ի չարեացդ քոց յայդցանէ. *Of this thy wickedness.* (Acts. VIII. 22.) Ընդ թուղթդ այդուիկ. *By this epistle.* (2. Thess. III. 14.) Ըստ ամենայն բանիցս այսոցիկ, և ըստ ամենայն տեսլեանս այսորիկ. *According to all this vision.* (2. Sam. VII. 17.) Երանելի որ պահէ զբան մարգարէութեանս զայս. *Blessed is he that keepeth the sayings of the prophecy.* (Revel. XXII. 7.) Յազգէ յայդմանէ. *Of this generation.* (Luke. XI. 50.) Զհինք ծառայից քոց այսոցիկ յիմանից. *The life of these fifty thy servants.* (1. King. I. 13.) Արդեօք'ե հիւանդութենէ աստի իմիջ յայսմանէ. *Shall I recover of this disease?* (Ibid. VIII. 8.) Զայն Մովսէս՝ զոր ուրացանն ... զնա Աստուած իշխան և փրկիչ առաքեաց. *This Moses, whom they refused ... the same did God send to be a ruler and a deliverer.* (Acts. VII. 35.)

The Possessive Pronouns իմ, *my*, քո, *thy*, մեր, *our*, ձեր, *your*, նր, *his*, *his own*, are

adjectives. When they are without substantives, receive either the articles ս, ը, ն, or the adverbs ասպէ, անպէ, as, Քո՛ է ամենայն ինչ, և ի քոյոցդ տուաւ քեզ. *All things come of thee, and thine own have we given thee.* (1. Chron. XXIX. 14.) Դադարեաւ յիւրոց գործոց անտի, որպէս և Աստուած յիւրոյցն. *He also hath ceased from his own works, as God did from his.* (Hebr. IV. 10.)

The Pronouns Possessive derived իմայինն or իմինչն, *my*, ձերայինն or ձերոյինն, *your's*, are put before the substantives.

The Pronoun Relative որ, *who, which, what, that,* is substantive, and in different manners agrees with antecedent and following nouns, as, Աչս՝ որովք ոչ տեսանիցեն, և ականջս՝ որովք ոչ լսիցեն, *Eyes that they should not see, and ears that they should not hear.* (Rom. XI. 8.) Լուաւ ի նմանէ վասն որ ի Քրիստոս Յիսուս Հաւատոցն, *Heard him concerning the faith in Christ.* (Acts. XXIV. 24.) Ոչ ի միւ ինչ եկեսցէ ի վերայ իմ յոր ըստ դուք ասէք, *That none of these things which ye have spoken come upon me* (Ibid. VIII. 24.) Տուր խնդրէ ի քէն՝ տուր, և որ կամի փոխ առնուլ ի քէն՝ մի դարձուցաներ զերեսս, *Give to him that asketh thee, and from him that would borrow of thee turn not thou away.* Ի վախճան աւուրցս այսոցիկ խօսեցաւ ընդ մեզ որդւովն, զոր եդ ժառանգ ամենայնի, որով և զյաւիտեանսն արար, որ է լոյս փառաց. *Hath in these last days spo-*

ken unto us by his son, whom he hath appointed heir of all things, by whom also he made the worlds. Who being the brightness of his glory. (Hebr. i. 2-3.) Եւ պատմեաց Մովսէս Ահարոնի զամենայն պատգամսն՝ զոր առաքեաց զնա Տէր, *And Moses told Aaron all the words of the Lord who had sent him.* (Exod. iv. 28.) Եւ ամենայն արք տան նորա՝ ընտօճինք և արծաթագինք՝ որ էին յայլազգաց օտարաց, թլփատեաց զնոսա, *And all the men of his house, born in the house, and bought with money of the stranger, were circumcised with him.* (Gen. xvii. 27.) Որոց դուն 'ի խնդիր երթեալ էիր, *Which thou wentest to seek.* (1. Sam. x. 2.) Որոց զարիւնն Պիղատոս խառնեաց ընդ զոհսն նոցա, *Whose blood Pilate had mingled with their sacrifices.* (Luke. xiii. 1.) Որ մատուցեալ 'ի վէմն կենդանի, *To whom coming, as unto a living stone.* (1. Pet. ii. 4.) Որոյ սերմն իւր 'ի նմին, *Whose seed is in itself.* (Gen. i. 11.) Եւ ժողովեցին, որ շատ, և որ սակաւ, *And gathered, some more, some less.* (Exod. xvi. 17.)

The Articles-distinctive-of the persons ս of the first, դ of the second, ն of the third, besides showing the persons joined to the terminations of words, have also the force of the English articles *a* and *the*, and give energy and ornament, as, Տէր և Վարդապետ (without any article) *Lord and Master*, but with the article ս so, Տէրս և Վարդապետս

պետս, it may have three senses: 1°. *I who am a Lord and a Master.* 2°. *This Lord and Master.* 3°. *My Lord and Master.* So Տէրդ և Ո՛ արդապետդ, 1°. *Thou who art a Lord and a Master.* 2°. *That Lord and Master.* 3°. *Thy Lord and Master.* Likewise Տէրն և Ո՛ արդապետն, 1°. *His Lord and Master.* 2°. *That Lord and Master.* 3°. *The Lord and the Master.* Ո՞ոմբ գՀեռ ելեալ ես Ո՛ւրբայդ Իսրայէլի, *After whom is the King of Israel come out?* (1. Sam. xxiv. 15) Տեղիս անապատ է, և օրս տարաժամեալ, *This is a desert place, and the time is now past.* (Matth. xiv. 15.) Ո՞ի՛նչ իրք են՝ վասն որոյ եկիքդ, *What is the cause wherefore ye are come?* (Acts. x. 21.) Նմի՛ն ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն ո՞ի՛նչ լինիցի, *If they do these things in a green tree, what shall be done in the dry?* (Luke. xxiii. 31.) Ա՛ռ դու զորդիդ քո սիրելի, զոր սիրեցեր զԻսահակ, *Take now thy son, thine only son Isaac, whom thou lovest.* (Gen. xxii. 2.) Ո՛ւրտաքին մարդս մեր, *Our outward man.* (2. Corin. iv. 16.) Ո՞ի՛նչ իցէ ՚ի մեռելոցն յառնել, *What the rising from the dead should mean?* (Mark. ix. 10.) Ո՛ւիշեցարո՛ւք ՚ի վրանաց արանց խըստասրտացդ այդոցիկ, *Depart* (I pray you) *from the tents of these wicked men.* (Num. xvi. 26.) Զարանցս յայսցանիկ եկեալոցս ընդ մեզ, *Of these men which have companied with us.* (Acts. i. 21.) Ո՛վ արար զխուէն և զլ-ճամբն, զահանին և զկոյր. *Who maketh the*

dumb, or deaf, or the seeing, or the blind? (Exod. iv. 11.) *Եկայք ՚ի հարսանիս, Come unto the marriage.* (Matth. xxii. 4.) *Որ եսդ իմանեմ, In the midst whereof I dwell.* (Num. v. 3.) *Երիցուէ առ Գայիոս սիրելի, զոր եսդ սիրեմ ճշմարտութեամբ, The elder unto the well-beloved Gaius, whom I love in the truth.* (3. John. 1.) *Ո՛ւր ուր եմն իցեմ, և դուք անդ իցէք, That where I am, there ye may be also.* (John. xiv. 3.) *Որ դուդ առնես, That thou doest.* (Ibid. iii. 2.) *Որում դուն վկայեցեր, To whom thou bearest witness.* (Ibid. 26.) *Ընդէ առ ձեզս եմ, Being yet present with you.* (Ibid. xiv. 25.) *Որ նայն առնէ, What things soever he doeth.* (Ibid. v. 19.) *Որ սայս առնէ, Which this man hath done.* (Ibid. vii. 31.) *Տեսանիցէք զոր ընտրեացդ Իւր Տէր, զի ոչ գոյ նման դորա յամենեսին ՚ի ձեզ, See ye him whom the Lord hath chosen, that there is none like him among all the people.* (1. King. x. 24.) *Ո՛վ է որ ասէդ ցքեզ, Who it is that saith to thee* (John. iv. 10.) *Ընդ որում և համարձակեալդ խօսիմ. Before whom also I speak freely.* (Acts. xxvi. 26.) *Որ իշխանացդ աշխարհիս այսորիկ զնաւփանեալեացս, Of the princes of this world that come to nought.* (1. Corint. ii. 6.) *Որ իմրդ այժմդ տեսանէ, But by what means he now seeth.* (John. ix. 21.) *Որպէս և կանխաւն ասէի, As I have also told you in time past.* (Galat. v. 21.) *Զոր ոչն իցեն սոքա մերձ, կոյր է և զաչա-*

yու, But he that lacketh these things is blind, and cannot see afar off. (2. Pet. i. 9.)

CONCORDANCE OF VERB.

The Verb which is not a Participle, or Infinitive, is governed by a Nominative, as, *Սկզբանէ արար Աստուած զերկինս և զերկիր, In the beginning God created the heaven and the earth.* (Gen. i. 1.) *Եւ երկիր էր անեղեւոյթ և անպատրաստ, And the earth was without form, and void.* (Ibid. 2.) *Եւ Հոգի Աստուծոյ շրջէր ՚ի վերայ ջուրց, And the Spirit of God moved upon the face of the waters.* (Ibid. 2.)

The Participle and the Infinitive are often governed by a Genitive, as, *՚Յառ ծնանիլն՝ մինչչև ի մտեալ առ նոսա մանկաբարձացն, They are delivered ere the midwives come in unto them.* (Exod. i. 19.) *Բանալ երկնից, և իջանել Հոգւոյն սրբոյ ... և գալ ձայն յերկնից, The heaven was opened, and the Holy Ghost descended ... and a voice came from heaven.* (Luke. iii. 21-22.)

In like manner are governed the Preter-perfect, and the Preter-plu-perfect tenses formed by a Participle, and a Substantive verb, as, *Եւ ոչ գիտէր Յակովբ՝ թէ Ռաքէլայ գնաց իւրոյ գողացեալ էր զնոսա, For Jacob knew not that Rachel had stolen them.* (Gen. xxxi. 32.) *Ղարան գտծեալ է նմա ՚ի նո գանէ արանց աւելի քան զքառասունն. There*

lie in wait for him of them more than forty men. (Acts. xxiii. 21.)

The Accusative cannot properly govern a Verb, but is subject to it, as, Յաւ արդ՝ որով-հետև ազգ եմք Աստուծոյ, ոչ պարտիմք համարիլ ոսկւոյ՝ կամ արծաթոյ՝ կամ քարի, որ 'ի հնարուրեստէ և 'ի մտաց մարդկան քանդակեալ իցէ՝ զաստուածականն լինել նմանող, *Forasmuch then as we are the offspring of God, we ought not to think that the Godhead is like unto gold, or silver, or stone, graven by art and man's device*. (Acts. xvii. 29.)

The Nominative of Nouns agrees generally in number with a Verb which is not a participle, or infinitive, excepting those without singular number, or collective, as, Յաբեաւ այլ ազգ, որ ոչ ճանաչէին զՏէր, *There arose another generation after them, which knew not the Lord*. (Judg. ii. 10.) Ի-ժողովեցաւ միաբան բազմութիւնն, և խռնեցաւ, զի լսէին յիւրաքանչիւր լեզուս խօսել նոցա, *The multitude came together, and were confounded because that every man heard them speak in his own language*. (Acts. ii. 6.) Յաւ ժողովուրդն ակն ունէր Զաքարիայ, և զարմանային ընդ յամրելն նորա, *And the people waited for Zacharias, and marvelled that he tarried so long*. (Luke. i. 21.)

The Nouns joined with the conjunction և, *and*, sometimes agree, sometimes not, as, Յաւ մեծացաւ այրն յոյժ յոյժ, և եղև նորա ոչխար և արջառ յոյժ, ծառայք և աղախնեայք,

ուղտք և էշք, And the man increased exceedingly, and had much cattle, and maid-servants, and men-servants, and camels, and asses. (Gen. xxx. 43.) *Եղեն իմ արջառ և ոչխար և էշք, ծառայք և աղախնեայք, I have oxen, and asses, flocks, and men-servants, and women-servants.* (Ibid xxxii. 5.)

When the Noun, or Pronoun is only one, the Verb must be of the same person, as, *Եմ միայն մնացեալ ես, և սոքա ո՞ւր էին, I was left alone; where had they been?* (Isai. xlix. 21.)

When the Persons are different, the Verb agrees with the first, as, *Գալո՞վ գայցեմք ես և մայր քո և եղբարք քո, և երկիրպագանիցե՞մք քեզ, Shall I, and thy mother, and thy brethren, indeed come to bow down ourselves to thee to the earth?* (Gen. xxxvii. 10.) *Ընդ ժամ դու և նա միայն իցէք, Between thee and him alone.* (Matth. xviii. 15.) *Եթէ ես, և եթէ նոքա այսպէս քարոզեցաք, Whether it were I or they, so we preach.* (1. Corint. xv. 11.)

Sometimes the Verb is supposed, as, *Կա՛ք կաւ, և դու ստեղծի՛չ մեր, և գործք ձեռաց քոց ամենեքեան մեք, We are the clay, and thou our Potter; and we all are the work of thy hand.* (Isai. lxiv. 8.)

The Verb Active governs generally the Accusative, as, *Եւ արար Աստուած զմարդն ՚ի պատկեր իւր. ըստ պատկերի Աստուծոյ արար զնա. արու և էգ արար զնոսա, So God created man in his own image; in the ima-*

ge of God created he him; male and female created he them. (Gen. I. 27.) Եւ տնկեաց Աստուած դրախտան յԱդեմ ընդ արևելս, և եդ անդ զմարդն զոր ստեղծ, *And the Lord God planted a garden eastward in Eden; and there he put the man whom he had formed.* (Ibid. II. 8.)

Sometimes the letter զ a sign of the Accusative is supposed, as, Նա տայ ամենայնի կեանս և շունչ, և զամենայն ինչ, *He giveth to all, life, and breath, and all things.* (Acts. XVII. 25.) Եւ առ մի ի կողից նորա, և եխոյց ընդ այնր մարմին, *And he took one of his ribs, and closed up the flesh instead thereof.* (Gen. II. 21.)

The Verb Active governs secondly another Accusative, as, Որո զո՞ առնես զքեզ, *Whom makest thou thyself?* (John. VIII. 53.) Ասա զաւուր գոյն ասեն զՅիսուս, *Saying that there is another king, one Jesus.* (Acts. XVII. 7.)

The Verbs Active as well as the Neuter and Passive govern often their roots in the Accusative, as, Սիրբ յաւիտենական սիրեցի զքեզ, *I have loved thee with an everlasting love.* (Jerem. XXXI. 5.) Ամաչեցին զամօթ մեծ, *They shall be greatly ashamed.* (Isai. XLII. 17.)

The Verb Passive governs generally the Ablative, as, Որ լցցի որ ասացաւն ի Տեառնէ, *That it might be fulfilled which was spoken of the Lord.* (Matth. I. 22.) Ի պտղոյ անտի ծառն ճանաչի, *For the tree is known by his fruit.* (Ibid. XII. 33.) Ճանաչեմ

զիմն, և Ճանաչիմ յիմոցն, *I know my* (sheep) *and am known of mine*. (John. x. 14.)

The Infinitive sometimes is Noun, and sometimes Verb.

The Preposition 'ի put before an Infinitive has often the signification of an Adverb յոր ժամ, ինչ, *when*, as, 'ի տեսանելն զքեզ, ընկալցի 'ի միտս իւր, *When he seeth thee, he will be glad in his heart*. (Exod. iv. 14.)

The Infinitive or the Gerund with its verb increases the signification of it, as, Ունել ունէր պարծանս, *He hath whereof to glory*. (Rom. iv. 2.) Արդեօք թագաւորելով թագաւորեսցես 'ի վերայ մեր, կամ տիրելով տիրեսցես մեզ, *Shalt thou indeed reign over us? or shalt thou indeed have dominion over us?* (Gen. xxxvii. 8.)

CONCORDANCE OF PREPOSITIONS.

Prepositions sometimes are put after the Nouns; they change their places, and are redoubled, as, Այք Հասեալ ի նմա յաստուածոյ իրաւանցն վերայ, *Who knowing the judgement of God*. (Rom. i. 32.) Արի ինչ պատճառս տալ հակառակորդին 'ի հայհոյութեան աղագաւ, *Give none occasion to the adversary to speak reproachfully*. (1. Tim. v. 14.) Ոչ հեռու երթալին բազումք 'ի Հրէից անտի, և 'ի պաշտօնէից եկամտից զՊաւղոսի և զՆաւհաբայ, *Many of the Jews and religious proselytes followed Paul and Barnabas*. (Acts. xiii.

43.) Յամենայն ժամ զբարեաց զհետ եր-թայք, *But ever follow that which is good.* (1. Thess. v. 13.) Որժամ՝ի պեսպես փոր-ձուքեանց՝ի մէջ անկանիցիք, *When ye fall into divers temptations.* (Jam. i. 2.) Նա-ա տուցին ինձ չար փոխանակ ընդ բարւոյ, *That render evil for good.* (Psal. xxxviii. 20.)

Adjectives are often used as Adverbs, as, Ա՛ձաձայն կարդացէք, *Cry aloud.* (1. King. xviii. 27.) Լրացա ընթանային, և դարձեալ դառնային, *They ran and returned.* (Ezek. i. 14.)

On the contrary sometimes Adverbs are used as Adjectives, as, Եղև նորա ոչխար և արջառ յոյժ, *And had much cattle.* (Gen. xxx. 43.)

Negative Adverbs ոչ, չ and մի, *no, not,* sometimes are put after Verbs, as, Եւ խոզ՝ զի լամաշհերձ է, և կճղակս ունի, և որո-ճայ ոչ՝ սիրտ իցէ նա ձեզ, *And the swine, though he divide the hoof, and be cloven-footed, yet he cheweth not the cud: he is unclean to you.* (Levit. xi. 7.)

SPECIMEN OF THE ARMENIAN COMPOSITION.

1. Եւ տեսեալ զթզենի մի՝ի վերայ ճա-նապարհին, եկն՝ի նա, և ոչ եգիտ՝ի նմա՝ բայց միայն տերև. և ասէ ցնա; մի այսու-հետև՝ի քէն պտուղ եղիցի յաւիտեան. և առժամայն չորացաւ թզենին։

And when he saw a fig-tree in the way, he

came to it, and found nothing thereon, but leaves only, and said unto it, Let no fruit grow on thee henceforward for ever. And presently the fig-tree withered away. (Matth. xxi. 19)

The same Composition clear in the Armenian.

Եւ տեսեալ Յիսուսի զթզենի մի ՚ի վերայ ճանապարհին, եկն առ նա, և ոչինչ եգիտ ՚ի նմա՝ բայց միայն զտերև. և ասէ ցնա Յիսուս, մի՛ եղիցի պտուղ այսուհետև ՚ի քէն յաւիտեան. և թզենին չորացաւ առժամայն։

2. Եւ արդ վասն յուսոյն առ Հարան եղելոյ աւետեացն յԱստուծոյ՝ դատեալ կամ յատենի. յոր երկոտասան ազգաւորմիս մերոյ անպակաս զցայգ և զցերեկ պաշտեալ, ակն ունին հասանել։

And now I stand and am judged for the hope of the promise made of God unto our fathers. Unto which promise our twelve tribes, instantly serving God day and night, hope to come. (Acts. xxvi. 6-7.)

The same composed clearly in the Armenian.

Եւ արդ վասն յուսոյ աւետեացն եղելոյ յԱստուծոյ առ Հարան՝ դատեալ կամ յատենի. յոր ակն ունին հասանել երկոտասան

աղբատոհմ մեր՝ անպակաս պաշտօնէով զցայդ և զցերեկ։

ACCENTS, OR NOTES OF PROSODY.

1°. Ընդ հշտ or Ընդ հշտանշան, the Acute (՛) as, Ծնա՛, բայց, ես՛, Հանապա՛զ, ամո՛ղ, բայց՛, ո՛չ, մի՛, ով՛, զինչ՛։

2°. Ընդ ուղիղ or Ընդ ուղիղ անշան, the Grave (՝) as, նախ՝, երկրորդ՝, դարձեալ՝, արդ՝, այն-զի՝, այլ՝։

The grave accent is used sometimes as a Comma.

3°. Պարոյկ or Կլորակ, the Circumflex (՞) as, Ո՞վ, զիա՞րդ, ո՞ւր։ According to modern usage it is employed as an interrogative point, and as a note of admiration.

4°. Երկար, the Long (ˊ), as, Հա՛ճեք, վա՛յ, Երջանա՛կ Երջանա՛կ։

5°. Ուղ, the Short (˘) as, Ջնազանդ, ջնուղիւն, Ջրուվեհ։ It is put on the syllable to make it short.

6°. Ցած, the Grave *or* Hard (ˇ) as, Թիւ, Թուղց։ It is put by some moderns upon the letter ե to mark its pronunciation as a վ. but it is now growing obsolete.

7°. Ապաթարց, the Apostrophe (՚). It is rarely used.

8°. Հնդամիմեայ; the mark of division of a word (-).

PUNCTUATION.

There are three Points in the Armenian.

1°. Ստորակէտ, Comma (,)
2°. Միջակէտ, Colon (·)
3°. Վերջակէտ, Period (։)

OTHER MARKS.

1°. Ապակէտ, Comma (՝). It is put on the head of the letter *ի*, when it forms a Preposition, as, *՝ի*, *առ՝ի*։

2°. Պառիւ, Mark of Abbreviation (֊) as, Աշ֊ (Աստուած)· Աշ֊ի (Աստուծոյ)· Տ֊ (Տէր)· Տ֊ի (Տեառն)։

3°. Սիւն, Column (։) which is one of three columns of a *ա* entire; it is put sometimes to mark an entire *ա*, as, *աշխարհ* (*աշ֊ատարակ*), *պարզուկ* (*պ֊արարակ*)։

4°. Կրկնաբեակ, Couple (″) which marks the vowels omitted, or the words shortened, as, *ք″ղ″ք* (*քաղաք*)։ Յով″. (Յովհաննէս)։

5°. Փակագիծ, Parenthesis ( ).

6°. Պատուագիր, The sign, or substitute of a word, as, ֆ (*աշխարհ*)։

7°. Փակագիր, Cypher.

The letters of the Armenian Alphabet are used as the Numbers, generally with a line on the letter, so

,	1.	,	100.
,	2.	,	200.
,	3.	,	300.
,	4.	,	400.
,	5.	,	500.
,	6.	,	600.
,	7.	,	700.
,	8.	,	800.
,	9.	,	900.
,	10.	,	1000.
,	20.	,	2000.
,	30.	,	3000.
,	40.	,	4000.
,	50.	,	5000.
,	60.	,	6000.
,	70.	,	7000.
,	80.	,	8000.
,	90.	,	9000.

NB. *and* *being recent letters, are not included in the numeration.*

A COLLECTION

OF SUBSTANTIVES.

Աստուած (ած, ածոյ) God.
Յիսուս (սի, սիւ) Jesus.
Քրիստոս (սի, սիւ) Christ.
Հոգի (գւոյ, գւով) Ghost.
Սուրբ (սրբոյ, սրբով) Holy.
Երրորդութիւն (թեան, թեամբ) Trinity.
Հրեշտակ (կի, կաւ) Angel.
Երկինք (կնից, կնիւք) Heaven.
Արքայութիւն (թեան, թեամբ) Kingdom: Paradise.
Դժոխք (խոց, խովք) Hell.
Դեւ (դիւի, դիւաւ) Devil.
Աշխարհ (հի, հաւ) World.
Հուր (հրոյ, հրով) Fire.
Օդ (դոյ, դով) Air.
Երկիր (կրի, կրաւ) Earth.
Ջուր (ջրոյ, ջրով or ջուրք) Water.
Ովկիանոս (ւոս, ւոս) Sea.
Արեգակն (կան, կամբ) Sun.
Լուսին (սնի, սնիւ) Moon.
Աստղ (տեղ, տեղք) Star.
Շառաւիղ (ղի, ղիւ) Ray.
Ամպ (պոյ, պով) Cloud.
Հողմ (մոյ, մով) Wind.
Անձրեւ (ևոյ, ևով) Rain.
Որոտումն (տման, տմամբ) Thunder.
Փայլակն (կան, կամբ) Lightning.

Կարկուտ (կտի, կտիւ) Hail.
Շանթ (ի, ի) Thunderbolt.
Ձիւն (ձեան, ձեամբ) Snow.
Սառոյց (ոուցի, ոուցիւ) Frost.
Սառնամանիք (նեաց, նեօք) Frost.
Սառն (ռնի, ռամբ) Ice.
Կրեամն (եմնան, եմնամբ) Glazed frost.
Ցօղ (ղոյ, ղով) Dew.
Կէգ (միգի, միգաւ) Fog, Mist.
Երկնաշարժութիւն (ի եան, ի եամբ) Earthquake.
Ջրհեղեղ (ղի, ղաւ) Deluge, Flood.
Ջերմ (մի, միւ) Heat.
Ցուրտ (ցրտոյ, ցրտով) Cold.

Օր or Աւր (ուր, ուրբ) Day.
Գիշեր (րի, րաւ) Night.
Կէս օր, Noon, Mid-day.
Կէս գիշեր, Mid night.
Առաւօտ (տու, տով) Morning.
Երեկոյ (կի, կիւ) Evening.
Ժամ (մու, մով) Hour.
Չորորդ ժամու, Quarter of an hour.
Կէս ժամ, Half an hour.
Յայսր, To-day.
Երէկ, Yesterday.
Վաղիւ (ղի, ղիւ) To-morrow.
Ժամանակ (կի, կաւ) Time.
Ղամանակ (կի, կաւ) Season.
Շաբաթ (ի ու, ի ով) Week.
Օրեանեբեակ (եկի, եկաւ) Week.
Ամիս (միոյ, միով) Month.

Տ. մ (ամի, ամաւ) Year.
Տարի (ըւոյ, ըւով) Year.
Ակընթարկեան (ենի, ենիւ) Moment.
Գարուն (ընան, ընամբ) Spring.
Ամառն (ամրան, ամրամբ) Summer.
Հունն (հնան, հնամբ) Autumn.
Ձմեռն (ձմրան, ձմրամբ) Winter.
Որ տօնի, Holiday.
Որ գործոյ, Working day.
Լոյս or ծագումն արեւու, Sun-rising.
Մուտք արեւու, Sun-setting.
Արշալոյս (լուսոյ, լուսով) Dawn, Aurora.

Երկուշաբաթի (ք-ու, ք-ու) Monday.
Երեքշաբաթի (ք-ու, ք-ու) Tuesday.
Օրերեքշաբաթի (ք-ու, ք-ու) Wednesday.
Հինգշաբաթի (ք-ու, ք-ու) Thursday.
Ուրբաթ (ք-ու, ք-ու) Friday.
Շաբաթ (ք-ու, ք-ու) Saturday.
Կիրակի (կի, կիւ) Sunday.

Յունվար (ւի, ւիւ) January.
Փետրվար (ւի, ւիւ) February.
Մարտ (տի, տիւ) March.
Ապրիլ (լի, լիւ) April.
Մայիս (սի, սիւ) May.
Յունիս (սի, սիւ) June.
Յուլիս (սի, սիւ) July.
Աղոստոս or Օգոստոս (սի, սիւ) August.
Սեպտեմբեր (ւի, ւիւ) September.
Հոկտեմբեր (ւի, ւիւ) October.
Նոյեմբեր (ւի, ւիւ) November.
Դեկտեմբեր (ւի, ւիւ) December.

Antient Months.

Ահաւասիկ (դի, դիւ) August.
Հոկտ (ոյ, ոյս) September.
Նահանջ, October.
Տեկ (կի, կիւ) November.
Հաղոց (ցի, ցիւ) December.
Ամաց (ցի, ցիւ) January.
Հնհնկի, February.
Մերգ (գի, գիւ) March.
Հեկտան (նի, նաւ) April.
Մարերի, May.
Մարգաց (ցի, ցիւ) June.
Յոյնից (ցի, ցիւ) July.

Նոր տարւոյ օր, New-year's day.
Յայտնութիւն (թեան, թեամբ) Epiphany.
Առաջնորդական պահք, Lent.
Ծաղկազարդ (գի, գիւ) Palm-sunday.
Լաւ ուրբաթ, Good-friday.
Ս. տիկ (տկի, տկաւ) Easter-day.
Հոգեգալուստ (լստեան, լստեամբ) Whitsunday.
Ննջեցեալոց Քրիստոսի, Christmas-day.
Նախա (կմեան, կմեամբ) Eve.
Պատարագ (գի, գաւ) Mass.

Հաց (ցի, ցիւ) Bread.
Ջուր (ջոյ, ջոով) Water.
Գինի (նւոյ, նւոով) Wine.
Միս (սոյ, սոով) Meat, Flesh.
Մարմին (մնոյ, մնով) Flesh.

Ձուկն (ձկան, ձկամբ) Fish.
Խիս պախ, Boiled meat.
Խորոված (ծոյ, ծով) Roast meat.
Պատառ մի հացի, A mouthful of bread.
Պարկանդակ (կի, կաւ) Pie.
Ճաշ (նի, նիւ) Soup.
Բզմանակ (կի, կաւ) Broth.
Աղցան (նի, նաւ) Salad.
Պտուղ (տղոյ, տղով) Fruit.
Պանիր (նրոյ, նրով) Cheese.

Սեղան (նոյ, նով) Table.
Աթոռ (ոոյ, ոով) Chair.
Պատառսակաւ (ւի, ւաւ) Table cloth.
Ձեռնոցք սեղանոյ, Napkin.
Դանակ (կի, կաւ) Knife.
Պատառաքաղ (ղի, ղիւ) Fork.
Գդալ (լի, լիւ) Spoon.
Փսեայ (սեի, սեիւ) Plate.
Կուսեղ (սկսեղ, սկսեղք) Dish.
Աղանոց (ցի, ցաւ) Salt-cellar.
Ճոմ քացախի, Vinegar-bottle.
Ճոմ շաքարի, Sugar-box.
Շանանակ (կի, կաւ) Candlestick.
Մոմ (մի, միւ) Candle.
Ջրագ (գի, գաւ) Candle.
Հազմանակաւ (ւի, ւաւ) Snuffers.
Կոնք (քի, քիւ) Bason.
Ապակ (կի, կաւ) Glass.
Կուսակ (կի, կաւ) Flask.
Բմպանակ (կի, կաւ) Cup.
Գաւաթ (թի, թաւ) Cup.

Սփնջակ (կի, կաւ) Towel.
Ձեռնոցիկ (ցկի, ցկաւ) Towel.
Զամբիւղ (վոյ, վով) Basket.
Կաղամբ (ռւոյ, ռւով) Basket.
Սափոր (նի, նաւ) Jug.
Շիշ (շշի, շշիւ) Bottle.

Կով եղջն, Beef.
Եզն (զին, զամբ) Beef.
Ոչխարի, Mutton.
Ոչխար մալեալ, Mutton.
Հորթ (թոռ, թոռ) Veal.
Գառն (ռին, ռամբ) Lamb.
Հաւրի (ըոյ, ըեաւ) Hen.
Աքաղաղ (ղի, ղաւ) Cock.
Ոճաստ (տի, տաւ) Capon.
Աւեակ (եկի, եկաւ) Pullet.
Աղաւնի (նւոյ, նեաւ) Pigeon.
Կաքաւ (ւու, ւու) Partridge.
Տրդիկ (դկի, դկաւ) Thrush.
Լերուսո (տի, տիւ) Lark.
Որամարգի (գւոյ, գեաւ) Quail.
Որ (րի, րիւ) Quail.
Փասիան (նի, նաւ) Pheasant.
Հնդկահաւ (ւու, ւու) Cock turkey.
Սագ (գի, գաւ) Goose.
Բադ (դի, դաւ) Duck.
Ապառաժակ (կի, կաւ) Hare.
Ճագար (րի, րաւ) Rabbit.
Խոզ (զի, զիւ) Hog, Swine.
Խոզ քորակ (կի, կաւ) Roasting pig.
Վարազ (զի, զաւ) Wild boar.

Եղջերու (ւի, ւաւ) Stag.
Աղ (ղի, ղիւ) Salt.
Պղպեղ (ղի, ղաւ) Pepper.
Ձէթ (ձիթոյ, ձիթով) Oil.
Իւղ (ղոյ, ղով) Oil.
Քացախ (խոյ, խով) Vinegar.
Զրխաջուր (ջրոյ, ջրով) Verjuice.
Մանանեխ (նխոյ, նխով) Mustard.
Եխակ (կի, կաւ) Cloves.
Կինամոն (նի, նաւ) Cinnamon.
Կապպար (պի, պաւ) Caper.
Դաֆնի (նւոյ, նեաւ) Laurel.
Սունկ (սնկոյ, սնկով) Mushroom.
Կարտաֆնձոր (րոյ, րով) Potatoes.
Սոխ (խոյ, խով) Onion.
Սխտոր (րոյ, րով) Garlick.
Ճարպ խոզի, Bacon.
Նարինջ (ընջոյ, ընջով) Orange.
Լիմոն (նի, նիւ) Lemon.
Ձու (ւոյ, ւով) Egg.

Կոզի (գւոյ, գւով) Butter.
Իւղ (ղոյ, ով) Butter.
Կաթն (թին, թամբ) Milk.
Ձուազեղ (ղի, ղաւ) Omelet.
Ճանճուկն (ճկան, ճկամբ) Eel.
Ծրխտ (րտի, րտաւ) Sturgeon.
Ոստրէ (էի, էիւ) Oyster.
Լոռն (ռան, ռամբ) Peas.
Լակլայ (յի, յիւ) Bean.
Ծոմին (մնի, մնիւ) Spinage.
Կանգառ (ռի, ռաւ) Artichoke.

Ծնեբեւեկ (կի, կաւ) Asparagus.
Կաղամբ (բի, բիւ) Cabbage.

Խնձոր (ոյ, ովք) Apple.
Տանձ (ձի, ձիւ) Pear.
Դեղձ (ձի, ձիւ) Peach.
Ծիրան (նի, նաւ) Apricot.
Կեռաս (սի, սիւ) Cherry.
Թուղ (թզոյ, թզովք) Fig.
Սալոր (ոյ, ովք) Plumb.
Սաղոր (ղոյ, ղովք) Grape.
Ընկոյզ (կուզի, կուզաւ) Nut.
Կաղին (ղնոյ, ղնովք) Filbert.
Ճապանակ (կի, կաւ) Chesnut.
Նուշ (նշոյ, նշովք) Almond.
Ողեաբ (ոյ, ովք) Medlar.
Թութ (թթոյ, թթովք) Blackberry.
Երկնիլ (լի, լաւ) Quince.
Նուռն (նռան, նռամբ) Pomegranate.
Ձիթապտուղ (ղոյ, ղովք) Olive.

Հայր (հօր, հարբք) Father.
Մայր (մօր, մարբք) Mother.
Պապ (ապու, ապու) Grandfather.
Նանի (նեոյ, նեովք) Grandmother.
Որդի (դեոյ, դեովք) Son.
Եսար (տեր, տերբք) Son.
Դուստր (տեր, տերբք) Daughter.
Եղբայր (բօր, բարբք) Brother.
Քոյր (քեռ, քերբք) Sister.
Երէց or անդրանիկ որդի, Eldest son.
Կրտսեր որդի, Youngest son.

Հօրեղբայր (բօր, բարբ) Uncle.
Մօրեղբայր (բօր, բարբ) Uncle.
Հօրաքոյր (քեռ, քեռբ) Aunt.
Մօրաքոյր (քեռ, քեռբ) Aunt.
Եղբօրորդի (դուոյ, դուով) Nephew.
Քեռորդի (դուոյ, դուով) Nephew.
Եղբօր դուստր, Niece.
Քեռ դուստր, Niece.
Հրկուց եղբարց or քերց որդիք, Cousins.
Հներ (բոյ, բով) Father in-law.
Ոդքանչ (չի, չիս) Mother in-law.
Խորթ որդի, Son in-law.
Խորթ դուստր, Daughter in-law.
Ծոռն (ռին, ռամբ) Grand-son.
Ծոռնեայ (նէի, նէիս) Grand-daughter.
Ծնօղք (ղաց, ղօք) The fathers and mothers, parents.
Փեսայ (ի, իս) Spouse, husband.
Հարսն (սին, սամբ) Spouse, bride.
Ընտանին (նոյ, նով) Consort.
Համահայր or հարաքստ եղբայր, Twin brother.
Պոռնկորդի (դուոյ, դուով) Bastard.
Հնհարաքստ (տի, տաս) Bastard.
Հնքահայր (հօր, հարբ) He-gossip.
Հնքամայր (մօր, մարբ) She-gossip.
Յան (նոյ or նու, նուս) God-son.
Յանահայր (հօր, հարբ) God-father.
Յանամայր (մօր, մարբ) God-mother.
Կին ծննդական, Lying-in-woman.
Դայեակ (եկի, եկաս) Nurse.
Մանկաբարձ (ձի, ձաս) Midwife.

Ազգական (ին, նաւ) Relation.
Բարեկամ (մի, մաւ) Friend.
Թշնամի (մոյ, մովք) Enemy.
Այրի (րոյ, րովք) Widow.
Յառաջնդ (դի, դաւ) Heir.
Որբ (բոյ, բովք) Pupil.
Ազգականութիւն (թեան, թեամբ) Alliance.
Բնաւորութիւն (թեան, թեամբ) Alliance.
Պսակ (կի, կաւ) Marriage.
Ամուսնութիւն (թեան, թեամբ) Marriage.
Հարսնախօսութիւն (թեան, թեամբ) Wedding.

Արդ (դոյ, դովք) Man.
Կին (կնոջ, կնաւ or կանամբ) Woman: wife.
Ծեր (ցոյ, ցովք) Old man.
Ծերունի (նոյ, նեաւ) Old man.
Պատանի (նոյ, նեաւ) Young man.
Երիտասարդ (դի, դաւ) Young man.
Տիկին (կնոջ, կնաւ or կնամբ) Mistress.
Այր (առն, արամբ) Man: husband.
Տղայ (յոյ, յովք) Infant.
Մանուկ (նկան, նկամբ) Child, Boy.
Աղջիկ (ջկան, ջկամբ) Girl.
Օրիորդ (դի, դաւ) Young girl.
Կոյս (կուսի, կուսիւ) Virgin.
Տէր (տեառն, տերամբ) Master.
Պարծապետ (տի, տաւ) Master.
Ծառայ (յի, յիւ) Servant.

Աղախին (ին, ինաւ) Maid-servant.
Քաղաքացի (ցւոյ, ցւով) Citizen.
Քիւղական (նի, նաւ) Countryman.
Օտարական (նի, նաւ) Stranger.

Գլխարկ (կի, կաւ) Hat.
Գուլպայ (յի, յիւ) Stockings.
Ոտնաթափք (փից, փիւք) Shoes.
Շապիկ (պկի, պկաւ) Shirt.
Գդակ (կի, կաւ) Cap.
Գրպակ (կի, կաւ) Pocket.
Ձեռնոցք (ցաց, ցօք) Gloves.
Թաշկինակ (կի, կաւ) Handkerchief.
Ժամացոյց (ցուցի, ցուցաւ) Watch.
Մատանի (նւոյ, նեաւ) Ring.
Սանար (սեր, սերք) Comb.

Սուսեր (րի, րաւ or սուսերք) Sword.
Սուր (սրոյ, սրով) Sword.
Գօտի (տւոյ, տւով) Girdle.
Ատրճանակ (կի, կաւ) Pistol.
Կօշիկք (կաց, կօք) Boots.
Գինաք (գինտից, գինտօք) Bobs.
Հովհար (րի, րաւ) Fan.
Ասեղն (սղան, սղամբ) Pin.
Մկրատ (տի, տաւ) Scissars.
Մատանոց (ցի, ցաւ) Thimble.
Ասեղն (սղան, սղամբ) Needle.
Ասեղն (սղան, նեաւ) Thread.
Արկղիկ (նւոյ, նեաւ) Box.
Տուփ (տփոյ, տփով) Jewel.
Գոհար (րի, րաւ) Pearl.
Մարգարիտ (տի, տաւ) Pearl.

Կտաւ (ւոյ, ւով) Linen.
Մետաքս (սի, սիւ) Silk.
Մազ (զի, զիւ) Wool.
Բուրդ (բրդոյ, բրդով) Wool.
Օճառ (ոճի, ոճաւ) Soap.

Գլուխ (լխոյ, լխով) Head.
Երեսք (սաց, սօք) Face.
Դէմք (դիմաց, դիմօք) Face.
Ճակատ (տոյ, տով) Forehead.
Աչք (չաց, չօք) Eyes.
Ակն (կան, կամբ) Eye.
Հօնք (հնից, հնիւք) Eye-brows.
Բուեանունք (նանց, նամբք) Eye-ball.
Սեւիք (ւեաց, ւեօք) Ears.
Կանջք (ջաց, ջօք) Ears.
Ունկն (կան, կամբ) Ear.
Մազ (զի, զիւ) Hair.
Մազ (զի, զիւ) Hair.
Քունք (քնքաց, քնքօք) Temples.
Լայք (տից, տիւք) Cheeks.
Ունչք (ընչաց, ընչովք) Nose.
Նզտունք (զանց, զամբք) Nostrils.
Օրուք (ւաց, ւօք) Beard.
Բերան (նոյ, նով) Mouth.
Ատամունք (մանց, մամբք) Teeth.
Լեզու (ւի, ւաւ) Tongue.
Շրթունք (թանց, թամբք) Lips.
Քիմք (քմանց, քմօք) Roof of the mouth.
Նչաւք (ցից, ցիւք) Whiskers.
Հնօտ (տի, տիւ) Chin.
Կզակ (կի, կաւ) Chin.

Պարանոց (ցի, ցաւ) Neck.
Փող (ղի, ղիւ) Neck.
Կոկորդ (դի, դաւ) Throat.
Ուսք (սոյ, սիւք) Shoulders.
Թիկունք (կանց, կամբք) Shoulders.
Բազուկք (զկաց, զկօք) Arms.
Թմուկն (մկան, մկամբ) Elbow.
Նուռն (ռռան, ռռամբ) Wrist.
Ձեռն (ռին, ռամբ) Hand.
Մատն (տին, տամբ) Finger.
Բոյթ (բուքի, բուքաւ) Thumb.
Դինգուանք (դանց, դամբք) Nails.
Ստամոք (քի, քաւ) Stomach.
Ցախաւոյց (ցի, ցաւ) Stomach.
Ծոց (ցոյ, ցով) Bosom.
Կուրծք (կրծոց, կրծովք) Breasts.
Լանջք (ջայ, ջօք) Breasts:
Փորոքն (ռի, ռիւ) Belly.
Միջք (միջաց, միջօք) Belly.
Կողք (ղաց, ղօք) Ribs.
Պորտ (տոյ, տով) Navel.
Ազդր (դեր, դերբ) Thighs.
Ծունկք (ծնկաց, ծնկօք) Knees.
Սրունգք (սրնգաց, սրնգօք) Leg.
Կոճ ոսկր, Ancle-bone.
Ոտն (տին, տամբ) Foot.
Կրունկն (կրնկան, կրնկամբ) Heel.
Չոսրշտապար (բի, բաւ) Heel.
Պիրուքիւն (քեան, քեամբ) Fatness.
Պատուքիւն (քեան, քեամբ) Leagues.
Հասակ (կի, կաւ) Stature.
Գնացք (ցից, ցիւք) Gait.

Շարժուածք (ծոյ, ծով) Gesture.
Ուղեղ (ուղղոյ, ուղղով) Brain.
Արիւն (րեան, րեամբ) Blood.
Երակ (կի, կաւ) Vein.
Զարկ (ներդի, ներդիւ) Artery.
Ջիղ (ջղի, ջղաւ) Nerve.
Հանուկք (նանց, նամբք) Muscles.
Մորթ (թոյ, թով) Skin.
Կաշի (շւոյ, շւով) Skin.
Սիրտ (սրտի, սրտիւ) Heart.
Լեարդ (լերդի, լերդաւ) Liver.
Թոքք (քոց, քովք) Lungs.
Փամփուշտ (փշտոյ, փշտով) Bladder.
Լեղի (ղւոյ, ղեաւ) Gall.
Թուք (թքոյ, թքով) Spittle.
Քրտինք (քրտանց, քրտամբք) Sweat.
Հազ (զի, զիւ) Cough.
Արբուղջ (բղխոյ, բղխով) Rheum.
Շունչ (շնչոյ, շնչով) Breath.
Ձայն (նի, նիւ) Voice.
Խարբառ (ռոյ, ռով) Speech.
Լեզուք (սից, սիւք) Speech.
Հառաչանք (նաց, նաւք) Sigh.
Հեծութիւն (թեան, թեամբ) Sigh.
Լսելիք (լեաց, լեօք) Hearing.
Լսողութիւն (թեան, թեամբ) Hearing.
Հոտոտելիք (լեաց, լեօք) Smell.
Հոտոտութիւն (թեան, թեամբ) Smell.
Համակելիք (լեաց, լեօք) Taste.
Համակ (կի, կաւ) Taste.
Կարծիք (ծեաց, ծեօք) Opinion.
Զգայութիւն (թեան, թեամբ) Sense.

Գիրք (գրոց, գրոց) Book: Letters.
Մատեան (ենի, ենիւ) Book.
Թուղթ (թղթոյ, թղթով) Paper: Epistle, letter.
Երես թղթոյ, Leaf.
Երես թղթոյ, Page.
Մատենից գրոց, Cover of a book.
Գրիչ (գրչի, գրչաւ) Pen.
Մանակ (քի, քաւ) Ink.
Եղան (նի, նաւ) Ink.
Աղամանդ (րի, րաւ) Ink-stand.
Մկրտիչ (նի, նաւ) Pen-knife.
Փոշի (շոյ, շովով) Powder.
Ազ (զոյ, զով) Powder.
Ազամանոց (ցի, ցաւ) Powder-box.
Մոմ կնքոյ, Wax.
Կնիք (նքոյ, նքով) Seal.
Արտեսս (տեսի, տեսիւ) Letter.
Տոմսակ (կի, կաւ) Billet.
Թուղթակ (կի, կաւ) Billet.
Գիր (գրոյ, գրով) Letter: Writing.
Գրուածք (ծոյ, ծով) Writing.
Գրչութիւն (թեան, թեամբ) Writing.
Ագաւաղաթ (թի, թիւ) Parchment.
Մատիտեայ գրիչ, Pencil.
Ընթերցուածք (ծոյ, ծով) Lesson.
Դաս (սու, սու) Lesson.
Թարգմանութիւն (թեան, թեամբ) Translation.
Նիւթական (նի, նիւ) Theme.

Ջուխակ (կի, կաւ) Violin.
Սրինգ (սրնգի, սրնգաւ) Flute.
Կիթառ (ռի, ռաւ) Guitar.
Ալ ին (ինի, ինաւ) Lute.
Չինար (րի, րաւ) Harp.
Փող (ղոյ, ղով) Trumpet.
Թմբուկ (կկի, կկաւ) Drum.

Տուն (տան, տամբ) House.
Դուռն (դրան, դրամբ) Door: gate.
Ննեակ (եկի, եկաւ) Chamber.
Նախասենեակ (եկի, եկաւ) Anti-chamber.
Սրահ (հի, հիւ) Hall.
Պատուհան (նի, նաւ) Window.
Լուսամուտք (մտոյ, մտովք) Window.
Խոհանոց (ցի, ցաւ) Kitchen.
Դաւիթ (ւթի, ւթաւ) Yard.
Ջրհոր (րոյ, րով) Well.
Ախոռ (ռոյ, ռով) Stable.
Նկուն (տան, տամբ) Cellar.
Սանդուղք (դղոյ, դղովք) Stair-case.
Սանդղոց, Stairs.
Պարտէզ (տիզի, տիզաւ) Garden.
Պարտեզ (նի, նաւ) Garden.
Ղբիւր (բեր, բերբ or բերաւ) Fountain.
Շատրուան (նի, նաւ) Fountain.
Մառան (նի, նաւ) Pantry.
Մառանի (նի, նաւ) Pantry.
Յարկ (կի, կաւ) Roof.
Տանիք (նեաց, նեօք) Roof.

Աղիւսակ (ակ, ակաւ) Tile: brick.
Պատ (ատոյ, ատով) Wall.
Ծուխարան (նի, նաւ) Chimney.
Ծխախարան (նի, նաւ) Chimney.
Յատակատաղ (ղի, ղաւ) Floor.
Յեղուն (ւան, ւանք) Floor.
Փուռն (փռան, փռանք) Oven.
Գերան (նի, նաւ) Beam.
Տեծան (նի, նաւ) Beam.
Տախտակ (կի, կաւ) Plank.
Գաչ (չի, չիւ) Plastering.
Կիր (կրոյ, կրով) Lime.
Կիր (կիոյ, կիով) Marble.
Մարմարիոն (նի, նաւ) Marble.
Քար (րի, րիւ or րանք) Stone.
Աղաւնոց (ցի, ցաւ) Pigeon-house.
Հաւանոց (ցի, ցաւ) Hen-house.

Հայելի (լւոյ, լեաւ) Looking glass.
Անկողին (ղնոյ, ղնով) Bed.
Մահիճ (հճի, հճաւ) Bed.
Սաւան (նի, նաւ) Sheet.
Անկողնի բրդալից, Mattress.
Անկողնի փետրալից, Feather-bed.
Բարձ գլխոյ, Bolster.
Բարձ երեսաց, Counterpane.
Պատկեր (րի, րաւ) Picture.
Նկար (րոյ, րով) Picture.
Աթոռ (ոոյ, ոով) Chair.
Սեղան (նոյ, նով) Table.
Գորգ (գոյ, գով) Carpet.
Գետոց (ցի, ցաւ) Carpet.

Կղակղ (կեղ, կեղք) Trunk.
Տուփ (տփոյ, տփով) Box.
Պզոց (յի, յաւ) Box.
Գործած ասղնեղնկար, Embroidery.
Նկարչութիւն (թեան, թեամբ) Painting.
Ոսկեզօծք (ծայ, ծօք) Gilding.
Քանդակագործութիւն (թեան, թեամբ) Carving.
Փորագրութիւն (թեան, թեամբ) Carving.
Վանդակ թռչնոյ, Cage.
Ճռչուն (չնոյ, չնով) Bird.
Կենդանագիր (գրի, գրաւ) Portrait.
Չախճապակի (կւոյ, կեաւ) China ware.
Ուրաղան (նի, նաւ) Urn.
Սափոր (րոյ, րով) Urn.
Նաւթ (թոյ, թով) Vessel.
Նաւան (նոյ, նով) Vessel.
Հուր (հրոյ, հրով or հուրք) Fire.
Կրակ (կի, կաւ) Fire.
Ծուխ (ծխոյ, ծխով) Coal.
Մոխիր (խրոյ, խրով) Ashes.
Փայտ (տի, տիւ) Wood.
Խուրձ (խրձոյ, խրձով) Faggot.
Տրցակ (կի, կաւ) Faggot.
Փուքք (փքոյ, փքովք) Bellows.
Ոխակ (կի, կաւ) Shovel.
Սղնեվիք (ևոյ, ևօք) Tongs.
Ծխմբատ (ոի, ոաւ) Match.
Պողպատ (նոյ, նօք) Steel.
Պայլախտաղ (զի, զիւ) Flint.
Քեթէ (թի, թիւ) Tinder.
Հուցկիք (կեաց, կեօք) Tinder.

Բոց (ցոյ, ցով) Flame.
Ծուխ (ծխոյ, ծխով) Smoke.
Զանձախաւրիճ (ըճի, ըճաւ) Soot.

Շամփուր (փրոյ, փրով) Spit.
Կան (նի, նիւ) Kettle.
Կաթսայ (յի, յիւ) Kettle.
Կանակալ (լի, լաւ) Trivet.
Երուսանի (նւոյ, նեաւ) Trivet.
Կասկարայ (յի, յիւ) Gridiron.
Կափօր (րոյ, րով) Pitcher.
Դոյլ (դուլի, դուլիւ) Pail.
Պուան (նի, նաւ) Rope.
Հնիւ (նւոյ, նւով) Pulley.
Խեցի (ցւոյ, ցեաւ) Earthen pan, pot.
Ճաղար (րի, րաւ) Earthen pan.
Գոնք (քի, քիւ) Earthen pan.
Պոյտն (պուտան, պուտամբ) Pot.
Գդալ (լի, լիւ) Spoon.
Սահան (նի, նաւ) Fork.
Կանդ (դի, դիւ) Mortar.
Հնկան (նի, նիւ) Mortar.
Կանդիտուն (ռին, ռամբ) Pestle.
Լեռ, Broom.
Ջնջան (նի, նաւ) Rag.
Տակառ (ռի, ռաւ) Butt.
Տակառակ (կի, կաւ) Barrel.
Շրջանակ (կի, կաւ) Hoop.
Գինի (նւոյ, նւով) Wine.
Գարեջուր (ջրոյ, ջրով) Beer.
Քաղցու (ւոյ, ւով) Sweet wine.

Բանալի (լոյ, լեաւ) Key.
Փականք (նաց, նօք) Key, lock.
Կղպ (խի, խիւ) Lock.
Ցիգ (նգի, նգաւ) Bolt.
Դռնահար (րի, րաւ) Knocker.
Զանգակ (կի, կաւ) Bell.
Ձող (ղոյ, ղով) Bar.
Սեամք (սեմոց, սեմովք) Threshold.
Ծղինի (նւոյ, նեաւ) Hinge.

Խոտ (տոյ, տով) Hay.
Վարսակ (կի, կաւ) Oats.
Ցօղդ (դի, դիւ) Straw.
Մսուր (մսրոյ, մսրով) Manger.
Փեփ (փոյ, փով) Bran.
Եղեռն (ռի, ռաւ) Nail.
Կառք (ռաց, ռօք) Coach: waggon.
Սայլ (լի, լիւ) Waggon; cart.

Վարդ (դի, դիւ) Rose.
Յասմիկ (մկի, մկաւ) Jessamin.
Շահրբամ (մի, միւ) Pink.
Շուշան (նի, նաւ) Lily.
Խնձորենի (նւոյ, նեաւ) Apple-tree.
Տանձենի (նւոյ, նեաւ) Pear-tree.
Ձիթենի (նւոյ, նեաւ) Olive-tree.
Տօսախ (խի, խիւ) Box: Box-tree.
Կաղնի (նւոյ, նեաւ) Oak.
Որթ (թոյ, թով) Vine.

Կայսր (սեր, սերք) Emperor.
Թագաւոր (ւի, ւաւ) Emperor.
Կայսրուհի (հւոյ, հեաւ) Empress.

Թագաւոր (ր, ր) King.
Թագուհի (հ, հ) Queen.
Թագաւորուհի (հ, հ) Queen.
Իշխան (ն, ն) Prince.
Թագաւորորդի (դ, դ) Prince.
Դեսպան (ն, ն) Ambassador.
Պաշտաբան (ն, ն) Governor.
Կառավար (ր, ր) Governor.

Տպագրիչ (չ, չ) Printer.
Բժիշկ (շկ, շկ) Physician.
Վիրաբոյժ (բ, բ) Surgeon.
Դեղավաճառ (ղ, ղ) Apothecary.
Դեղագործ (չ, չ) Apothecary.
Արտաւէտը (վ, վ) Barber.
Գափրիէ (ր, ր) Barber.
Հացագործ (չ, չ) Baker.
Արկանդակագործ (չ, չ) Pastry-cook.
Մսավաճառ (ղ, ղ) Butcher.
Պանդոկապետ (տ, տ) Innkeeper.
Անասուր (ր, ր) Innkeeper.
Առեւտրական (ն, ն) Merchant.
Դերձակ (կ, կ) Taylor.
Կօշուակ (կ, կ) Shoemaker.
Պայտառ (ղ, ղ) Farrier.
Թամբագործ (չ, չ) Sadler.
Քանդակագործ (չ, չ) Engraver.
Փորագրող (ղ, ղ) Engraver.
Պատկերահան (ն, ն) Painter.
Գկարիէ (ր, ր) Painter.

Ասղնագործ (ծի, ծաւ) Embroiderer.
Հիւսն (սան. սամբ) Joiner.
Քարադիր (դրի, դրաւ) Mason.
Ալրիչան (նի, նաւ) Miller.
Լուացար կին, Washer-woman.
Ժամագործ (ծի, ծաւ) Watchmaker.
Ոսկերիչ (րչի, րչաւ) Goldsmith.
Ձեռնոցագործ (ծի, ծաւ) Glover.
Խաղարկու (ւի, ւաւ) Player.
Խերասան (նի, նաւ) Player.
Նուագիչ (ժշտի, ժշտաւ) Musician.
Բեռնակիր (կրի, կրաւ) Porter.
Ապակագործ (ծի, ծաւ) Glazier.

Աղախին (խնոյ, խնով) Maid-servant.
Նաժիշտ (ժշտի, ժշտաւ) Maid-servant.
Ազնուական (նի, նաւ) Gentleman.
Պեպուհ (հոյ, հով) Gentleman.
Խոհարար (րի, րաւ) Cook.
Ծառայ (ի, իւ) Servant.
Խոհակեր (րի, րաւ) Cook.
Պարտիզպան (նի, նաւ) Gardener.
Տէր (տեառն, տերամբ) Master.
Պարոն (ոջ, ոնաւ) Master.
Տիկին (կնոջ, կնաւ) Mistress.
Պարոնուհի (հւոյ, հեաւ) Mistress.

Կոյր (կուրի, կուրաւ) Blind man.
Աչացու (ւի, ւաւ) Blind man.
Խուլ (խլի, խլիւ) Deaf man.
Համր (մրոյ, մրով) Dumb man.
Դահիճ (հձի, հձաւ) Hangman.

Կախարդ (դի, դաւ) Magician.
Գուշակ (գի, գիւ) Magician.
Հուշակ (հկի, հկաւ) Magician.

Բաղդ (դի, դիւ) Fortune.
Հիւանդ (դի, դաւ) Sick man.
Հիւանդութիւն (գեան, գեամբ) Sickness.
Ջերմն (մանն, մամբ) Fever.
Տենդ (դի, դիւ) Fever.
Վէրք (վիրաց, վիրօք) Wound.
Պատակ (կի, կաւ) Box on the ear; cuff.
Մահ (հու or հուան, հու or հուամբ) Death.

Արծուի (ւոյ, ւով) Eagle.
Արծիւ (ւոյ, ւով) Eagle.
Թռչուն (չնոյ, չնով) Bird.
Ճեղճանիկ (նկի, նկաւ) Canary-bird.
Սոխակ (կի, կաւ) Nightingale.
Աղեւնակ (եկի, եկաւ) Starling: blackbird.
Տատր (տի, տիւ) Starling.
Ճնճղուկ (ղկան, ղկամբ) Sparrow.
Թութակ (կի, կաւ) Parrot.
Ագռնիկ (կի, կաւ) Blackbird.
Աղաւնի (նոյ, նով or նեաւ) Dove; pigeon.
Տատրակ (կի, կաւ) Turtle dove.

Շուն (շանն, շամբ) Dog.
Կատու (ւի, ւաւ) Cat.
Մուկն (մկան, մկամբ) Mouse.
Կապիկ (պկի, պկաւ) Ape.
Ընտան (բի, բաւ) Sheep.
Խոզ (զի, զաւ) Hog, swine.

Աղուէս (ւիսու, ւիսու) Fox.
Գայլ (լոյ, լով) Wolf.
Ցուլ (ցլու, ցլու) Bull.
Ջորի (ըւոյ, ըւով) Mule.
Ուղտ (տու, տու) Camel.
Այծ (ծի, ծիւ) Goat.
Փիղ (փղի, փղաւ) Elephant.
Առիւծ (ծու, ծու) Lion.
Ընձառիւծ (ծու, ծու) Leopard.
Վագր (գեր, գերք) Tyger.
Ձի (ձիոյ, ձիով) Horse.
Երիվար (րի, րաւ) Horse.

Գորտն (տան, տամբ) Frog.
Մողէս (ղեսի, ղեսաւ) Lizard.
Խխունջն (խխունջի, խխունջաւ) Snail.
Որդնինջ (ընջի, ընջաւ) Snail.
Կարիճ (րձի, րձաւ) Scorpion.
Մարդ (դի, դիւ) Spider.
Օձ (օձի, օձիւ) Serpent.
Թիթեռն (թռան, թռամբ) Butterfly.
Ճանճ (ճի, ճիւ) Fly.
Մժեղ (ղի, ղաւ) Gnat.
Որդն (դան, դամբ) Worm.
Միջիւ (ջւոյ, ջւով) Louse.
Ոռւ (ւոյ, ւով) Flea.
Մլուկն (մլկան, մլկամբ) Bug.
Մրջիւն (ջման, ջմամբ) Ant.
Կրիայ (յի, յիւ) Tortoise.

Ճանապարհ (հի, հաւ) Road.
Պողոտայ (յի, յիւ) Road.

Դաշտ (տի, տաւ) Plain.
Դաշտավայր (ըի, ըաւ) Plain.
Հովիտ (վտի, վտաւ) Valley.
Ձոր (ըոյ, ըով) Valley.
Լեառն (լերին, լերամբ) Mountain.
Բլուր (լոյ, լով) Hill.
Դիտաւ (ոի, ոաւ) Wood, forest.
Ծառ (ոյ, ոով) Tree.
Ճիւղ (տոյ, տով) Branch.
Եգիպտիք (տեաց, տեօք) Corn.
Ցորեան (ենոյ, ենով) Wheat: corn.
Գարի (րոյ, րով) Barley.
Ամրոց (ցի, ցաւ) Castle.
Արտ (գի, գաւ) Meadow.
Լիճ (լճի, լճաւ) Lake.
Ծովակ (կի, կաւ) Lake.
Խրամ (մոյ, մով) Ditch.
Առու (ւի, ւաւ) Brook.
Վտակ (կի, կաւ) Brook.
Հեղեղատ (տի, տաւ) Torrent.
Գետ (տոյ, տով) River.
Կամուրջ (մրջի, մրջաւ) Bridge.
Կարքայ (յի, յիւ) Bark.
Նաւակ (կի, կաւ) Bark, boat.
Քաղաք (քի, քաւ) City; town.
Փողոց (ցի, ցաւ) Street.
Տուն (տան, տամբ) House.
Պալատ (տի or տան, տաւ or տամբ) Palace.
Պարանք (նիցդ, նօք) Palace.
Եկեղեցի (ցւոյ, ցեաւ) Church.
Զանգակատուն (տան, տամբ) Steeple.
Վանական (նի, նաւ) Convent.

Վանք (նայց, նօք) Convent.
Հիւանդանոց (ցի, ցաւ) Hospital.
Ընկերանոց (ցի, ցաւ) Hospital.
Աճառանոց (ցի, ցաւ) Market.
Տօնավաճառ (ռի, ռաւ) Fair.
Կրպակ (կի, կաւ) Shop.
Մաքսատուն (տան, տամբ) Custom-house.
Բանտ (տի, տիւ) Prison.
Հրապարակ (կի, կաւ) Place.
Ընդերք (քեր, քերբ or քերաւ) Fountain.

Ոսկի (կւոյ, կւով) Gold.
Ընծաթ (թոյ, թով) Silver.
Երկաթ (թոյ, թով) Iron.
Կապար (րի, րաւ) Lead.
Պղինձ (ղնձոյ, ղնձով) Brass: copper.
Պղինձ խառնեալ ընդ անագի, Cast copper.
Պղինձ վայլուն, Yellow brass.
Բոյր (բուրի, բուրիւ) Yellow brass.
Ընագ (գի, գաւ) Tin; pewter.
Սնդիկ (դկի, դկաւ) Quicksilver.
Մագնիս (սի, սաւ) Loadstone.
Ծծումբ (ծծմբոյ, ծծմբով) Brimstone.
Ապակի (կւոյ, կեաւ) Glass.

Հայ (յոյ, յով) Armenian.
Հայկազուն (զնոյ, զնով) Armenian.
Բամեհանք (հանց, համբք) Armenians.
Իտալացի (ցւոյ, ցւով) Italian.
Գերմանացի (ցւոյ, ցւով) German.
Ֆաղղիացի (ցւոյ, ցւով) Frenchman.
Սպանիացի (ցւոյ, ցւով) Spaniard.

Պուրտուկալացի (ցւոյ, ցւով) Portuguese.
Անգլիացի (ցւոյ, ցւով) Englishman.
Իռլանդացի (ցւոյ, ցւով) Irishman.
Սկովտիացի (ցւոյ, ցւով) Scotchman.
Հոլանդացի (ցւոյ, ցւով) Dutchman.
Շվէյտիացի (ցւոյ, ցւով) Switzer.
Շուեդացի (ցւոյ, ցւով) Swede.
Պոլոնիացի (ցւոյ, ցւով) Polander.
Հունգարացի (ցւոյ, ցւով) Hungarian.
Տանեցի (ցւոյ, ցւով) Dane.
Մելիտեացի (ցւոյ, ցւով) Maltese.
Տաճիկ (ձկի, ձկաւ) Turk.
Թուրք (քաց, քօք) Turks.

Պատրիարգ (գի, գաւ) Patriarch.
Հայրապետ (տի, տաւ) Patriarch.
Եպիսկոպոս (սի, սաւ) Bishop.
Քահանայ (յի, յիւ) Priest.
Երէց (բիցու, բէցու) Priest.
Սարկաւագ (գի, գաւ) Deacon.

A COLLECTION OF VERBS.

Ուսանիլ (իմ, այ) To learn, to study.
Ուսանիլ՝ի բերան, to learn by heart.
Ընթերնուլ (ում, երցայ) to read.
Գրել (եմ, եցի) to write.
Ստորագրել (եմ, եցի) to sign, to subscribe.
Ծալել (եմ, եցի) to fold up.
Կնքել (եմ, եցի) to seal.
Ուղղագրել (եմ, եցի) to correct.

Ջնջանել (եմ, ցի) to blot out.
Թարգմանել (եմ, եցի) to translate.
Սկսանիլ (իմ, սայ) to begin.
Շարունակել (եմ, եցի) to go on.
Վերջանել (եմ, եցի) to make an end.
Ընել (եմ, արարի) to do, to make.
Գիտել (եմ, տացի) to know.
Ճանաչել (եմ, ծանեայ) to know.
Օգտել (եմ, եցի) to be able.
Կարել (եմ, րացի) to be able.
Կամիլ (իմ, մեցայ) to be willing.
Յիշել (եմ, եցի) to remember.
Յիշատակել (եմ, եցի) to remember.
Մոռանալ (ամ, ացայ) to forget.

Արտասանել (եմ, եցի) To pronounce.
Ասել (եմ, ացի) to say.
Խօսիլ (իմ, սեցայ) to speak.
Խարբառիլ (իմ, ռեցայ) to speak.
Շաղակրատել (եմ, եցի) to chat.
Աղաղակել (եմ, եցի) to cry out.
Գոչել (եմ, եցի) to cry out.
Բանալ (ամ, բացի) to open.
Փակել (եմ, եցի) to shut.
Լռել (եմ, եցի) to be silent.
Կոչել (եմ, եցի) to call.
Պատասխանել (եմ, եցի) to answer.

Ծամել (եմ, եցի) To chew.
Կլանել (եմ, կլայ) to swallow.
Հատանել (եմ, հատի) to cut.
Կտրել (եմ, եցի) to cut.

Ճաշակել (եմ, եցի) to taste: to eat.
Ուռանալ (ամ, ացի) to rinse.
Ըմպել (եմ, արբի) to drink.
Ուտել (եմ, կերի or կերայ) to eat.
Ծոմապահել (եմ, եցի) to fast.
Առնել զնախաճաշիկ, to breakfast.
Ճաշել (եմ, եցի) to dine.
Ընթրել (եմ, եցի) to sup.
Ըղձեհանալ (ամ, եցայ) to fuddle one's self.
Յագեհանալ (ամ, եցայ) to fill one's self.
Քաղցնուլ (ուամ, ցեայ) to be hungry.
Ծարաւիլ (իմ, ւեցայ) to be dry.
Ննջել (եմ, եցի) to sleep.
Նսկել (եմ, եցի) to watch.
Դադչիլ (իմ, գեայ) to rest.
Քնհել (եմ, եցի) to fall asleep.
Երազել (եմ, եցի) to dream.
Խորխալ (ամ, ացի) to snore.
Զարթնուլ (ուամ, զթեայ) to wake.
Յառնել (եմ, յարեայ) to rise.
Զգենուլ (ուամ, եցայ) to dress one's self.
Մերկանալ (ամ, կացայ) to undress one's self.
Կրկանել զհողաթափս իւր, to put on one's shoes.

Ծիծաղիլ (իմ, ղեցայ) To laugh.
Լալ (լամ, լացի) to weep.
Ըրտաւսուել (եմ, եցի) to weep.
Հառաչել (եմ, եցի) to sigh.
Հեծել (եմ, եցի) to sigh.
Փռնգալ (ամ, ացի) to sneeze.

Յօրանջել (եմ, եցի) to gape.
Փչել (եմ, եցի) to blow.
Շնչել (եմ, եցի) to blow.
Սուլել (եմ, եցի) to whistle.
Լսել (եմ, լուայ) to hearken.
Հոտոտել (եմ, եցի) to smell.
Թքանել (եմ, թքի) to spit.
Քրտնուլ (ում, նեցայ) to sweat.
Սնչել (եմ, եցի) to blow one's nose.
Չամաքեցուցանել (եմ, ցուցի) to dry.
Դողալ (ամ, ղացայ) to tremble.
Սարսիլ (իմ, սեցայ) to tremble.
Ուռնուլ (ում, ռեցայ) to swell.
Հազալ (ամ, ացի) to cough.
Հայիլ (իմ, յեցայ) to look.
Տեսանել (եմ, տեսի) to look.
Քերել (եմ, եցի) to scratch.
Կոճել or կոտճել (եմ, եցի) to pinch.
Կտտղել (եմ, եցի) to tickle.

Սիրել (եմ, եցի) To love.
Գգուել (եմ, եցի) to caress.
Ընդգրկել (եմ, եցի) to embrace.
Համբուրել (եմ, եցի) to kiss.
Ողջունել (եմ, եցի) to salute.
Ուսուցանել (եմ, ուսցի) to teach.
Սնուցանել (եմ, ուցի) to nourish.
Պատժել (եմ, եցի) to chastise, to punish.
Պատուհասել (եմ, եցի) to chastise.
Չաղկել (եմ, եցի) to whip.
Գովել (եմ, եցի) to praise.
Պարսաւել (եմ, եցի) to blame.

Տալ (տամ, էտու) to give.
Ուխտել (եմ, եցի) to deny.
Արգելուլ (ում, գելի) to forbid.
Ուրանալ (ամ, ացայ) to deny.
Չարչարել (եմ, եցի) to use ill.
Հարկանել (եմ, Հարի) to beat.
Ատել (եմ, եցի) to hate.
Ի բաց վարել (եմ, եցի) to drive.
Երթել (եմ, եցի) to pardon.
Ողուլ (ում, թողի) to pardon.
Ի հձել (եմ, եցի) to dispute.
Վազել (եմ, եցի) to dispute; to quarrel.
Պատապոլել (եմ, եցի) to plead.
Պաշտպանել (եմ, եցի) to protect.
Ողուլ (ում, թողի) to forsake.
Քանել (եմ, ւքի) to forsake.
Օրհնել (եմ, եցի) to bless.
Նիծանել (եմ, անիծի) to curse.
Երգել (եմ, եցի) to sing.
Պաբաւել (եմ, եցի) to dance.
Պալթել (եմ, եցի) to leap.
Ցատնուլ (ում, տեայ) to leap.
Խաղալ (ամ, ացի) to play.
Հարկանել զկիթառ, to play on the guitar.
Խաղալ սուսերաւ, to fence.
Խաղալ զթուղթ, to play at cards.
Յաղթել (եմ, եցի) to win.
Պրուսանել (եմ, ըուսի) to lose.
Խառնել (եմ, եցի) to shuffle.
Ի երացուցանել (եմ, ցուցի) to lift up.
Ընդ խաղ առնել, to joke.
Պատակել (եմ, եցի) to laugh at.

կանգնիլ (իմ, նեցայ) to stand up.
դարձուցանել (եմ, ցուցի) to turn.
դառնալ (ամ, դարձայ) to turn.
կալ (կամ, կացի) to stop.

Դեղ մատուցանել, To give one physic.
ժշկել (եմ, եցի) to cure.
դարմանել (եմ, եցի) to cure.
Զարկ հատանել, to let blood.
Դեղ առնուլ, to take physic.
Աքրքել (եմ, եցի) to purge.
Կապել (եմ, եցի) to bind up.
Հատանել (եմ, հատի) to cut.
Խնել (եմ, եցի) to probe.
Հնել (եմ, եցի) to examine.
Հարցանել զգինն, to ask the price.
Զարկ արկանել, to haggle.
Չափել (եմ, եցի) to measure.
Գնել (եմ, եցի) to buy.
Տալ (եմ, եցի) to pay.
Առաջարկանել (եմ, առաջի) to offer, to bid.
Ծախել (եմ, եցի) to sell.
Ընդ տալ, to lend.
Ընդ առնուլ, to borrow.
Գնել 'ի գրաւ, to pawn.
Խաբել (եմ, եցի) to cheat.
Նենգել (եմ, եցի) to cheat.

Աղօթել (եմ, եցի) To pray.
Ազաչել (եմ, եցի) to pray.
Ընդունել (եմ, ընկալայ) to receive.
Լսել (եմ, լուայ) to hear.

Քարոզել (եմ, եցի) to preach.
Զարդարել (եմ, եցի) to adorn.
Մկրտել (եմ, եցի) to baptize.
Հրաշմել (եմ, եցի) to confirm.
Հարկանել զզանգակս, to ring the bells.
Թաղել (եմ, եցի) to bury.
Ծունր դնել, to kneel.
Երթալ (ամ, էրթայ) to go.
Գնալ (ամ, ացի) to go.
Կալ (ամ, կացի) to stand, to dwell.
Կենակիլ (իմ, կեցայ) to stand, to dwell.
Գալ (գամ, եկի) to come.
Դառնալ անդրկն, to return.
Դնալ (ամ, ացի) to stop, to stay.
Քայլել (եմ, եցի) to walk.
Վազանալ (ամ, ացայ) to run.
Ընդ հետ երթալ, to follow.
Թափչիլ (իմ, խեայ) to fly.
Խոյս տալ, to escape.
Երծանիլ (իմ, ծայ) to escape.
Մեկնիլ (իմ, նեցայ) to depart.
Յառաջել (եմ, եցի) to advance.
Ետս կալ, to stand back.
Հեռանալ (ամ, ացայ) to be distant.
Մերձենալ (ամ, եցայ) to come near.
Անկանիլ (իմ, կայ) to fall down.
Կործանիլ (իմ, նեցայ) to fall down.
Հասանել (եմ, եցի) to arrive.
Հասանել (եմ, հասի) to arrive.
Հանդիպել (եմ, պեցայ) to meet.
Գնալ ընդ առաջ, to go to meet.
Մտանել (եմ, մտի) to go in.

ելանել (եմ, ելի) to go out: to go up.
իջանել (եմ, իջի) to go down.
նստիլ (իմ, նեցայ) to sit down.
նստել (իմ, նստայ) to sit down.
գնդիլ (իմ, գնեցայ) to walk.
չտալտրել (եմ, եցի) to make haste.
փութալ (ամ, ացի) to make haste.

գործել (եմ, եցի) To work.
դպիլ (իմ, պեցայ) to touch.
շօշափել (եմ, եցի) to touch, to handle.
կապել (եմ, եցի) to tie, to bind.
ուծանել (եմ, լուծի) to untie.
քակել (եմ, եցի) to untie.
ազատուցանել (եմ, ցուցի) to let loose.
առնուլ (ում, առի) to take.
գողանալ (ամ, ացայ) to steal away.
հաւաքել (եմ, եցի) to gather.
գողովել (եմ, եցի) to gather.
պատառել (եմ, եցի) to tear.
նուիրել (եմ, եցի) to present.
ունել (իմ, կալայ) to have: to hold.
կոտրատկել (եմ, եցի) to break.
ծածկուցանել (եմ, ցուցի) to hide.
ծածկել (եմ, եցի) to cover.
յայտնել (եմ, եցի) to discover.
պղծել (եմ, եցի) to dirty.
սրբել (եմ, եցի) to cleanse.
մրել (եմ, եցի) to cleanse.
քսել (եմ, եցի) to rub.
զգալ (ամ, ացի) to feel.
ծռել (եմ, եցի) to scratch.

Խորհիլ (իմ, հեցայ) to think.
Կարծել (եմ, եցի) to think; to believe.
Հաւատալ (ամ, ացի) to believe.
Երկմտիլ (իմ, տեցայ) to doubt.
Տարակուսիլ (իմ, սեցայ) to doubt.
Երկբայիլ (իմ, յեցայ) to suspect.
Կասկածիլ (իմ, ծեցայ) to suspect.
Վխտեւ (եմ, եցի) to look; to observe; to take care.
Զգուշանալ (ամ, ացայ) to take care.
Երևակայել (եմ, եցի) to imagine.
Ցանկալ (ամ, ացի) to wish.
Փափաքել (եմ, եցի) to wish.
Յուսալ (ամ, ացայ) to hope.
Երկնչիլ (իմ, կեայ) to fear.
Ապահովել (եմ, եցի) to assure.
Ի չռեւ (եմ, եցի) to adjudge.
Յամառիլ (իմ, ռեցայ) to be obstinate.
Զայտնիլ (իմ, տեցայ) to fly into a passion.
Հաշտաղիլ (իմ, ղեցայ) to be appeased.
Հանդարտիլ (իմ, տեցայ) to be appeased.
Սխալիլ (իմ, լեցայ) to mistake.
Յանցանել (եմ, յանցեայ) to mistake.
Նախանձայոյզ լինել, to be jealous.

Գրկարել (եմ, եցի) To paint, to draw.
Փանդակել (եմ, եցի) to engrave.
Գծագրել (եմ, եցի) to design.
Ստուերագրել (եմ, եցի) to draw a sketch.
Ասղնագործել (եմ, եցի) to embroider.
Հետուածել (եմ, եցի) to enamel.
Ոսկեզօծել (եմ, եցի) to gild.

Ընդելուզանել (եմ, լուզի) to inlay.
Տպել (եմ, եցի) to print.
Տպագրել (եմ, եցի) to print.
Կազմել գիրս, to bind a book.
Աշխատիլ (իմ, տեցայ) to labour.
Օրաժողով լինել, to raise soldiers.
Երթալ (ամ, ացի) to march.
Բանակիլ (իմ, կեցայ) to encamp.
Տալ պատերազմ, to give battle.
Սպանանել (եմ, սպանի) to kill.
Վիրաւորել (եմ, եցի) to wound.

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԶՄԱՆ.

EXERCISES

IN THE ARMENIAN LANGUAGE.

ԹՈՒՂԹ ԿՈՐՆԹԱՑԻՈՑՆ

ԱՌ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԱԼՆ ՊԱՒՂՈՍ.

(Պոեաւ յԱսորաճաղատնէն Հայոց՝ ի կրկէ Աղեքսանդրէ)։

1. Ստեփաննոս և որք ընդ նմա Երկիցունք, Դաբնոս, Եւբուղոս, Ֆեհոմիկոս և Աքինոն՝ առ Պաւղոս Հայր մեր և Ա. Առաքեալ, և Հաւատարիմ Ա. ծրդապետ ի Քրիստոս Յիսուս, ողջոյն։

2. Ընդ ոմանք երկու եկին ի Կորնթոս՝ Ակիմն անուն և Ալէքսոս, որք կործանեցին քաջ քաջ զոմանց Հաւատս, Հրապուրողք, և ապականեալ բանիւք։

3. Յորոց բանից վերայ դու ինքնին պարտիս Հասանել։

4. Զի մեք ի քէն ոչ երբեք լուաք զայնպիսի բանս. և ոչ յայլոցն առաքելոց.

5. այլ այսչափ գիտեմք՝ որ ինչ ի քէն

1 Some M. S. S. have the title thus. Թուղթ Պետրոսի Առաքելոյ ընդ Պաւղոս Աշակերտն ի Կորնթացւոց. *Epistle of Stephen the Elder to Paul the Apostle from the Corinthians.*

2 In the M. S. S. the marginal Verses published first by the Whistons are wanting.

THE EPISTLE OF THE CORINTHIANS

TO ST. PAUL THE APOSTLE [1].

(Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing.)

[2] 1. Stephen, and the Elders with him-Dabnus, Eubulus, Theophilus and Xinon to Paul our Father and Evangelist and faithful Master in Jesus Christ, Health [3].

2. Two men have come to Corinth, Simon by name and Clebus [4], who vehemently disturb the faith of some with deceitful and corrupt words;

3. of which words thou should'st inform thyself:

4. for neither have we heard such words from thee, nor from the other apostles:

5. but we know only that what we have

3 In some M. S. S. we find. Երէցունք՝ Նումենոս, Եւբուղոս, Փիլիպպոս, և Նոմեսոն, ում Պաւղոս եղբայր, ողջոյն. *The Elders Numenus, Eubulus, Theophilus, and Nomeson to Paul their brother, Health.*

4 Others read. Այր ոմանք էին... և Կղոբէոս, որ սա սանէն խօշ խօշ. *There came certain men... and Clobeus, who vehemently shake.*

լուաք, և որ ինչ ՚ի նոցանէն լուաք, հաստատուն ալահեմք ։

6. Այլ յայսմիկ յոյժ ողորմեցաւ Տէր, զի մինչ դու իսկ մարմնով ընդ մեզ ես, միւսանգամ լուիցուք ։

7. Ընդ՝ կամ դրեա դու առ մեզ, և կամ ինքնին դու առ մեզ վաղվաղակի եկեսջիր ։

8. մեք հաւատամք ՚ի Տէր՝ թէ որպէս յայտնութիւն ցուցաւ Մովսիսեայ, եթէ փրկեաց զքեզ Տէր ՚ի ձեռաց անօրինին ։

9. Այլ են քանք մոլորութեանն պղծոցն՝ զոր ասեն և ուսուցանեն, այսպէս ։

10. Օվ պարտ ասեն զԱրգարեան ընդունել ։

11. և ոչ Աստուած ասեն ամենակալ ։

12. և ոչ ասեն յարութիւն մարմնոց մեռելոց ։

13. և ոչ զմարդն ասեն, քնաւ ստեղծեալ Աստուծոյ ։

14. և ոչ ՚ի Յուսկն Աբրահամայ ծնեալ առնեն զՅիսուս Քրիստոս մարմնովն ։

15. և ոչ զաշխարհս արարած առնեն Աստուծոյ, այլ Հրեշտակի ուրումն ։

1 Some M. S. S. have. Հաւատամք ՚ի Տէր երբ այսպէս յայտնութիւն ցուցաւ, և նովաւ էրլեաց զմեզ Տէր ՚ի չեռաց անօրինին ։ *We believe in the Lord, that his presence was made manifest, and by this hath the Lord delivered us*

heard from thee and from them, we have kept firmly.

6. But in this chiefly has our Lord had compassion, that, whilst thou art yet with us in the flesh, we are again about to hear from thee.

7. Therefore do thou write to us, or come thyself amongst us quickly:

8. we believe in the Lord, that, as it was revealed to Theonas, he hath delivered thee from the hands of the unrighteous [1].

9. But these are the sinful words of these impure men, for thus do they say and teach.

10. that it behoves not to admit the Prophets [2]:

11. neither do they affirm the omnipotence of God.

12. neither do they affirm the resurrection of the flesh:

13. neither do they affirm that man was altogether created by God:

14. neither do they affirm that Jesus Christ was born in the flesh from the Virgin Mary:

15. neither do they affirm that the world was the work of God, but of some one of the Angels.

from the hands of the unrighteous.

2 Some M. S. S. read. ՀՀմարտասէսն ընթեռնուլ. *To read the Prophets.*

16. Եղբ՝ փո՛յթ յանձին կալջիր հասանել առ մեզ.

17. զի առանց գայթակղութեան կայցէ քաղաքս Կորնթացւոց.

18. և նոցա յիմարութիւնն յայտ յանդիմանութեամբ ամենեցուն խոյտառակեալ մերժեացին։ Ո՛ղջ լեր։

19. Եւթն, տարան զթուղթն Սարկաւագ՛ի քաղաքն Փիլիպեցւոց՝ Եպերեպտոս և Տիքոս, զի իբրև առ զայն թուղթն Պաւղոս՝ Թէպէտ և ինքն՝ի կապանս էր վասն Յոտնոնիկեայ Ապոլոնեան կնոջ, իբրև մոռանալ նմա զկապանս, և սուգ առնուլ նմա վասն քանիցն զոր լուաւ։ և ասէ լալով, իբրև Թէ լաւ էր ինձ եթէ վախճանեալ էի՝ և ընդ Տեառն էի, քան Թէ աստէն նովինն մարմնով, և զայնպիսի բանս և զաղէտս լսեմ զսուտ վարդապետութեան, զի տրտմութիւն՝ի տրտմութեան վերայ հասանէ աւադիկ։ Եւ յայդչափ տառապանաց վերայ կալ՝ի կապանս, և տեսանել զայգ աղէտ տարակոյս, առ որս ընթացեալ տառնայի և մինքեննայից նորա, գործել հնարի զբարիս։ Եւ այսպէս բազում չարչարանօք առնէր Պաւղոս Թղթոյն պատասխանի։

1 Some M. S. S. have. Եղբ՝ Ե՛նթայր, փո՛յթ յանձին կալջիր։ *Therefore, Brother, do thou make haste.*

2 Others read, Ո՛ղջ լեր՝ի Տէր։ *Fare thee well in the Lord.*

3 Some M. S. S. have. Սարկաւագունդն Թերէպոս և Տեփոս։ *The Deacons Therepus and Techus.*

4 The Whistons have. 'ի փաղպն Փիլիպէացոց։ *To the*

16. Therefore do thou make haste [1] to come amongst us:

17. that this city of the Corinthians may remain without scandal:

18. and that the folly of these men may be made manifest by an open refutation; Fare thee well [2].

19. The Deacons Thereptus and Tichus [3] received and conveyed the epistle to the City of the Philippians [4]. When Paul received the epistle although he was then in chains on account of Statonice [5] the wife of Apofolanus [6], yet as it were forgetting his bonds, he mourned over these words, and said weeping:—It were better for me to be dead, and with the Lord. For while I am in this body, and hear the wretched words of such false doctrine; behold, grief arises upon grief, and this trouble adds a weight to my chains, when I behold this calamity, and progress of the machinations of Satan, who searcheth to do wrong. — And thus with deep affliction Paul composed his reply to the epistle [7].

city of Phoenicia. but in all the M. S. S. we find. 'ի տա-ղաւն փիլիպեցւոց. *To the city of the Philippians*.

5 Others read. վասն Ընոտիկեայ. *On account of Onotice*.

6 Some M. S. S. have. Ապողոփանի. *of Apollophanus*.

7 In the text of this epistle there are some other variations in the words, but the sense is the same.

ԹՈՒՂԹ ՊԱՒՂՈՍԻ

ԱՌ ԿՈՐՆԹԱՑԻՍ.

(Պոեալ յԱպառաճաղուհնէն Հայոց՝ ի կոփկե Կ. Պոլսոյէ)։

1. Պաւղոս կալանաւոր Յիսուսի Քրիստոսի առ եղբարս Կորնթացիս, ի բազում վըխակէ ասսի ողջոյն։

2. Նա ոչինչ կարի զարմացեալ եմ՝ եթէ այդչափ վաղվաղակի ընթանան հրաւիրողքը չարին։

3. Կայ զի Տէր Յիսուս վաղվաղակի ա բասցէ զգալոստն իւր վասն այնորիկ՝ որ փոփոխեն և անարգեն զՀրամանս նորա։

4. Կայ ես խոկզբանէ զայն ուսուցի ձեզ, որ ես ինքնին ընկալայ յառաջնոց Կռաքելոցն, որ զամենայն ժամանակս ընդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի չըջկէին։

5. Նա արդ՝ ասեմ, զի Տէր Յիսուս Քրիստոս ի Կարիամայ Կուսէ ծնաւ, որ էր ի զաւակէն Դաւթի,

6. ըստ աւետեաց Հոգւոյն Սրբոյ, առ՝ի Հօրէ ի յերկինից առաքեալ ի նմա.

1 Some M. S. S. have this title. Պաւղոսի Թուղթ ի բանակ առ Կորնթացւոց ընթերցմունք. *Paul's Epistle from prison for the lesson of the Corinthians.*

EPISTLE OF PAUL

TO THE CORINTHIANS [1].

(Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing.)

1. Paul in bonds for Jesus Christ, disturbed by so many errors, [2] to his Corinthian brethren Health.

2. I nothing marvel that the preachers of evil have made this progress.

3. For because the Lord Jesus is about to fulfil his coming, verily on this account do certain men pervert and despise his words.

4. But I verily, from the beginning have taught you that only which I myself received from the former Apostles, who always remained with the Lord Jesus Christ.

5. And I now say unto you that the Lord Jesus Christ was born of the Virgin Mary, who was of the seed of David,

6. according to the annunciation of the Holy Ghost, sent to her by our Father from heaven;

2 Some M. S. S. read. Ի բազում խոցք յղի վհատեցեալ. *disturbed by various compunctions.*

7. զի յաշխարհս մեռեալի Յիսուս, և ազա-
տեսցէ զամենայն մարմին իւրով մարմնովն.
զի զմեզ ի մեռելոց յարուսցէ.

8. որպէս եղոյց զանձն օրինակ:

9. Եւ զի յայտ լինի զի մարդն ի հօրէ
ստեղծաւ,

10. վասն այնորիկ մարդն ի կորստեանն
իւրում անխնդիր ոչ մնաց,

11. այլ խնդրեցաւ, զի ի ձեռն որդե-
գրութեանն կենդանասցի:

12. Վասնզի Աստուած որ ամենայնի Տէրն
է, հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստո-
սի. որ արար զերկինս և զերկիր, առաքեաց
նախ ի հրեայն զԱրգարէն.

13. զի ի մեզաց անտի նոցա զնոսա կոր-
զեսցէ, և հանցէ յարդարութիւն իւր:

14. Օ՛ի կամէր նախ փրկել զտունն Իս-
րայէլի, քաշխեաց արկ նա յոգւոյ անտի ի
վերայ Արգարէիցն.

15. որ զանմոլարն աստուածպաշտութիւն
և զծնունդն Քրիստոսի քարոզեսցեն ժա-
մանակօք բազմօք:

16. Իսկ որ անօրէնն իշխանն էր երբև
աստուածանալ կամեցաւ, ձեռն արկանէր
ի նոսա.

17. և զամենայն մարդիկ մեղօք կապէր.

18. քանզի և դատաստանք աշխարհի մեր-
ձեալ էին:

1 Others read. Զի աշխարհս մխիթարեսցի Յիսուս. *That Jesus might comfort the world.*

2 In some M. S. S. are find. անխոհեր ոչ մնաց. *is not remained indifferent.*

7. that Jesus might be introduced in the world, [1] and deliver our flesh by his flesh, and that he might raise us from the dead; as

8. in this also he himself became the example.

9. That it might be made manifest that man was created by the Father,

10. he has not remained in perdition unsought [2],

11. but he is sought for, that he might be revived by adoption.

12. For God who is the Lord of all, the father of our Lord Jesus Christ; who made heaven and earth, sent first the Prophets to the Jews;

13. that he would absolve them from their sins, and bring them to his justice.

14. Because he wished to save first the house of Israel, he bestowed and poured forth his Spirit upon the Prophets;

15. that they should for a long time preach the worship of God, and the Nativity of Christ.

16. But he who was the prince of evil, when he wished to make himself God, laid his hand upon them,

17. and bound all men in sin [3].

18. Because the judgement of the world was approaching.

3 Some M. S. S. have. *ձեռն արկանէր · և զնոսա և զամենայն մարմին մեզօք կապէր · laid his hand, and them and all body bound in sin.*

19. Աստուած ամենակալ իբրև արդարացուցանել կամեցաւ, և ոչ կամեցաւ խոտել զնոր ստեղծուածն,

20. իբրև ետես չարչարեալ, ողորմեցաւ.

21. և առաքեաց ի վախճան ժամանակաց զՆոդին Սուրբ ի Սոյն, յառաջագոյն նկատեալ Աստուածութիւնք:

22. Որ իբրև սրտի մտօք հաւատաց, եղև արժանի յղանալ և ծնանել զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

23. Օ՛ի կորստական մարմնոյն, որով հալածուեցեալ յարդի լինէր չարն, նովին մարմնոյն կշտամբեալ յանդիմանեացի,

24. թէ չէր իսկ Աստուած: Օ՛ի՝ի մարմին անդր յիւր Յիսուս Քրիստոս կոչեաց և փրկեաց զկորստական մարմինն. և ձըգեաց զնոսա՝ի կեանսն յաւիտենից՝ի ձեռն հաւատոյն:

25. Օ՛ի արդարութեան տաճար սուրբ յիւր մարմին անդր լինելոց ժամանակացն սպատրաստեցէ.

26. յոր և մեքն իբրև հաւատացաք, սքաւեցաք:

27. Պա գիտասջիք եթէ ոչ են նոքա որդիք արդարութեան, այլ բարկութեան.

28. զի զողորմութիւնն Աստուծոյ կարձեն յանձանց իւրեանց,

29. և սակն եթէ ոչ են երկինք և երկիր

1 Some M. S. S. have. իբրև սուրբ մտօք հաւատաց.

19. But almighty God, when he willed to justify, was unwilling to abandon his creature;

20. but when he saw his affliction, he had compassion upon him: and

21. at the end of the time he sent the Holy Ghost into the Virgin foretold by the Prophets.

22. Who believing readily [1], was made worthy to conceive, and bring forth our Lord Jesus Christ.

23. That from this perishable body in which the evil Spirit was glorified, he should be reproved, and manifested,

24. that he was not God. For Jesus Christ in his flesh had recalled and saved this perishable flesh, and drawn it into eternal life by faith.

25. Because in his body he should prepare a pure temple of justice for all ages;

26. in whom we also when we believe are saved.

27. Therefore know ye that these men are not the children of justice, but the children of wrath:

28. who turn away from themselves the compassion of God,

29. who say that neither the heavens nor

[1] *believing with a pure heart.*

և ամենայն արարածք՝ ձեռագործք Հօրն ամենայնի ։

30. Ա՛յլ նոքա անիծեալքն զօձին ուսումն ունին .

31. բայց դուք՝ զօրութեամբն Աստուծոյ ՚ի բաց մերժեցարուք ՚ի նոցանէ . և զխոտոր վարդապետութիւն նոցա ՚ի ձէնջ ՚ի բաց հալածեցէք ։

32. Օ՛ի ոչ էք դուք որդիք անհնազանդութեան , այլ մանկունք սիրեցելոյն Աստուծոյ .

33. վասն որոյ ժամանակ չարութեան քարոզեցաւ ընդ ամենեսեան ։

34. Ա՛յց որ ասեն՝ էիք չարութիւն մարմնոյ , նոքա իսկ չէն չառնելոց ՚ի կեանսն յաւիտենից ,

35. այլ ՚ի դատապարտութիւն ։ Օ՛ի ՚ի դատաստան չարիցն թերահաւատք մարմնով .

36. զի զմարմինն զոր ասեն թէ էիք չարութիւն , նոցա մի լիցի չարութիւն . զի այնպիսիքն ՚ի չարութենէն ուրացեալք զըտանին ։

37. Ա՛ևս դուք այրք Կորնթացիք պիտէք զցորենոյդ սերմանել , և զայլոց սերմանաց .

38. զի հաստ լոկ մերկ անկանի յերկիր . և անդ ՚ի խոնարհ նախ մեռանի .

1 Others read. Աստուծոյ Հօր ամենայնի. of God the Father of all things.

2 In some M. S. S. are find. անիծեալք զանձինս նոքա. they curse themselves in this thing.

the earth were altogether works made by the hand of the Father of all things [1].

30. But these cursed men [2] have the doctrine of the Serpent.

31. But do ye by the power of God withdraw yourselves far from these, and expel from amongst you the doctrine of the wicked.

32. Because you are not children of disobedience [3] but the sons of the beloved Church.

33. And on this account the time of the resurrection is preached to all men.

34. Therefore they who affirm that there is no resurrection of the flesh, they indeed shall not be raised up to eternal life,

35. but to judgement and condemnation shall the unbeliever arise in the flesh:

36. For to that body which denies the resurrection of the body, shall be denied the resurrection, because such are found to refuse the resurrection.

37. But you also, Corinthians! have known from the seeds of wheat, and from other seeds;

38. that one grain falls [4] dry into the earth, and within it first dies;

3 Some M. S. S. read. *որդիք անհնազանդութեան*. *children of disobedient*.

4 In some M. S. S. are find. *զի հատ մի ոչ մերկ անկանի յերկիր*. *that one grain falls not dry into the earth.*

39. և ապա յառնէ կամօքն Տեառն՝ զնոյն մարմին զգեցեալ.

40. և ոչ եթէ լոկ մարմին մեկին յառնէ, այլ բաղմապատիկ տոհմականօք կանգնեալ օրհնի:

41. Այլ մեզ պարտ էր ոչ միայն ի սերմանց անտի առակս ի մէջ բերել, այլ ի պատուականն մարմնոց մարդկանէ:

42. Դուք ինքնին գիտէք զՅովհան որդի Զմեդեայ.

43. վասն զի յամառեաց նա ի քարոզելն Աւետեացւոց, ընկեցաւ ի պորտ ձկանն զերիս տիւս և զերիս գիշերս.

44. յետ երից աւուրց լուաւ աղօթից նորա Աստուած, և ած ի վեր ի ներքինն անդընդոց անտի.

45. և ոչինչ ապականեցաւ մարմինն նորա, և ոչ արտևան մի կորացաւ.

46. ծրչափ և առաւել վասն ձեր թերահաւատք:

47. Եթէ հաւատասջիք դուք ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յարուսցէ զձեզ որպէս ինքն յարեաւ:

48. Ո՛չ եթէ ոսկերքն Աղիշեի մարգարէի ի վերայ մեռելոյն անկեալ յարուցին զմեռեալն,

49. դուք ծրչափ և առաւել, որ ի մար-

1. Some M. S. S. have. Այլ մեզ միայն ի սերմանց անտի բերեալ ի մէջ, այլ ի պատուականն մարմնոյ մարդկան. But we have only produced from the seeds, but from the honorable body of men.

39. and afterwards rises again by the will of the Lord indued with the same body:

40. neither indeed does it arise the same simple body, but manifold, and filled with blessing.

41. But we must produce the example not only from seed, but from the honorable bodies of men [1].

42. Ye also have known Jonas the son of Amittai; [2]

43. because he delayed to preach to the Ninevites, he was swallowed up in the belly of a fish for three days, and three nights:

44. and after three days God heard his supplication, and brought him out from the deep abyss;

45. neither was any part of his body corrupted, neither was his eyebrow bent down [3];

46. and how much more for you, oh men of little faith!

47. If you believe in our Lord Jesus Christ, he will raise you up, even as he himself hath risen.

48. If the bones of Elisha the prophet falling upon the dead, revived the dead,

49. by how much more shall ye, who are

2 Others read. արդեհն Եմաթեայ, *the son of Emathius*.

3 Some M. S. S. join. և ոչ մազ մի ի մարմնոյ նորա վնասեցաւ. *nor did a hair of his body fall therefrom.*

մին և յարիւն և ի հոգին Քրիստոսի յե-
ցեալ եք, յայնմ աւուր յարիջիք ողջան
դամք մարմնով։

50. Ասէ Տէրն մարգարէ զորդի այրոյն
զիրկս արկ և յարոյց ի մեռելոց։

51. Որչափ ևս առաւել Յիսուս Քրիս-
տոս և զձեզ յարուսցէ յաւուրն յայնմիկ,
որպէս և ինքն իսկ յարեաւ ի մեռելոց ող-
ջանդամ մարմնով։

52. Ապա թէ այլ ինչ տարապարտուց ըն-
դունիք,

53. աշխատ ոք յայսմհետէ զիս. մի արաս-
ցէ. զի ես զկապանս զայս յանձին իմում
կրեմ,

54. զի զՔրիստոս շահեցայց. և կտոտս
նաց մարմնոյս այսմիկ համբերեմ, զի յարու-
թեան մեռելոցն արժանի եղէց։

55. Այլ դուք իւրաքանչիւրոք որպէս ըն-
կալարուք զօրինան ի ձեռաց երանելի Առա-
գաբէիցն, և սրբոյ Աւետարանին՝ հաստա-
տուն կալջիք.

56. և վարձս ընկալջիք ի յարութեան
մեռելոց, զկեանան յաւիտենից ժառանգես-
ջիք։

57. Ապա եթէ թերհաւատ ոք լինիցի
և յանցանիցէ, դատաստան անձին իւրում

1 Others read. Արդ՝ մի այլ ինչ տարապարտուց ըն-
դունիցիք. *Ye shall not receive other things in vain.*

2 Others finished here thus. Այսուհետև աշխատ ոք
զիս մի արասցէ. զի ես զպարչսպանս Քրիստոսի ի մարմ
նի իմում կրեմ։ Ընդ որ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
տոսի ընդ հոգւոյդ ձերում ելիցէք. Ամէն. *Henceforth*

supported by the flesh and the blood and the Spirit of Christ, arise again on that day, with a perfect body?

50. Elias the prophet embracing the widow's son raised him from the dead,

51. by how much more shall Jesus Christ revive you on that day with a perfect body, even as he himself hath risen?

52. But if ye receive other things vainly [1],

53. henceforth no one shall cause me to travail: for I bear on my body these bonds [2],

54. to obtain Christ; and I suffer with patience these afflictions to become worthy of the resurrection of the dead.

55. And do each of you having received the law from the hands of the blessed Prophets and the holy Gospel [3], firmly maintain it;

56. to the end that you may be rewarded in the resurrection of the dead and the possession of life eternal.

57. But if any of ye not believing shall trespass, he shall be judged with the mis-

no one can trouble me farther, for I bear in my body the sufferings of Christ. The grace of our Lord Jesus Christ, be with your spirit, my Brethren, Amen.

3 Others read. Ուրեմն Աւետարանին. *Of the holy Evangelist.*

նիւթեն ընդ չարագործն, և ընդ այնոսիկ որ զայնպիսի առաքարկութիւն մերկութեան մարդկան ունին, պատժին։

58. Օ՛ի նոքա ինքնին իսկ են ծնունդք իժից և կորիւնք օձից և քարբից։

59. Պերժեցարուք և՛ի բաց մեկնեցարուք և՛ի նոցանէ զօրութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

60. Այս եղիցի ընդ ձեզ խաղաղութիւն և շնորհք անդրանկին սիրելւոյ. Ամէն։

ՀԵՂԻՆԱԿՔ ՀԱՑՈՑ

ՈՐՔ ԲԵՐԵ�ն ԶՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ Ի ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԹՂԹՈՑԴ։

1 Այս արդ զոմն ոմն ընկալ ասէն. Մնէ ճաշակէր, պատաճախ լինէր. զպատճառանն ի նոսա, և՛ի ներքս յինքն զիշխանութիւնն կորզել ջանայր. զի զնոսա վերիպեցուցեալ՝ հաներ՛ի խոստմանցն հնարեսցի. Թերևս հնարս լիցի նմա զնորա տեղին ժառանգել. որպէս և Ադաքեաքն Աստուծոյ՝ որ հմուտ և տեղեակ էր աստուածաբերը խորհրդոյն, քանզի և ասէ իսկ, Թէ Ընծրէն էլեհանն էբրեա աստուածանալն կամեցաւ, չէոն արկանէր, և կամեցան մարդեկ մեղօք կապէր. զի իբրև զնա հա-

1 Others join. Տէր ընդ ձեզ ամենեսեան. Ամէն. Our

doers, and punished with these who have false belief.

58. Because such are the generations of vipers, and the children of dragons, and basilisks.

59. Drive far from amongst ye, and fly from such, with the aid of our Lord Jesus Christ.

60. And the peace and grace of the beloved Son be with you![x] Amen.

THE ARMENIAN AUTHORS

WHO RECITE THE FOREGOING LETTER.

[x] By this may be perceived why the Demon said: *If ye eat, ye shall become Gods*: he suggested to them the motive, which was in fact his own dominion; because by excluding them from the benefit of the promise, he might usurp their abode in Paradise; and thus says the Apostle who was well instructed in the divine mystery: *When the prince of evil wished to make himself God, he laid his hand upon them, and bound all men in sin*: because after depriving our first parents of

Lord be upon ye all, Amen.

նեաւ յայնմ բարեաց՝ ապա հնար լինի նմա
զխոստացեալսն ըմբռնել։

[1] Ե Ոչ ոք ... զգալնափեղոս։

[2] Ըստ ոգեբանական վերնադիտող քրիստո-
սապետեստ՝ յախահարքն գումարեալք ի Ան-
կիւսպոլիս՝ կանոնադրեցին երկակի հնգեակ
և եզակի քառեակ թուով միայն ի սրբումն
Յոչարանին ընթեռնուլ թուղթս զաստուա-
ծաքարոզ առաքելոյն Պաւղոսի. և ի նորա-
պատում գրութեանն զնոյն շարագրութիւն
վերստեաւ է. իսկ բարեդրուատելին Որ-
գոր զառ ի Նարոյն լռեալն, և ոչ մակա-
դրեալ ի նոր Թարգմանութիւնս, վկայա-
բանութեամբ ձառագրեաց, Թէ՝ Ընօրէն էղ-
նանն էրթ ասպռաճանալն կամէցաւ (ասէ առա-
քեալն), զամենեսին ընդ մեղօք գրաւեաց. և այս
ի հնապատումն տառսն վերստեաւեալ է,
այլ ոչ ի նորապատում շարագրութեանն։

[2] Ի Ներդրոս Ալեքսանդր ի ձառն ընդդէմ
Նայրագոմեցւոյն։

[3] Ո Որ ընդհ (ապաշխարութեան) ոչ ու-
նին որդիքն լուսոյ (անկեալ Նրեշտակք).
քանզի ամբարտաւանութեամբ կամ ի մոլո-
րութենն. որոց սխալանացն Ճշդրիտ գիտու-
թիւնն՝ Ընատուծոյ է. սակայն ամենայն ի-
րօք սխալականք ենդ յասելն՝ խոչընդոտ առա-
նց վերանել. և ի նոյն անզեղջք, և ի մըր-
ցումն ընդ Ընատուծոյ անդադար. որպէս
գրէ Ընաքեալն. Ի՞ր ընօրէն էղնանն էր, էրթ

this pristine innocence, he might obtain the benefit of the promise.

[1] *St. Gregory Illuminator in the third Century in his Sermons.*

[2] The orthodox Bishops and Patriarchs in the Council of Nice established that only fourteen Epistles of S. Paul should be read in divine Service; and in the new Copies we find it thus ordained. But the most praiseworthy Gregory testifying that, which the Fathers have not mentioned in the new Version, writes thus: *When the prince of evil (says the Apostle) wished to make himself God, he bound all men in sin*: and this is written in the ancient Copies, but not in the more recent.

[2] *D. Theodore Chrthenavor in the seventh Century.*

[3] This grace (of repentance) the children of light (the fallen Angels) have not, because with pride they persist in their fault; the exact knowledge of their sin pertains to God, however they are all sinful, as it is written: *from the beginning the Devil sinned.* And in this he has persisted without repentance, and always at war with God as writes the Apostle: *When the prince of evil wi-*

ապրուստ անանալ հոմեցաւ, չեռն արկանէր, և զամէնայն մարդկէ ղեղօ կապէր։ Տեսանէր զմիջմունս ընդ Աստուծոյ՝ ոչ վայրապար, այլ զիւր պատիւն յափշտակել։

3 Եբրէա Համբռնապէ ի ճառն Աստուածորդւոյն։

ՀԱՏՈՒԱԾ ԻՆՁ ԲԱՆԻ

ԸՆՏԻՐ ՀԵՂԻՆԱԿԱՑՆ ՀԱՑՈՑ։

Ա։

Ինչպէս քնաւ ինչ էր՝ ասեն (Պարսից քէշիշն գտօղք), ոչ երկինք, և ոչ երկիր, և ոչ այլ ինչ արարածք՝ որ յերկինս կամ յերկրի, Օրուան ումն անուն՝ որ Թագաւորանի էակ, կամ գոյ, զհազար սամ յաշտարար. զի Թերևս որդի մի լինիցի նմա, ո՞րում անուն Ալմիզդ, որ զերկինս և զերկիր, և զամենայն որ ի նոսա՝ առնիցէ։

Եւ յետ հազար ամի յաշտ առնելոյ՝ սկսաւ ածել զմտաւ, ասէ. Գո՞ւթա ինչ եցէ յաշտս զոր առնեմ, և լինիցի ինձ որդի Ալմիզդ, եթէ ի զուր ինչ ջանայցեմ։

Եւ մինչդեռ նա զայս խորհէր, Ալմիզդ և Երկնի յղացան յարտպանդի մոր իւրեանց. Ալմիզդն ի յաշտն առնելոյ, և Երկնի ի յերկուանալոյ անտի։

Ապա իմացեալ Օրուանայ՝ ասէ. Երկու որդիք են յորովայնի անդ. որ ոք ի նոցանէ

shed to make himself God, he laid his hand upon them, and bound all men in sin. It is seen that this war with God, is not without cause, but to usurp his glory.

[3] *St. Nierses Lampronensis in his Sermons in the twelfth Century.*

SOME PIECES

OF THE BEST ARMENIAN AUTHORS.

Esnacius. [1]

(The authors of the Persian religion) say, that before the creation of heaven and earth and their creatures Zervanus existed, which being interpreted signifies *fortune*, or *glory*. He sacrificed a thousand years that a son might be born to him (named Hormistus) who should create heaven and earth and whatever in them is.

And after this sacrifice of a thousand years, he began thus to meditate: Will this sacrifice profit me? and produce my son Hormistus, or do I labour in vain?

And during this meditation, Hormistus and Harminus were conceived in the womb of their mother; Hormistus by sacrifice, but Harminus by doubt.

Zervanus being assured of the fact, said: There are twins in the womb, to the elder

վաղ առիս հասցէ, զնա թաղաւոր սրաբից։

Եւ ծանուցեալ Ալմզդի զխորհուրդս հօրն՝ յայտնեաց Երկմհնին, ասէ. Օ որուան հայր մեր խորհեցաւ՝ թէ ոք՝ի մէնջ վաղ առ նա երթիցէ, զնա թագաւորեցուսցէ։

Եւ զայն լուեալ Երկմհնին՝ ծակեաց զորովայնն, և եղ եկաց առաջի հօրն։

Եւ տեսեալ զնա Օ որուանայ՝ ոչ գիտաց, եթէ ո՞ր իցէ. և հարցանէր, եթէ ո՞վ ես դու։ Եւ նա ասէ. Եա եմ որդին քո։ Ասէ ցնա Օ որուան. Իմ որդին անուշահոտ և լուսաւոր է, և դու խաւարին և ժանդահոտ ես։

Եւ մինչդեռ նոքա զայս ընդ միմեանս խօսէին, ծնեաւ Ալմզդի՝ի ժամու իւրում լուսաւոր և անուշահոտ՝ եկն եկաց առաջի Օ որուանայ։

Եւ տեսեալ զնա Օ որուանայ՝ գիտաց, եթէ Ալմիզդ որդի նորա է՝ վասն որոյ ըզյաշտն առնէր։ Եւ առեալ զբարսմունան՝ զոր՝ի ձեռին ունէր, որովք զյաշտն առնէր, ետ ցԱլմիզդ, և ասէ. Ցայժմ ես վասն քո յաշտ առնէի, յայսմհետէ դու վասն իմ առնիցես։

Եւ՝ի տալ Օ որուանայ զբարսմունան ցԱլմիզդ, և յօրհնել զնա, մատուցեալ Երկմհնի առաջի Օ որուանայ՝ ասէ ցնա. Ո՞չ այնպէս ուխտեցեր, թէ ո՛ր կերկուց որդւոցն իմոց յառաջ առ իս հասցէ, զնա թագաւոր արարից։

shall the sovereignty be given.

But Hormistus having divined his father's determination, betrayed it to Harminus, saying: Our father Zeruanus is disposed to give the sovereignty to the elder of us two.

But Harminus hearing these words, came forth immediately, and presented himself to his father.

Having seen him Zeruanus knew not who he was, and said: Who art thou? he replied: I am thy son. But Zeruanus said: My son is bright and of a grateful odour, but thou dark and offensive.

But while they thus discoursed, Hormistus was born at this time, shining and sweet, and presented himself to Zeruanus.

And Zeruanus knew him to be Hormistus his son for whom he had sacrificed. And he gave the instruments with which he had sacrificed into the hands of Hormistus saying: With these I sacrificed for thee, henceforward do thou the same for me.

And Zeruanus held forth the instruments to Hormistus; and blessed him. But Harminus standing up before Zeruanus, said: Hast thou not vowed the kingdom to the elder born?

Եւ Տրուանն առ ի չվրիժել զուխտն՝ ասէ ցՔրիստոն. այ սուտ և չարագործ, տուեալ լեր քեզ թագաւորութիւնն լինն հազար ամի. և զԱդամիզդ ի վերայ քո արքայ կացուցեալ. և յետ լինն հազար ամի Ադամիզդ թագաւորեսցէ. և զինչ կամիցի առնել, արասցէ։

Յայնժամ սկսան Ադամիզդ և Քրիստոն առնել արարածս։ Եւ ամենայն լինչ՝ զոր Ադամիզդն առնէր, քաղի էր և ուղիղ. և զոր լինչ Քրիստոն գործէր, չար էր և թիւր։

[1] Ի բանն ընդդէմ աղանդոյն Մանիչեցւոյ։

Խորենացի։ [2]

Ընդակ մեծ Ընդքայն Պարսից և Պարթևաց, որ և ազգաւ իսկ Պարթև, ապստամբեալ սահն ի Մակեդոնիացւոցն, և թագաւորեալ ի վերայ ամենայն Ընդևելից, և Ընդոբեստանեայց. և սպանանել զՆուհոքոս Ալաքաւոր ի Հինուէ, հնազանդեցուցանել զամենայն տիեզերս ընդ ձեռամբ իւրով։

Ասա թագաւորեցուցանէ զեղբայր իւր զԱշաղարշակ ի վերայ աշխարհիս Հայոց. պատեհ լինն համարեալ այսպէս անշարժ իւրոյ թագաւորութեանն լինել։ Եւ քաղաք թագաւորութեան տայ նմա զԱծբինն. և սահմանս հաստանէ նմա զմասն լինչ յարևմտեայ Ընդորոց, և զՊաղեստինն, և զԸսիա, և զամենայն միջերկրեայս, և զՎռաստլիա. ի

Zeruanus who could not promise in vain, said to Harminus: Hence thou deceitful and malicious! the kingdom is thine for nine thousand years. But Hormistus I appoint over thee, and after nine thousand years he shall reign alone, and do what he wisheth.

Then began Hormistus and Harminus the creation. All things made from Hormistus, were good and right, but which Harminus made, was bad and wrong.

[1] *In his Discourse against the Manichians.*

Chorenensis. [2]

Arsaces the great King of the Persians and Parthians is said with the Parthians to have revolted from the Macedonians, to have reigned over all Assyria and the East; and having slain the King Antiochus at Nineveh to have reduced the world under his dominion.

He appointed his brother Valarsaces King of Armenia, rightly deeming that his dominions would thus become more secure and consolidated; he bestowed upon him the royal of Nisibin, and assigned the limits of his territory, one part from the west of Syria, and Palestine and Asia and all the inland places and Thitalia from the Pontic sea to

ծովէն Պոնտոսի մինչև ՚ի տեղին՝ ուր կաս յարևմտեանն յանգի ծով. և զ՚տրպատական. » և այլ որչափ միտք քո և քաջութիւն հասանեն. զի սահմանք քաջաց՝ ասէ, զկնին իւրեանց. որքան հատանէ, այնքան ունի »։

Որպա կարգեալ զիշխանութիւն իւր մեծապէս, և հաստատեալ զթագաւորութիւնն իւր՝ կամ եղև գիտել սորա, թէ ոյք, և որպիսի արք տիրեալ են ՚ի վերայ աշխարհիս Հայոց մինչև ցնա. զքաջաց արդեօք, եթէ զվատաց անցեալ ունի զտեղի։

Եւ գտեալ զոմն Ա՚սորի Աարիբաս (կամ Աարաբաս) կատինայ, այր ուշիմ և վարժ քաղդէացի և յոյն գրով, զոր յղէ առ մեծ եղբայր իւր Ա՚ըշակ որժանի ընծայիւք, քանալ նմա զդիւանն արքունի. և գրէ առ նա ձև բանից օրինակ զայս։

» Ա՚ըշակ՝ թագաւոր երկրի և ծովու. որոյ անձն և պատիւը, որպէս և է իսկ, մեր Ա՚ստուածոց. իսկ բախտ և պատահումն ՚ի վեր քան զամենայն Աթագաւորաց. և մնայ լայնութիւն՝ որչափ երկնի ՚ի վերայ երկրի. Ա՚ղաղաշակ կրտսեր եղբայր քո, և նիզակակից. որ ՚ի քէն կարգեալ Ա՚ըքայ Հայոց. Ա՚ղջ լեր ամենայն յաղթութեամբ։

Վ՚անդի պատուէր ընկալայ ՚ի քէն՝ քաջութեան և իմաստութեան հոգ տանել, ոչ երբեք անփոյթ արարեալ զքոյումն խրատու, այլ խնամ տարեալ հոգացայ ամենայ-

the spot where Caucasus ends in the western Ocean, and Atropatane, and » whatever else thy prudence or valour may acquire. For to the brave, he says, their arms are boundaries, what they win, they wear «.

He, when he had completely tranquillized his kingdom, and established his power, desired to know, who and what sort of men had reigned before him over Armenia, and whether they were valiant or indolent.

Having chosen therefore a Syrian, Maribas (or Marabas) of Catina, a learned man, and very skilful in Chaldaic and Greek literature, he sent him to his brother Arsaces, with proper presents, to entreat him to permit the inspection of the royal Archives; and furnished him with letters of which the following is a specimen.

» To Arsaces King of Earth and Sea, whose form and image are like those of our Gods, but his fortune and fate above all Monarchs, and the greatness of his mind such as is the heaven above the earth; Valarsaces his younger brother and fellow-Soldier, appointed by him King of Armenia, sends Health and Victory in all things.

Since I received thy commands to cultivate valour and wisdom, I have never neglected this thine admonition; but have administered in all things with diligent care, to

նի՝ որչափ միտք և հաստղութիւն բաւեցին։

Եւ այժմ՝ ի քումմէ խնամակալութենէդ զետեղեալ Թագաւորութիւնս՝ խորհուրդ՝ի մտի եդի գիտել, թէ ոյք ոմանք յառաջ քան զիս իցեն տիրեալ աշխարհիս Հայոց։ և ուստի՝ Նախարարութիւնքս՝ որ աստ կան։ Ո՛ի ոչ կարդաք ինչ լեալ աստ յայտնի, և ոչ Երեհինից պաշտամունք, և ոչ գլխաւոր բաց աշխարհիս առաջինն յայտնի է, և ոչ վերջինն, և ոչ այլ ինչ օրինաւոր։ այլ խառն՝ի խուռն ամենայն և վայրենի։

Վասն որոյ աղաչեմ զքո Տէրութիւնդ՝ հրամայես քանալ զդիւանդ արքունի ընդ-գեմ առնդ եկելոց առաջի քոյոյ հզօր Տէրութեանդ։ զի գտեալ զղձալին եղբօր քոյ և որդւոյ՝ բերցէ զսոցդն փութապէս։ և գլուխ հեշտութիւնն որ՝ի համակատարութենէ լեալ՝ քաջ գիտեմ խնդութիւն քեզ լեալ։ Ողջ լեր երևելիդ բնակութեամբ՝ի մէջ Ոլից։

Եւ ընկալեալ Արշակայ մեծի զգիրն՝ի ձեռաց Վարդասայ Կատինայ՝ մեծաւ լըջմտութեամբ հրամայէ առաջի առնել նմա զԱրշանն արքունի՝ որ՝ի Վինուէ։ միանգամայն և ուրախացեալ այսպիսի միտս ունել եղբօր իւրոյ՝ որոյ զկնի Թագաւորութեան իւրոյ հաւատացեալ էր։

Եւ խուզեալ սորա զամենայն մատեանսն՝ գտանէ մնատեան մի հելլէն գրով. յորոյ վերոյ էր՝ ասէ, վերնագիրն այսպէս։

the extent of my capacity and power.

Being delegated by thee to this kingdom, I have resolved to enquire what order of men ruled over Armenia before me, and what was the origin of these Satrapies around me. For neither indeed appears any regularity of things here whence it may be seen, what was the worship in the temples, or what was first or last done in this region, nor are there any certain laws, but all is confused and barbarous.

For which reason I pray thee, my Lord, that to this man, who will abide in the presence of thy Majesty the ingress of the royal Library may be permitted that he may acquire the knowledge of such things as thy brother and son desires, and return to us with the truth. And the pleasure which is to arise from the fulfilment of our wishes, we well know will be a joy to thee also. Farewell, oh thou illustrious dweller among the Gods!

When Arsaces the great had received these letters from Maribas of Catina, with the greatest alacrity he permitted him to search the royal Archives of Nineveh, rejoicing that his brother to whom he had committed the government of half his kingdom, was endued with such a disposition.

When Maribas therefore inspected the Manuscripts, he found a certain book, in the greek character, of which this is said to have been the title.

» Ա՛յս մատեան հրամանաւ Ա՛ղեքսանդրի ՚ի Վ՛աղդեացւոց քարքսուոյ փոխեալ ՚ի Յոյնն . որ ունի զբուն հնոց և զնախնեացն բանս . որոյ սկիզբն լեալ ասէ զՕ՛րուանն , և զՋիւտանն , և զԱ՛պետոմէէ . յորում և զիւրաքանչիւր որ ՚ի ծննդոց երից նախարարականացս այսոցիկ արանցս զարս անուանիս կարգաւ շարադասեալ՝ յիւրաքանչիւր տեղիս մինչև ցքազում ամս » :

Յայսմ մատենի Ա՛արիբաս Վատինայ զմեծոյ աղգիս միայն հանեալ զպատմութիւն հաւաստի՝ բերէ առ Ա՛ղբայ Վ՛աղարշակ ՚ի Ա՛ծքին՝ յոյն և ասորի գրով :

Օ՛ր առեալ ... Վ՛աղարշակ ... առաջին իւրոյ գանձուն համարելով զնեղր յարքունի ՚ի պահեստի մեծաւ զգուշութեամբ . և զմնան ինչ ՚ի յարձանի հրամայէ դրոշմել :

Յորմէ մեր հաւաստի ՚ի վերայ հասեալ կարգի զրուցացս՝ երկրորդեմք այժմ քոյ հարցասիրութեանդ , ձգելով զմեր բնիկ նախարարութիւնս մինչև ցՎ՛աղդեացւոց Վարդանապալայ՝ և և մօտագոյն :

՚ի Պապռւնեան Հայոց :

Ա՛մբոնայն : [3]

Եւ յայնժամ իբրև զփեսայ շքեղազարդեալ՝ էր տեսանել զՁեմեանն յառաջատար իւր զՎրիատոս : Զայն արձակէր քաղցր՝ առ Այսն ողջախոհ . « Ընդարձակեա զտեղի

» This Volume was translated from the chaldaic language into greek, by order of Alexander, and contains the authentic history of the Antients and our Ancestors, who are said to commence with Zeruanus, Titan, and Apetosthes; in this book each of these three celebrated men and their posterity are registered in order each in his proper place for many years «.

From this volume Maribas of Catina conveyed to king Valarsaces then in the city of Nisibin the history of our Nation faithfully compiled and written in syriac and greek.

When ... Valarsaces had received this Manuscript ... esteeming it amongst his chief treasures, he directed the volume to be diligently preserved, and ordered a portion of it's contents to be engraven on a column.

Which narrative, we having verified the series of our facts, are now about to repeat at thy command, and to trace back our early government to the Chaldean Sardanapalus, and even beyond.

[2] *In his Armenian History.*

Lampronensis. [3]

It was beautiful then to behold Christ as a bridegroom nobly adorned for the nuptial chamber, who spake with a soft voice to his most pure beloved: » Enlarge the place of thy

խորանի քո և զսրահիդ քոյ , կանգնեա՛ , մի՛ խնայեր ։ երկայնեա՛ զասպատանդակս քո , հասո՛ատեա՛ զվիցս քո ։ յայլ և յայհեակ թռուա՛ զկո՛ր ։ և զաւակ քո զ՚ենթանոսս ժառանգեսցե՛ ։ և զքաղաքս աւերեալս՝ի կատաշատից շինեսցես ։ Ա՛՛ի՛ ասէ , երկնչիր , թէ մինչև ցայժմ՝նոքօք յամօթ արարի զքեզ ։ զի երդուայ , և ոչ եւս զղջացայց՝ի քեզ բնակել հաձուԹեամբ՝ որ ես հանգիստ իմ յաւիտենից ։

Այնժամ՝ որ վարանէրն գաղտնի՝ սկզբնաչարն Թշնամին , ծանուցեալ՝ Թէ մեքնայքն իւր խայտառակեցան , տիեզերք աստուածպաշտուԹեամբ ծաղկեցան , պատրեալքն դարձեալ փրկեցան , ժառանգորդք դրախտին՝ի հայրենիսն փութացան , երկրաքարշ հեշտուԹիւնն տեղի ետ , և երկնային սրբուԹիւնն պայծառացաւ , գործի աստեղուԹեանն խորտակեցաւ , և պտուղ սիրոյն սկսաւ բազմանալ , յոյս ամենեցունն՝ի ստորնայնոցս վերացաւ , և յերկինսին կայանն հանդեաւ՝ արտաքս սողեր յորջէն չարուԹեան , իբրև զառիւծ գոչելով շրջէր , բացեալ զկոկորդ չարուԹեանն՝ կամ նացեալ առ՚ի կլանել զհեղեցին փրկեալ Քրիստոսիւ ։

[3] ՅոբենաբանուԹեանն ։

tent, and of thy porch; spare not, plant it, lengthen thy cords, and strengthen thy stakes; for thou shalt break forth on the right hand and on the left, and thy seed shall inherit the Gentiles, and thou shalt renew the ruined cities of the Idolaters. Fear not, though till now by means of these I have covered thee with confusion. For I swear, that I shall never repent to make my abode of pleasure with thee who art my repose for ever and ever".

Then the first Enemy, in ambush for his prey, perceiving that his snares were discovered, and that the worship of God flourished throughout the world, observing that those who had been deceived were redeemed, and that the inheritors of Paradise returned to their country, that the celestial holiness poured forth it's glory, that the instrument of hatred being broken, the fruits of charity began to multiply themselves, and the hope of all no longer turned to the earth, ascended to the heavenly abodes, forth from the cave of his malice he issued like the lion roaring in his anger, and roamed about with open and insatiate jaws, to devour the Church recovered by Christ.

[3] *In his Synodical oration.*

An Armenian Verse.

Կ՚նաւրաՀարդ՝ զաչացու,
Ալ՛ի Հարկաներ՝ դու ազդու.
Օ՛ի ընդ ձայն քո՝ ՚ի լալոյ,
Արեաւ սիրտ իմ՝ ընդ լուացոյ։

Cease, Minstrel blind, thy mournful lay,
In silence from my door depart;
Thy plaintive notes have stol'n away,
With tears my sight, with grief my heart.

ՏՆՏԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԳՈՒԱԾՔՆ

ԹԱՆԻՑ ՀԵՂԻՆԱԿԱՑՆ ՀԱՑՈՑ.

SELECT PIECES

FROM THE ARMENIAN WRITERS.

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ, GREGORY ILLUMINATOR

in the third Century.

Այս տեսցեն մեղաւորք զփառս արդարոց, և կորացեալ հաշեսցին ի տխրանան և յամօթն յաւիտենական. որ յերկրի առատ մեծ գոլ զինքեանս քան զարդարսն համարեալ՝ հպարտութիւնն ոչ թողացուցանէր տեսանել զինչ արդարքն ի ցեն, և զինչ մեղաւորքն. բայց զկնի վճարելոյն՝ երևի արդարոց փառքն, և մեղաւորաց ամօթն յաւիտենից: Այս այսպիսի է, զի ոչ տոհմիկ փառաւորութիւն փառաւոր առնէ զոք առ Աստուած, այլ առաքինութեան բարեաոհմութիւն: Օ՛ի՛ հայս ոչինչ մեծագոյն և ի պարսս՝ քան զԱբրահամէ տոհմն, որ և յԱբրահամէ սերեցան աստ, նաև ամենայն ազգք և թագաւորք երկրի՝ ըստ անսուտ բանին Տեառն ամենեցուն: Այլ եթէ

ոչ զգաստասցին ՚ի քարից, աւելի պատուհասս ընկալցին ՚ի Տեառնէ: Յաճախապատում. երես. 236.

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ, AGATHANGELUS.

in the fourth Century.

Բազցուք զքանգաբարական վաճառս հանեթից, վաճառեացուք լսելեաց զքրիստս աշխատութեան մերոյ՝ առնուլ զունկնդրութիւն, և տալ զպատմութիւն. մանաւանդ վասն քոյոյ հրամանիդ՝ Վաչէ արանց, Տրդատ արքայ Հայոց Աստծոյ: Բներեալ զշահ վաճառին աշխարհի շինութեան՝ քեզ ՚ի գանձ յաւերժուցուք ՚ի մերոց ծովակուտակ նաւաստեացս: Յաճախ. Պատմ.

Հրամայեաց տալոյ ընդ կողմանս կողմանս դեսպանս արձակել, հրովարտակս առնել, յեօթեն բազինս մեհենիցն ուխտաւոր լինել պատկերաց կռոց Վահեան պաշտամանն, սպիտակ ցլուք և սպիտակ նոխազօք, սպիտակ ձիովք և սպիտակ ջորովք, ոսկեղէն և արծաթեղէն զարդուք, և վերջաւորս փողփողեալս, նշանակապ պալատականապ մեռտաքսիւքն, և ոսկովք պսակօք, և արծաթի զոհարանօքն՝ յանօթս ցանկալիս, ակամբք պատուականօք, ոսկովք և արծաթովք, ՚ի հանդերձս պայծառս, և ՚ի զարդս գեղեցիկս՝ զիւր ապգին Վրշակունեաց զՀայրենեաց տեղւոյն մեծարեր: Երես. 4.

Եւ ՚ի տեղեաց տեղեաց ՚ի սահմանացն

Հայոց՝ Հրամանն տայր Թագաւորն Տրդատ, յիւրոց իշխանութեանցն յաշխարհաց և ի գաւառաց՝ բազմութեան մատաղ մանկտւոյ ածել արուեստ դպրութեան, և կարգել ի վերայ հաւատարիմ վարդապետս. առաւել զպղծագործ Վրմացն զմանկտւնս նոցա ի նոյն ժողովեալ գումարել դասս դասս յարժանաւոր տեղիս, և դարմանն ոռճ կաց կարգեաց։ Այլ զնոսա յերկուս բաժա նեալ՝ զոմանս Այսորի դպրութիւն կարգել, և զոմանս ի Հելլեն. որով անդէն յականն Թօթափիլ՝ վայրենաւիտ և դատարկաստունքն, և անաստնաբարոյ սչխարհաբնակքն վաղվաղակի մարգարէագէտք, և առաքելածանօթք և աւետարանաժառանգք լինէին, և ամենայն աւանդելոցն Աստուծոյ ոչ իւիք անտեղեակք։ Այրե. 374.

Այսպա յետ այսպիսի գործոց՝ առաւել պայծառագոյն վարդապետութիւն սկսեալ երանելւոյն Գրիգորի ի Հառս յաճախագոյնս, դժուարապատում, առակս խորհրդեանցս, դիւրալուծս, բազմագիտս, ընտրհաս դիտս, յարդարեալս ի զօրութենէ և ի հիւթոց դրոց մարգարէականաց, լի ամենայն Հաշակօք կարգեալս և յօրինեալս աւետարանական հաւատոցն Հմայութեան. յորս բազում նմանութիւնս և օրինակս ի յանցաւորաց աստի՝ առաւել վանն յարութեան յուսոյն՝ առ ի հանդերձեալսն յորդորել. զի հեշտընկալ և դիւրահաս. տխմարագունիցն և մարմնաւոր իրօք զբաղելոցն լինին՝ առ ի սթափիլ, զուարթացուցանել.

զօրացուցանել, և հաստատհիմն առ խոստա-
ցեալ աւետիսն քաջալերել: Ար. 394.

ԶԵՆՈԲ, ZENOBIUS.

in the fourth Century.

Ով արմանալի էր տեսիլ նոցա (պաշտօ-
նէիցն Վասիանեայ և Վեմեսրեայ կուռցն.)
քանզի սեաւք էին, գիսաւորք, և զազրա-
տեսք. վի ցեղով Հնդիկք էին: Օ՛ի և կը-
ուռցն պատճառ՝ որ յայսմ վայրի էր շինեալ,
այս է. Վեմեսր և Վասիանէ իշխանք էին
Հնդկաց, և եղբարք. և զդաւ լինի գոր-
ծեալ էր նոցա Վինաքսեայ արքայիին իւր-
բեանց. զոր իրապէկ եղեալ՝ առաքէ զօր
զՀետ նոցա, կամ սպանանել, կամ յերկրէն
հալածական առնել: Նոքա նոցա լուեալք՝
մնազապուրծ անկան առ Թագաւորն Վաղար-
շակ: Նա նա եւս նոցայ զգաւառն Ծարօնոյ
իշխանութեամբ՝ զոր ինքեանք շինեցին, կո-
չեալ զանուն նորա Վիշապ: Ուրք եկին
յԱշիշատ, և կանգնեցին զկուռսն զայ-
նոսիկ՝ յանուն կռոցն, զոր 'ի Հնդիկս պաշ-
տէին: Նա յետ ժե ամաց սպան Թագաւորն
զերկոսին եղբարսն՝ ոչ գիտեմ վասն էր.
և եւս զիշխանութիւնն երից որդւոց նոցա՝
Կուառայ, Վեղտեայ, և Հուենայ: Կո-
ւառս շինեաց զաւանն Կուառայ՝ յանուն
իւր: Նա Վեղտես շինեաց 'ի դաշտի անդ-
զաւան, և կոչեաց զանուն նորա Վեղտի:
Նոքա Հոռեան շինեաց իւր զաւան 'ի գաւա-

ռին Պալատնեաց, և կոչեաց զանուն նորա Հռոմանոս։ Եւ յետ ժամանակի զխորհուրդ ի մէջ առեալ երիցն՝ ելին ի լեառն Արքեայ, և գտին զայն տեղին բարեբախտ և գեղեցիկ. որոյ ընդարձակութիւն էր, և հովասուն, խոտով և փայտի առատաձեռն. և շինեցին անդ պատակերատ, և կանգնեցին զերկուս կուռս. զմին յանուն Վիսանէ, և զմիւսն յանուն Վեմոտեայ. և եւ տուն նոցա՝ի սպասաւորութիւն զազգն իւրեանց։ Վիսանէ զի գիսաւոր էր, վասն այնորիկ սպաշտօնեայք նորա զգեաս էին թողեալք. զոր հրամայեաց իշխանն կտրել։ Եւ ազգն այն՝ յորժամ յետոյ դարձան՝ի Վրիստոս, էին կատարեալք՝ի հաւատն. և գհարցն իւրեանց չիշխէին յայտնի ունել. վասն որոյ խաբէութեամբ զայս հնարեցան, զծամ միայն թողուլ՝ի գլուխս իւրեանց. զի զայն տեսեալք՝ յիշեսցեն զպաշտօն պըղծութեան իւրեանց։ Պատմ.

ԲՈՒԶԱՆԴ, BYSANTIUS.

in the fourth Century.

Իբրև չոքան տարան յերկիրն Պարթից զաւինայն գերութիւնն Նայոց. և զՕրմիզդ Նրէց Պատաշատ քաղաքի ունէին կապանօք առաջի Թագաւորին Պարթից Շապհոյ։ Եւ նայէր Թագաւորն Շապուհ, և տեսանէր զերկեցն Օրմիզդ՝ այր բարձր և անձնեայ, և՝ի տիոց մանուկ. և հերք գլխոյն ալեւոր

րեալ եին. այլ մորուքն դեռ տակաւին սեաւ
և՛ կային։ Ապա յորժամ զառաջինն խօսել
սկսաւ, ասէ. Ցեսանէք զառնդ զայդր զյա-
րուքիւնն. քանզի՛ ի հերաց այսր երևի,
թէ կախարդ է. զի հերքն սպիտակ են,
և մորուքն սեաւ։ Ասէ Այրէց տուեալ պա-
տասխանի՝ ասէ, թէ քեզ պէտ իցէ՝ այլ
զինչ կամիս խօսել և առնել, խօսեաց. այլ
վասն այդորիկ գիտեա՛, զի յիրաւունս սպի-
տակացեալ են նախ հերքս. զի բազում ա-
ւուրբք երից են՝ գոնեայ Հնգետասան ամօք
քան զմորուսն նախաթոյս են։ Պատմ. երէս.
264.

ԵՋՆԻԿ, ESNACIUS.

in the fifth Century.

Հայեցեալ (Պարսից քեշակարկատքն)
յազգն Այրիական՝ թէ իգասեր էր, ըստ
նմին նորին մեղկ բարուցն նմա օրէնս (կոկը-
ցեցին). զի յորժամ զԱստուածոցն իւրեանց
լսիցեն, թէ յանարժան խառնակութիւնս
մտաբերեցին, և նոքա նոցին նմանեալք՝
զնոյն անառակութիւնս անխտիր գործես-
ցեն։ Այրեա. 109.

Հեթանոսութեան սկիզբն՝ ի Վերուքայ
ժամանակաց անտի եղև. զի որ լաւ ոք ե-
կեալ յաշխարհ մեռանէր, վասն յիշատակի
քաջութեանն՝ զպատկերն երանգօք՝ ի նկա-
րու հանէին. և անտի ուսեալ ախմարաց՝
տակաւ՝ ի պաշտօն առնուին։ Այս կռոց դրօ-

չելոց հանդամանք առ Մատթայիւ Տարբ Ա-
բահամու։ Եւ անտի իւրաքանչիւր ոք իւ-
րով արուեստիւ զնոյն դրօշիր. դարբինն
դարբնութեամբ, և հիւանն հիւանութեամբ,
արծաթագործն և պղնձագործ, և քարակուռ
և բրուտ՝ իւրաքանչիւր արուեստիւ։ Եւ
անտի կարգեալ հասանէր յԵգիպտացիս, և
՚ի Հաբեղնացիս, և ՚ի Վռիւգացիս, և ՚ի
Վիճնիկեցիս գործ դրօշագործութեան և
խորհուրդք նորին։ Եւ ապա ՚ի Հելլենս՝
առ Կրոպեաւն. և ևս յետոյ առաւել աս-
տիք առ Կրոնաւն, և Մեսս, և Վիսս, և
Ասպողնիս, և առ այլովք բազմօք՝ զորս մի
ըստ միոջէ Աստուածս անուանէին։ Եւ
Հելլենք կոչին Յոյնք յառնել միոջէ՝ որում
Հելլենոս անուն էր յԱշտադացւոց աշխար-
հին։ Ասացեալ սյլք ասեն, եթէ ՚ի Հիթեն
ոմն՝ որ յԱթենս բուսաւ իւրովի. վասն զի
Հիթենի Յունարիկն Աչէա կոչի։ Ասացեալ
Յոյնք ՚ի Յաւանայ՝ որ էր մի յառաջնորդաց
աշտարակագործութեանն. վասն որոյ Ա-
թոռս սմենեքեան կոչին՝ յաղագս բարբառոյն
բաժանելոյ. քանզի բաժանումն Յունարիկն
Ասերիսմոս կոչի։ Ար» 188-189.

ԿՈՐԻՒՆ, CORION.

in the fifth Century.

Յետ այսորիկ ուշ եդեալ երկոցունց երա-
նելեացն (Ահակայ և Մեսրովպայ) զիւր-
եանց ազգին զդպրութիւնն առաւել յար-

դել և դիւրացուցանել՝ ձեռն ’ի գործ արկանէր ’ի թարգմանել և ’ի գրել Աստծն ի սահակ՝ ըստ յառաջագոյն սովորութեանն։ Որոց դարձեալ դէպ լինէր եղբարս երկուս յԱշակերտացն յուղարկել ’ի կողմանս Սորուոց ’ի քաղաքն Դեսպացուց, զՅովսէփ՝ զոր ’ի վերոյն յիշեցաք, և երկրորդն Հնչիկ անուն՝ յԱրարատեան գաւառէն ’ի Կողբ գեղջէ. զի յԱսորական բարբառոյն զնոցին Հարցն սրբոց զաւանդութիւնս Հայերէն դրեալս դարձուսցեն։ Իսկ Մարգմանչացն հասեալ՝ ուր առաքեցանն, և կատարեալ զՀրամանսն, և առ սպատուական Հարսն առաքեալ՝ անցեալ գնային ’ի կողմանս Յունաց։ Որ և ուսեալք և տեղեկացեալք թարգմանիչս կարգէին ըստ Հելլենական լեզուին։ Այս յետ ժամանակի ինչ ընդմէջ սնեցելոյ՝ դէպ լինէր ոմանց եղբարց ’ի Հայաստան աշխարհէս դիմել ի Կոստանդնուպաւլիս Յունաց, որ և Կոստանդնուպաւլիս անուն էր, և երկրորդն Կորիւնս. և մնալ ուսեալ յարէին յՀնչիկն իբրև առ ընտիր լեզուին մնդակից ’ի Կոստանդիական քաղաքին. և անդ միաբանութեամբ հոգևոր պիտոյիցն զնդիրն վճարէին։ Որոց յետ այնորիկ՝ հաստատուն օրինակօք Աստուածատուր գրոցն, և բազում ընդհատիր Հարց յետ այնր ուսանդութեամբք, և Եկեղեցական, և Քրեստոսական կանոնօք գայլն երեւելով յաշխարհին Հայոց. և առաջի դնեին Հարցն զբերեալ Կոտակարանն Հեղեցւոյ սրբոյ։ Իսկ երանելոյն Սահակայ զՀե-

ղեցական գրոց գումարութիւնն կանխաւ Յունական բարբառոյն ի Հայերէն դարձուցեալ, և բազում և զՀայրապետական սըրբոց զՀմարիտ վիմաստութիւնն, դարձեալ յետ այնորիկ առեալ հանդերձ կցնակաւ կյատաջագոյն զյանկարծագիւտ գիւթա-նակի զԹարգմանութիւնս՝ հաստատեր ճըշմարիտ օրինակօք բերեալք. և շատ և մեկնութիւն գրոց Թարգմանեին. և այնպէս զամենացն ժամանակս իւրեանց յԱԹերոյաւածս գրոց ծախէին Հարքն զտիւ և զգիշեր. և նովիմբ ծաղկեալք և շահաւետեալք՝ օրինակ բարեաց ուսումնասէր առընԹերակայից լինէին: Պապ.

ԵՂԻՇԷ, ELISEUS.

in the fifth Century.

Անիմք զանսուտ յիշատակարանն զառաքինի նախնեացն ձերոց. ունելով զՀրտպել՝ անցին և տիրեցին և Հսխացոյց կողմանցն, ի սահմանացն Հսաերայ մինչև ի կողմանս Պադերոնի. և ոչ ոք գտաւ ատամբակեալ, և ելանել ըստ ձեռն նոցա: Հս յայնչափ մեծ իշխանութեան դաստակերտէ՝ մեծ և սիրելի զՀայոց աշխարհս անուանեին: Ասն որոյ և նախնին մեր Ցրդատոխոս՝ յիշեալ զառաջինն սէրն ձեր, որ ի տղայութեան փախուցեալ ի Հայրապետական մարդախողխող Հօրեղբարցն իւրոց՝ ապրեալ մնաւ ի յերկիրդ Յունաց. և ի ձկնջ Թա-

դաւորեցուցեալ՝ տիրեր հայրենի աշխարհ։ Նոյնպէս և զՀաւատան որ ի Վրիստոս՝ ընկալեալ ի սուրբ Պախկոսապետէն ի Հռոմէ՝ լուսաւորեաց զնաւարային կողմանս Իւսխոյ. զոր և այժմ կամին ի մէնջ կորզել և հանել խաւարասէր որդիքն Լևեվայ ... Ըստ իրաւի յանդիմանն եղեն մեծի Թագաւորին, և ընթերցան զգիր պատուանաց աշխարհին Հայոց, և զիշատուա կարանս նախնեացն, քաղում մատեանք ի մէջ եկեալ ընթերցան. որ զնոյն ուխտ գըտանէին հաստատութեամբ .... Ըստ մինչդեռ երանելին Գրիգորս ... հոգ տանէր մեծաւ յօժարութեամբ ... ի նմին ժամանակի անդրէն վաղվաղակի հասանէր վախճան կատարածի կենաց նորա ... Ըստ Թագաւորէր փոխանակ նորա Արշակիանոս կոյսր ... Ընդ նմին այս՝ լաւ համարէր զուխտն Հեթանոսաց պահել վանն մարմնական խաղաղութեան՝ քան պատերազմակից լինել Հուխտին Վրիստոնէութեան։ Պապ. էրէս 70-72։

Ի սա առաջին կարգի օրինացն արքունի արքանիներ (Ի ասակ իշխան) զպատուական հանդերձն՝ զոր ունէր ի Թագաւորէն. կապէր զպատուրսն, և զնոյրն ոսկեղէն դնէր ի վերայ. և զկռանակուռ ձոյլ ոսկի կամարն ընդելուզեալ մարգարտով և ակամբք պատուականօք՝ ընդ մէջ իւր ածէր. զգինդս յականջս, և զգումարտակն ի պարանոցի, և զամոյրսն զթիկամբքն. և զամենայն օրէնն պատուոյն զանձամբ արկեալ՝ երթայր Ի Հրքունիս։ Պապ. էրէս. 136։

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ, MOSES CHORENENSIS

in the fifth Century.

Մովսէսի Խորենացւոյ յաղագս մերոյս ակզբան յայսմ բանիւ՝ Ահակայ Հատրուտունւոյ խնդալ։ Օ անսպառ խաղացմունս աստուածայնոցն ի քեզ գլխորհայն, և զանդուլ ոգւոյն ի վերայ քո իմացուածոյդ շարժմունս՝ ծանեայ ի ձեռն գեղեցիկ խնդրոյս, յառաջ քան զմարմնոյդ՝ զհոգւոյդ ընկալեալ զծանօթութիւն. որ և սիրելի իմոց իսկ ախորժակաց է, առաւել և՝ սովորութեանցս։ Ասն որոյ՝ և ոչ միայն դովել արժան է զքեզ, այլև ի վերայ քո աղօթել՝ առ ի լինել քեզ միշտ այսպիսի։ Օ՛ի եթէ վասն բանին մեք՝ որպէս ասի՝ պատկեր Աստուծոյ. և զարձեալ՝ առաքինութիւն. քանականին է խոհականութիւն, և քո յայսոսիկ անհատ ցանկութիւն՝ ապա ուրեմն գեղեցիկ մտածութեամբ զխոհականութեանդ քո վառ և բարբառ պահելով զկայծակն, զարդարեաս զբանն. որով մնաս առ ի լինելն պատկեր. ի ձեռն որոյ և զայսորիկ զակզբնատիպն ասիս ուրախացուցանել, գեղեցիկ և չափաւոր մտածութեամբ յայսոսիկ մտելալ և զակատեալ Աստուծոյ. որով տեսանեմք և զայս. զի եթէ որք յառաջ քան զմեզ, և կամ առ մեօք եղեն Հարուստք և Իշխանք աշխարհիս Հայոց՝ ոչ ընդ ձեռամբ անկելոյ իւրեանց արդեօք գտեալոց իմասա-

նոց զայսպիսեացս հրամայեցին կարդել զլիշատակս քանից, և ոչ արտաքուստ ուստեք այսոցիկ ի ներքս ածել խորհեցան օժանդակութիւնս իմաստից. և քեզ այսպիսի այժմ եղեալ ծանեաք. ապա յայտ է ուրեմն, թէ ամենեցուն քան զքեզ նախագունից Հանապէս վէհագոյն, և բարձրագունից արժանաւոր գովութեանց, և յայսպիսիս պատկանաւոր դնել յարձանագրութիւնս քանից։ Պաղատս որոյ հեշտաբար ընկալեալ զքո խնդիրդ՝ աշխատասիրեցայց ածել ի կատարումն, անմահ ի լիշատակ թողուլ զայս քեզ, և որ վկնի քոյինքն են գալոց ազգք։ Օ և ազգի ևս նախնականի, և քաջ և արգասաւոր՝ ոչ միայն ի քանս, և ի պիտանաւոր խոհականութիւնս, այլ և ի մեծամեծ և ի բազում գործս արժանաւորս. զոր յիշատակեսցուք ի կարդի պատմութեանս՝ յորժամ զորդի ի հօրէ ծննդաբար ներով ազգաբանիցեմք զբովանդակն։ Նակ զՀայաստանեայցս Նախարարութիւնս զաքմենեցուն զուստն և զդիարդն յայտնելով հաստատօտ, որպէս հաւաստի ի Յունականս ոմանս կայ ի պատմութիւնս։ Յոսեփեան. Պոմպ։

Նա այս յայտնի է ամենեցուն՝ զի դժուարահաւաք և տաժանելի է՝ որպէս գիւտ ժամանակացն ի սկզբանէ մինչև առ մեզ, ասել և գիւտ որդեծնութեան Նախարատ ըսկանացն ծննդոց յերից անտի որդւոցն Նոյի, ցորքան կամք էցեն խուզել ումեք ըստ իւրաքանչիւր դարուց. մանաւանդ զի

Աստուածայնոյն գրոց զիւրմն ի բաց հատեալ յինքն սեփհական ազգ՝ ելիք զայլոցն իբր զարհամարհելեաց, և իւրոցն անարժան կարգելոց բանից։ Որոց մեք սկսեալ ձառեսցուք՝ սրբան ե կարողութիւն, որպէս գտաք զհաւաստին ի հնոց պատմութեանց, մերով մասամբ ամենևիմբ անսուտ։

Գլխ. ա. եւ. կ.

Այս՝ ասէ, Հայկ գեղապատշաճ և անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն և հաստատազուկ։ Ա՛ ի մէջ Հկայիցն քաջ և երևելի լեալ՝ ընդդիմակաց ամենեցուն, որք ամբառնային զձեռն միապետել ի վերայ աստնային Հկայիցն, և Գիւցազանց։ Ա՛ խրոխտացեալ ամբարձ զձեռն ընդդէմ բռնաւորութեան Բէլայ, ի տարածանելն ազգի մարդկան ընդ լայնութիւն ամենայն երկրի, ի մէջ բազմակոյտ Հսկայիցն անհոգս խօլաց և ուժաւորաց։ Վանդի անդ մնեգ նեալ այր իւրաքանչիւր սուր ի գոգ ընկերի իւրոյ ձգելով, զանայնն տիրել ի վերայ միմեանց. ուր պատահմունք ի դէպ ելանէին Բէլայ՝ բռնանալ ունել զամենայն երկիր։ Որում ոչ կամեցեալ Հայկայ հնազանդ լինել Բէլայ՝ կեաս ծնանելոյ զորդի իւր զԱրամենակ ի Բաբելոնի, չուս արարեալ գնայ յերկիրն Արարադայ, որ ե ի կողմանս հիւսիսոյ, հանդերձ որդւովք իւրովք և դրաստերօք, և որդւոց որդւովք, արամբք զօրաւորօք՝ թուով իբրև երեք հարիւր, և այլովք ընդոծնովք և եկօք յարեցեալովք ի նա, և բոլոր աղխիւ։ Նրթեալ բնակէ ի

լեռնոտին մուտ ՚ի դաշտավայրն, յորում սակաւք ՚ի մնդկականէ յառաջագոյն ցրուեալոցն դադարեալ քնակէին։ Օրս հնազանդ իւր արարեալ Հայկ՝ չինէ անդ տուն քնակութեան կալուածոց, և տայ ՚ի ժառանգութիւն Կադմեայ՝ որդւոյ Լամեխա կայ։ Գեր։ ՟ա։ գլ։ 9։

Հաւաստի պատմեալ զարդար և զբուն և զառաջին Տիգրանն, և որ չինչ ՚ի նմանէ գործք, սիրելի՝ որպէս լինձ պատմողիս ՚ի մէջ խոց քանից՝ որ լինչ յաղագս Լրուանդեանս Տիգրանայ քանք, եղիցի և քեզ Լնթերցողիդ՝ որպէս այրն և գործք, այսպէս և զնմանէ քանք։ Ա՝ան որոյ սիրեմ կոչել այսպէս ըստ քաջութեան՝ Հայկ, Լրամ, Տիգրան. քանզի ըստ իմ քաջաց ազգք քաջքն, իսկ միջոցք որպէս դէպ ումեք թուիցի կոչել. բայց ըստ դիւցազնութեանց կարծեաց Ճշմարիտ է և ասել մեր, ոչ Լրամազդ ոք, այլ ՚ի կամեցողսն լինել Լրամազդ, չորից և այլոց անուանեցելոց Լրամազդ. յորոց մի է և Արտաշէս ոմն Լրամազդ։ Լյսպէս բազումք անուանեալ Տիգրան՝ մի է, և միայնակ ասի Հայկազանցս, որ զԼժդահակ սպան, և զտուն նորա ՚ի գերութիւն վարեաց, և զՆոյէ մայրն Ա՝ իշապաց. օժանդակ կամաք և յօժարութեամբ զԱՒրբոս ունելով, զիշխանութիւնն Ա՝արայ և Պարսից յինքն յափշտակեաց։ Ա՝որա որդի(ք) Բաբ, Տիրան (և) Ա՝ահագն. զորմէ ասեն Լռասպելք աշխարհս. » Լրկինէր երկին, երկինէր և երկիր, երկինէր և ծիրանի ծով. երկին ՚ի

ծովուն ունէր և գկարմիր եղեգնիկ. ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր, ընդ եղեգան փող բոց ելանէր. և ընդ բոցոյն վազէր պատանեկիկ. նա հուր հերս ունէր, ապա թէ՝ բոց ունէր մուրուս, և աչքունքն էին արեգակունք ։ Եւ զայս երգելով բամբռամբ՝ լուաք իսկ մերովք ականջօք ։ Յետ որոյ և ընդ Ալիշապաց ասէին յերգին՝ կռուեալ նմա, և յաղթեալ. և կարի լինն նմանագոյնս զԱրտակսեայ նահատակութեանցն նմա երգէին ։ Եւ ասէին զսա և աստուածացուցեալ, և անդ՝ ի Ալբաց աշխարհին զտորա չափ հասակին կանգնեալ՝ պատուէին զոհիւք ։ Գիրք. ա. գլ. 30 ։

Այլ զինչ արդեօք տարփանք քեզ և Խուրասպի Ժդահակայ փծուն և անձուն առասպելքն իցեն. և կամ էր սակս զմեզ Պարսից անյարմար և անոճ բանից, մնաւանդ թէ՝ առաւել վասն անբանութեան առնես աշխատ... Օ զինչ քեզ առայսոքիկ կարօտութիւն առասպելք սուտք. կամ զինչ պէտք անմիտ և անհանճար բանից յարմարանս. մի արդեօք Յունական պերճ և ողորկ առասպելքն իցեն, հանդերձ պատճառաւ՝ որք զՀմարտութիւն իրաց այլաբանաբար յինքեան ունին թագուցեալ ։ Եւ սակս մեզ՝ պատճառս տալ անբանութեան նոցա, և զարդարել զանզարդն ։ Եւ տացուք զայսոսիկ մանգականի քոյ տիոց, և անհասութեան խակութեանդ լեալ տարփանք. վասն որոյ եղիցի և աստանօր ընտրեալ մեզ զիաւիաղ կամաց քոց ։ Օ պղատոնա-

կանն. Համարձակագոյն այժմ քարքառեմ» Նոկ արդ արդեօք իցէ սիրելոյ այլ ոք ես. քանզի և չէ իսկ ոք «: Վանզի և ի վերայ այլոց անհնարիցն հնարաւոր վասն քո արարեալոց մեր՝ կատարեմք և զայս. զի զորոց ատեմք զբանս և զդործս, և այնոցիկ մանաւանդ թէ լուծն զլսելիս մեր տաղտկացուցանէր, այսօր ձեռամբ իմով շարագրեմ զայնոսիկ՝ միտս անմոռուքեան նոցա տալով. և զկարի վաղուց նոցա իրս, և նոցա անհասանելիս աւասիկ յայտնեմ: Ինչպէս թէ և քեզ յայսոցիկ ուրախութիւն, կամ շահ օգտութեան: Պէտ. ա. յաւելուած:

Պատուալ (Ընտաշխ. ա.) Յիսիա պղընձաձոյլ ոսկեզօծ պատկերս զԴատեմիդայ, և զՀերակլայ, և զՊողոնի՝ տայ քերել յաշխարհս մեր, զի կանգնեցին Յոմանէիր: Օր առեալ Վոմանպետացն, որ էին յազգէ Ի ահունեաց, զՊողոնին և զԴատեմիդային կանգնեցին Յոմանէիր. իսկ զՀերակլեան զառնապատկերն՝ զոր արարեալ էր Ի Կիւլեայ և Ի Պիսինոսէ Կրետացւոյ՝ զԻ ահագն իւրեանց վարկանելով նախնի, կանգնեցին Ի Տարօն, յիւրեանց սեպհական գեօղն ՅՇուիշատ, յետ մահուանն Ընտաշխի... Նայց և ՅԼլադայ առեալ պատկերս զՊոսէի, զԴատեմիդայ, զԹեհնայ, զՓեստու, զՎրոդիտայ՝ տայ քերել Ի Հայս: Պէտ. Է. կլ. 11:

Ի երստին շինեաց (Անաստուկ զԾբլին զխախտեալն Ի շարժմանէ) պայծառագոյն, և պարսպեաց կրկին պարսպով և պատուա-

բաւ. և զինքն անդրի ՚ի միջին հաստատեաց, դրամ մի ՚ի ձեռին ունելով. որ նշանակէ այսպիսի ինչ, եթէ՝ ՚ի չինել քաղաքիս ամենայն գանձք ծախեցան, և այս միայն մնաց: Այլ թէ ընդէր Անաստուածն կոչեցաւ՝ աստղն է. քանզի յաւուրս ձմերայնոյ Ճանապարհորդեալ՚ի Նայս քոյր Աբգարու Օդէ, պատահէ բքոց ՚ի լերինն Կորդուաց. ցրուեաց զամենեսեան մերկին, մինչ ոչ գիտել այր զընկեր իւր՝ ընդ ո՛ր վարեցաւ: Իսկ դայեկին նորա Անաստաչ՝ քեռ Խնբրատայ Հազրատունւոյ, կնոջ Խոսրովայ Աբծրունւոյ, առեալ զմանուկն՝ քանզի տղայ էր, եդ ՚ի մէջ ստեանցն իւրոց, ծնալով՚ի ներքոյ ձեռանն զերիս տիւս և զերիս գիշերս. զորմէ առասպելաբանեն, եթէ կենդանի ոմն նորահրաշ սպիտակ Աստուածոցն առաքեալ՝ պահէր զմանուկն: Նայց որչափ մեք եղաք հասու ՚ի վերայ, այսպէս է. Շուն սպիտակ ընդ խնդրական լեալ՝ պատահեաց մանկանն և դայեկին. արդ՝ զի կոչեցաւ Անաստրուկ, ՚ի դայեկին զանուանակոչութիւնն առեալ, որպէս թէ՝ Տուրք Անոտաց... Ոչ երուքեան որդի Աշտադարայ դպրի գրեաց զամենայն գործս որ ինչ յաւուրս Աբգարու և Անաստրկոյ, և եդ ՚ի Պհլաւանին Յդեսիա: Պրդ. է. գլ. 33:

Վանզի բազում ինչ գործք յաւուրս Աբգարայ գործեցան, վասն այնորիկ ՚ի բազում ձառս կոտորեցաք՝ զի մի երկայնութիւն բանիցն տալոյ թուղթ ընթերցողացն լինիցի. որ է վերջին ձառս այսպիսի

ինչ. յիշատակեալ և զայլսն ևս որ ինչ ի ժամանակս Աբրահամ։ Օ ի Թէսպէտ և այլն ամենայն՝ զոր յիշատակեցաք յառաջագոյնս ձառիցն, կարգք և առաքինութիւնք գեղեցիկք հաստատեցան ի Հաղարշակայ և յայլոց առաջնոց Հայոց, այլ ի մեծամեծ արուեստից և գիտութեանց ունայնացեալք էին, որպէս հինից և առաւատակաց պարապեալք. և այսպիսի գիտութեանց կամ անփոյթ արարեալ, և կամ ոչ հաւանեալք. զի աքաղեաց ասեմ և զԱմոց և զՀարեաց բոլորմանց. քանզի ոչ այսպիսի ինչ Հանաչելոր առ նոսա, այլոց սղգայց վարեալ. և ոչ ի ծուլակս աշխարհիս նաւագնացութիւնք, և ոչ ի վերայ գետոց Հանապարհորդութիւնք, այսինքն՝ կամուրջք, և ոչ գոլմիք ճկանց որոց, այլ և ոչ յամենայն տեղիս երկրագործութիւն, բայց դոյզն ուրեք. այլ՝ ըստ օրինակի Հիւսիսականաց կողմանց՝ շաղղակերութեամբ, և այլովք այսպիսեօք կեցեալ։ Աս այս ամենայն յօրինի յաւուրս Աբրահամ։ Պէրո. Ը. գլ. 56։

Պրկ (Աբիատոն Փեղեշացի) եթէ ոչբաւ ամբոխութիւնք մեռան ի մահուան նորա (Աբրահամ) սիրեալ կանայք, և հարճք, և մեերիմ ծառայք. և ոչ պակաս շուք քաղմնդիմիս արարին առ ի պատիւ դիոյն քաղաքական կարգօք, և ոչ որպէս զբարբարոսս. դագաղքն էին՝ ասէ, ոսկեղէն, գահոյք և անկողինք քեհեզեայ. և պատմեն Հանն որ զմարմնոյն՝ ոսկեթել. թագ կապեալ ի գլուխն, և զէն ոսկւով առաջի

դներ. և զգահոյիւքն շուրջ որդիքն և բազմութիւն ազգականացն. և առ այսոքիւք պաշտօնէիցն զինուորութիւնք, և Այահապետքն և Այախարարութեանցն գունդք, և միանգամայն զօրականացն վաշտք. ամենեքեան կազմեալ զինու հանդերձ՝ իբր թէ ի պատերազմ ձակատիցին. և առաջի պղծին ձիս հարկանելով փողս. և զկնիսն ձայնարկու գուսանս սևազգեստ և աշխարող կանայք. և զՀետ բազմութիւն ռամկին: Այս այսպէս տարեալ թաղեցին. և շուրջ զգերեզմանատն լինէին կամաւոր մնհունք, որպէս վերագոյնն ասացաք: Այս սորա այսպէս սիրելի եղեալ աշխարհիս մերոյ: Պ.էր. Ե. գլ. 57:

Ո՞ր ուրեք մեզ զայս Խարդաճան որ Այդեսիայ. քանզի նա յաւուրս վերջնոյ Այնտոնիանոսի երևեցաւ Պատմագրող. որ յառաջն աշակերտեալ էր աղանդին Ագաղեսիանոսի. զոր յետոյ անարգեալ՝ յանդիմանեաց, ոչ գալով ի ձմարտութիւն, այլ՝ միայն ի նմանեն զատուցեալ՝ այլ հերձուած յարդաբեաց յինքեանէ: Ասկայն զպատմութիւնս ոչ ստէ, զի էր այր կորովի բանիւք. որ և առ Այնտոնինոս համարձակեցաւ գրել թուղթ, և բազում ասացուած արար ընդդեմ աղանդին Մարկիոնացւոց, և Խաշխից, և Ռոդոյ պաշտամանն՝ որ ի մերում աշխարհիս: Այսան զի եկն նա այսր՝ որպէս զի աշակերտել զոք կարասցէ ի խուժ հեթանոսացս. և իբրև ոչ ընկալեալ եղև՝ և մուտ նա յամուրն Այնի, և ընթերցաւ զմե-

հենական պատմութիւնն, յորում և զգործս թագաւորացն՝ յաւելուլ իւր, և որ ինչ առիւրեաւն էին. և փոխեաց զամենայն՝ ի լեզու Ասորի. և ասպա անտի յեղաւ՝ ի Յոյն բան։ Յորում պատմէ՝ ի Աեհենիցն պաշտամանց՝ վերջին Տիգրանայ արքայի Հայոց պատուեալ զգերեզման, եղեօրն իւրոյ Աահաժանայ Վրմապետի՝ ի Բագնացն աւանի, որ՝ ի Բագրեւանդ գաւառ։ Բագին՝ ի վերայ գերեզմանին շինեալ՝ զի՝ ի զոհիցն առնային անցաւորք վայելեսցեն, և ընդունիցին հիւրք երեկօթիւք։ Յորում՝ և զկնի Աաղարշ տօն աշխարհախումբ կարգեաց յսկզբան Ասին նորոյ, ՝ի մուտս Ասասարդի։ Յայսմ պատմութենէ առեալ մեր՝ երկրորդեցաք քեզ՝ ի թագաւորութենէն Արտաւազդայ մինչև յարձանն Խոսրովայ Վերջ։ Ե. գլ. 63։

Աէ կարեմ ասել զերագութիւն ձեռինն, ուրպէս անքաւք՝ ի մարդկանէ յերկիր անկեալ՝ դի թաւալգլոր խաղային. օրինակ լինի դեղեցիկ ցանցորդի լի ձկամբք յերկիր թափեալ ցանցոյն՝ կայտառին յերեսս երկրին։ Որ տեսեալ թագաւորին Աասլաց՝ մնա հասանէ յարքայն Հայոց, և հանեալ յասպազինէն զնեղդեայ քէմիտասպատ պարանն՝ և կորովութեամբ ձգէ յետուստ կողմանէն ձախ, դիպեցուցանէ յուս ձախոյ կողմանն, և յանութ աջակողմանն. զի էր վերացուցեալ զձեռն՝ ածել ումիք սուսերաւ. և ինքն վառեալ վերստ պահպանակաւք՝ ուր ուր գծէին նետք. և քանզի ուր կարաց ձեռամբ

չարժել զհսկայն, զլանջիւք երիվարին աւեալ և ոչ այնչափ ինչ շուքաւիեաց մտրակել զերիվարն, քան թէ ահեակ ձեռամբն ի ներդեայն աձապարեալ հսկային, և սաստկութեամբ ուժոյն զիւրեաւ ցանցեալ ի ձահ դիպեցուցանէր զերկսայրին, և ընդ մէջ կտրէր զայրն, և զոյդ ընդ պարանոցին զգլուխ երիվարին։ Կուէր։ Ե։ գլ։ 82։

Յեօթն և ի տասներորդ ամի թագաւորութեանն Տրդատայ գտաք նստեալ Հայոց սրբոյ Հռաքելոյն Թադէի զՀայրն մեր, և ըստ Հետարանին ծնօղ։ Յետ լուսաւորելոյն զամենայն Հայս լուսով Աստուածգիտութեանն, և ջնջելոյ զխաւար կռապաշտութեանն, և ընկոյց զամենայն կողմանս Արիսկոպոսաց, և Արդասեւոց՝ սիրեաց զերինս, և զամայութիւն, և զհանդարտութեամբ մտաց յինքեան կալ, որպէս զի խաւսեցցի ընդ Աստուծոյ անզգաստապէս..... Ի ծածկեալ (գերեզմանն նորա) ամն քառասն՝ Աստուածային ինն գոգցես տեսչութեամբ՝ որպէս զի Հովիւն զայն ի հնուէն, զի մի ի պաշտօն դեռահասաց Արբարսացս առցի ազգաց։ Իսկ յորժամ սերտեալք հինեցան Հաւատոք կողմանցս այսոցիկ զինի, յետ բազումժամանակաց յայտնեցաւ Աշխատորի ուխտին Կատնիկ անուն կոչեցեալ, և քերեալ եգաւ ի գիւղն Մորդան նշխարքն սրբոյն Կրիգորի։ Այ՝ որպէս ամենեցուն յայտնի է՝ աշխարհաւ Պարթև, գաւառաւ Պահլաւ, յազգէ Թագաւորեալ զատուցելոյ Արշակունի, ի ցեղէ Մուրխնական, ի հօ-

ըն Աստուած կոչեցեալ, յարևելից կողմանէ Աշխարհիս մերոյ Արևելք մեզ ծագեալ, և իմանալի Աստուածային հոգևոր ճառագայթ, ի խորին չարութենէ հաւատացելոցն ելք։ Պետ. Ե. գլ. 88։

Այլ հնախօսութիւնք եղեալ մերոյ աշխարհիս, և ոչ ընդ ամենայն Յունականն անցանել առակեալ սակս կարճութեան ժամանակին. նաև ոչ մատենագրութիւնք Պիտոդորու հուպ էին առ մեզ, զի ի նմա պահելոյ զակն՝ անմուռաց ընդ քնաւն անցաւնեաք. զի մի ինչ ի միջի մնասցէ ի գլխաւորացն և ի պիտանեաց, և արժանի յիշատակի մերոց Ճ արագրութեանց։ Այլ որչափ ջան և յիշողութիւնք քաւեցին, պատմեցաք ստուգապէս ի Ա Ճծէն Աղեքսանդրի մինչև ի վախճան սրբոյն Տրդատայ՝ յոյժ կանուխ և հեռի ժամանակօք։ Ապա որոյ մի զմեզ այպանեալ պարսաւիցես, զի ահա որ ինչ առ մերովք ժամանակօքս եղեալ, կամ դոյզն ինչ հեռի՝ զրուցեցեալ քեզ անսխալ. Այրդոյդ առնելով գիրս՝ որ ինչ յետ սրբոյն Տրդատայ մինչև ի սպառ Աշխարհաշնեաց ազգին ի Քաղաւորութենէն, և զաւակի սրբոյն Գրիգորի ի Պահանայապետութենէ. հասարակաց խօսիք անցանելով ընդ պատմութիւնս, որպէս զի մի երբեմն ոք ի պերճաբանութիւնս գրաւեալ առ փափագ, այլ ճշմարտութեան բանիցս մերոց կարօտեալ՝ ստէպ ստէպ, և անյագ առնիցեն զընթերցումն պատմութեանց մերոց Հայրենեացս։ Պետ. Գ. գլ. 1։

Ինքնակալ Յուլիանոս ծնունդ՝ ի Կաքայ Ք. ամանզդայ որդի, և յանմահութիւն ձա-
կատագրեալ՝ Տիրանայ մերում Վործակա-
լի խնդալ։ Օրս՝ զոր արձակեցեր ընդ
մեզ՝ առեալ զօրագլխի նոցին՝ դարձաւ. և
մեք բաւական էաք յանթիւ գնդաց մերոց
զՀետ առաքել ունել զնա. այլ թոյլ տուաք
վասն երկուց պատճառաց. առաջինն՝ զի մի՛
ասիցեն զմեզ Պարսիկք՝ եթէ բռնու-
թեամբ, և ոչ կամօք ածեր զզօրսն. երկ-
րորդ՝ փորձել զքո միամտութիւն։ Ընդ
եթէ ոչ՝ ի քումմէ կամաց արար նա զայն,
սատակեացես զնա ազգովիմբ, առ՝ ի չինա-
լոյ նմա մնացորդ. ապա թէ ոչ՝ երդուեալ
՝ի Քրիստոս՝ որ զթածասւորութիւնս չնորհեաց
մեզ, և յԱթենաս՝ որ զյաղթութիւնն, զի
՝ի դառնալն մերում անպարտելի զօրու-
թեանս՝ վանեացուք զքեզ, և զաշխարհդ։
Կէր. Գ. գլ. 15։

Ազդեզանց քաջ և բարձակից Աբեգա-
կան՝ Ճ ապուհ արքայից արքայ՝ ՝ի բարւոք
մերում յիշեալ եղբայր սիրելի Տիրան՝ Նայոց
արքայ, ողջոյն։ Կաք Ձշմարտիս ՝ի վերայ
հասաք, եթէ զսէրն մեր հաստատուն պա-
հեցեր, ոչ գալով ընդ Պարսեր յաշխարհս
Պարսից. այլ և զգունդն զոր հաս ՝ի քէն՝
զՀետ յղեալ կոչեցեր ՝ի բաց։ Եւ զառա-
ջինն զոր արարեր՝ գիտեմք, զի մի ընդ աշ-
խարհ քո անցցէ՝ արարեր, զոր ինքն իակ առ-
նելոյ էր. ուստի և մեր պահապանք գնդին
վաստատեալ՝ ՝ի բաց եկին, զքեզ պատ-
ճառելով. վասն որոյ մեր ցաստուցեալ սալա-

րի նոցա՝ ցլսւս արբուցաք արիւն. և քոմ
թագաւորութեանդ ոչինչ ինասեցուք, եր-
դուեալ ի Տիկր մեծ Աստուած. միայն
մուծա տեսանել զմեզ՝ զի խորհել լինչ մար-
թասցուք վասն հասարակաց օգտի: Գնէ՛
Ճ. գլ. 17:

Այս դարձաւ ի Խուզանդիոյ ի Սեսարիա
(Կեծն Կերսես), և եկեալ ի Հայս՝ զա-
մենայն կարգս ուղղութեանց իւրոց Հարցն
նորոգեաց. այլ և առաքել ևս. քանզի զբա-
րեկարգութիւն Յունաց աշխարհին՝ մանա-
ւանդ ի Կապադովկիա, ի սմա
կարգէ: Գողով արարեալ Եպիսկոպոսաց
և համօրէն Աշխարհականաք՝ Կանոնական
Սահմանադրութեամբ հաստատեաց զողոր-
մածութիւն, խնդրով զանգթութեանն ար-
մատ՝ որ քնաբար սովորութեամբ էր յաշ-
խարհիս մերում: Կանգն գորոտաք հալա-
ծեալ լինէին, իբր պիղծ յօրինացն համա-
րեալ. զուրուկս փախստեայս առնէին, զի
մի ի նոցանէ յայլս փոխեսցի ախտն. որոց
դաշտալըք՝ անապատք և ամայիք, և ծած-
կոյթ՝ վէմք և մացառք. ոչ յումեքէ գտա-
նելով մխիթարութիւն թշուառութեանցն:
Ու այսոքիւք և հաշմք անդամովք՝ ոչ խր-
նամեալ լինէին. և հիւրք անծանօթք՝ ոչ
ընդունէին. և օտարք ոչ ժողովէին: Կա-
ռնորս հրամայեաց ըստ գաւառաց գաւառաց
լինել աղքատանոցս ի խորշ և ի վերծ տե-
ղիս. զի փոխանակ հիւանդանոցացն Յու-
նաց՝ լցցին մխիթարութիւն մարմնոց վշտա-
ցեալցն. բաժանեալ ի նոսա զաւանս և զա-

գարակս՝ պտղաբերել յարդեանց անդաս-
ատանաց, և ՚ի կթելոց արօտականաց և ՚ի
գեղմանց, զի պաշտեսցեն զնոսա հարկաւ
բացեայ ՚ի քաց, և նոքա մի՛ եղցեն ըստ իւ-
րեանցն քնակութիւն։ Այլ յանձն արար Կա-
դայ՝ որ էր ՚ի Աարադաց Կարնոյ, սարկա-
ւագ իւր։ Հրամայեաց յամենայն գիւղս
վանս շինել, զի լինիցի Հատրանոցք, և
տեղի սննդեան որբոց, և ծերոց, և անու-
նոզաց տածումն։ Շինեն և յանապատ և
յանմարդ տեղիս Նղբայրանոցս, և Ա՛ե-
նաստանս, և առանձնակեաց խրճիթս։ Այլ
հայր և տեսուչ նոցա կացոյց զՇ աղխատա և
զԱպիփան, և զԱփրեմ, և զԱինդ՝ որ յաղ-
գէն Աղկունեաց, և զայլս բազումս։ Այլ
զերկուս զայսոսիկ ՚ի Ախարարութեանցն
բառնայ աղգաց. մի՝ զմերձաւորաց խնամու-
թիւն՝ զոր վասն ազահելոյ սեպհականն ա-
զատութեան առնէին. և միւս՝ որ ՚ի վերայ
մեռելոց գործէին օձիրս ըստ Հեթանոսա-
կան սովորութեանց։ Այլ էր այնուհետև
տեսանել զաշխարհս մեր ո՛չ որպէս զբազ-
բաթոսս այլանդակեալս, այլ խրթև զքաղա-
քացիս համեստացեալս։ Պէտ. Գ. կ. 20։

Այր երբեմն զՀետ երամակաց ցուցց
յանդգնագոյնս արշաւել ընդ խորտաբոտոս,
և գտնդ վիմուտ տեղիս. յորմէ կասել սկսաւ
(Շ ապուհ արքայորդին Պարսից.) իսկ Ա-
տոմայ Ա՛ոկացոյ եպերեալ զնա՝ ասէ. Պնա՛
գնա՛ Ա՛ստուածորդիդ Պարսից, եթէ այր ի-
ցես։ Այս նա ասէ. Պու՛ երթիցես, զի ՚ի քա-
րինս Պիւաց կ շահատակել։ Պտձեալ յայ-

լուա՛ ժամու դիպեցաւ՝ի շամբս կինձս որսալ հրով։ և Հ՝ասկոյ ոչ համարձակեալ՝ի թաւ ւուն քաջարշաւ լինել՝ մինչև շրջապատեալ հրոյն։ և նորա զհայեցուածսն յերկուս բաժանեալ՝ այսր անդր բերեալ լինէր երիվարսն։ Ի՝նասանգամ ասէ Ա՛տոմ Ա՛ստուածորդիդ Պարսից՝ ահա՛ Հայր քո, և Ա՛ստուած, ընդ՚ը զանգիտես։ Ի՝սկ Հ՝ասկոյ ասէ։ Ի՝ողեալ՝ի բաց զկատակելդ՝ յանցանել ընդ հուրդ դարձի զքեզ՝ որ և ես զինի քո։ քանզի յառաջելն ձիս իմ խրտչի։ Ո՛յն ժամ այպանեաց զնա Ա՛տոմ՝ ասելով. Ի՝՛ի թէ և այդ քարի՛նք իցեն, զի ես յառաջեցից։ Ա՛ւ արդ եթէ դու զի՝՛ոկացիս կոչես զիւազգիս, ես զի՝՛ասանոդ կոչեմ կինամարդիս։ և մորակեալ զերիվարն՝ խթև ընդ հովիտ ծաղկանց անցանէր ընդ հուրն, զերդ ծուցանելով զՀ՝ասկոյ։ Ա՛ւ յետ այսր զի՛ տացեալ՝ թէ նմա լուռ ոչ լինի, անցեալ՝ի Ի՝՛ոկացն գնայր աշխարհ։ Ա՛յլ երբեմն՝ի մանկանական խաղուն երկիթս պատահեաց Հ՝աւասպայ Ա՛ծծրունեայ զգնդակն հանեալ՝ի Հ՝ասկոյ։ և նորա ածեալ նմա մակաւնաւն՝ ասէ։ Ո՛նանիր զքեզ։ Ի՝սկ նորա պատասխանեալ՝ թէ այո՛ ձանաչեմ ես զիս Ա՛զքայորդի՛ն՝ի սերմանէ Ի՝աահայ, և ունիմ իշխանութիւն ընդ եղբարս քո՝ զբարձն Ա՛զքայի համբուրել, որպէս և անուանակոչեալս եմ։ Ա՛ւ զայս ասացեալ քամահաբար՝՛ի ձիարձակարանէն արփայագնաց լինէր։ Ո՛արձեալ՝ուրեմն՝՛ի խնձոյս ուրախութեան Ի՝ոտրով Ո՛արդմանացի՛ն զինուոջ զեղեալ

առաջի Տ ապհոյ զօրէն սիղեխի տուփեցե-
լոյ՝ զհետ ջնարհալր քաջամատան կնոջ կըր-
թեր : Ընդ որ ցասուցեալ Տ ապհոյ՝ հրա-
մայէ ունել զնա , և ՚ի դահլճին պահել :
Այլ նա ՚ի վաղահասուրն հաստատեալ զայն՝
պես պունակ Տրդատայ Բագրատունւոյ՝ յիւր
տունն անցեալ գնայր , ո՛չ ուրուք ՚ի սպա-
սաւորացն Աղբունի համարձակեալ արկա-
նել ՚ի նա ձեռն , յառաջագոյն գիտեալով
զփորձ առնն : Այս զայս պատմել քեզ՝ քոյդ
հարկաւորեաց ընդ վայր խնդիր : Կոչ . Ճ .
գլ . 55 :

Յարահեռաղք Աղասաստասիրացն , և վե-
րահայեցողք չափաբերապես մակադրու-
թեանց՝ զաստեղս ՚ի լուսոյ ասեն ընծուիլ ,
և զլուսինն արեգակամբ ուռճացեալ , և
զբոլոր արեգակն յարփայինն երկնէ . և հի-
կէն՝ արփւոյն հեղեալ զծագումն յերկաքան-
չիւր գօտիսն , և զանցնիւր գօտիսն ՚ի ձեռն
արեգականն ընծուիլ ըստ դասի , ըստ քեր-
մանն , ըստ օրինակի : Օրինակ իմն այսպէս
և մեք յաւէտախաղաց ընորհիւ ցոլացեալ յի-
մանալի Ճառագայթից Հոգևորոյ՝ ըստ հա-
րաւային մասանցն պարագծեալք՝ Աղեք-
սացւոց հասանեաք քաղաք . Թեթևակի ընդ
խորս Ղևանին նաւեալ՝ անցաք ՚ի սուրբ
Տեղիսն երկրպագել , և ինալ վայրկեան ՚ի
Պաղեստինացւոց հրահանգս , և այնպիսով
սաղապաձեմիս մնաք Աղեքսիոս յաշխարհն
համբաւասնեալ՝ յանչափից հրաժարեալ ՚ի
ցրտոյ , և ՚ի տօթոյ , ՚ի հեղեղաց և յերաշ-
տից՝ ՚ի գեղեցկում մասին երկրի զդերն ու-

նեղով, ամենապան պտղովք առլցեալ, և անձեռագործ պարսպեալ Ա[ստ]ղոսիւ. որ ոչ պահպանութիւն միայն, այլ և կերակուր նմա բաւական մատուցանել բնաւորեաց յինքենէ, և ոտոգմամբ տէր գոլ պատահեաց չորութեան և խոնաւուց՝ առ երկրին գոլ. ծաւորութիւն, և զանեղսն ի նմա դիւրաժնել. և գետոյն բերիւք հանգիստակ կղզւոյ առաստագիւտս առնէ շուրջ պարունակելով, և ընդ ամենայն հոսելով՝ տրօհմամբ երկրատասանից վտակաց: Յորում քարեյարմար մեծն Ա[ստ]ղեքսանդրիա է շինեալ քաղաք, քաւթեժամանակ ի մէջ ծովուն, և ձեռագործ լճի կառուցեալ: Յորոց օդոցն քաղցրախառնութիւն փչեցեալ՝ որ ի լճէն բերանք արձակին ի ծովն, և որք ի ծովէն մծոի եղոյ, որ ելանեն ստէպ ստէպ սղոխք օդոյ, անօսրունք այն որ ի ծովէն, և թանձունք այն որ ի լճէն, որոց խառնուածն առողջագոյն ջհաստատութիւն կենաց գործէ: Որպա ա[ստ]ղի այժմ ոչ անցեալ նստի Պղտոմեխոս հնգակատար գագաթամբն զանսպառ աշխարհ պատելով, այլ Արկտս աւետարանական քարոզութեամբն. և ոչ Արեգական դիւցազնացս գերեզմանն, այլ Արեգոյն վայելչական վկայարանք. և ոչ ի քսանևհինգն Տուբիղ ածնի աղջատանք՝ զբեռնաթարձս պարսակելով գրաստս, և սպաշտօն տանել Որտուաց, և աթեերաց առնել քաշխուն, այլ ի մետասան նորին Տուբիղ Յայտնութեանն Տեառն կատարի տօն: Ցաղթօղ նահատակս գովել, և օտարաց առնել ընդունե-

լութիւն, և տուրս յաղքատս. և ոչ զոհել
չար դիւին Յարապետ, այլ՝ զՔրիստոսի
արիւնն մատուցանել պատարագ. և ոչ խնդ-
րել հրաման պատասխանւոյ ՚ի Յանդարա-
մետապետէն Վրոդիխադայ, այլ ուսանել
զօրութիւնս պէսպէս խմաստից ՚ի նորն Վը-
ղատոնէ, յիմն ասեմ վարդապետէ. որում
ոչ գոյայ արժան աշակերտ, և ոչ անկատար
վարժմամբ ՚ի յանգ հասեալ արուեստից՝ ինք-
նացայ: Կատեր Յունդա կամելով Յոտա
լիա քառնութեամբ հողմոյ անկաք. և ող-
ջունեալ ՚ի հանգիստ սրբոյն Պետրոսի և
Պաւղոսի, և ոչ քաղցմ ՚ի Հռոմայեցւոցն
կացաք քաղաքի. անցանելով ընդ Յունդա
Յոտիկէ՝ սակաւ ինչ մնացաք ՅԹէնս:
Յոր ՚ի կատարել Ձմերայնոյն՝ դէմ եղեալ
՚ի Քուզանդիոն հասանել, փութաքեալ մերոց
Հայրենեաց: Ոնդ. Գ. գլ. 62:

Յոր է սահմանն՝ զոր կարձառօտ՝ յայտնիչ
քնութեան ստորակայ երոզութեան, այս-
ինքն՝ որ զևւրն ՚ի ներքս փակէ, և զայլոցն
՚ի բաց որոշէ, և չափէ զՊ՝ատն: Յոր է Պ՝ատն
հինգ հարիւր Պ՝սպարէս: Յոր Պ՝սպարէսն է
հեռակացութիւն, այսինքն՝ Պ՝տաւասն մի:
Յոր է Պ՝սպարէսն ըստ օդաչափութեան՝
Ռ՝այլս հարիւր լիսուն: Յոր Ռ՝այլն է վեց
Պատ: Յոր Պատ՝ վեց Պ՝ատան: Յոր Պ՝ղոնն՝
եօթն Պ՝սպարէզ է. որպէս զի լինել դեա-
նաչափութեամբ Պ՝ղոնն՝ հազար Ռ՝այլ: Յոր
Լստասանն է երեք Պ՝ղոն: Ոայց է օդաչա-
փութեամբ երկրաչափութեան Պ՝ատն՝ հինգ-
հարիւր Պ՝սպարէս ՚ի լայնն, և նոյնչափ յեր-

կայնն չորեքկուսի . որպէս զի լինել Աասլին եօթանասուն և հինգ մղոն , չորս եօթն , քսան և ութ : Ընդ՝ այս չափովս չափեցին զերկիրը և զծովն : Ընդհատ. եր. 6 :

Եւ Նայք յելից կալով Աատադովկիոյ , և փոքր Նայոց առ Նփրատ գետով մերձ'ի Տօրոս լեառն , որ քաժանէ զնա 'ի Միջագետաց : Ըստ 'ի Նարաւոյ սահմանի Ասորեստանիւ , և դառնայ առ Նտրպատական ընդ Աարս՝ մինչև 'ի մուտս Նրասխայ 'ի Աասլից ծով : Նսկ ըստ հիւսիսոյ՝ առ երի կալով Նդուանից , և Աղբ ըայ՝ մինչև ցնոյն դարձուածն Նփրատայ 'ի հարաւ կոյս : Ընդհին Նայք լերինս անուա նիս , և գետս մեծամեծս , և մանուսս , և ծո վակս երեք : Նս ունի Եւ Նայք փոքր աշխարհս հնգետասան , որք են այսոքիկ . Նարձր Նայք , այսինքն՝ Կարնոյ կողմն , Որ ոորդ Նայք , Նզնիք , Տարուբերան , Աոկք , Կորձէք , Պարսկահայք , Ա ասպուրականք , Աիւնիք , Նբցախ , Փայտակարան , Ուտէա ցիք , Կուգարք , Տայք , Նլբարատ : Ընդհատ. եր. 32-33 :

Նլբարատ 'ի մէջ կայ յառաջասացեալ աշխարհացդ . և գաւառք են 'ի նմա՝ Նա սեն , Կաբեղեանք , Նբեղեանք , Նաւու նիք , Նըշարունիք , Բագրեւանդ , Ծաղկատուն , Շ երակ , Ա անանդ , Նրագածոտն , Ղ ակաւոք , Ա ասեաց ոտն , Կոգովիտ , Նշոց , Նփ , Կոտայս , Ա աղաղ , Ա արաժնունիք , Աստանն Կնշեայ քաղաք մինչև ցդաշտն Շ ա րուր : Ընդհին Նլբարատ լերինս , և դաշտս ,

և գեհոս սիտանիս, էրեն և հաւս, և զա-
մենայն պարարտութիւն. և զծովակն Կայ-
լախոտոյ. և որդն արմատոյ առ՝ի զարդ
կարմրութեան գունոյ: Ղևկաբկ. էր. 37-38:

ՄԱՄԲՐԷ, MAMBRE.

in the fifth Century.

Յերգիոնն արուեստապետն ընդ մի քե-
րան փչէ, և բազմութիւն փողոցն հասա
րակ գոչեն, ոմն սոսկ, ոմն թաւ, և ոմն
ևս թանձրագոյն, և այլքն ըստ իւրաքանչ
չիւր կարգի. թէպէտև բազումք են թուով,
մի ձայն ասէ, և ոչ բազում. ըստ ձեւին
շարժողին ընտրութիւն ձայնիցն երևին, և
գործին մի է, և նոյն բաւական առ ամենե-
սեան: Կ՝ ճառն յարութեան Կ՝ սպարտս:

ԴԱՒԻԹ ԱՆՑԱՂԹ, DAVID PHILOSOPHOR.

in the fifth Century.

Պարտ է գիտել, եթէ զՀուսականն
Վիճնիկեցիք գոն՝ որպէս վաճառականք
գոլով, և թուականութեան սէտս ունելով
առ՝ի համարել: Ուստ զՀրաժշտականն Վրա-
կացիք. վասն զի անտի էր Արիևս, զորմէ
ասեն նախ գտանել զերաժշտականն: Ուստ
զՍտեղաբաչխականն Վրաղէացիք. վասն
զի անամպ, և հանապազ ջինջ ունելով օ-
դոյն՝ դիւրաւ կարացին ըմբռնել զշարժմունս

աստեղաց : Ասէ զՀրկրաչափականն Հիպ-
տոսիքն գտին ՚ի Հարկէ . քանզի Հելոս գե-
տոյ ՚ի ծովանալ ՚ի վերայ Հիպատոսի , և
խառնակել զսահմանս արտավարացն՝ կռիւք
և սպանմունք լինէին Հիպատացւոցն ՚ի վե-
րայ իւրաքանչիւր սահմանի . մինչև իմացան
չարի մի՝ որում անուն էր Պատանակ . զայն
գնեցուի՝ գտանէին զսահմանս իւրաքանչիւր
արտավարացն . ուստի ապա և Հրկրաչա-
փուԹիւն գտաւ : Վէրջ Պահմանաց . էջեա .
170-171.

ՅՈՎՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ, JOHN MANDACUNENSIS.

in the fifth Century.

Ասէ Հրամանն Քրիստոնէից զՀերս փե-
տել , և ոչ զայոս ցտել , և ոչ ՚ի կոծս մտա-
նել , ոչ ուսումն մերկանալ , ոչ զՀակառակն
Հարկանել , ոչ Թուխ Համակ զգեցուցանել , ոչ
ագանիլ , և ոչ մուխիր ցանել . զի այս ամե-
նայն՝ սատանայական է , և ՀեԹանոսական
օրէն . զոր անսիտ կանայք բարբառեն ՚ի ցոյց
կեղծաւորուԹեան . և զԱռաքելոցէ գործս
գործեն ՚ի վերայ Քրիստոնէից . զողջս ող-
ջալով , և զՀակառակս քանալով , և զՀիւն
աշխարանաց բարձրացուցանելով , անյուսա-
բար և չարաչար զմարմինս կոծելով ՚ի վե-
րայ Քրիստոնէին՝ որ վախճանեցաւ : Օ՜ որ
պարտ էր սաղմոսիւք և օրհնուԹեամբք , և
պատուական երգովք Հոգևորօք յուղարկել
՚ի կեանս յաւիտենական : Ընդէր խայտա-

ռականօք և անարդաւնօք սպոյ թշնամանեք զմարմինս հոգևկիրս և աստուածազգեաց ։ Ա՛ՈՒՄ Է ։

Ուրք վաշխ և տոկոսիս առնուն՝ դիմա. դարձ լինին պատուիրանացն Աստուծոյ, և Տիզուցն սրբոյ հակառակ ։ Այլ այնչափ ա. նօրինութիւն է փոխոյն ընծրհքն, որպէս յամուլ արգանդէ խնդրեն որդիս բառնու. թեամբ, և կամ յապառաժ վիմէ պտուղ որոնեն, և ՚ի յարուաց ծնունդ պահանջեն, ՚ի քարէ կաթն կթել, և ՚ի վիմաց բուրդ առանալ ։ Ա՛ՈՒՄ. ԺԷ ։

ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՑԻ, LAZARUS BARPENSIS.

in the sixth Century.

Լքեալ մերժեալ Թողոյը (Ասըշակ Թ. Թա. գաւորն) զաւրն և զգնիկ ժառանգութիւն Պահնեաց իւրոց՝ զգաւառն Այրարատու, զՀոյակասն, և զՀաշտեաւրն, և զականաւորն, զամենաբոյսն, զամենաբուղխն, զամենալիւն, զամենագիւտն ՚ի շահս և ՚ի դարմանս մարդ. կային պիտոյից կենաց, և վայելչութեան, և սքանչելեաց, զգաշտս մեծատարածս և որսալեցս, զլերինս շուրջանակի գեղեց. կանիստս և պարարտաբուսս, զհոծեալս էրկուքն կձգակաթաժնիւք, և որոճայնովքն, և այլովք ևս բազմօք ընդ նոսին. յորոց ՚ի վերուստ ՚ի կատարածն ջրոյ հոսմունք անդ կաթեալ ոռոգման՝ արբուցանելով զդաշտս՝ մատակարարել անբաւ բազմութիւն յա.

տանն կանամբք, արամբք, և ընտանեօք՝ զանպակասութիւն հացի և գինւոյ, զանուշահոտ զմեղրահամ քաղցրութիւն բանջարացն, և զզանազանութիւն իւղաբուղխ սերմանցն։ Ահա՛ ի լանջակողմանան, կամ՛ ի սարահարթ տեղիս՝ յոր դիպեցուցեալ զհայեցած նորոգատեսիլ մարդոց՝ հանդերձս ինչ, և ոչ ծաղկաթոյս գոյնս կարծեցուցանեն սիրեալքս՝ պարարտաթոյնք, և պարարտաբոյնք, պարարտահամք։ որոց Թանձրախիտ աձմունք խոտոցն զանթիւ արօտականս ընդանի իշանց, և զանհամբոյր բոյսս վայրենի երեսոյն յագեցուցեալ՝ Թանձրաթաղանթս, առոգագաւակս, սանքացեալս գիրութեամբ զբնաւ մարմինն ցուցանեն։ Ահա՛ սաստկաբուրումն անուշահոտ ծաղկանցն՝ որ զարանցն քաջաց որսասէր նետողացն, և զՀօտարած քացօթեգացն ընձեռելով առողջութիւն՝ զօրացուցանեն զզգայութիւն խելացն, և նորոգեն։ Ընդ գտանին և աղբի աղբի արմատք բուսոց՝ ի սկսս օգտակարութեան դեղոց ըստ Ճարտարապետ Ճանաչողութեան ստուգահմուտ բժշկացն յօրինուածոց՝ երագահաս ախտահալած սպեղանիք, և կամ արբմամբ յերկարելոցն ի ցաւս՝ պատահացուցանեն առողջութիւն։ Ահա՛ դաշտացն ամենալրութիւն զկամս աշխատասիրացն կորզելով յինքեանց իբրև բանիւ, և ստեղծեալ որ զինչ և է բարով և առաւել փութանակի զդարձն առ ինքեանս հրաւիրեն միանդամայն։ որք ոչ միայն երեւելութեամբն ցուցանեն վերաբերեալ զշա

հաւորութիւն օգտից մարդկան, այլ և առաւել յորդորախոյզ աշխատողացն զառ ընդերկրաւ ծածկեալ օգուտս ուսուցանեն՝ դանձել անձանց զշահս, և զվայելս այսր աշխարհիս՝ ի մեծութիւն թագաւորաց, և ի հաստատութիւն հարկահանաց՝ զոսկի, և զարծաղինձ, և զերկաթ, և զպատուական քարինս. զոր ընկալեալ արուեստող ձեռաց՝ զարդարեն զթագաւորս մեծատեսիլ զարդեօքն, յօրինուածովքն՝ զոր ի խոյրան, և ի թագսն, և ի հանդերձեան ոսկեհուռս պատուճէնալս ընդելուզանեն։ Այլ և մածմամբ ջրոց՝ հալմածին անուշութիւնս մատուցանեն վխորտկացն որոշութիւնս։ Այսու զարմատս եղէգնասեր բուսոցն ոչ ընդունայն սնուցանէ յինքեան ամենաբաղձ դաշտն Այրարատոյ։ Այլ և ի նմանէ ծնեալ որդունս՝ ի զարդ կարմրատեսիլ գունոց՝ ընծայէ օգտասիրացն շահս և շքեղութիւնս։ Այս և գեւտոցն գընացք բազմակերպ ձկամբք մեծամեծովք և փոքրումբք, զանազանեալ համովք, և այլևայլ տեսովք՝ ուրախացեալ լցուցանէ զշընորհս ընչից, և յարգուրդ որովայնից ժրաջեւցն, և անվեհեր չանաչողացն։ Այնուցանէ յինքեան երկիրն ջրովք արուեստիւք և զաւաւելութիւն հաւուցն, յուրախութիւն և ի սթափումն որսատենչ ազատացն, ըզկրկջաձայն, քաղցրաձայն, առապարասէր, վխմասոյզ, սորամուտ երասն կաքաւացն, և սալամբացն, և կամ զեղջկանաբնակ, թփամուտ, մացառաղօղ, սպարատամարմնին, զանուշահամ աղդ սքարացն վայրենեաց. այլև

զԼրաստուզակ , մամլոխնդիր , խոզակեր , մեծանձունք և յաղթամարմինք հաւքն՝ փոլն, և թանձրն , և սապն . և կամ այլ բազում և անհամար ցամաքայնոցն , և ջրայնոցն ջոկք թռչնոցն : Ոսկ Թակարդացն շրջափակու-թեամբք՝ երագագլուքն և գահոլովքն ելեալ ՚ի յորս գունդք ՚Ասխարարացն որդւովքն Ղազատացն : Ուր ոմանք զՀետ յըռուցն և այծեմանցն արշաւելով՝ զխիզախականն և զաղեղնայինն և եթ բարբառեցին . և այլք զՀետ բուլից եղջերուացն և եղանց ձիարձակ եղեալ՝ զգործ կորովաձիգ արանցն ցուցանէին . և կէսք սուսերօք՝ իբրև զմենամարտիկս , զասատկանդամ երամն վարազացն գլորեցուցեալ սպանանեն : Ոչ շատք ՚ի մանր մանկանց ՚Ասխարարաց որդւոցն՝ դասատիարակօք և ծառայիւք զայլևայլ սերս ՚ի Թռչնոցն որսացեալ բազայիւք՝ բարձեալ բերին ՚ի յաձուսն ընծերեացն ուրախութեան . և այսպէս առլցեալք իւրաքանչիւր որսով՝ գնան ուրախացեալք : Որոց դէտսակն կալեալ ըստ հանապազօրեայ սովորութեանն ջրայոյզ ջրասծուփ ձկնորսացն մանկունք՝ ընծացեալք ՚ի յառաջ նախարարադունդ Որոցն՝ ձկունս ՚ի յորսոյ , և բազմազան վայրենի հաւուց ձագս , և ձուս ՚ի կղզեաց գետոյն բերեալ մատուցանեն ընծայս իշխանացն . յորոց ընկալեալ մասն ինչ ՚Ասխարացն ըստ կամի՝ պարգևեն և նոցա ՚ի յիւրեանց բերոյն ըստ առաւելագոյն բաւականի ընծայաւորացն . և հասեալք լի ամենայն բարութեամբ յիւրաքանչիւր յատարանս՝ շր-

նորհէն և անպարապիցն մնացեալոցն ի տան՝ զամբիծան, առաւելապէս և առ օտարան։ Եւ տեսանել ի յամենեցուն ընթրիս՝ որպէս և շեղջակոյտս լինէ ի վերայ միմեանց զեղբէօցն բազմութիւն, և զնոցուն գլխոց կարգմանց զառաջադրութիւնն. յորոց ուրախացեալ բերկրին ձկնակերացն և մսակերացն անձինք, առաւել քան զխորտկաց անուշութեամբ՝ հոգևոր ճաշակօք, սաղմոսիւք և մարգարէական երգօք օրհնելով զպարգևատուն Քրիստոս, և զտուիչ և զցուցիչ ամենայն բարութեանց։ Պաւղ. Եբէա. 18-22։

Հրուշայի տեսեալ զայն, և ընկալեալ ի թագաւորէն զմեծն պարգև, յարուցեալ ի խորանին՝ առաջի ամենեցուն յերկիր հոլովեր այսր և անդր, և ապա հարկանէր ըզգլուխ ի գետինն. այսպէս կատարէր զերկրպագութիւնն։ Եւ տեսեալ զայս թագաւորին, և ամենեցուն՝ որ ի խորանին էին, և զարմացեալք մեծապէս՝ Թէ զինչ արար այրն, հարցանէր ցնա Թագաւորն, Թէ՝ Ասա՛ ինձ զինչ է այդ նոր ինն գործ՝ զոր ցուցեր դու մեզ այսօր։ Եւ պատասխանի տուեալ Հրուշայի՝ ասաց, Թէ՝ բարեբար Հրքայ, դուք լինիմ նոր պարգև ընծայեցէք, զոր այլ ինն ընկերաց ծառայի ի մինչ չէր գտեալ. և լինիմ արժան ես նոր երկրպագութեամբ երկիրպագանել ձեզ, զոր ձեր յայլ ծառայէ զայնպիսի երկրպագութիւն երբեք չէր տեսեալ։ Եւ լուեալ զայսպիսի բանս Թագաւորին Հրուշայէ, և ամենայն բազմութեան աւազանոյն՝ գոլեցին

զայրն, և մեծապէս զարմացան։ Ագր. 186։

Ճ ապհոյ տարեալ զկանայս Ամնարակա-նացն յամուր բերդն Խասեոյ՝ զոր Խոզբերդն կոչեն, անդ Թողոյը. և յանձն արարեալ Ջղտաւչնասպայ բերդակալն զկանայս Ամնարականացն՝ պատուիրեր նմա բազում զգուշութեամբ՝ պահել ըստ օրինացն Քրիստոնէից զնոսա սրբութեամբ։ Ուանզի կանայքն իսկ Ամնարականացն զնոյն ասէին բազում անգամ համարձակապէս բողոքով, թէ զարմն մեր արդարև կամիք նուաճել, զայդ ևեթ տուք լսել նոցա՝ թէ մեք խաղաղութեամբ եմք. ապա զոր ինչ հրամայէք նոցա՝ լսեն և կատարեն։ Ուանզի ամենայն Հայոց գիտէին սակաւք զայս, և վկայեն՝ որ աստ առ ձեզ Հայ մարդիկ են. զի քան զմեզ զայլ կին նոքա ոչ գիտեն. ապա թէ այլ ինչ լսեն վասն մեր՝ ի նախատանաց խակ և յամօթոց՝ թող՝ ի մեղաց և ի գարշութեանց ըստ մերոց օրինացն, առաւել դնեն զանձինս ի մահ։ Ագրէ. 255-256։

Ուլև յատենի ևս այսպանելով՝ ամենայն վատաց, և ի կռուոյ յետնելոց զՀայս ասծկիք օրինակ. նախ Ասորոց, ապա լքելոց, ապա լուծելոց, ապա անդամալուծաց. և բայց թէ ապա և որ նոցա իսկ նման մարդ էր, որ ձեր խարող հացկատակաց ջոկն էր, և ոչ կորացեալ մտանէր ընդ գետին, վասն նոցա և խնդութիւն ևս թուէր այնպիսի լուրն. այլ որ մարդ էր, և ամօթ կայր՝ ի սրտի, և զայնպիսի բանս Ագրեաց Տեառնէն լսէր՝ ոչ միայն միանգամ և երկիցս և

եթե ՚ի դէպ էր մեռանել, այլ թէ և տասն անգամ կեայր, և հանապազ զնոյն լսէր՝ տասն անգամ արժանի էր մեռանել։ Լրե՛։ 292։

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ, ANANIA SIRACUNENSIS.

in the seventh Century.

Վրանքարն 138 լիտր է։ Այս մանր քաշ ժանեալ զքանքարն՝ լինի դահեկան 9936, սիմէա 19872, տրամ 29808, դրամատ 39744, սինգ 59616, կերատ 238464, փշիտ 317952, դանգ 476928, և դարեհատ 953856։ Յա՛ղագս Յափոյ և Կղոյ։

Օ կաթին ծիր որ անուանեցին՝ ոչ այնպէս ոչ (կամ որպէս) էար փիլիսոփայքն առասպելաբանեցին բազում բանիւք։ զի ոմանք ասացին, Ճանապարհ է դա՝ հին արեգականն հետք։ իսկ այլք տգիտագոյնք քան զնոսա՝ ասեն, թէ աւազաստ է պեռսուհոնայ։ զոր սպիտակ սուգն կոչեցին Թենեսցիք։ Այլք ՚ի նոցանէ ասեն, թէ Հերակլէս զանգէն Վերոնեայ ընդ այդ շաւիղ վարեաց։ նաև այլ և լսա նոցին արուեստի ասեն, թէ տարածումն է սահմանցն Երեայ հնոյն Յրամազդայ։ Արձեալ՝ ոմանք յառաջնոցն Հայոց ասացին, թէ ՚ի խիստ ձմերան Ա տահգն նախկին Հայոց գոզացաւ գյարդ Նարշամայ Սորեստանեայց նախնոյ։ զոր մեք սովորեցաք քննախօսութեամբ Յարդոցն հետ անուանել։ Ուր

փիլիսոփայքն բարիք ասացին զդիմանէ, թէ խիտ աստեղք են բաղումք նուաղք, և յոյժ ընդ աղօտ երևմանէն միաւոր լոյսն տեսա նի: Ա՛պոլիոնիան:

Զօնեալ իսկ է Ներսեհ Հեթանոսաց զաւուրս Տ՛աբաթու՝ Ա՛րեգական, և Ո՛ւրանի, և Հնդկից Ա՛ղօրակացդ, զոր Հարկաւորիմ նոյն անուամբ յորջորջել: Ա՛ւուրք Տ՛աբաթու Հայոց: Ա՛ռաջաբաթ՝ Ա՛րեգական, Երկուշաբաթ՝ Ո՛ւրանի. Երեքշաբաթ՝ Հրատն, մծտ՛ի Սեղգեսին. Օրեքշաբաթ՝ Փայլածուն, Հետ Ո՛ւրանին. Հինգշաբաթ՝ Ո՛ւրանի Թագն, Պ՛իշերաւար. Ա՛ռ Եղշաբաթ՝ Ո՛ւրաբաթն, Ա՛յգաստղ. Տ՛աբաթ՝ Երևակն, Կարմիր աստղ: Յունարէն. Հլիոս, Սելենէ, Ա՛րէս, Երմէս, Օ՛ւս, Ա՛փրոդիտէ, Կռոնոս: Պարսկերէն. Տ՛ամն, Մ՛ամարդ, Ա՛ռեհ, Տարիտ, Ա՛ուշնարի, Օ՛հրայ, Ա՛նահիտ, Օ՛հաղ, Օ՛րուան: Ա՛պոլիոնիան:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ, GREGORY ARSARUNENSIS.

in the seventh Century.

Օ՛հարկ բանիս՝ զոր պահանջեցեր յինէն փութապէս յաղագս Ա՛ստուածային Ընթերցուածոցն՝ ուղ կամարականդ Ա՛ահն Պատրիկ, հատուցի քեզ յամրապէս. ո՛չ՛ի հարուստ մտաց ուրուք ժողովեալ, և ո՛չ՛ի բարձրագոյն քանից յառաջնոց ուսեալ, այլ յաշխատութենէ աղքատ ումոյ խորհրդոյս

դառեալ նուաստ իմացուածովք ։ Եւ վասն այսորիկ հեղգ առ այսպիսի փոյթս դտայ յառաջագոյն , զի մի նուաղ զպայծառ ջահ իմաստութեան եկեղեցւոյ երևեցուցից . և կամ տխուր՝ զվայելուչ զգեղեցկութիւն խորհրդոյս . վասն զի ուժաւորաց ոմանց և հոգևորաց յառաքինութիւնն պատշաճ վարկայ զգործս զայս ։ Այլ վասն զի այր եմ մեծ , և ողջախոհ մտօք , պսակեալ ծերութեամբ և իմաստութեամբ՝ իբրև Թագաւոր Յ՚ստուածոյ ՚ի ժամանակիս ՚ի միջի մերում , և յորդորական հրամանն Տէրութեանդ քո միշտ մտրակեաց զնրաւացի հեղգ երկչոտութիւն մտաց իմոց . որ իբրև ահագին ինն խորոց հանդիպեաւ իմաստութեան ընթերցուա ծոյն՝ ցնորեցայ ՚ի խորհուրդս , և պակուցեալ ՚ի փախուստ դարձայ բազում անգամ ՚ի հնազանդութենէ այսպիսի հրամանաց ։ Այժմ վերստին հասեալ հրամանիս քո ոչ կարացեալ ՚ի դիմի հարկանիլ՝ ուստի խուսափիչին յառաջագոյն իբրև յալեաց ծուլոյ , այժմ ՚ի նոյն գարձեալ դիմեցի՝ վստահանալով ՚ի չնորհս Յոգւոյն սրբոյ . ոչ գիտեմ , հնազանդութեամբ, թէ յանդգնութեամբ։ Սակայն դիմեցի իբրև ՚ի դրախտ ինչ գեղեցկատեսակ Յստուածոյ տեսչութեամբն առ մարդն , լի զանազան պտղովք՝ Վրիստոսի փրկութեան խորհրդովք . ընդ որոյ անքաւութիւն մարդասիրութեանն շուրջ գալով՝ ՚ի խորհուրդս՝ քաղեցի ըստ իւրաքանչիւր Յարդարեական գրոց զՎրիստոսի փրկութեանն պտուղս՝ զոր կարգեցի

սկսեղ պատմութեան բանիս՝ ընծայելով ի սեղան քաջախորհուրդ իմաստութեանդ քո։ Որ ընկալեալ՝ զհնազանդութիւն յօժարութեանս իմոյ՝ ըստ կարի զոր ինչ ընծայեցից՝ վայելեսցես. և իբրև խոհեմ անձն, և զօրաւոր մտօք՝ տկարութեանս իմոյ, և կամ յանդգնութեանս ներեսցես։ Ի Աէին. Ի Նևերյոաածոյ։

ԹԷՕԴՈՐՈՍ ՔՈԹԵՆԱՒՈՐ,

THEODORE CHRTHENAVOR.

in the seventh Century.

Ով դու յօդաբան և զգուշահուր՝ իբր գերաճուեալ մտացածիւ հանձարով քան զերկնագուշակ Յակոբայրան, որք հիմունք եկեղեցւոյ, և խարիսխք ճշմարտութեան անուանեցան. որոց պահապանք՝ Հրեշտակք, և զօրավար՝ ինքն Տէրն. որք վկայեալք յաղագս Արիաոսի նահատակեալք՝ գլխատփառեցան յառաքելական աստիճանին։ Կամ՝ գրեթէ եօթն հարիւր (Է. յօրինակին Ջ.) ամ լեալ յետ չարչարանաց որդւոյն Աստուծոյ, և յայնքան ժամանակս յանգիտութեանն մնացին գոլոր մանկունք Եկեղեցւոյ. և միայն արդ ևս ի վախձան ժամանակաց՝ նորուսք դուք, և նորածան գտանիք ճշմարտութեանն, երկրորդ Պողկնարիտք՝ որ նորածայն աւանդութեամբն նորածին քուսուցէք արմատոյ դառնութեան փուշս

հրաձարակ անշէջատոչորը քաջոյն : Ն՛աա ընդ-
դէմ Ա՛այրագոհեցաոյն :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ, JOHN PHILOSOPHOR

in the eighth Century.

Արժապետ վեհագոյն ունէի՝ Ա՛ստու-
ծոյ պարգեւեալ ինձ հայր, միանգամայն և
հրահանգող հոգեկան վարժութեանց՝ զիմն
Ծովհաննէս Ոսկեբերան՝ ըստ մերում Ա՛ստուածաշնորհ
պատշաճեալ լեզուի. որ ոչ զատ՛ի յինքենէն
եւեթ բաւականանայր շտեմարանել յիմումն
ոգւոյ զբարին, այլ և՛ի յոլովից զպայծառա-
գոյնսն ծաղկաքաղ առնելով զընտրհայ՝ լիա-
ցուցանել զագահութեանն իւրոյ ինձ ջա-
նայր զուսումնասիրութիւն : Յաւելեաւ :

Այլ էն առաքինութիւնք՝ որք առ հա-
սարակ հոգւոյ և մարմնոյ զփառացն՛ի գը-
լուխ յօրինեալ կապեն զպսակ : Վանզի այլք
՛ի տրամադրութեանցն ժամանակաւ տրա-
մակայեալ՝ լուծանեն զվիմեանս, իսկ առա-
քինութիւնն հանապազորդ՛ի մեզ ինդրէ բը-
նականալ. քանզի յայս իսկ և գոյացուցիչն
զմերս հաստատեաց բնութիւն՝ զի բարե-
գործք և աստուածասիրք եղիցուք. և ինքն
իշխանութեանն կառոյք իբր՛ի տեսարանի
ումեք՛ ի սուա նահատակել հանդիսասցուք,
կինքելով որպէս Թագաւորական մատանեաւ՝
Ա՛ստուածայինն երկիւղիւ՝ զսիրտս և զձեռս,
ընդ որս յարմարեալ պատկանի խորհուրդ
և գործ. զի նորոգութիւք իրօք՝ որով աւ մահն

սողոսկեալ անկաք, առ կեանան դատնալ վերստին գիտից եմք: Ա՛ստ:

Ա՛ր առ պատուիրանադրեալն ոչ ձգտի հաստանել կանոն, նա յահեկակողմանն դանդաչէ խոտորեալ ճանապարհի. իսկ որ յառաջելալանցն նկրտի հրամայեցելոցն հասանել, զաջակողմանն այնպիսին տենչացաւ գըտանել զխոտորումնն: Ա՛յնոյն յանդգնաբար յապաշխարութեանն հոսելով վտանգս՝ յառաւել սնդուքենկն յանյուսութեան ընկղմի խորս. և միւսն անչափաբար ընդարձակեալ թողութեանն յուսով՝ զբռնականդակ ղերկիւղն ի բաց լուծանէ զկապ: Ա՛սկ որ յերկաքանչիւրոցն զանգիտեալ հրաժարիցէ ծայրագեղ խոտորմանց՝ միջնի ինն արդարակ, և անստեբիւրող ճանապարհաւ քերիցին. յորմէ ոչ փոփոխեացի Ա՛պահարցն հաստատեալ սահմանք. այսինքն՝ ոչ Տէրունականն աւուր զապաշխարութեանն ի վերայ ածել զնսիր, և ոչ նմանօրէն սմա՝ զծոմականան դատարկացուցանել, և փափկացուցանել զաւուրս. և ոչ դարձեալ՝ յառգերազանցապոյնն սոցա ումեք վերանալ եկանել, որպէս թէ՝ ընդ անգործութիւն և ընդ քերանալուծութիւն խառնել և զքընոյն խորութիւն, և զդինեձանութեանն որովայնամոլութիւն. իսկ ի տրտմականան՝ ծանրաբեռնութեանն ի ներքոյ դնանիլ տըկար բնութեանս. մնրմնասպան լինելով յաւէտ՝ քան թէ ախտասպան. և ի կքել մնրմնոյն՝ գտանել հոգւոյն զվհատութեանն տարակուսանս: Ա՛ստ:

Այն ոմանք ի նոցանէ, որք զաչացն զհետ
երթեալ՝ խաբեցան. որ ինչ միանգամ ի
տարերդ յերկինէ և յերկրէ գեղեցիկ ինչ
առ երեսս հանդիպաւ՝ Աստուածս անուա-
նեցին, զաստեղս, զլերինս, զլուրս, ըղ-
ծառս, զքարինս: Այլ են դարձեալ՝ որք
յուժգնութենէ կենդանեացդ, կամ ի դըժ-
նէութենէն երկուցեալք և ահաբեկեալք՝
ի պաշտօն նոցին դարձան, և Աստուածս ան-
ուանեցին. որպէս առ Աբեղոնացիսն Ա-
շտարթն պատուեցաւ. առ Եգիպտացիսն Ապո-
կողիլոսքն: Ոմանք որք անչափաբար գիմաստ
ախտին հոգ տարան, զարուեստն և զիմաստն
անդամն նոյնաձևաբար ստեղծեալ՝ պաշտե-
ցին: Աովաբացիքն և Ամոնացիքն զԱ-
մովսն, և զԱստարտոն: Այլք դարձեալ՝
զօգտակարս և զպիտանիս ի տարերաց այ-
սոքիկ առ կենցաղական պէտս ընտրեալ՝ աստ-
ուածացուցին. որպէս Պարսիկք և Արքն՝
զՀուր, և զջուր, և զերկիր. մինչ Թէ՝ հա-
ճոյ Թուեցաւ նոցա՝ ի մեռանելն զմարմինս
իւրեանց գազանաց և Թռչնոց ծախել տալ,
քան Թէ ընդ երկրաւ ծածկել, և նեխու-
Թեամբն անպատուել զիմաստաբար պատ-
ուեալն: Այն ոմանք ի նոցանէ՝ որոց տե-
սեալ զարիւնարբուս, և զԹարախածուծս ի
կենդանեացդ՝ իբրև զախտաբոյժս և զցա-
ւահալածս մեծարեալ զնոսա՝ Աստուածս
անուանեցին. որպէս Ագազիքն և Ակա-
րոնացիք զտզրուկս, և զՀանձս, և զմժեխս:
Ոմանք ի նոցանէ՝ զընդդիմամարտս այլոց
կենդանեաց զկենդանիս ի պատիւ առեալ՝

պաշտեցին. որոց յաղթահարեցին զմիմեանս՝ օգնականութեան սպասաւորութիւն առնել ի իւրեանց սուացողաց. որպէս Հիւսիսայինք՝ զձի, և զեզն. զմին վասն երագաշարժութեան՝ ոտիւքն որպէս թևովք թռչել հնծելոյն զկնի որոյ հասանելն քաղձայ. և զմիւսն՝ ի գազանացն յափշտակութենէ ըզտէր իւր յապահովացուցանելոյն սակս։ Այս կամ որպէս առ նոսին իսկ՝ զորոց քանս, հատուածաշարժութիւն և մեծարգի եղեալ՝ կերակուր իւրեանց զկերակրոցն ասպականիչս առնելոյ աղագաւ։ Այլ ամփսրշտագոյն գիր զասացեալսս՝ այս էր հեթանոսական. նացն. կինքն անձին իւրում երկրպագու և պաշտօնատար լեալ. զի որ առ ընկերսն միմեանս մարդիկն՝ ստուածութեան կարծեաք, կինքն իւր կնքեան խոնարհեալ՝ երկրպագէ կիմանրաբար։ Այլ համեմատութիւն գալով առ միմեանս մարդիկն՝ որով իւիք նուազեալ գտանիցին առ ընկերն, նորին պատճառաւ յարքունեան աստիճանի զգերազանցեալն հանեալ դնեը. և խեղաթարեալ՝ զինքն արարած խոստովանիւր լինել։ Այսմ օրինակի Աղգեացոյն տեսեալ զՅիսուսեանէանն զայն վիճախարի և աշխոյժ՝ վաճանականգնեան դոլով ըստ երկայնութեան հասակին, իսկ լայնութեամբն վեցաքանակս ունելով կանգունս. վասն որոյ զգերամբարձեալն մարմնոյն տրամադրութեամբ՝ աստուածօրէն իմն պատուով պատուեցին։ Այս սորա խաւար չարապաշտութեանն զբոլոր տիեզերս ընդ իւրև կալեալ՝ կուրացոյց,

ըստ իւրաքանչիւր լեզուաց այլայլեալով ըզ-
նորա զանուն. Ի՛ուշացիք Ի՛եբրովք կոչե-
լով, Ի՛աբելացիք՝ Ի՛հլ, Փղշտացիք՝ Ի՛ա-
հաղ, Ի՛լլենացիք՝ Ի՛փոս, Պարսիկք՝ Ի՛մզդ,
Ի՛յսք՝ Ի՛ըսմայզդ։ Ի՛ւ զտօրինակ յորա
ընդ բարձրութիւն հասակին հիացեալք խա-
բեցան, վասն այլոյ այլով իւիք քաջահա-
չութեանցն պատահմանց՝ ի զարմացումն ե-
կեալք՝ Ի՛ստուածս անուանեցին. զԻ՛ուռնոս՝
վասն յոխորտաբար առ կուսարարութիւնս
յարձակելոյ, զԻ՛ըես՝ վասն արիւն գոլոյ,
զԻ՛երմէս՝ վասն քաջախօսնակ ճոռոմաբա-
նութեանն, զՕ՛ւս՝ վասն անընդդիմամարտ
ներհակացն զուգախառնութեան։ Ո՛յլս վասն
այլ իրիք քաջաբաստիկ ըղնակնան ունելոյ
որակութիւնս. յորոց անուն և զկուռս պատ-
կերակերպս քանդակեալս՝ Ի՛ստուածս ան-
ուանեցին։ Ի՛ւ վասն զի յաղծապղծից անուն
և՝ ի վատթարագործաց կուռքն կանգնեալ
լինէին՝ դևն չարասէր և ՀՀմարտատեաց՝ ի
ներքս մտեալ դարանէր, և զկռապաշտիցն
ընդ ձեռն երևելի անդրեացն առ ինքն ձը-
գեալ՝ ընդունէր զերկրպագութիւն։ Յոր-
մէ դատանէին՝ եղեալ դիցն երկրպագութ,
ոչ միայն տարրապաշտք, այլև դիւապաշտք։
առնլով՝ ինոցանէ դիւացն պաշտօն, և տա-
լով զինքեանս փոխարէն ընդ ծառայու-
թեանն։ Ո՛ան որոյ դիւաբնակք և դիւա-
շունչք կոչին լինէին սպասաւորք, այլ և
Ո՛իւցազունք անուանեալ՝ գնդր՝ ի վերոյ
մատդկայնոյս համբառնային քնութեան։
Ա՛սա ընդդէմ Պաւղիկեանց։

Ինացեալ եմ մեծապէս՝ զնորանշանդ ի քեզ տեսանելոյ ձեւացութիւն. զի այլք յա հեկանացն զմի ի ինչ ի սատանայական ուս մանցն բարձեալ տապրան շահս. իսկ դու յոյժ ազահելով և ոչ զմի ոք անտուստ ի կողմա նէ թողլով՝ տենչացար. մինչ թէ զնոյն զի արգարեին առ քեզ բարբառել՝ իրաւա ցի է. Զմբարձ զաչս քո յուղղութիւն, և տես՝ ուր ոչ թաթաւեցար ի ձանապարհս քո, և որ ի կարգին. առ ամենեսեան ա նամնթեալդ՝ և ի խոստովանականս, և ի կարգս, և ի կրօնս. առանց ամենեցուն հո լանեալ, և զամենեցուն ի տեղի արարեալ լցեր զհայհոյութեանն չափ: Ոչ հնար թուել զխիձս հեղեղատի, և զաւազ ծո վու, և զչիթս անձրևի, և ոչ զստեղծեալն առ ի քէն նորոգիւտ բանս և իրս: Զնդ հակառակս ելանել Զստուածայնոյն խոր հեցար դրոյ. Զցի՛ ասէ, երկիր գիտու թեամբ Տեառն լցցի զջուրս բազումս՝ որ ծածկեն զծովս. այսմանակ և դու հրապու րողականդ քո բանիւք ծովացուցեր. ամե նայն օր, և ժամ, և ասիս՝ քեզ նորաձևու թեան: Ա՛ստ ընդդէմ Աղեքսանդրացոց էր. 70:

ԶԱՔԱՐԻԱ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, ZACHARIAS PATRIARCH.

in the ninth Century.

Վերագրէ սրբազան և երջանիկն Ղու կաս ի հրամանէ սուրբ Հոգւոյն. և եղև՝ ասէ, ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ՝ եր հրա

մանն յԱՀեղոստոս կայսերէ՝ աշխարհագիր առնել ընդ ամենայն տիեզերս։ Յառաջագոյն քան զծնանելն ի Բեթղեհէմ՝ տայ զերկրաւոր պետութիւնս ի Հռովմայեցիս, որ չորրորդ գազանն անուանեալ ի Դանիէլէ մարգարէէ. քանզի ի Հռովմ հանդերձեալ էր կարգել զաթոռն Պետրոսի և Պաւղոսի. և զգլխաւորութիւն սրբոյ Եկեղեցւոյ. և զՀռովմայեցւոց թագաւորութիւնն կոչելոց էր ի հաւատս՝ լինել գաւազան Քրիստոսական դաւանութեանն ի վերայ դիմամարտիցն խաչին Քրիստոսի։

Ա՛ստ ճննդեան Յիսուսի։

Ակնանք և արուեստք հրաշափառ և գեղազանցք ներգործեալ՝ զարհուրեցուցանեն զմարդիկ։ Քանզի լինի և այլազգ նշանք՝ որպէս ի Դախարդաց, սուտք, և խաբեբայ, պատիրք, ի դիւաց կեղծաւորութենէ՝ ոչինչ ուժգք յօգուտ գործեն. որպէս Յանէսին և Յամբրէսին յայնժամ՝ որ զՀարուաճծան Մովսէսի երկրորդէին, այլ փարատել ոչ կարէին։ Նոյնպէս և ամենայն Քահարդք առաջի Թերահաւատիցն նշանս կատարեն. նաև Քիմն կախարդն ոչխար լինէր, և գայլ. և զկիճն հեղեղատին իբրև զշուն կերպարանեալ՝ հաջեցուցանէր. և պատկերաց դիցն խօսել տայր, և զլերինս փոփոխել երևեցուցանէր. և այն ոչ ուժգք ի մարդկանէ օգուտ լինէր։ Քարւ և մուծն Մովսէս նշանս և արուեստս հրամանաւն Աստուծոյ՝ Իսրայէլի ի փրկութիւն, և ի դատապարտութիւն Եգիպտոսի։ Քարւ և

Ադեա նշանս ՚ի Կարմելոս լերինն՝ ՚ի հաստատութիւն հաւատոյ, և ՚ի կործանումն Նահաղոս, և ամենայն Արգարէիցն։ Նոյն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածահրաշ և սքանչելի հրաշքն՝ գերահրաշ և սքանչելագործ, և ՚ի վեր քան զմարդոյ ներգործութիւն. որ միայն աստուածային և ամենակալ զօրութեանն վայել էր. որ ոչ ումեք ՚ի մարդկանէ ՚ի կորուստ, կամ ՚ի հնաս, կամ ՚ի դատապարտութիւն ներգործեցան, այլ՝ ամենայն մարդոյ յօգուտ և ՚ի փրկութիւն կատարեցան։ Ա՛ոո գալոփեան Վրէնէի յԱրուսաղէմ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ, JOHN PATRIARCH.

in the tenth Century.

Ա՛մենեքեան սոքա զբոլոր աշխարհայ գիւտս ծննդոց՝ յերից որդւոց Նոյի ասեն սերեալք, և աճեցեալք, և գոյացեալք, և ցան և ցիր սփռեալք ընդ երեսս երկրի. զի թէ և զանուանս չարցն Ա՛ստուածինքն տարորոշ ՚ի մէնջ տան՝ որպէս Վ՚սիւսիւթրոս զՆոյ անուանեցով, և Վ՚սերքսէս զԱ՚եմ, սակայն պայազատութեան զբոյցս ՚ի մի տարեալ բովանդակեն. և այսպէս երկաքանչիւր սոքա աւանդեն մեզ կարգ քանի, թէ ՚ի գալ, հանդիպեալ, ժամանեալ գտրուն երկրորդի՝ հեղեղեալ, ողողեալ, ներսուղեալ ջնջեաց Տէր՝ սպառատպուռ մնքբելով զերեսս երկրի ՚ի մոլեցոյն, և յամպարշտեցոյն, և

յանօրինելոյն, և ՚ի վայրապ շամբշեալ շաղ-
ղակերաց, և ՚ի կռամոլ մարդոց չարագու-
նից. մինչ ոչ ևս ինալ ՚ի բոլոր քանակա-
նացս, կամ անբանից. բայց միայն ՚ի տոհ-
մից արդարոցն՝ (որք) հնազանդեալք եղեն
՚ի գործ արկղակերտի Նոյեան Տապանին:
ՊաՊմագր:

Այսեր Մօրկայ ձեռնեբիցուԹեամբ իմն
փուխոխուԹիւն արարեալ անուան աշխարհայն
այնոցիկ՝ որ ՚ի մերոյն Ազգամայ կարգաւ ե-
դեալ էր: Նա նախ զԱրմենին զայն՝ որ
Ադաջին Հայք անուանիւբ, Ընկերոդ Հայք
զնա Մօրիկ կոչեաց. յորում մայրաքաղաք
է Ալեաստիայ: Իսկ զԱպատովկիայ՝ յորում
մայրաքաղաք է Կեսարիայ, և Ընկերոդ
Հայք նախ անուանիւբ՝ կոչէ զնա Ընդրոդ
Հայք. և առնէ զնա Նպարքի: Իսկ զՄե-
լիտինէ՝ որ ունի զհամանուն իւր գաւառս,
է և Ընդրոդ Հայք՝ կոչէ զնա Ադաջին
Հայք: Իսկ զՊոնտոս՝ յորում մայրաքաղաք
է Տրապիզոն՝ կոչէ զնա մանն Մեծ Հայոց:
Նա զՕդրոդրդն կոչեալ Հայք՝ յորում մայ-
րաքաղաք Մարտիրոսացպոլիս, այսինքն՝
Նիկերտ. Յուստինանու նիստ: Պարձեալ՝
զաշխարհն Արնայ՝ յորում մայրաքաղաք է
Մելոտասուպոլիս, անուանէ զնա մեծ մանն
մեծ Հայոց: Եւ և ՚ի մեծն Հայոց մտանն
մինչ մնացեալ էր ՚ի ձեռս Հռովմայեցւոց՝
կողմանց անտի Ասորեստանի, Մեծ Հայք զնա կո-
չէ: Իսկ զկողմանս Տայոց ստհմանօք իւրովք
հանդերձ՝ Խորագոյն Հայք անուանէ: Ն-

զկողմն Ասիոյ քաղաքին՝ ներքսագոյն Հայք։ Այսպէս ամենեցուն սուրբ փոխոխումն առբառեալ Աւրկայ՝ գրե՛ի Ասիանա արքունի ։ Ասդ ։

Յաջորդէ զաթոռն սուրբ՝ Աճ Ասմաստասերն Յովհաննէս. որ հմուտ և տեղեակ գոլով քրիստոնական շարագծաց մանաւանդ քանի՛, և մանաւանդ այլև վարժից սեռից, և որք ընդ գոյացութեամբ են սեռական տեսակարարութիւնք՝ մինչև ցանհատ վայրն, և տարբերութեանցն ևս հանգամանացն, և պատահմանց անջատից և անանջատից. դարձեալ՝ և կրթական վարժից թեոնականաց՝ որ զարուեստին ծառոյ պտուղս առոգանապէս ներագրէ յարուեստասերն. յաւէտ լիով հմտագոյնս գրով դրոշմեալ՝ տայ եկեղեցւոյ Քրիստոսի զբովանդակ կարգաւորութիւնս պաշտաման ժամուց՝ գեղեցիկ լինի յօրինուածով Հոխացուցեալ, և բացայայտեալ ևս զմիոյ միոյ կարգացն զմեկնութիւնս ՚ի մխիթարութիւն գղերց եկեղեցւոյ. այլև Հառս ևս լինքնասաս քանաստեղծս յարդարեալ՝ զղջացուցիչս չարագործաց, և յորդորականս՝ ՚ի պէտս ապաշխարողականս սակի։ Վա ամենայն առաքինի քաջողջութեան զանձն տուեալ աշխատասիրաբար՝ կրթական ջանիւ զինքն զիներ յերգս Հոգևորս, պահօք և աղօթիւք, և ամենագիշեր տքնութեամբ։ Դա ՚ի ներքոյ՝ ոչ յօդեաց ասր, այլ յայծեաց ցիսիս գժոխ ըմբերս զգեստաւորեր. իսկ զարտաքոյսն ՚ի պատուական երանգէ նիւթոյ զգեստաս-

ւորեալ պաճնապաշխդիր . և ոսկի մանր խար-
տիւ աղացեալ, և խղովք անուշիւք յայն
ընդխառնեալ՝ փչեր ընդ ծաղկեալ աչեօք
մօրուան՝ որ ինքաներ մինչև ցգրապանս ըզ-
գեստու նորա : Եւ այնպէս ապա առեալն
կազմեալ՝ զի տեսողացն բարեխորհաց բարի
պատճառք խրախուճեան լինի , և ջսրացն
խակաց ընդոստուցանող պակուցումն ՚ի չա-
րէն ՚ի բարի : Եւ վասն զի ոչ այնպէս յան-
երևութից ոմանց ահից զօրութիւն ընդոս-
տուցանող մարդկան բերոյի ՚ի վատթարէն
առ լաւն , որպէս յերևելեացս գերազանն
զարդուց խստաղանք . և վասն սորին իսկ այ-
սորիկ կալաւ սովորութիւն գեղեցիկ զար-
դուք պճնազգեստեալ զանշունչ քարինս և
կեղեցւոյ . ապա ոչ յայտ առաւել մարդ քան
զքարինս բերել ՚ի զարմացումն զտեսողն :
Սակայն այսոքիկ ոչ ամենեցուն , այլ նոցա
միայն՝ որոց դատողական ·հաւատացեալ է
գործ : Եւ վասն զի տեսեալ էր զայրն Ա-
ստուծոյ Մատիկան անն Տայոց Ալ իլթ անուն,
և եղև նմա գնալ առ Ա.միրապետն, և պատ-
մեր նմա զվայելչութիւնն Յովհաննու : Ոսկ
նորա զնա տեսանել ըղձացեալ՝ վաղվաղա-
կի զմի ՚ի ծառայից իւրոց առաքեր , առ
նմանէն զայրն Ա.ստուծոյ ածել : Ոչ ըստ ածաւ
բազում պատուով յարքունական քաղաքն ,
պատգամ առնու Ա.միրապետն յղեր՝ զի ըստ
սովորականին զարդու զինքն զգեստաւո-
րեալ՝ այնպէս զնա տեսցէ : Ոսկ նորա զա-
ւարտահասակ դիտակն իւր Լև առաւել փայ-
լուն և պաղպաջուն զգեստիւք պճնաւո-

ըեալ, և զաղեբեկ ծաղկեալ մօրուան ոսկե-
փունջ կազմեալ, և զոսկևանկար գաւազանն
որ 'ի փայտից ոսպնիազից, 'ի ձեռն առեալ՝
այնպէս ասլա գունեան այրն և թիկնաւէտ՝
առ Ա՛միրապետն մնանէը։ Օ՛որ տեսեալ՝
հիացեալ զարմացեալ ընդ գեղեցկութիւն
նորա բարեհամբոյր հասակին, շքեղաշուք
դիտակին, ասլա եդաւ աթոռ՝ նստել նմա։
Եւ սկսաւ հարցանել ցնա Ա՛միրապետն.
Ո՛նդէր՝ ասէ, այդպէս պձնապաճոյճ լինիս.
վասն զի Ա՛րքիստոս ձեր զպարկեշտ և ընչին
զգեստ պատուեաց, և զնոյն արարին աշա-
կերտք նորա։ Նակ նորա պատասխանեալ՝
ասէ. Ա՛նպատեա Ա՛րքիստոսի Ա՛ստուծոյ մե-
ծոյ առ 'ի մէնջ առեալ մարմնոյն զԱ՛ստուա-
ծական փառսն ծածկեալ լինէր իբրև վա-
րագուրաւ, սակայն Ա՛ստուածային զօրու-
թեան սքանչելիք նշանայն ո՛չ ծածկեցաւ,
այլ յամենեսին հեղաւ. զնոյն ընորհ նշա-
նացն և արուեստից տալով 'ի ձեռս աշակեր-
տաց իւրոց՝ որ բաւական բերէր զմիտս մարդ-
կան զարթուցանել յերկիւղն Ա՛ստուծոյ.
և ո՛չինչ սիրտոյացան զգեստուց ահագոլաց։
Նակ արդ՝ վասն զի փակեալ է 'ի մէնջ բա-
զում նշանաց նոցա ընորհ, վասն այսորիկ
ահարկու զգեստիւք լիմն հնարիմք զսլարզա-
միտ խակութիւն մարդկան ընդ ոստուցանել
յերկիւղն Ա՛ստուծոյ։ Օ՛այս ասլա և 'ի
մնրմնաւոր Ա՛ռաքաւորսդ 'ի ձեզ է տեսա-
նել. ծիրանեփառ և ոսկեձամուկ զգեստիւք,
և գեղեցիկ զարդուք և զինուք առ 'ի յահ-
արկութիւն բազմաց թերիւ. զի թէ խա-

ըստնապգեաց զձեզ՝ի մարդկանէ ոք տեսա-
նիցէ, և գծուծս և խոշորս՝ ոչ ոք պակու-
ցեալ զարհուրեսցի՝ի փառացդ ձերոց, որ
ոչն երևի: Այլ եթէ զբովանդակն զիմ
գտանել խուզես, հրամայեսցէ Տէրութիւնդ-
քո՝ արտաքս սակաւիկ մի գնալ արանցդ:
Այն ասա՝ի միայնանալն՝ մերկացաւ առ՝ի
զգեստուէն արտաքնոյ, ցուցանելով նմա
զցփսիան այծկայս՝ ասելով. Երկութեան
անդամոցս այս է զգեստ, իսկ արտաքոյդ
միայն են՝ի տեսիլ արտաքնոց: Այս իբրև
զձեռն՝ի ցփսիան սրկեալ լինէր Սմիրա-
պեան, դժգմեալ խոժոռեալ՝ քստմնելով
ասէր. Ո՞ւրդ արդեօք կարէ մարմին մար-
դոյ տևել ժուժկալել այսպիսի դժոխըմբեր-
բելի քրձի, եթէ ոչ յԱստուծոյ տուեալ
լինի նմա համբերութիւն: Այս ապա քաջմա-
հարկի պատուով զնա մեծարեալ, և եօթն
անգամ զնա պաճնաւորեալ գեղեցիկ ինն և
արքունական զգեստիւք, և գանձս ևս ոսկ-
ւոյ և արծաթոյ նմա պարգևեալ՝ յուզարկէ
յիւրական աշխարհն: Որոյ եկեալ, և կե-
ցեալ ամն սակաւ՝ վախճանի, կացեալ յա-
թոռ Հայրապետութեան ամն մեռասան:
Ամէն:

Մաշտաւորք աստուածասէրք և բարեպաշ-
տօնք, իշխանք, և պէտք, և հրամանատարք
Հայոց, եղբարք մեր, և առաքեա՛լք եկե-
ղեցւոյ, և փառք Քրիստոսի: Ընդերս առա-
ջի մատուցանեմ ձեզ զպիտառուԹիւն զայս
բանի, զի իբրև ցուցող Հայելի՝ի միտս ան-
բասիրս սոված զձեզ հրաւիրեալ, և զան-

դուքն և զանկարդ Համարտակելն արտա-
հալած արարեալ՝ անպատուհաս ես մնացից
յահեղ մըրկէ աստի, և յահագին ալեացս
փրփրեցելոց, և դիղացելոց, և կուտակե-
լոց, և դիմելոց ՚ի վերայ Ա՛քանաղեանս
գրոհի։ Արտափեալ զուիացեալ դողացաւ
սիրտ իմ, զի տիգօք աչաց խաղաց Տէր ՚ի
վերայ մեր՝ սակս անօրէնութեանց մերոց։
Եւ վասն զի ցարդ ևս յարակցեալ յու-
մինք անդնդասպառ չարեացն յորդութիւնք
խորութեանցն՝ և ոչ հանդարտեաց, վասն
այսորիկ ես բռնադատեցայ գալ յայս, և
առնել տալ տագնապեալ զպատմութիւնս.
նախ ՚ի կրից աստի զիս փութացեալ՝ որ
շուրջ պատեալ պաշարեաց զմեզ. և ապա ՚ի
հրամանէ Ա՛տաւորաց ՚ի վերայ հասեալոց՝
որ զիմն ձնձեալ բախեաց զիմաստիցս գոր-
ծարան, և հաւանեցոյց ոչ ինչ գոլ ինձ յայս-
միկ գանդաղելի։ Սակայն ոչ գրաւորական
անձայն տառիւք միայն՝ որ ՚ի վեր քան զիս
է ձկտումն իրի՝ զմտաւ ինչ ածեալ, այլ բո-
լորձայն հնչմամբ հագագաստիւռ ձայնիւ
դարուց ՚ի դարս զայս ձեզ աւանդեալ ուղ-
ղախոհ իմացուածիւ. զի մի՛ անհասութիւն
ծերունեացն զբուացայ՝ այլոց ոմանց վէպս
ինչ խարեալ խղճի մտաց կարօտ ձեզ կա-
ցուսցէ. այլ զի զաչս արձակեալ յարտա-
դրութիւն քանիս մաքրական մտաց՝ անքա-
ղցասպիս ՚ի մանուածոյ աստղեղոց աստի տես-
ցի զկնի եկելոց իւրաքանչիւրոցն անցնու-
րոյն զբուացայ աստուգութիւն՝ ըստ ընթեր-
ցանութեան հանդիսի քանիս։ Եւ այս՝ ցայս

վայր հերիքասցի ։ Այլ ես այսուհետև ՚ի
մաղթանս առաջի ձեզ ընթերցողացդ մա-
տուցից , մի՛ քեզիլ ձեզ և վերատին յայս
տեղի տանջանաց , յորս և այժմ առ հասա-
րակ թմբրեցաք ՚ի ծուխ մեղսատրաց ։ այլ՝
ախորժաբար լսող լինել աղերսալի խմոյս
բանից , և բաղձայնութեան խրատու ։ Ի-
նել ձեզ զաւակ լաւագունի պատարագեցե-
ղոյն Աբելայ , և զրկիլ յորդիս Աստուծոյ ։
այլ՝ ո՛չ խառն ընդ անիծեալ եղբայրազրաւն
Կայենի զարմից կապիլ՚ի կնատ , և ՚ի մեղ-
մեխ , և ՚ի վայրաքարշ դատերս մարդկան ։
Այ՛ ՚ի ՚ի չար ուղևից Յանդարամետին զրա-
հեղեղ սատակմամբ ողողեսջիք , որպէս յայն-
ժամ երկնասահան և երկրահոսան ջրահեղ-
ձոյց մարդիկք Նոյեան դարուն ։ այլ՝ աւե-
տարանական ուռկանաւ արկեալ ՚ի ծով՝
զուսպ և ամիծոփ վախուք ժողովեալ կարթիւք
յարքունական կայանն ։ Այ՛ ի անկանուն կրօ-
նիւք ամբարձջիք ՚ի տան Նանրութեան , և
հրացայտ ցոլացութեան ծծմբոյ դիւաշունչ
հողմոյ զձեզ պտուտեալ՝ տոչորիցէ կորստեան
կիզմանքն ։ այլ՝ երեալք ՚ի Սոդոմայ , այլև
՚ի Սեդովմայ՝ ևս յիմանալի բարձրութիւնն
սքանչելապէս լերանցն յաւիտենից թևա-
կոխեսջիք ։ ուր պայծառապէս իսկ բորբոքի
ջահ սրբութեան զգուշացեալոցն յարքնու-
թեան ։ Այ՛ խոտորեսջիք յարքունական ՚ի
կուռ պողոտայէն յաջ կամ յահեակ՝ թողա-
ցուցեալ զկամն ձեր զկնի պատրանաց պատ-
րողին ։ վասն զի յերկոցունց կողմանց դա-
րանակալ է աւազակաց բազմութիւն , և

մահ եթ բաժին անկելոցն ի ձեռս նոցա։ Այլ մեղիցէ ձեզ կարծեցեալ արեգակն տուընջենեային, և կամ լուսին գիշերոյ դիւամբ լար խռովութեամբ. որ մերոյին քննութեանս կրկնք խաբեացն զմեզ, և խաբէ. այլ՝ զանց արարեալք զփաղաքշական խորհրդովք ախտից յողդողդելոցն. զի ձշմարիտ արեգակն արդարութեան ծագեսցի ի սիրտս ձեր սիրոմբ Աստուածայնով։ Այլ քրիստոսաւոր վարուց չարութեամբք նաւաքեկեալք՝ ապաշաւեսջիք զուղիղ և զձշմարիտ զձեր վարս, և կոխան դառնայց եղիջիք երբև զաղն անհամեալ. այլ՝ ողջ ամբողջ և անխախտուտ մնասջիք ի պարսաւագիտէն դժրողէ, խնդութեամբ ժամանեալ ի նաւահանգիստն կեանց։ Այլ զպարծանս չարչն առաքինութեանց ձեզ բաւական վարկեալ, և ի նոյն ապաստանեալ՝ պղերգութեամբ անձանց ի վինս խորափիտս ընկղմեսջիք. զի թէ հօր հմնաբար տեղեկութեամբ ղեկավարել զինչ օգուտ յայնմանէ որդւոց բերցի, եթէ ի նաւաքեկութեան կորնչիցի. վասն զի ոչինչ շահ ղհօրն հմնութիւն կարծեմ լինել որդւոց նաւաքեկութեան։ Այլ օտարացեալք եղիջիք ի Աօրէ՝ որ վերստին զձեզ ծնաւ նորոգատուր քանիւն կենդանականաւ ի կեանն կենդանի։ Այլ խաբիցիք չարգանդէ լուսատուր և փրկական զգեստիւն՝ որով վայելչապէս զգեստաւորեցոյց չարգանդէ Աւազանին։ Այլ խօսիցիք ստութիւն՝ զառեալն երբև զչառեալ նանրապէս համարեալ, և ժխտող լինել որդւոյն սիրելւոյ

Աստուածական պատգամացն լեռնացելոց, այլ՝ եռանդնասէր սրտի ջերմութեամբ հեռանալ յայնմանէ՝ որ ինչ մեսասակար և հաւկառակ է հոգւոյ. և՝ ի բաց զտխրութիւն տարերայս անոտեաց մերկանալ մնքուր միօք։ Յոպէս Թերևս և Պրովքեականացն և այ երբեակ դասու խորին խորհուրդս թևակոխեալ և դուք, և վեցթևեան երագաշարժ գործեօք իմն զօրհնաբանականն ըստ պիտոյս բաժանեալք. ոմանք խուճապելով զսպիլ՝ ոչ և այ արժանի ըստ որում վարկեալ. իսկ այլովք ոմանք վերշարժիլ՝ ի միանգենական փառատրութիւնս՝ ըստ պատահելոցն պա րագայութեանց՝ ի պաշտօն Աստուածայնոյ փառացն։ Պա հանդիսապէս արժանի զըտ ջիք յետ այսմ ժամադրութեան կենաց՝ մտանել յամպ խմանալի Պինեական լերինն. ոչ՝ ի փորձ հրոյ՝ ի վայր բերեալ ըստ պայմանի խառնոյ յաւուրն ընտրութեան, այլ՝ ամբաստ թևօք սլացեալ՝ ի վերին Պիոն՝ ի հայցել զտեսութիւն Աստուծոյ. ոչ վիմով ծեծոյն զեղջել, և զչետոյն միայն տեսանել, այլ՝ զբովանդակ նկարագիրն փառացն Տեառն դէմ յանդիման նկատել. և զայժմու փոքր՝ ի շատե խեղամտութեամբս զանց արարեալ՝ ծանօթք եղիջիք պատրաստական վայելչութեանն. և յայնժամ գիտասջիք՝ եթէ որպէս նայն ծանեաւ զձեզ։ Աբր՝ այսքան բան ձեզ խրատու բաւականասցի։

Պ էջևէան։

ԹՈՎՄԱ ԱՐՏՐՈՒՆԻ, THOMAS ARZERUNENSIS.

in the tenth Century.

Ստամնօր սակաւուք բացայայտեցից զորպիսուԹիւն բնակչաց լերինն (որ կոչի ԽոյԹ) Թէ զնայրդ, կամ որպիսի ոք են, և որպէս հնարաւորեալ յապրուստ անձանց՝ վճարեն զկարևոր պետս իւրեանց՝ լի աշխատուԹեամբ, և սաստիկ տառապանօք: Այս բնակուԹիւն նոցա ՚ի խորաձորս, և ՚ի փապարս լերանց, և ՚ի պրակս մայրեաց, ՚ի գագաԹունս լերանց: Այս բնակեն առանձին ըստ տունս ազգաց. և այնչափ ՚ի բացեայ են ՚ի միմեանց, մինչ ԹԷ ոք յարանց զօրաւորաց ՚ի բարձրաբերձ տեղեաց ուժգին խանչիցէ, հազիւ ԹԷ ուրեք կարիցէ առնուլ զբոմ բիւն ձայնին՝ իբրև ՚ի վիմաց ինչ արձագանգ լինելոյ կարծիս բերելով: Այս կէաքն վրիպեալք ՚ի բնական հայրենի լեզուէն յաղագս հեռաբնակն լինելոյ, և անհամբոյրք միմեանց հանդիպեալք, և խօսս միմեանց եղեալ կարկատուն մուրացածի բանիւք. և այնքան խրԹնի անծանօԹք պատահեն առ միմեանս, մինչև Թարգմանաց անգամ կարօտանան: Այս զպետս կերակրոցն վճարեն ՚ի սերմանց ինչ, առաւել ՚ի որեակ կոչեցեալ սերմանէն՝ զոր ոմանք ՚ի սուվ ժամանակի հայ անուանեն. և զնոյն ոռոգեալ ոտիւք ՚ի միջոցս պրակացն, կամ երկմատնի փայտատուվք սերմանեալ: Այս է զբեստ նո-

ցա ասուիս ՚ի ծածկյալ մերկութեանն. և օդ ոտիցն հնարաւորեն զձև կօշկաց ՚ի մոր-
թոց այծից կազմեալ. և միով կերակրով, և միով հանդերձիւ բաւականան զամառն և
զձմեռն: Եւ են առացեալ զինս աշտեայս՝ հանապազ կրելով ընդ ինքեանս ՚ի պատրաս-
տութիւն գազանացն՝ որք ՚ի լերինն քնա-
կեն: Իսկ ՚ի ժամանակս հասելոց թշնա-
մեաց յերկրին իւրեանց՝ գան միաբան լեռ-
նայինքն յօգնութիւն իշխանացն, զի են տի-
բասերք: Իսկ վասն ձեանն անկայուն զօ-
րութեանն՝ որ այն ինչ յամպոյն ՚ի վերայ
գեղեաւ լինին, հնարաւորեալ իւրեանց
փայտս իբրև զանուրս չուանօք պարունա-
կեալ շուրջ զոտամբն՝ դիւրաւ ընթանան ՚ի
վերայ ձեանն իբրև ընդ ցամաք երկիր: Եւ
են գազանաբարոյք, արիւնարբուք՝ առ ոչ-
ինչ համարելով զսպանումն եղջերուցն հարա-
զատաց, նաև զանձանց և: Եւ կոչին տո-
քա մեկնակազինք սուրհանդակք քնակեալք
՚ի լերինն՝ որ բաժանէ ընդ Ղէնիս, և ընդ
Տարօն. և յաղագս խրթնեի և անհետազօ-
տելի խօսիցն, և բարուցն՝ կոչին Խուե-
րոց անուն և լեառն Խոյթ անուանի: Եւ
գիտեն զԱզամոն զհին թագաւորն Ա-
րդամազեստացն Հայոց. զոր հանապազ ՚ի բե-
րան ունին: Ասքա են գոհեհաք Ղսորոց՝ ուր
լուիցին, զհնի Ղդրամելեքայ և Ասանասարայ
որդւոյ Սենեքերիմ արքայի՝ թագաւորի Ղ-
սորեստանի և Ղինուէի. յորոց անուն ին-
քեանք Ասանասեայք զինքեանս անուանեն.
և են հիւրասէրք, օտարընկալք, պատուա-

Այլ երանելիս այս Վէորգ՝ մինչ կայր ընդդէմ սրոյն, և դահիճն ծեծէր իբրև զանզգայ ինչ. և ոչ փոքր մի գիծ կարաց ցեալ հարկանել՝ի մարմին սրբոյն զկոցումն սրոյն՝ դարձաւ՝ի դահիճն կոյս պատճառաւ աղաչելութեան՝ տեսանել, թէ ընդէր ոչ հատանիցէ սուսերն։ Այլ առեալ՝ի ձեռաւ նէ նորա զսուսերն՝ շողացուցեալ հայեցաւ յայսկոյս յայնկոյս, և ասէ. Այլ անարի վատ արանց, և կանացի այր, թշուառական զինաւոր, շուն անպիտան Տեառն իւրոյ. և հարեալ զպարանոց դահճին՝ ի քաց առ զգլուխ նորա։ Այլ զարմանք կալան զամենայն բազմութիւնն՝ի վերայ պնդութեան սրտին, և զօրութեան ուժոյն, և քաջութեան նահատակութեան՝ զոր գործեաց երանելին Վէորգ։ Այնպէ։

Իբրև ձմեռն փոքրացաւ, և ժամանակ գարնանային եղանակին մերձեցաւ, և օդն մտաւախղաձև միգախառն յատակեցաւ, և հարաւային ջերմագոյն օդն հնչեաց՝ի խոբազոյն դաշտն քաղաքին Վէնեաց, և ընդարմացեալ արմատքն և բոյսքն զգենուլ սկսան զգօրութիւն, և թռչունք և գազանք ծանեան զժամանակս գալստեան իւրեանց, և աշխատասէր մշակքն պատրաստեցան՝ի գործ երկրասէր վաստակոյն, և որսորդքն զիւրեանց գործիսն պատրաստէին, և վաճառականքն զհեռաւոր ճանապարհացն խոկային պատրաստութիւն, և հովիւքն տաւաղելով զգաւիսն քշէին՝ի դալարաբեր

հուլիան, և ամենայն ոք լուտ ազգս ազգս փութայր ի հնարս ինքեանց վաստակոցն՝ մի զմիով եւանելով։ Լ։Նդ։

Եւ արդ՝ մեր բաղձալի սիրով քեռն հաւրեալ զգեղեցիկ պատմութեանց՝ զբազմօք զանց արարաք զրուցատրութեամբք, մնաւանդ որ անհուն շատաբանութեամբք էցեն լի՝ անօգուտ մեզ առ ի պատմել, և անշահ լսողաց առ ի լսել. ուստի և յայսցանէ ի քայ որոշելով զմեր միտս՝ յօգտակարն մեր փութասցուք պատմութեանցն հանդէս. և անվրէպ յայտարարութեամբք որ ինչ ի սկզբանց անտի շինուածեան աշխարհիս Հայոց ի Հայկայ աղեղնաւորէ, և ի նորուն զարմից. և ցկաթոտ և վաւաշոտ Շ ամիրամն տիկնին Լ։որեստանեայց, և ի նմանէ յայլս. և յայլոց ևս յաւէտ ձեռակերտք և շինուածք յիւրաքանչիւրոցն յերկրիս մերում եղեն. մեր առ ամենայն անձամբ հասեալ, և աչօք տեսեալ. ձկտեալ և ի հեռաւոր աշխարհս՝ մինչև ցԿղարջս, և Շ ուշերթացիս, և առ լեռամբն Կաւկասայ, և յԼ։հիզ մինչև ի մուտսն ի Կազպէ, և ընդ Տայաստան, և ընդ ամենայն Հիւսիսականս, և ընդ Լ։րևելս՝ ի հետիոտս գնալով տեսաք զգործ քաջաց և նախնեացն մերոց՝ զմերս դրաւեաց զմիտս և զտեսութիւն հրաշակերտս, և քան զբազումն նորանշանն և զարմանալին Լ։զթամիսր։ Որ թէպէտ և յառաջ քան զայսոսիկ ի Կաւթայ Կահառունւոյ, և ի Կազաւիրաւ հայ ասի առեալ շինութիւն՝ որ զԿաղես տինացւոց աշխարհն հանդերձ Հիւրկիա-

նեաւ քահանայիւ գերեալ ած զնակեցոյց յերկիրս մերում, սակայն ամենեքեան սոքա իբրև ի տաղտուարի, և կամ որպէս ի հիւղս մրգապահաց բնակեցան յերևելի յայնմիկ կղզւոջ կոչեցեալն Աղթամար, մինչև յաւուրս մեծի արքային Հայոց Վաղկայ։ Որ քաջակորով գիտութեամբ նայեցեալ ի տեղւոյն զբօսանս, և ծանուցեալ զնա ապաստան լինել աշխարհի ի հինից թշնամեաց՝ ձեռնարկէ հիմնարկել զնա ահեղ լիմն և զարմանալի հիացմամբ. հրամանն տուեալ բազում արուեստաւորաց, և անթիւ մարդկան ըզհատեալ վէմս ծանուննս և դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարինն խորութեան. և ժամանակաւ ևիչ այսպէս ջան յանձին կալեալ մեծի Արքային՝ և յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգուն հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանանց ծովուն։ Որ մնացն աչօք իբրև ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ զհաստակաւոյցն վիմաց կարգս. յորոյ վերայ լար եդեալ՝ ձգէ զպարիսպն շուրջանակի իբր ձիսրշաւանօք հինգ։ Եւ պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ, բարձրաբաձիրձ՝ լայնանիստ բրգամբք, և բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ. անկիւնաւոր խորանանմանն. տախտակաձև յինքեան ունելով դահոյք զբօսանաց. յորում՝ հանդերձ որդւովք, և աղատակոյտ զօրօք միշտ ուրախ նստայր Արքայ։ Նոյնպէս և զգլուխս պարսպին ածեալ՝ ի կիրճս դժուարածս քարանձաւին՝ ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ։ Ի շըր-

թունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորեաս, հաստահեղոյս, բևեռասլինդս. որով և զմասն լինչ ծովուն ՚ի կղզին կոյս հատանելով՝ հրաշալիս ինն ներքոծեաց. բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ և անքոյթ նաւահանդիստ՝ բարձրադոյն հրաշակերտեաց քան զՔեքսանդրիոն ՚ի Աակեդոնին քաղաքի: Եւ որպէս լինձ թուի, զանցոյց զարմանալեօք զՔ ամիրամեան փորուածոյ սենեկօքն, և զամբարտակաւ գետոյն՝ որ առ ստորոտաւ լերինն Աարագայ: Օ ի նորայն գնենա ՚ի ցամաքի, նակ սա ՚ի մեծ խորոց ծովուս արուեստակեալ՝ հարստահարէ զամենայն միտս, և զգործս իմաստնոցն առ՚ի քան զինքն եղելոց: Եւ այնու հետև ժողովեալ ՚ի դուռնն Քրքայի՝ իշխասնաց, և տերանց, աղատաց, և ռամկաց, Եպիսկոպոսաց, և Վրօնաւորաց, զի ամենեքեան ճն անդր փութապէս շինուածս և ձեռակերտս հաստատեսցեն. հրամայ տալ՝ զի լինիցի տեղի ապաստանի ամենայն հինից ՚ի թշնամեաց եկելոց: Եւ Աագաւորն գԹագեալ՝ ՚ի արգելու զինդրեալ պարգևան: Եւ զինի հնգից ամաց՝ յորմէ հետէ սկսան շինել, պայծառացեալ բարձրացաւ շինուածքն քաղաքին առաւել քան զառաւել: Այնժամ և իւր իսկ Քրքայի ամենիմաստ հաստողութեամբն հանդերձ բազմաւրուեստաւորօք զլար Ճարտարութեան ՚ի ձեռն առեալ՝ գծել միանգամայն և գծագրել նշանակել առ ստորոտաւ լերինն՝ որ է պագաթն կղզւոյն, զտեղիս զբօսանացուցա-

նողս վայելչաւորս ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոցն հանգստեան՝ ձգելով պարապուն, յարդարելով զիողոցս, և դարս դարաստանաց, և գահս ըստ գահից տերու-թեանց, և քուրաստանս, և պարտէզս քուրաստանաց և ծաղկոցաց՝ որոշեալ հովիտս. զորս վաղվաղակի ածեալ՝ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. և ս և ծառատունկ բազում՝ զոր ոռոգեալ արբուցանեն՝ի բարեհամ անապատ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ՝ի մէջ քաղաքին: Եւ քանզի էին՝ի դրան արքունի գումարեալք արուեստաւորք բազումք՝ արք պատուաւորք ժողովեալք յամենայն ազգաց երկրէ, որք ո՛չ վըրիպէին առնել զոր խորհէր Աքքայ, այլ ըստ հրամանին վաղվաղակի և գործն առնոյր կատարումն: Ալեմին՝ի նոցանէ ձարտարապետի առն խմաստնոյ և հանճարեղի՝ հրամայէ Ռատաւորն շինել տաճար մի քառանկիւն՝ քառասուն կանգնաւորեալ զչափ լայնութեան և երկայնութեան, նմանապէս և՝ի բարձրութիւն: Որոյ որմոյն լայնութիւնն երիւք մեծաքայլութեամբ չափով ունի զպարզուածն, գունդ անապակ կրոց և քարի իբրև ղհալուածս կապարի և պղնձոյ ընդ միմեանս խառնեալ: Եւ շինուած տաճարին՝ի հիմանց անտի մինչև ցգլուխ նորին՝ի թռիչս կազմեալ, առանց սեանց ունի զհաստատութիւն. և է որ (որ և է) արդարև արժանի զարմանալոյ՝ի վեր քան զմիտս: Ալեմն և խորանն համարակիցս, և անկիւնս, և շրջապատս գե-

պապաձոյձն՝ անթիւ մտաց, և անընդելի ա-
չաց։ Անդի և գումբեթս երկնահարթս, ոս-
կեզարդս, և լուսաձաձանչս. յոր թէ նայել
ոք կամիցի, իբր թափաւորի ինն պատիւ առ-
նելով՝ նախ՝ի բաց առցէ զնոյր գլխոյն, և
ապա տանջեալ զպարանոցն՝ հազիւ թէ նըշ-
մարել կարիցէ զլանաձան դէղոցն կերպա-
գրութիւնս։ Այս է կարգ շինուածոյ տաճա-
րին ահեղ ինն և զարմանալի. և այնքան
բարձրագոյն և անհաս է մտաց՝ զորօրինակ
թէ իմաստուն ոք այր ընդ մի կարգ խորա-
նի մինչ զբազումն ժամս նայեսցի, արտաքս
ելեալ՝ ոչինչ յոլոց նայեցեալն պատմել ու-
մեք կարասցէ։ Այսան զի էն՝ի նմա ոսկե-
զարդ գահոյք՝ յորս բազմեալ երևի Այրքայ
նաձելի ձոխութեամբ, շուրջ զիւրեաւ ու-
նելով պատանեակս լուսատեսակս՝ սպասա-
ւորս ուրախութեան. ընդ նմին և դասս
կուսանաց, և խաղս աղջկանց զարմանալոյ
արժանիս. անդէն և սուսերամերկաց հոյլք,
և ըմբշամարտուկաց պատերազմունք. անդ և
դասք առիւծուց, և այլոց գազանաց. և
անդ երամք հաւուց զարդարեալք՝ի պէս-
պէս պաճուճանս։ Որ եթէ զամենայնն՝
որ՝ի նմա գործք, ի թիւ ոք կամիցի ար-
կանել, քազում աշխատութեան պէտք էն
անձինն, և լռոյց։ Այս է փառք տաճարին
ահեղ ինն և զարմանալի. եղեալ էն՝ի նա
դրունք հատուածոյք մանր յօրինուածովք,
և հրաշալի գեղեցկմամբ՝ի բանսն իւր-
եանց. երկբացիկք էն, օդաբեղք, զովա-
ցուցիչք. իսկ հուպ առ միմեանս գոլով եր-

ևին երբև զմի պատկեր : Պատուաց մեզ և հաւատարիմ Աստիկան մի ՚ի գործավարաց քաղաքին , եթէ եմուտ ՚ի վինուաճ տաձարին երկաթ լտերս երբև երկերիւր հազար . և հաւաստապէս ձշմարտութեամբ նուաղեաց զասելն , քան թէ առատութեամբն յաւելեաց ՚ի բազումս : Այլ և նիստ փառաց տաձարին յամենայն կողմանց գաւառին ՚ի մէջ քաղաքին երևի երբև զմեծ մի բլուր՝ ոչինչ կուաղեալ բարձրութեամբ քան զքարանձաւ ծայր կղզւոյն : Պարսպէ անմերձենալի ամրութեամբ և զծայրս ամրոցին . և շինեալ ՚ի նմա շուքմարանս մեծամեծս , և համքարանոցս , միանգամայն և տունս գանձուց , և աստղակնաց անհուն բազմութեանց : Այլ եթէ զամենայն զարդ վինուաճոյն , զոսկեզարդ փողոցսն , և զգումբեթաղկապ խորանայարկսն , և զզանազան տեղիս գահոյիցն՝ որք առաւել այլակերպութեամբ մի քան զմի գերահրաշապէս փայլեն , և ըստ արժանեացն մանրամասնաբար գուսանել որք կամիցի , կարծեմ թէ յանհաստու ձկտեալ ուստանի , որ և հասանելոյ չէ կարողութիւն : Այլ մեր զդիպողն և զպատշաձուորն՝ որքան է կարողութիւն , ՚ի լրումն ընծայեցաք գեղեցիկ քոյոզ ախորժակաց՝ ոմն քաջագործ և տան մեծի արքայական Աստուծ : Այնք

Այս քանզի նախածանօթ և յառաջգիտութեամբ Աստուծոյ զիտելով զնա (զԱգիւկ արքայ) թէ այնպէս լինելոց է՝ անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ ելից զնա խմաստու-

թեամբ հոգւոյն. վասն որոյ և ընդհեաց նմա պատկեր լուսազարդ, և հաստակ փառաց անհամեմատ ի մէջ ամենայն մեղեաց բառնական ազգի. հարթ և ուղիղ հաստակաւ. վայելուչ և պայծառ երեսօք. հեր գլխոյ նորա թխակերպ՝ գանգուրագեղ գիսաւորութեամբ, ուղեբեկ ջոկացեալ ի վերոյ ասետափառ ձակատուն յոյժ խուռնախիտ թանձրութեամբ. մրազարդ կամարաձև կրցուածք յունիցն (յօնիցն), և բիբք, և արտևանունք հանդերձ պաղովք վկայեալք իբրև զշուշան ի հովիտս ծաղկեալ ծաւալին հրաշազարդ յօրինմամբ. ունէք երկայնագոյնք, և վայելուչք. լսելիք դիւրալսելք, և դիւրահասանք ի բարիս. և պայծառք լուսահրաշ նմանեալ գունով չքնաւունք նորա՝ իբրև վէմ կարմիր. առումունք նորա հուսկ առ միմեանս՝ զտեսլեք յաղտոյ. տեգք մուրուաց նորա զօրէն մանուշակի ծաղկեալք ի վերոյ գունագեղ այտից՝ ի կերպս զբաղթնոց տեսողացն զնա ցուցաներ։ Ա՛նդ։

ԽՈՍՐՈՎ, CHOSROES.

in the tenth Century.

Չկէք ինչ ընդհ՝ զոր առանց Ա՛ռաքնորդաց տայ Ա՛ստուած։ Ա՛յլ՝ վերստին ծնընդեանն՝ որ ի Հոգւոյն, և կենարար մարմնոյ և արեան Տեառն քաշխատմն, թողութիւն մեղաց դարձելոցն ի խոստովանութիւն ապաշխարութեան, ամուսնութիւն

ղուգուԹեան , ընծայից , և նուիրաց , և պարգևաց մատուցումն , և հոգւոցն հանգուցելոց առ Քրիստոս յուզարկումն , և մարմնոց նոցա ընդ ամենապատիւ Յաստուծոյ աւանս բանալ , և որ այլ ևս կարգք են Քրիստոնէականք , և օրհնուԹիւն եկեղեցեաց Յաստուծոյ , և սպասուց նոցա , կամ նշանի խաչին , կամ Յիւռոնին գերագունի , կամ երկրի , կամ ջուրց , տնկոց , սերմանց , պըտղոց , անասնոց , ախտից քուժելոյ աստուածատուր պարգևի մինչորդք՝ Յոգւոյնորդք եկեղեցւոյ լինին : Ա՛ե՛ն . ծամախոփ . էջ . 44-45 :

Ա՛ր զինչ է Կաթուղիկէն : Տիեզերական . զի ամենայն եկեղեցիք Հղղափառաց՝ որ ընդ տիեզերս են , մի են : Ա՛ի Քրիստոս յամենայն եկեղեցիս է՝ որ ըստ Յոգեբէնն հաւատոյ լինի , զոր և Յոգեբէական կոչեմք : Որ զի Թէ և բաժանին ըստ տեղեաց , այլ ոչ երԹեք ըստ ժողովրդոց : Ո՛չ ի՛ ծագս մինչև ի՛ ծագս երկրի՝ ուր և հաւանիցէ Հշմարիտ հաւատացեալն յեկեղեցիս Հղղափառաց , իւր եկեղեցի է . և ոչ որոշէ զնա՝ ոչ աշխարհն , և ոչ լեզուին օտարուԹիւնն . այլ ընդունի որպէս մայր ի գերկս սաստիկ սիրով : Ա՛ե այսպէս ամենայն ուրեք Տիեզերական կոչի՝ վասն տիեզերաց հաւատացելոց զգրուանս քանալոյ , և զգիրկս սիրեալոյ : Նրբե . 134 :

Ա՛նդրեասդուք մինաւանդ զլոյս իմանալի ընորհացն ծագել ի՛ սիրտս մեր , և ՀառաջայԹարձակ փայլմամբ զամենայն զգայա-

ըանս մեր լուսաւորել։ Զ ի յարևելից մտաց մերոց մինչև ի մուտս արևու թանձրագոյն մարմնոյս՝ մի գտցի ինչ նսեմացեալ։ Եւ առաքինութեամբ հոգւոյն սրբոյ ձանաչ պարհուրդեսցուք միշտ յերկիր աւետեաց. ուր ունելով զկնի խմորեալ ինչ՝ որ ե քացախ խառն վարք չարութեան, և ծանրացուցիչ պատաղումն վայրաքարշ կենցաղոյս, և ուռուցիկ փքացումն թեթևամտութեան՝ առնել յամենայն տեսակս չարութեան։ Եւ ովսիանաքար զսպեալ ունելով ի մաղղի մտաց մերոց զոսկերն Յովսեփայ՝ որ ե նշխար պատուիրանաց փրկչին մերոյ Յիսուսի։ Եւ մեծաւ հոգւաբարձութեամբ ընթացուք զառապար կենցաղոյս, զի մի ծանրաւով տոչորման մեղացն կիպեսցուք՝ զբերեալք ի կենդանի ջրոյ աստուածայինն պատուիրանացն. լեզի և դառն ունելով ջուր՝ զջար ուսումն առայօդ պատմութեանց, զոր չէ կարելի աստուածատես միտք ըմպել։ Եւ անաւանդ թե խաւարելոցն մտօք, և զբերելոցն ի չհմարտութենէ՝ դառն թուի քաստուածային օրինադրութիւն, և անախորժ ձաշակ։ Եւ ինչև խաչին ընդհիւ մակարդեալ՝ մաքրեսցին ձաշակելիք մտացն յաղտից, և խմասցէ զքաղցրութիւն պատուիրանացն Աստուծոյ։ Եւ այն որոյ կօշկօք առաքինութեան, և հաւատոյ ամրութեամբ զոտս մտաց մերոց պնդեսցուք, զի մի ի խարամանեաց օձին վնասիցեմք։ Եւ ի բարձրութիւն քերմի ձողակերտ խաչին սեղանոյ միշտ ակնակառոյց եղեալ յառեսցուք, որով զՅիսուս

տեսեալ՝ վրկիմք ակրապէս, և կենդանա-
նամք զանմահ կենդանութիւնն: Այբե. 253-254:

Պրեալ է, թէ՝ յարտաքնոցն Հմաստասէր
ոմն տուն շինեաց, և դեղագործ ոմն ասաց
ցնա. Ետիւ զտուն քո, զի էկեալ գեղեց-
կացուցից զնա զանազան նկարուք պատկե-
րաց, և անգուածոց յօրինուածովք: Այս
ասէ Հմաստասէրն. Այո, յառաջ նկարեա,
և ապա՛ ի վերայ ծեփեցից. զի զգարշելիսն
ծածկեսցեն ի բարւոք՝ քան թէ յայտնել:
Այս մեծ Յովհան գրեալ է բերանն ոսկի,
թէ՝ զոմն Հմաստասէր՛ ի հայկերոյթ կոչե-
ցին. և նա իբրև եմուտ՛ ի տուն, և բազ-
մեցաւ, նայեցեալ՛ ի վեր, և՛ ի վայր, և՛ ի
չորեսին կողմունս տանն՝ ետես զանազան
գունովք զարդարեալ, և ազգի ազգի երան-
գովք պայծառացուցեալ. և լցեալ զբերանն
խոտով՝ եթուք յերեսս տանուտեառն: Այս
իբրև հարցեալ եղև, թէ՝ ընդէր արարեր
զայդ, պատասխանեալ ասէ. Այս զի՞նչ ճշա-
արարքի. զոր դուք պատուեալ էիք, և ես
պատուեցի. և զոր դուք ո՛չ էիք պատուեալ,
և ես ո՛չ պատուեցի: Նայեցայ յամենայն
տունս, և տեսի զարդարեալ ամենեքումբք,
և ո՛չ կարացի Թքանել՝ զի պատուած էր.
և զերեսս տանուտեառն՝ տեսի անպատիւ,
զի ո՛չ էր զարդարեալ առաքինութեամբ ըզ-
ներքինն մարդն, և անդ Թքի: Այբե. 405:

ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՄՐՋԱՁՈՐԵՑԻ,

SAMUEL CAMERTCHATZORENSIS.

in the tenth Century.

Ասեմք ասացին, թէ Արտն ոչ էր սերմն առեալ, ոչ էր նմա փոյթ վասն սրբութեան աւուրցն։ Արդ էհ և էհ իսկ այսպէս իմանալ։ Արեւնէ զայս բերանն ոսկի Յովհան. Օր թէպէտև ոչ էր՝ ասէ, սերմն առեալ հոգւոյն, այլ անհնար էր զօրինօքն անցանել. այլ կաց մնաց զաւուրս քառասուն, և ապա գնաց Երուսաղէմ՝ի տաճարն ըստ Ասուածոյ Աւետարանին։ Օր որպէս թէպետ տեղեաւ, նոյնպէս և կուսիւ մարքն սրբութիւն պահեաց։ Իսկ՝ի քառասուն աւուր լինել սրբութեանն՝ որք զարուսն ծնանէին, և ութսուն՝ որք պէգսն, այս է պատճառ։ Ասանկի արուն յորովայնի մօրն՝ի քառասուն աւուրն կենդանանայր, իսկ էգն յութսուն. և արուն յառաջակողմն ըստ լերդին ջերմութեան յառաջ՝ի քառասուն օրն կենդանանայ, իսկ էգն՝ի ձախակողմն փայծաղանն կենդանանայ յութսուն աւուր։ Եւ օրէնքն պիւղծ համարէին զայն՝ որ՝ի մեռեալ մեքենայր. վասն այնորիկ՝ որչափ յորովայնի մօրն մեռեալ կայր արուն, կամ էգն, պիւղծ համարեալ լինէր մայրն։ Եւ՝ի ծնանելն՝ ըստ չափու աւուրցն զմեռեալն կրելոյ՝ սրբութիւն պարտ էր պահել։ Եւ

այս է ասել աւետարանին, թէ՝ իբրև լցան աւուրք սրբութեան նորա: Յաղագս պսակից Տէրունականաց:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, GREGORY NARECENSIS.

in the tenth Century.

Եւ արդ՝ զի՞նչ արժանաւոր ըստ քեզ բամբասանս շարադրեցից ՚ի կատակ մեղաց. նաց մատենի այսր ողբերգութեան՝ ո՛վ անձն իմ թշուառ ամենապատկառ, և առ սպառսպասիս բանից անքարբառ. անպիտանդ ստուածոյ, և սրբոյն մանանակցութեան: Օ՛ի եթէ զլիճ մի ծովուց ՚ի յորակութիւն գեղոյ յեղեղեցից, և զդաշտս ասպարիսօք բազմօք սահմանեալ՝ ՚ի տարածումն լայնութեան քարտէնի չափեցից, և զսուրակս յոքունց անտառաց չամիչից եղեգանց ՚ի հատուածս գոյութեան գրչաց կազմեցից՝ և ո՛չ զթիւ մի ՚ի բարեբերոյն անօրինութեանց զօրեցից ընդ գրով սահմանի գրաւել: Այս զի՝ թէ զմայրս Իթանանու ՚ի մի լուծ կշռոց զօգեցից, և կամ զլեառն Պարատեան ՚ի կէտ ամբարձման նժարի միոյ արդարութեան միջնորդ կացուցից՝ ո՛չ հաւասարէ այնր հարթութեամբ համալուծակից լինի: Եսայ. Ե. 1:

Այն զի ծո՛վ է լինձ ծփանաց կենցաղոյս քերմունք՝ յոյժ նմանապոյն. յորում կոհակօք բազմօք անթիւ դիմեցմանց տատանեալ հոգիս ՚ի յայսմ աշխարհի մարմնոյս շինուա-

ծով լիբը ի նաւակի։ Որ Աստիաս մար-
գարէ զյանկարծադէպ կատարածն՝ որ ի
Պարսկականն հինից, Երուսաղէմի և Ա-
մարիայ կործանմանն՝ նմանութեամբ այսր
օրինակի կերպաւորեցոյց· որ և առ իմն
հոգևորական խորտակումն զուգաձայնել ինչ
ե սխալական։ Զանզի մինչդեռ չուէի ես
յանհոգութեան անտարակոյս վտահու-
թեամբ՝ դոյզն կասկած արկածից ի միտ
բերելով առ խտրոց փոքր միջոցին՝ որ ի
մէջ հանգստեան և աշխատութեանն, լիբ
այն թէ հասեալ իցէ ձմեռն յամարայնի
բքաթեր հողմով ժամանեալ երեքալեանն
դիմակցութեամբ՝ ամբոխեաց զհանգարտու-
թիւնն։ Աստ նաւն ի բախմանէ վայրենի
ալեացն խորտակեցաւ, թևոցն ձեռնարկու-
թիւն քայքայեցաւ, կայմն ամբարձման ի
կայից իւրոց խլեցաւ; առաջաստին թուջա-
բան յանկարկատելի ծուէնս պատառեցաւ,
շինուածոյն շուք անզարդեցաւ, առաստանք
ձգողականացն խզեցաւ, տեսարան գլխոյն
դիտակի խոնարհեցաւ, սպասանդակին պա-
բան կտրեցաւ, ապաւինութիւն խարսխին
լուծաւ, լուծք ատուարք ամրոցին կցորդու-
թեան բաժանեցան, սամիք ուղղացոյն հե-
տոց գալարեցան, լաստ հնմանն հաստարար
նի ընկղմեցաւ, ղեկացոյն կառուցմունք ան-
դէն սուզան, չըուոյն յարմարութիւն պա-
կասեցան, ողնափայտին պատսպարան խա-
կոյն բեկաւ, կապարանք ղըստին հաստուած
ծոյ յօշատեցաւ, փոգք ամիսոխման ծոցոյն
կազմածոյ անարգեցան, խնդք շրթանցն ե-

զերաց խախտեալ ոստեաւ, պաղպաջունք քաղմականացն անկեալ բարձաւ, վանդակաւ պատին վայելչութիւն յատակեցաւ, գահաւորակին հանգստարանն շփոթեցաւ, մածմունք տախտակաշարք՝ ի միաբանութեանց միմեանց անջատեցան, հեղոյնք սնդմանբևեռացն քարշեցան։ Արգասիք իրին յիշատակարան ողբոց լինձ նմանեցաւ։ Սաւուղիկն հանդէպ նաւին դեգերեալ ողբայ, ձեռն՝ ի ծնօտի եդեալ՝ արտասուաց գետս իջուցանէ։ Հմարք սակաւ մնացուածոցն՝ ի ծայրից ծփմանց աղդելոյ ծովուն՝ լքեր խողխոջեալ բանաւոր, ողորմագին թախծանօք հնծէ։ Ո՞ան զի թէ զբարի նաւասիեան երկնասուրօքն զօրօք յաշխարհիս ծովու առ՝ ի զհորտակեալս իմ տապան իմանալի գոյութեանս՝ առցէ աշխարել բանիս յարմարութիւն, ոչինչ վրիպեսցէ՝ ի ստուգութենէ։ Հանգի արդարև եւայ բարեգութն Տէր՝ յառակ մարդկութեանս՝ զթաղեալ աղգակիցն. եւայ առ նմին և զհրաստղեմ մոլեալ, և զիուդաս մոլեգնեալ. յորոց երկուցն կորեաւ վատահութիւն յօրինակ նմանութեան սղաւորեալ նաւի. իսկ միւսն հաւեալ յատակս անդնդոց՝ առաւսան յուսոյն ձեռամբ ունողին յանքոյթն արտաբերեաց խաղաղութիւն։ Հան. էճ. 2։

Հանգի և որպէս իմաստակի ումեմն արտաքնոյ բարուք թռուեցաւ, չար ասել ըզմանէ՝ առ չիմանալոյն պատճառի, և ես վըկայեմ իմով բանիւ. քանզի լքեր զանգգայ պատճառս անաանոց մեռանիմք՝ և ոչ զարհու-

լիմք · կորնչիմք՝ և ոչ հիանամք · թաղե-
ցեալ լինիմք՝ և ոչ խոնարհիմք · տարա-
գրիմք՝ և ոչ տագնապիմք · եղծանիմք՝ և
ոչ զղջանամք · մաշիմք՝ և ոչ մնատեմք ·
պակասիմք՝ և ոչ պատրաստիմք · գնամք՝ և
ոչ զգուշանամք · գերիմք՝ և ոչ ևս զգամք ։
Ոսկ հանգիստ ասել երջանկին Յովհաւ ըզ-
վախճան մնըդոյ, և ես խոստովանիմ զայն
ընդ Աբբոյն, եթէ ոչ ունի զբեռն աշ-
խատութեանն մահացու գործոց ըստանձ-
նեալ ։ Ա՝նասանդ զի՝ որոգայթն գաղտնի,
և հնարագիրն աներևակի · տարը ժամա-
նակիս յանկից, անցեալն անյայտ, և ապառ-
նին կարծողական · ես անհամբեր, և քնու-
թիւն թերահաւատ · ոսք անհաստատ, և
միտք ցնդեալք · կիրք հարկաւորք, և բարք
անժուժկալք · մարմին մեղսամակարդ, և
յօժարութիւն երկրասէր · դիմամարտու-
թիւն անկակից, և խառնուածիւն ներհա-
կական · քնակութիւն կաւեղէն, և անձ-
նիք ուժգնակիք · կարիք անթուելիք, և
պատահարք սաստկագնաց · միտք չարախոր-
համբ, և տենչմունք բարիատեացք · կեանք
առօրեայք, և զմեաղք սակաւաւորք · խաթ-
մունք յիմարութեան, և խաղալիք տղայա-
կանք · աշխատութիւնք ընդունայնք, և վայ-
ելմունք երազականք · համբարք ոչնչից, և
պահեստ հողմոյ · նմանութիւնք սուտե-
րայ, և կերպարանք ծխագելիք ։ Ա՝նգիւ
իբրև եկին եհաս պատուիրանն, ըստ Պաւղո-
սեան բանին, անպատրաստ գտեալ զիս ին-
քեան, մեղքն կենդանացան յանդիմանեալ

յարդարութեանցն, և ես մնհայցայ կե-
նայն, և կենդանացայ կորստեանն: Կո՛ղա-
ցան օտարք չարին գումարք՝ զստացուածս
սրտիս խմասոից, ըստ գրոյն կանխաբանու-
թեան: Կոո. ծե. 3-4:

Կ՚ստ հոլովման ընթացից ամանակաց յա-
ռաջ շարժութեան, որ ըստ լրատպատարն
նշուլագետն արտիաձաձանչ՝ լուսակիրն օրա-
կշիռն մղտափարատն ակնապարար՝ ականն
արևու՝ ստեղծականն արուսեկի, որ համ-
բարխ հոլովի կուտէ ամաց յոլովութիւն ՚ի
չափս դարուց՝ ընչասպառ և կենդանանո-
րոգ առուղեկան յաւիտենիս, ՚ի յաւար-
տումն կատարման լիներութեակ Յոբելինին,
՚ի սկիզբն պսակելոյ մոի տանեկին՝ Յաբե-
թականն տոհմիս տումարի. յետ երից ամաց
անցելոց՝ որ զկնի գալստեան ՚ի կայս և ՚ի
կոյս կողմանց հիւսիսոյ դիմաց արևելից՝
յաղթող և մեծ Կայսերն Հռոմոց Կասլի,
յորժամ ընդարձակ և մակագաւթի կանո-
նաւ սիրտ տարածէր՝ լիասահման և անխըտ-
րոց ՚ի ստուարակարկառ կոթողս կարծր ար-
ձանաց՝ ՚ի ձգումն ձեռին՝ և յանխղճելի լարս
պարանոց երկարագունից՝ անթարթափ ՚ի
նոյն վերասլացեալ ՚ի յաջ և յահեակ՝ սեպ-
հականել յաւելուլ բաժինս մասանց վիճա-
կաց՝ խմբից աշխարհաց ՚ի ծոց իւր: Կ՚ըդ-
՚ի յայնմ անդորրութեան միջոցի, յորում
եղերեալ ընդոստնեցաւ թշնամիք Կկեղեց-
ւոյ, ստացեալ հիմնեցի, կառուցի, կարգե-
ցի, կուտեցի, արձանացուցի, դիզի, բար-
դեցի, կացուցի, ցուցի, հաստատեալով ՚ի

հրաշակերտութիւն միագոյ իրի՝ զբազմա-
սահմնեան նուագս դրութեան այսմ սուիերի
արգասաւորի, եւ Կրիգոր կրօնասուր քա-
հանայ, յետին Կանահիւսաց, և կրտսեր
Արժապետաց, գործակցութեամբ եղբօր
իմոյ ընտրելոյ՝ Յովհաննէս կոչեցելոյ՝ Կա-
րնեցւոյ մեծափառ և բարձրապատիւ ուխտի
Անականի. որք իբրև զմի մարմնի բանա-
կան՝ ի յերկուց առ մի կերպարան շինելոյ
դիմաց կենցաղավարելով, ուշ միայն հարա-
զատք, այլ և միաշունչք միակրօնք համա
պատիւք զուգահաւանք, ի քառից աչաց՝
առ մի և նոյն շաւիղ խորհրդոյ տեսեալք:
Որդ՝ հայցեմք ի Քրիստոսէ հայցամ սե-
զանոյ յոքնօրէն և անխորժահամ հանդեր-
ձելոյ՝ յիշատակել զմեզ ի մաղթանս ուղիղս
և ի պատկանաւոր խնդրուածս, սեռն սի-
րով ի միտս բարիս. որով և դուք եղիջիք
դրեալ ի մատեանս կենաց վերին դպրու-
թեան: Յիշատակարան Ապենիս դրութեան:

Այսպիսացիր յաւէտ հրճուանօք բերկրեալդ
ի կանայս: Որ դժուարընտել դաստիարա-
կաւ խաչին վարժեալ կրթեցար, որդւոյ քոյ
կցորդակցութեամբ՝ միաւեւակն ժուժկա-
լութեամբ՝ կրելով զերաշխեպ վշտաց ծնն-
ցելոյդ ի քէն Տեառն, մշտաչարչարն մե-
ռելութեամբ անձնատուրդ տօթով խարու-
կեալ: Որբև զորոջ անարատ քահանայական
նուիրմամբ ի վերայ սիրոյ սեղանոյդ մա-
տեար՝ սաբաթոյս և ստեւագ իսակ գեղինա-
բարձ՝ մանբուր պատարագ: Ի ձգնաւորա-
կան վարս ողջակիզեալ, քան թէ ի սրոյ

հանդէս խոզխոզեալ։ Ա՛ման այսօրիկ ՚ի նըւէր քոյ զենման՝ հրեշտակացն պարք պաշտպանեալ, ընդ Ա՛ռաքելոցն գումար դասակցեալ՝ զմիայն արժանիդ պատուեալ դովելին սուրբ Ա՛ստուածածնին ։ ՚Ի Ներբող Կոսին ։

Ձրամանք ե աստուածասէր Թագաւորութեանդ, ոմ Տէր արքայ, բուռն և աւելի էր քան զկար մեր. զի այդպիսի խնդիր, մեկնել զԱ՛րգ երգոց՝ այնոցիկ էր, որ ըստ Սողոմմնին ե հոգւով։ Ո՛չ եթէ Ա՛լիսացին Ա՛րիգոր, որ կատարեալ վարդապետ էր և հոգիաբնակ, ՚ի բուն կատարմանէ մեկնութեան այսմ գրոցս վերջացեալ գտաւնի, որչափ և առաւել ես, որ ամենայնիւ տգէտ եմ, և ունայն ՚ի հոգւոյն ընտրհաց՝ ոչ կարացից հետևել մտացն ասացելոց ՚ի Սողոմմնեան հոգւոյն ։ Ա՛նաւանդ զի չէ փոքր դատապարտութիւն և պատիժ՝ զբանս սրբոց գրոց օտար մեկնութեամբք աղաւաղեալ՝ վասն ոչ տգէտ երևելոյ, և փառամոլ հպարտութեամբ՝ զոչեն իբրև զՀնմանի ինտ ցուցանել ։ Այլ զի հրաման ունիմք հնազանդ լինել Թագաւորաց հրամանաց, յանդգնիմ ասել զիմ տկար մտացս ՚Հասողութիւնն. յուսացեալ ՚ի Ո՛գին սուրբ՝ զնորայն կատարելով հրաման, որ ասաց, Թե հպատակ կացէք Թագաւորաց ։ Ա՛րդ՝ նախ առաջին՝ խնդացն ընդ այս, որ այսպէս միտս երևեցուցեր առ ՚ի քննել զգիրս, և հոգ տանել ուսմանց, որ ե գուշակ երկիւղի Տեառն, և օտարանալոյ ՚ի սիրէ հոգւոց, և ՚ի վայրապար քննութեանց, և ՚ի մեղ-

սասէր բարուց : Ա՛ենոէնէան Արփոյ էրփոյն :

Օ՛ի որպէս յարեգակն սկիզբն՝ պակասումն ընձեռէ աչաց հայեցողին, նոյնպէս և աւելի քան զչափին յառել՛ի խորս գիտութեան Աստուծոյ՝ շլացումն մնաց աչացն բերէ. վասն զի որչափ էն Աստուած տեսութեամբ, և ըմբռնութեամբ, և պարզութեամբ, որ ո՛չ կարէ ոք հասանել. որ և Հրեշտակաց անհասանելի է, թո՛ղ թէ մարդկան : Արեւ. 131:

ԱՍՈՂԻԿ, ASOLICK.

in the tenth Century.

Ա՛յսպէս և բանիւ պատուեալ բանակութիւնք զինի գալստեան Յանկին մարմնով յաշխարհս՝ գրական տաւիղք պատմագրեցին զամուսնս և զժամանակս Թագաւորաց, և զամենայն գործեալսն՛ի ժամանակին արժանի յիշատակի : Որպէս և Ձէմարիտ Թուողն ժամանակաց Լուսեբի Պամիխիլիա՝ սկսեալ՛ի մարդն առաջին՝ յորժամ ելնա արտաքս՛ի վայրկէն վայելչութեան, աւարտաբանէ՛ի քսանեմեակն Յոսաննդիսնոսի մեծի Թագաւորի : Այս զինի նորա Մովրաթէս : Ա՛սաւ այլեւ անթիւք են՛ի մէջ Ցունաց պատմագիրք : Ապայ սոքա երկուքս՝ որպէս զլուսաւորեալ մեծամեծ, քան զաստեղս առաւելուն պայծառութեամբ : Ուստ ըստ Հայումն՝ նախ առաջին քաջն Աղաթանգեղոս, որ նորաքանչ հրաշից և չարչարանաց արբոյն Կրի-

գործի, և աստուածածանօթութեանս մերոյ
է պատմիչ: Այս գիրքս մեծն Մովսէս՝ հան-
գոյն Աւետեաց, որ Վերծողայն անուանի
հայր: Այս ասպա Աղիշէ վարդապետ՝ որ վասն
Ս. արդանաց, և սուրբ Վահանայիկին չար-
չարանաց և կատարման: Այս գիրքս Ղ. աղա-
րսու փարպեցոյ Հարստասանի պատմութիւն:
Այս Փաստոս, որ և Բիւզանդ: Այս պատ-
մութիւն Հերակլի՝ որ ի Սեբէոսէ Այսիս-
կոպոսէ ասացեալ: Այս պատմութիւն Ղ. Ե-
ւոնդ Արիցոյ՝ որ ինչ վասն Տաճկաց ելիցն,
և անցից Հայոց ի նոցին քառնութենէ:
Նուսկ յետոյ ի վերջին աւուրս պատմու-
թիւն Ե. ապհոյ Կաթողիկոսի, և Տեառն
Յովհաննիսի Հայոց կաթողիկոսի, որք առ
ժամանակօքն Հռոմոյ և Միպատոյ առաջին
թագաւորաց Հագրատունեաց: Արդ՝ յա-
մենեցունց ի սոցանէ՝ իբր ի լայնալիր մար-
գաց, և ի հովտային լերանց հաւաքեալ
ծաղիկս հրաշալի աչաց հայելոյ՝ գեղեցկա-
գոյն գունովքն, և անուշահամ հոտովքն՝
բերեալ ընծայ մատուցանեմ աստուածասէր
անձին, և հարցասիրական խորհրդոց քոց.
ի հարկեցուցանող հրամանէ քո ստիպելով,
ամենիմաստդ յիմաստունս՝ աստուածազարդ
և առաքինազարդ վայելչութեամբ գերա-
պատուեալ քան զբնաւս՝ Տէր Սարգիս: Արդ
սկիզբն արասցուք սկզբանն՝ յորում նախա
հայրն մեր եւ արտաքս ի դրախտէն: Պաշտ-
գեր. ա:

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ, GREGORY MAGISTER.

in the eleventh Century.

Այլ լուայ, եթէ Աստուծոյ փոխանդ մեր՝ առեալ է զեզ Քրիստոսէ, կամիմք թէ առաքէք զդա մեզ։ Ոչ անգի նախ պարտ է զԱբրահամեանսն հանդերձ թարգմանութեամբն ուսանել տիրապէս մակստացականութեամբ, և զկնի այսր զՀռետորականն երիւք հանդիսիւքն անսղալ տրոհութեամբ, և ապա զԱհմանացն պարտունակել՝ և Պղատոնական և Քրիստոսելական։ Այլ դարձեալ Պիւթագորական կարգակնակերտութեանն քացորոշմանց և դատողութեանց։ Այսոսիկ քան զայսոսիկ կրթեցեալք՝ ներկուսս վերծանութեամբ զհին և զնոր Կտակարանս։ Այլ Առաջելավարժութիւնս ՚ի քազում և զանազան տեղիս զեղեալ, զոր քննութեամբ արտայայտել հաւանիմք։ Այլ ՚ի խոյզ ելանել Ջերմագոյն և քաջողջական խոհականութեամբ և տրամաբանական հաստուածոց Հոմերական և Պղատոնական նախասահմանին, և այլոցն քոլոր արհեստիցն և մատենից։ զի յամենայնի Աստուածերն խոստովան լիցի զգիտութիւն, և ուրացեալ զանգիտութիւն։ Մանաւանդ ըստ կարողութեան քառիցն արհեստից՝ Թուական, Երաժշտական, Երկրաչափական, Աստեղաբաշխական։ Այսոսիկ հետեւել քաւական է այս իսկ, եթէ Քրիստոսե-

լի հաւաքմունքդ այն է՝ որ ասացեալն է յա-
ղագս երկնային մարմնոյն, և գնդատեսու-
թեան երկրի, կամ յաղագս օրինադրութեան
կենցաղոյս. յորս յիշատակէ և զորակու-
թեանցն քակտումն, և զախտիցն բաժան-
մունսն՝ զոր անուանեն խորհրդական։ Ա-
ռաքեա՛ այդր զգա։ Ապա եթէ միայն պոր-
փիւռի առաստութիւնքն իցէ, քացորոշեալ
՚ի խնդրոց Վռիսաւորին՝ հնգից ստորոգու-
թեանցն, որք են այսոքիկ. Սեռ, Տեսակ,
Տարբերութիւն, Յատուկ, և Պատահումն.
կամ եթէ ուրիշն, որք են՝ Պիտաւորու-
թեանն, Պիտանացուն, Պատճառս մնակա-
պրութեան, Կարգն, Ի արդասպետական ե-
ղանակն, թէ սո՛ւ ինչ մնաց տարբերումն։
Կամ զիւրն Յոտգիրացոյն՝ Պօյացութիւն,
Որակ, Վանակ, Ընդինչ, Ուր, Երբ, Կալ,
Ունել, Ընդունել, Կրել։ Այսոքիկ ոչ են մեզ
ըղձալի՚ի հեռաստանէ զսոսա խնդրել, քան-
զի տրամադրութիւնքս այս վաղ ուրեմն պա-
տահեսցէ մեզ, միանչ տակաւին պատանեակ
եղելոյ։ Նակ եթէ ուրջսի՛ քան եղեալ՝ ոչ
խոնջանս վարկանել տակս տուփելոյն յաւէտ
այսպիսի ժողովմանց՝ որոց տեղեակ կաք զուք
՚ի Պարսկականէ աւուր, և յԱմայէլացւոցն,
և այժմ Յունաց անդանդաղ քառիցն ար-
հեստից հետևաբար մասին ինչ տեղեակ լի-
նել։ Վանզի յայսոսիկ կրթեալ զմեզ՝ վե-
հոգոյն վարկանելի անկողոպտելի և անծա-
րագոյն ըստանձնել քան զամենայն ինչ՝ որ
՚ի կենցաղումս ազնուագոյն։ Նակ եթէ զայ-
սոսիկ խոկացեա՝ միանչ տակաւին առոյգա-

ցեալ ես, և զնեռոս տրամիքս խոկաս կակղա-
յուցանել, յարիս այս օգտեսցիս պատուա-
սիրեալ, ի քարեաց զբաղեալ, հեզատեսակ
և առաքինագոյն մակացութեամբք զերծեալ
յեռամանակ տապոյ՝ անաշխատաբար այսո-
քիկ լինիս քեզ։ Վանզի և յսկզբանն իսկ
ամենագեղագոյն և տեսչալի տեսական փաս-
տականին իւրոյ յորդորմանէ յայսոսիկ վա-
րեցելոյ գեղեցիկ լինն մտածութիւն և ողջա-
խոհ մտածութիւն, գրէ և նախ քան զայ-
սոսիկ միով մատամբ Ձաշակելոցն այսու,
պատահեալ ի ամենայն կենցաղականացս
բարեաւ մնա ասացեալքն։ Նակ եթէ կըր-
թեալ էր քո յայսմ ստադին մրցանակի, և
վերծանեալ զյոգնախտութիւն հոյլս հանդիսա-
ցելոցն զայսոսիկ, և զպարկեշտութիւն նո-
ցա, և զառաքինատեսակ և ընտրագոյն քա-
նաստեղծութիւնն, և զկատարմունն, ոչ
միայն ըղձալի լինէր քեզ, այլև զբոլորս ախ-
տական և յածողական խնդրոյն արտաքոյ
մղեալ զքեզ՝ զկնի իւր ձգէ. զի ամենևին
անաշխատաբար ախտիցն ի արտալածիչ։ Ի
ընդունն աս- աղաչերպան ես՝ Նարսէղ ի Նդեսէ։

Համարձակութիւնք միշտ, սովորեալ յառաս-
ձիր պարգևս՝ զկարևորսն և զպիտանացուսն
յարտևական բաշխելով քեզ՝ որ ոչդ երբեք
դանգաղիս, զբիրս Նանանիայի Շ իրակայն-
ոյ, որ բազում աշխատութեամբ և յածա-
չու խոնջմամբ հաւաքեալ ի բազմազան և
յոքնաբեղուն մատենից։ Յորում և ենթա-
կայացեալ են ոչ միայն քառիցն արհեստք,
այլ բոլոր հակացն խոկմունս. որ են այժմ

’ի տան տէրունեան · զոր նախ քան զքեզ՝ խրճնացեալ և թափէ , ընդ գրուանաւ ծածկեին : Օ՜ որ և ինքն իսկ որ մատենագրեաց զայդոսիկ , յառաջնում խրոյ տրամաբանութեանն քաջում տարակուսանաս և կեղեր. քական սակս մերոյ աղգին անփոյթ առնելոյ զայդպիսի գործառնութիւնս : Որում մի երեալք են տոգորք աստուածային , և ենթակայացեալ ամենայն արհեստք մակացութեան : Նա նախադասեալ է թուականութեանն և երաժշտականութեանն՝ որք են ’ի տարորոշ քանակէ տարակացեալք : Նոսկ երկրաչափութեանն և աստեղաբաշխութեն՝ որք են ’ի շարունակ քանակէ : Նա զկնի այսոցիկ յարամանեալք արհեստք , և մակացութիւնք , մատենագրութիւնք · և գրէ եթէ ամենայն բոլոր վարժուն հռետորական : Նախ և մանաւանդ զիմաստասէրն զոր. ծէն գործասէր մեղուի ամբարեաց ’ի մեղուանոցի այդը ’ի բազմալեզ մատենագրաց Պաղեստացւոց և Յունաց և ամենայն ազգաց , առ ’ի ծանօթ լինելոյ որ նախ քան զայսոսիկ հաւաքեալն մատեանս , մակացութեղեալ իմաստասիրութեան : Պանզի որք ոչ նախասաւ կրթեալք են բոլորովին , ոչ պղտ հնար թեւակոխել զայնպիսի աստուածաբանութիւնս , քանզի պարտ է նախ ’ի բնականն յուսումնականն ամբառնալ , և անտուաստ յաստուածաբանականն : Պանզի որ այլազգ խորհեսցի , քաստ ասացելումն տրամախորհիլ ’ի վերայ Աղոմպիոսի դնել զՅետոս , և յայնը յարաբարդել զտեբևաշարժն

Ռիղոն, որպէս զի երկինն ձեմարան լիցի նո-
ցա. քանզի յոյժ տարախորհիցն և անտիական
մտածութեանցն է քաղձումն այս: Ոյան
որոյ և Պղատոն իսկ զդուշացուցանէ այս-
պէս յիւրումն Ստուածաբանութեանն՝
Ընդերկրաչափ ոք մի ներամտեսցէ. զայսո-
սիկ ասելով՝ զի մի ոք անկատար՝ ի քառիցն
էնթակայէ, մտոյէ՝ ի լսարանն: Վանզի բը-
նաւորեաւ էր հրաշալին այն, միայն աստ-
ուածաբանութեանն պարապել, և յայնոսիկ
զկրթեալսն հաստատել. ըստ օրէնն հիւսանց՝
որք արհեստին են մանկացուք. ոչ նախուստ
յանտառս կամ՝ ի մայրս ձեպեն հատանել
փայտս. քանզի այլ ոք են պարապեալ այ-
նոցիկ, և այլ ոք հարթեն և սղոցեն: և ա-
պա ծայրագոյնքն ձախարակօք և այլով գոր-
ծարանօք գերասանք զնոսա յարդարեն,
գահաւորակս, և աթոռս, և այլ ինչ գործա-
րանս: Յայսպէս և որք ոսկւոյն են պարա-
պեալք, և երկաթոյ, և պղնձոյ: Յետ արդ՝
քանզի սակս մատենին Նանիայի եղև յի-
շատակ իմաստասիրելոյս մերոյ, քէր, ոչինչ
խրթին և անյայտաբար կամիմք զհայցուածս
մեր ծանուցանել Ձերոյ Ուսաւորչիդ: Ի
քազմաց անփոյթ եղելոյ՝ այսպիսի գործա-
նութիւնք և հանդէսք, որք ոչ երբեք՝ ի
ստադին վարժելոյ գրամարտկոսաց և քեր-
թողաց հնացեալ՝ ի մուռացումն այսպիսւոյ
մատենի ոչ միայն եղև անկանել, այլև քաղ-
մաց. որպէս՝ ի մերոյն Ոսկեփոխ ուսեալ
գտաք, և յայդմ մատենի մանկագրութեան
վերծանեաք: Վանզի Նրաւեան սերի հը-

պարտուԹիւն, և անամօք քնուԹիւն, և խրա-
տապարանոց բարս՝ ոչ ստորակայի յայտնիկ
կրԹուԹիւնս յարատևական հաւանել։ Կամ
եԹէ ոչ փոյԹ՝ որք պետականին հասին բաղ-
դի, մեծարու լինել, և խուզել զնոհեմա-
կան արհեստս ՚ի զարդ քարգոնոսական ա-
պարանին՝ որպէս մեծն Պտղոմէոսն այն, և
որք այլք այդպիսիք։ Եւ զի բազում աշ-
խատուԹեամբ խոնջեալ, և տալնապեալ՝
մինչ տակաւին յիմնումն անտիականն եղեալ
տիս, հազիւ հազ մակացու այսմ եղեալ,
սուղ ինչ ետկացն հասեալ՝ ըստ որում են
Ա՚ղաբաքացւոց, և Ա՚ղաղէսացւոց, և Յու-
նաց, ոչ դանդաղեցայց քննուԹեամբ զփորձ
առնուլ։ Եւ խնդրեմք ՚ի քումմէ Ղուսա-
փայլուԹենէդ՝ զնորագոյնն մատեան Հնոր-
հել մեզ. զի այժմ մերձ ՚ի ծերուԹիւն հա-
սեալ եմք, և դիւրին վերծանեալ՝ հասցուք
ըստ կարողուԹեան. զի մի յերկոցունց կող-
մանցն ունկնդիմք մնրատակցուԹիւնս՝ տեսու-
Թեան, և մտածուԹեան. քանզի լուսով քով
տեսանելմք զլոյս։ Այսպա եԹէ՝ ոչ այսոքիկ
Հաձոյ Թուեսցին քումդ Ա՚ստուածպետա-
կան իշխանուԹեանդ՝ զկր և կամեսցիս, այն
իսկ յաստուածուստ պարգև համարեալ կ
մեզ։ ՚Ի նուաղնի սա Տէր Պետրոս Կաթողիկոս։

Ա՚ման զի ոչ եմք երբեք դադարեալ ՚ի
ԹարգմանուԹենէ և բազում մատեանս՝
զորս ոչ եմք գտեալ ՚ի մեր լեզուս։ Ո՚եր-
կուս մատեանսն Պղատոնի՝ զՏիմէոսի տրա-
մաբանուԹիւնն, և զՊեդոնէն. յորս քոլոր
Հաւան նախադիտականին այն պարփակեալ

կայ. և զայլս բազումն յիմաստասիրացն։ Ի-
րաքանչիւր մատեանքս այս մեծագոյն է քան
զտարեւոր տօնականս։ Կայց և գտեալ մեր
իսկ ՚ի Նայ լեզու գրեալ Աստուածմանչացն
զգիր Աղոմպիոդորոսի՝ զոր Պաւէթ յիշա-
տակէ. կարի յոյժ սքանչելի և հրաշալի
բանաստեղծութիւնս մակաւասար բոլոր ի-
մաստասիրական բանից։ Պտեալ եմ և զկա-
լիմաքոսի, և զՆդրոնիկեացն ՚ի Նայ լե-
զուս։ Կայց և զերկրաչափականն զՆւկլի-
դոսին սկսայ թարգմանել։ Եւ եթէ տա-
կաւին կամացի Ձեր երկարանալ մեզ ՚ի
կենցաղումս, բազում հոգս յանձին կա-
լեալ՝ զմնացեալսն բոլոր Յունաց և Յասո-
ւոց թարգմանել ոչ դանդաղեցայց։ Եւ
կարօտիմք քեզ մերձելոյ մեզ օգնականու-
թեամբ այսպիսումք իրողութեանց. ապա
թէ ոչ՝ աղօթիւք օգնեացես մեզ։ ՚Ի նուաղն
աս Ալբիոպեան Այրգիս։

Լուաք թէ եկն՝ պատճն պաղակ,
Ալ արգանասար՝ ըն պիսակ.
Պհիլերաքուն՝ Բոլզարաց,
Պսիտակաիսա՝ ըն գեօտրաս։
Ընյրարաղեան՝ ըն գագաթն,
Եւ Կոնդրայկն՝ ըն կատար.
Պատագրոս՝ ըն Պրակսիս,
Շէք գիշերեան՝ ըն Ձեմուղ։
Ընաւր առող՝ աւերող,
Ալ ատահամբաւ՝ Կիկողայ.
Ընդէ գինեաւ՝ գինուորեա,
Պսատագինեաւ՝ դուռ վառեա։

Ընթաքար՝ դուռ մըցեա,
Ի հանդիսի՝ ըզգատին.
Անեամարտիկ՝ ըն վառիս,
Որ մերկանդամ՝ մարտընչէը։
Փիղ՝ս արժանի՝ անկառի,
Կռեզ ի դիմի՝ հարկանի.
Ընդ անտառի՝ շիկորակ,
Կռեզ մարտընչէլ՝ հանդիպի։
Ընդ մի լարեա՝ դուռ պընդեա,
Օ լայնալիճ՝ հայրենին.
Օ երեքթևեան՝ ըն մըխեա,
Յառաջ մատիր՝ և քաղեա։
Ո՛հա քեզ Նելայն՝ հաս հանդէս,
Նա Ոդոգոմեան՝ ըն Հայկայ.
Ընձեռաբեա՝ և փուԹա,
Օ՛ի ես Կադմեան՝ ըզամեան։
Ընձ՝ Տրոսակը՝ ամեցին,
Ընձ հասին՝ քեզ Կաղդեայք.
Ընդ դու Տերամբ՝ ղօրացիր,
Նա Յիսուսիս՝ պարծեցիր։

Ընդ ամս ընԹերցիր զարհեստ Պատանեւորացդ։ Պիւցազնական է տաղդ՝ քաջ ողբեալ, և տաղ պղպղուն, օղուն, և գեղուն, եռակի վանգօք շարակայեալ. զի հոյծ, կատարուն, շարժուն։ Ընչ վիժեալ գծի, ոչ նուազեալ յօդի, ոչ փոփոխեալ տառին. կարեկցաբար ստ իս ձգելով զձայնակիցսն ստուգաբանութեամբ. և շարակացուցեալ շրԹելով՝ կամ ձողոպրելով։ Պի ընդղնա ան ան։

Օ՛ի՛րդ զմինչ ոմանք կասկածեն յիմաստ

նոց ձերոց, իբրու թէ թարգմանեալք ի
ձէնջ. զիարդ հզօրագոյն եւրոյ քան զմեզ։
Նմանք առ այնոսիկ, թէ այսոքիկ ոչ իրա-
ւացի տարակուսանս զտեղւոյն կացցի առաջի
մեր։ Վասնզի թարգմանեալք ի Պտղոմէո-
սէ՝ ոչ ի Յոյնս գտեալ էր զամենայն։ Որ-
պէս և Յոյնք Հայբրայեցւոց, և ի Վաղ-
դէացւոց, և Հայթովպացւոց։ Վասնզի առ
Յոյնս յուսումնականքն միայն յատուկ ե-
րաժշտականն քնաւորեցաւ, և զայլսն յայլ-
մէ թարգմանեալ և ժողովեալ։ Նոքա մերոյն
արիականն արանց, և առաքինասէրն իմաստ-
նոյն՝ Թուխ ինձ, եթէ յոյժ յաղթողք ե-
ղեալք աւենայն արհեստից և մակացու-
թեանց. որ վէհ ինձ նոցա հաւանիմ ելով
քան զյոդունայն շփոթաբանութեան ձերոյ
Նլենական կարծեցեալոցն։ Եւս այժմ յու-
յանէ ի նոցունց զպրութենէ մերս փանա-
զութիւնս առ ձերն վեհագոյն՝ որ այժմ եմ
(թերևս են) կարծեցեալք։ Ու Վերջոյ
Յոյն պոէր։

Նրեան ի հեթանոսքն, և խորտակեն զմեհեանին.
Ըզկուռց արմատ բառնան, ի յարմատոյ Աբաեմիդին.
Եւ զայլս Աբամազդայ, զԱիրոդիտային և զՀերակլին.
Զհերմէս և զԱպոլոն, և ըզկռօնոս կլեալ զորդին.
ԶԱմոն զեղիպտացին, և զԻհամեռ Աթենացին.
ԶԱրէս մարդախոշոշ, և զԱքելաս Հոմերոսին.
Զհեփեստոս գըտակն հրոյ, զեւր խեղ զանդամն ի
(դարբնոցին.
Եւ այլ բազումք են յանուանէ, չար սլաշտօնեայք
(կըռամոլին.
Կամ զծնունդքն Սեմեայ, ըզչանթօքըն ցանկացողին.
Ոմանց հուրըն բագին, աշակերտաց Զրադաշտին.

Ա՝յլոցն աստեղանի, Սաբէական քաղդէացին.
եւ այլքն հմայելով, հաւակնացաւ սև երամին.
Մկան երկրպագեալ, զագիան առեալ եդին բագին.
Կաղնի ծառ պաշտէին, կաղամախի ծուռնր ածէին.
Սօսոյ նուիրէին, և կենդանի անդ ղոհէին.
Ա՝յսոիսի մոլորէին, և խաւարեալ ալքամղձին.
Աբդ ղայս հանեալ քեցին, և Շչնաբիտ լոյս ծագեցին:

Յոհաննու:

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԼԱՍՏԻՎԵՐՏՑԻ,

ARISTACES LASTIVERTENSIS.

in the eleventh Century.

Յայնժամ մի ոմն զօրաւոր ի զօրացն Հռոմոյ՝ պատրաստեալ հուր նաւթիւ ծծըմբով, և արկեալ յամանն ապակեղէն, և նըստեալ ի վերայ ազնիւ երիվարի՝ քաջասիրտ և արի գոլով, վահանաւ միայն զթիկունս ամրացուցեալ, և ելեալ ընդ դուռն քաղաքին, մտանէ ի բանակն այլազգեացն՝ Պարսից աւտար ձայնելով զինքն. և երթեալ մինչև ի բաբանն, շուրջ անցեալ զնովաւ, և յանկարծակի ի վեր առեալ զչիչն՝ եհեղ ի վերայ բաբանացն. և նոյնժամայն բորբոքեալ հրոյն՝ բոց ծիրանի ի դուրս ելանէր. և ինքն դաւնայր փութապէս: Պապ. գլ. ժդ:

Աբդ՝ վասն զի Յարանց (Ա՝րաց) ամոյ ի հանդիպեցաւ դնել զգիր Հաւատոյն Նահապետ Հրաւիրեաց ի տաճարդրդի սմի աթոռակալութեան Տեառն Յովհաննէսի Հայոց Կաթո-

ղնկոսի, որ էին. Թիւ էր Հայրապետացն ի սրբոյն Գրիգորէ, և ի նմ. ամի Յուստինոսի կայսեր ի հինգերկուքհարիւրմեծի եկեղեցւոյն սուրբ Սոփեայ, և ի նմ. ամի Կոստրոմոյ Պարսից արքային: Ընդ յայսմ տարւոջ յորում զմուսականն եդին ընկէզ ամ էր Ա. դամայ մինչև ի Հայ մուսականն. և ի ծննդենէն Քրիստի մինչև ի սրբոյն Գրիգորի են ի վերապէն ամք ՈՀԳ. որ լինի ի ծննդենէն Քրիստի մինչև ի Հայ մուսականն ամք ՇԾԹ: Յովհաննէս Սարկաւագ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՈՒՐՀԱՑԵՑԻ,

MATTHEUS URHAENSIS.

in the twelfth Century.

Ա՛յս յայնժամ եւեթ Պագրիկ յերեսաց Թագաւորին, և մեծաւ փառաւորութեամբ դնացին յաշխարհն Իւրեանց: Ա՛յս գայր խաղայր Պագրիկ շահն, և գայր հասանէր մինչև ի Կեսարիա քաղաք Կամրոյ. և որպէս էր յառաջագոյն զայրացեալ ընդ Յունաց, և արձակեցաւ ի վերայ Կեսրապօլտին կեսարու մեծաւ սրտմտութեամբ. որում ա՛նուն ասէին Սարկոս. վասն զի էր յոյժ հերձուածող և հայհոյիչ Քրիստոսի. Սարկոս Սարկոս. և այնչափ լրբեալ եղև անօրէնն Սարկոս, մինչև զիւր շանն անունն Քրիստն կոչէր: Ա՛յս յառաջ ժամանակաց գայս ամենայն լուեալ էր Պագրիկ արքայ Հայոց,

և էր յոյժ զայրացեալ յոյժ ցասմամբ. բայց
'ի մէջ Հռոմոց էր, ոչինչ կարէր առնել:
Այս էր Երուսաղէմն անուանի և մեծ և
ահարկու ամենայն տանն Հրէից, բայց
հայհոյիչ էր յոյժ ազգիս Հայոց, և ամենայն
շան Քրմին կոչէր. նաև այլ անպատմելի
սուգ էած Հայոց՝ յորժամ լուաւ, եթէ կա-
մի Թագաւորն զօրգիք Թագաւորացն Հո-
ռոմ կնքել: Այս ընդ որ գնայր Վաղիկ՝
ամենայն իջևանսն հրամայեաց ամենայն զօ-
րացն Հայոց խայտառակել զփառաւոր կա-
նայսն Հռոմոց. և այնիւ նախատեաց զնո-
սա: Զայն զի խորհեցաւ այլ ոչ մտանել
քնաւ 'ի Կոստանդնուպոլիս, այլ խորհեցաւ
գնալ առ Ջասլան Ուլտանն Պարսից, և
տիրանալ աթոռոյ Թագաւորութեան տանն
Հայոց. զի բազում անգամ կոչէր զՎաղիկ
Ուլտանն, և նա յաղագս քրիստոսական հա-
ւատոյ արգելեալ լինէր: Ոմն Վաղիկ յոր-
ժամ մերձ եղև առ Երուսաղէմն՝ կամե-
ցաւ զիջևանս առ նա առնել: Այս գնացին
Հուրիապետքն, և ասեն ընդ Երիսիկոսն
Յարկոս, եթէ Վաղիկ արքայ Հայոց առ
քեզ կամի իջևանել այսօր: Այս լուեալ Կիւռ
Յարկոս՝ և եղև ուրախ. և հրամայեաց
զարդարել զամենայն տունն իւր, և 'ի կա-
մայ և ոչ կամայ ելանէր ընդդէմ Վաղկայ
հանդերձ քահանայիւք, և մեծաւ փառաւո-
րութեամբ բերեալ իջեվանէր զնա 'ի տունն
իւր. և արար Յարկոպ ուրախութիւն մեծ:
Այց Վաղիկ կայր յոյժ զայրացեալ առ-
նայն զօրօքն. և երբև սկսաւ ուրախանալ

ընդ գինեաւն , յայնժամ սկսաւ ասել Պա-
դիկ ցԿիւռ Ա՝արկոսն , Եթէ լուեալ է իմ,
Եթէ քո շունն զօրաւոր կայ , և կամիմք տե-
սանել զնա : Նա գխոստացեալ Ա՝արկոսն, Թէ
կամի ուղել զնա իւր , և զանց արար զբա-
նիւն : Նա յորժամ կրկնեաց զբանն Պադիկ,
կոչեցին զշունն . և նա ոչ գայր . քանզի զա-
նուն ոչ համարձակեցան ձայնել զԱ՝րմէնն :
Նա ասէ Պադիկ . զիւր անուն ձայնեցէք
որ գայ : Նա յայնժամ Ա՝արկոս յաղթահա-
րեալ 'ի գինւոյն , և ձայն տուեալ շանն՝ ա-
սէր . Ա՝րմէն Ա՝րմէն : Նա եկեալ շունն
նմանեալ առիւծու , և տեսեալ Պադիկ՝ ա-
սէ . Ա՝րմէն կոչէ շունս այս . և ամաչեալ
յոյժ Ա՝արկոս ասէ . Ա՝նուն է , վասն այնր
ասեմք իւր Ա՝րմէն : Նա ասէր Պադիկ ,
այժմ տեսանեմք Թէ ո՛վ է մանուկ՝ Ա՝րմէն
Թէ Հռոմն : Նա մեծ քուրձ մի պատրաս-
տական ունէին , և ակնարկեաց Պադիկ ,
և յայնժամ հետևակքն պատեցին , և մե-
ծաւ աշխատութեամբ արկանէին զնա 'ի
քուրձն : Նա տեսեալ Կիւռ Ա՝արկոս, և գի-
տացեալ Եթէ զշունն կամին զհետ իւրեանց
տանիլ , սկսաւ բարկանալ և մեծամտել 'ի
վերայ պաշտօնէիցն : Նա ժպտեալ Պադիկ ,
և ձեռամբն արարեալ ապաստաւորացն , և
յայնժամ ընդ չորից կողմանցն պատեցին
զանօրէնն Ա՝արկոս . և պաշարեալ զնա , մեծ
բռնութեամբ և չարչարանօք արկանէին զնա
'ի քուրձն առ Ա՝րմէն կոչեցեալ շունն : Նա
յայնժամ ասէր Պադիկ . տեսանեմք Թէ
ո՛վ է զօրաւոր , մանուկն Թէ Հռոմ Ա՝եա-

ըսպօլևան : Եւ հրամայեաց Պագիկ սաստ-
կապէս ուժգին հարկանել զշուն : Եւ նո-
ցա զայրացեալ արձակէր ի վերայ Պարկո-
սի , և լափէր զնա առատապէս . և զմեծ մասն
աւուրն այնպէս հարկանէին շանն . և բար-
կութեամբ հեղոյր զարիւնն պիղծ՝ հերետի-
կոսին Պարկոսի . և ձայն ուժգին , և աղա-
ղակ բազում ելանէր ի Պարկոսէն : Եւ
այսպիսի օրինակաւս պատերազմ ահաւոր
կայր յատակ քրձին , և կրձտումն ատամանց
և հառաչումն սրտին ելանէր ի խորոց քըր-
ձէն : Եւ այսպէս չարեաւ սատակեցաւ չար
և պիղծ հայհոյիչն , և եղև կերակուր շանց :
Պապոլևան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ԵՐԷՑ , SAMUEL PRIEST .

in the twelfth Century .

Յադամայ մինչև ցՔրհեղէղն գումարին
ամք բիւրք . ի Քրհեղէղէն յաշտարակն՝
ամք չիե . և անտի ցԱբրահամ՝ ամք ՆՀ .
և ի Քրհեղէղէն ցԱբրահամու ծնունդն՝ ամք
Ջխբ . և ի Աբրահամէ մինչև ի Մովսէս
յելան Այգիպտոսէ՝ ամք չե . և յելիցն մին-
չև ցԱաղոմին , և ցառաջին շինուածն տաճա-
րին՝ ամք ՆՃ . և յառաջին շինուածոյ տաճա-
րին յերկրորդ շինուածն՝ ամք չժա . և ան-
տի ի ծնունդն Քրիստի ամք՝ չՀը : Ամս շա-
բաթական լինի ամք բՃղը : Ի ծննդե-
նէն Քրիստոսի մինչև ի սուրբ Գրիգոր

ամք յԺբ. և անտի ՚ի Ա֊ուսականն ամք մին։ Պապոսէին։

Ա֊ստանօր լցեալ լինին ամք ՚ի ծննդենէն ՚Ի֊ռի շԾգ. յորում և բռնադակեցան կանոնք ի եկին Ա֊նդրէասայ. զորոյ զկնի կարգեցաւ Ա֊ուսականս Հայոց այսպիսի պատճառաւ։ ՚Ի լսման ի եկին լրուն Օ֊ատիկն ՚ի Ա֊արտ իբ էր, և յակղեանն Ա֊պրիլի ը. և վասն դի ոչ ՚ի սկիզբն կարացին գնալ, զի յետ իննն Ա֊արտին ժՁ էր Ա֊պրիլ, և Թ լսմունք ՚ի մէջ, և այնր աղագաւ սկսան շրջիլ տօնք ամենայն, և արհեստք իրողութեան՝ որպէս ասացաւ։ Ա֊պա խմաստուհք ժամանակին (Ա֊ռ Ա֊ովսէս կաթողիկոսիւ) ՚ի միասին եկեալ կարգեցին Ա֊ուսական Հայոց; որով ուղղեցին զՕ֊ատիկն Տեառն այլովքն հանդերձ. բայց ոչ կարացեալ ՚ի չշմարտութեան կալ անսղալ զամն Քի։ Ասկ ՚ի Ա֊ենդրոդ Թուականին Հայս անուն խմաստուն մնոք՝ ժողովեաց առ ինքն արս կորովամիտս և հանճարեղս, և կարգեցին զանտարակուսելի օրինակն՝ որ Ըեակն կոչի։ Ա֊յս է պատճառ Ա֊ուականին Հայոց. զոր ՚ի կարգ կանոնացս յարմարեսցուք վասն դիւրահասութեան ժամանակաց։ Ա֊ինչև ցդէմ Ա֊ուականս մնոյ ուղղեալ էր սուրբ վարդապետին խոյ Ա֊ենորգայ ըստ Ա֊լրոնիկոնին գնահանջն, և ասէ. Տեսի ՚ի Ըեկին զդէմ Ա֊ուականին առաջինն այն նահանջ. ոչ դիտեցուք զղխարդն, Թողուլ աստի և յառաջ ըստ գրեալն։

Ա֊կզ։

ՆԵՐՍԷՍ ԿԼԱՅԵՑԻ, NIERSES CLAENSIS.

in the twelfth Century.

Ա՛յդ ըզբնութեամբ՝ զո հայր յերկին,
Օ՛ր մեզ ետուր՝ ընդհիւ զոյին,
Տո՛ւր ինձ կարդալ զոլորովին,
Ի սուրբ սրբոյն՝ զանուն նորին։
Ա՛ղաչութիւն՝ Տիրականին,
Պա՛տչէ տիրել՝ իմում անձին։
Եւ յերկրաւորս՝ առ իս լըցցին
Ամբք նորա՝ որպէս յերկին։
Օ՛ հաց առօրեայ՝ և զիշատ եղին,
Օ՛ մարմնոյս դարմանն՝ և ըզգաւնին,
Տացէ առատ՝ կարօտս անձին,
Օ՛ իմանալին՝ և զըզգալին։
Թո՛ղցէ զյանցանս՝ իմում պարտին,
Որպէս և եա՝ պարտապանին.
Ամ մանաւանդ՝ զի եղբկոսին,
Թո՛ղուլ տացէ՝ զի ինձ Թողցին։
Եւ մի՛ տացէ՝ Թոյլ փորձողին,
Փորձել ըզծոյլս՝ որպէս զարին.
Ա՛յլ պահեսցէ՝ ի սրոյ նորին,
Ինձ մարտիցէ՝ ընդդէմ չարին։
Ի Յ՚ որդէ։
Եւ որք ի բանս՝ Աստուածային,
Օ՛ր ընդհեցեր՝ յիմարս անձին,
Ի յընթեռնուլն՝ աշխատեսցին,
Եւ յաղօթել՝ ըն տաժանին,
Ընդհեա նոցա՝ զաղօթելին,
Ձատո ըզվարձս՝ աշխատողին։

Ես այս տուր աչացն՝ որ նայիցին,
Արաբեա զլեզուս՝ որք վերծանին։
Ձեռամբ՝ մնակագրողին,
Եւ ուղղապէս՝ փոխարկողին։
Եւ զիւր գոյիւք՝ ըստացողին,
Ասունք բարեաց՝ ի քէն առցին։

Նոր։

Ցանկանձելի՝ մարդկան լինիս,
Ոչ զվերոգրեալսդ՝ ի միտ ունիս։
Ո՛վ քեր Անուկ՝ զունկըն քո յիս,
Ուր և անսա՝ իմում բանիս.
Թաքուն լինիմ՝ բըլամամբ սըրտիս,
Ասուցանել՝ քեզ ըզբարիս։
Վերեա զուսումն՝ որով պատուիս,
Ի յերկնայնոցն՝ և ի յերկրիս.
Ընդանելի՝ և մեծ լինիս,
Ընթէ զերկեղ՝ Տեառն ուսանիս։
Որոյ ի բաց՝ չեր աշխարհիս,
Եւ յԱստուծոյ՝ սէրըն վառիս։
Ունձ լուր ուրեակ՝ հօր ի խրատիս,
Եւ յուսմանէ՝ մի ծուլասցիս։
Ընթէ ի յայս՝ սէր քորքոջիս,
Ընանց կենաց՝ ժառանգ լինիս։

Նոյպես Ասուածահաճոյ։

Եւ դու Հրոմ՝ Այր քաղաքաց,
Վերապայծառ՝ և պատուելի.
Եղծին աթոռ՝ ըզ Պետրոսի,
Ոդաքելոց՝ Ըրկեասուրի։
Ակնեղեցիդ՝ անշարժելի,
Ի Վեփայեան՝ շինեալ վիմի.
Ըրաց դժոխոց՝ անյաղթելի,
Եւ հինիք երկնից՝ ընդ քացողի։

Որթ վայելուչ՝ քաղմնաստեղեան ,
Նոր հաստարմատ՝ տունկ Պաւղոսի .
Ընդոգելով՝ արեամբ նորին ,
Որպէս ըզդրախտն՝ որ յԱդենի :
Ասին հասեալ՝ ըդ Պուհայի ,
Ստուածայինն՝ Յատենագրի .
Հա՛ առ քեզ՝ բանըս խօսիմ,
Ի լձակ ու աթոռ՝ ըս Յովաղէի :

Ընդ ի ստորին՝ կողմ աշխարհի ,
Որ խօսեցաք՝ ըս շատացի .
Նայց բանըս մեր՝ փոփոխեսցի ,
Յելս արևու՝ վերադարձցի :
Ընդ մեծըն Հայք՝ տուն Յովրգոմի ,
Ընդ և ծընունդ՝ ըն Յաբեթի .
Ընդ ուր աթոռ՝ Պարթևաստանց ,
Յաղաւորաց՝ Որշակունի :
Յորում էին՝ ի սահմանի ,
Յառաջագոյն՝ որպէս ասի .
Ի Վէդարէ՝ Թագաւորէ ,
Հոգունց չինեալ՝ ես լինելի .
Նաև նըմանն՝ գոլ վիճակի ,
Ընդաքելոյն՝ Յովաղէոսի .
Յորմէ բըխեալ՝ ծաղիկ քաղի ,
Նոր շառաւիղ՝ գաւազանի :
Գրիգորիոս՝ Պարթևազին ,
Լուսաւորիչն՝ այնմ աշխարհի .
Լուսաւորիչն՝ ըն Վրիստոսի ,
Նոր Մարտիրոս՝ ըն կենդանի .
Նոր արդ առքեզ՝ բանիս բերիմ,
Հայաստանեայցդ՝ եկեղեցի .

Յորում կաթեաց՝ շողն երկնային,
Ընդաղն հալեաց՝ ըզհիւսիսի։
Յոյն անըստուեր՝ ծաւալեցաւ,
Նէ ձառագայթն՝ անձառեալի.
Աստիկ եհար՝ ուռամբն ոսկի,
Զայնք հնչեցին՝ ստորինս երկրի.
Ընդ հրեշտակաց՝ ըն քաջմուխիւնք,
Յերկնից հեղան՝ ըստ հիւղեի.
Նէ մարդկային՝ ազգ երկրածին,
Ալ երասլացան՝ յեթերն երկնի։
Որ անապատն՝ էիր վայրի,
Նղեր նըմանն՝ փթթեաւ ծաղկի.
Նէ հուսական՝ արեամբ նեռկեալ,
Պայծառացար՝ 'ի գոյն վարդի։
Որդիս ծնար՝ յաւազանի,
Որ քան զաւազ՝ շատ է զծովի.
Դիեցուցեր կաթն՝ 'ի ստեներ,
Անուշեր արեամբ՝ ըն կենդանի։
Դաստիարակ՝ մանկանց քարւոյ,
Տալով զօրէնս՝ ըն Աստիսի.
Նէ կերակուր՝ կատարելոց,
Օաւետարան՝ ըն Քրիստոսի։
Յայնժամ էիր՝ երանելի,
Ընդ յոյս քնաւից՝ դու ցանկալի.
Երկնաւորացն՝ և երկրայնոց,
Նէ կենդանեաց՝ բոլոր սեռի։ — Ընդ։

Աղդ որ ծնանէք՝ խաչիս հանդէս՝ Քրիստոսական,
'Ի Գողգոթա՝ տեսէք ըզձէզ՝ 'ի պաշտամանն.
Ընդ ուր չիրիմն՝ էր Վախահօր՝ ըն հանգստեան,
Որ 'կանդնեցաւ՝ առեալ զխաչս՝ իւր գաւազան.
Քանզի փայտիւ՝ վիրաւորեալ՝ հինն այն Ադամ,
Անկեալ գնէր՝ 'ի յայն խշտին՝ տարտամութեան։

Ամէն. Բարյէր.

Ի՛մ եղական՝ գոլով բնութիւն՝ և սկզբնական,
Ճանեղէն՝ ձգեալ կամար՝ անզուգական.
Աղբեակեամ՝ զջուրսն վերին՝ և ներքնական,
Որպէս պատմէ՝ զնէն Մովսէս՝ Աստուածաբան։
Եւ եմ միջոց՝ ընդ անմարմինն՝ և մարմնական,
Ունիմ առնս՝ յերկուց բնութեանց՝ ըն յատկական.
Ըստ անմարմնոց՝ զոչ՛ի ձեռաց՝ շօշափական,
Եւ ըստ մարմնոց՝ գոլով աչաց՝ տեսողական։
Միտասարեր՝ եմ միւգդին՝ համանման,
Հինգերորդ՝ ծածկոյթ քառից՝ որոց ծնան.
Անքանակ եմ՝ և չափից՝ անչափական,
Այլ և թզաւ՝ միով չափիմ՝ թէ ոչ մարդկան։
Պարունող եմ՝ անըզդայնոց՝ և զգայական,
Պարունակիմ՝ յայլմէ Վէհէ անտեսական.
Բոլորակ եմ՝ կիսագունդ՝ որպէս խորան,
Բնութեամբ կայուն՝ անձամբ շարժուն՝ անկայական։
Հինն և աւարտ՝ եմ գոյութեանց՝ այս նիւթական,
Անդունդք՛ի խոր, բարձունք՛ի վեր՝ միմչ վերանամ.
Ո՛չ ոճն անդունդք՝ ոմրն բարձունք՝ անիմոխական,
Զի չեմ կայուն՝ և միշտ՛ի նոյն՝ այլ շրջական։
Այլ որ անդունդք՝ նոյն և բարձունք՝ են վերնական,
Եւ որ բարձունք՝ նոյն և անդունդք՝ են ստորնական.
Շարժիմ յաւէտ՝ թուչիմ արագ՝ անսահական,
՛ի շարժմանէ՝ թարթել ակամբ՝ մի չկայանամ։

՛ե Տաղն Երկնից։

Ա՛յլ՛ի բնութիւն՝ անտանելի,
Եւ ոչ աղօտ՝ միտըք ձգտի.
Ո՛չ մարդկային՝ մաքրագունից,
Ո՛չ երկնայնոց՝ սեռին վեհից։
Օ՛ի եթէ կ՛՝ գոլ հաւատամք,
Ո՛այց թէ զի՛նչ է՝ անգիտանամք.
՛ի յառաջինն՝ իմաստ փութամք,
Ո՛չ յերկրորդէն՝ յոյժ վերջանամք։

Որք յառաւել՝ ըն նկրտին,
Ա՛ւ ի նուազ՝ ըն տկարանան.
Նա որք չափով՝ վերսաբերին,
Զեր քան ըզչափ՝ ըն վերանան։

Խոսրով։

Օ՛ի հրահանգից՝ ալ արժարանի,
Ցեմ տակաւին՝ նեղկուռ լանի.
Յաղեճնական՝ ըն քաղաքի,
Օ՛ անձն իմաստիւք՝ ոչ կրթեցի։
Ուր Ի սարան՝ պղատոնի,
Նա չափ ոտիք՝ Հոմերոսնի.
Ուր ստորոգողն՝ Արիստոտէլ,
Տասըն քանիւ՝ գրողն էի։
Ուր հոյլք ամէն՝ Էլեատորի,
Յողովարան՝ Պարտասանի.
Ներհմտութիւն՝ վերականի,
Հայի քերթուամ՝ ըն վերծողի։
Օ՛որըս գիտէ՝ նախ պատշաճի,
Նա աստ ասպա՝ ձեռնարկելի։

Յոհաննէս. ալ Իպասան. նախնեաց։

Ա՛րեգահին արդար՝ զհուր սիրոյ ծագեալ,
զանհաւատութեան՝ տառըն մեղաց հալեալ։
Նանաւար ծառոյ՝ երևեցան ծաղիկք, երփնազարդ գունով՝ անուշահոտ բուրմամբ։
Պարուն հաւատոյ՝ դալարացոյց զհոգիս, զօսացեալ տնկոյ՝ կանաչացան տաղարթք։
Պրախտին Ա՛դինայ՝ ծառք բազմացան յերկիր, ի տանն Ա՛ստուծոյ՝ արմաւենիք տըն-կեալք։
Նրկինց լուսաւորքն՝ իջեալ շրջին ընդ մեզ, և աստեղք ալոյծառք՝ համաբնակիցք մարդկան։

Օ օրք անմարմնականք՝ զուարճացեալ տօ-
նեն, մարմնաւոր զօրաց՝ համադասեալ նո-
ցունց։ Տաղ ամենայն Սբոց։

Ամենաձարեղ՝ ընտրեալ է,
Յարքայից՝ հրեղօրաց՝ զարմ է.
Ի՛եղ պարգև՝ ի տանէն՝ Յ աստինէ,
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Ահաւորդ՝ ուղևոր՝ երկնընթաց,
Որինաց՝ Երկնայնոյն՝ խորազգեաց.
Լուացեալ՝ զանձն և զփառս՝ Այրենեաց,
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Մաստուն՝ սուրբ Կուսան՝ գերյարգոյ,
Ընդ Կանին՝ ի յերկիր՝ արկելոյ,
Ո՛ առեցեր՝ ըզլապտեր՝ Ադաստոյ.
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Թեսային՝ Քրիստոսի՝ մարմնացեալ,
Ընդ նասակ՝ կուսութեամբ՝ հարմնացեալ,
Յառագաստ՝ անմահտոյց՝ բազմեցեալ.
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Ակրամնուհք՝ Ակրամարգ՝ սքանչելի,
Երբաթիայլ՝ ոսկեթել՝ տարփալի,
Ադասասակ՝ խաղագլուխ՝ ցանկալի.
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Ասկաձեմ՝ Ազաւնի՝ օդասպար,
Որ Նոյեան՝ տապանն է՝ քոյդ դաղար.
Ձասպան՝ Ադրագիլ՝ դու արդար.
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։
Տաւուր՝ Արտերոս՝ մըրցական,
Ասկան՝ Կանին՝ Ադր՝ զօրութեան,
Խակոխ՝ քաջութեամբ՝ ըզհրձան.
Ընդ ելիսեմ՝ հրաշագեղ՝ Ադիփսիմ։

Լ՝ պունեղ՝ թաթաւեալ՝ ՚ի քոսոր,
Պաղարթուն՝ կարմրորակ՝ իբր խընձոր,
Յարան աչիւ՝ դու արեամբ քոզաւոր.
Ընդրեշտակ՝ հրաշագեղ՝ Յովիսիմէ։
Տաղ Յոհէփեմեայ։

Յանիւք դուզնաքեայ լինի խօսելով ՚ի լսելիս խոհեմագունիդ և աստուածասիրի անձին՝ յաղագս մերոյ հաւատոյ, և կարգաց եկեղեցւոյ՝ հարցմանցն որ ՚ի ձէնջ, տալով պատասխանի։ Լ՚ւ քանզի խօսեցեալն իմաստք շրթամբք՝ ոչ է քնաւորեալ ՚ի շտեմարանս յիշողականին մնալ անծախապէս՝ զմուտացուածիւնն ունելով հակառակ, վասն որոյ խնդրեք գրով արձանացուցանել զնոյնն յաղագս անաղօտ մնալոյ առ ձեզ յիշատակ բանիցն՝ որ ՚ի մէնջ։ Օ՚ր և տացուք սիրողաբար՝ սիրողիդ դիմաստուԹիւն՝ ըստ տիմար գիտուԹեան մերոյ, և տկարուԹեան, և ժամուս փուԹոյ՝ համառօտ և յայտնի բանիւ. տակայն զբովանդակն պարագրելով հաւատոյ մեր ճշմարտուԹիւն, և զեկեղեցւոյ մեր կարգաւորուԹիւն՝ ՚ի Տարցն սրբոց աւանդից ընկալեալ։ Ա՚ւղ ա՚ա Լ՚ղէա՚ կայսը։

Ա՚յ մերդ իմաստուԹեան ստեանց ընկալաք զցօղ կաԹին՝ տղայական մտաց մեր յարբուսին՝ փոքր բանիւ, և մեծագոյն իմաստուԹեամբ պարունակեալ ընդ գրով։ Օ՚ր արբեալ՝ զմայլեցաք ուրախուԹեամբ, որպէս և գինեաւ Տոգւոյն ՚ի վերնատունն. և յիշելով դուզնաքեայ այսու ճաշակմամբ զերբեմն մայրենի դրկացդ գգուանսն սիրոյ, և զիսիկուԹեան կերակուրս իմաստից Տոգ-

ւոց իւղոյ և մեղու՝ զոր բղխեր աւետեաց երկիրդ՝ վերին աշխարհին տիպ, խանդա-
ղատեցաւ որ ի մեզ տիրականիս մնան՝ յիւ-
շողական զօրութիւն, զնոյն առ ի յագուն
դարձեալ փափագելով ստանալ ձնշակ ըղ-
ւարթութեան, և քաղցրութեան. որպէս
երբեմն յայսոսիկ իրս լինելով Մաւթի՝ ա-
սէր առ Աստուած. Ինչեցի ես զաւուրսն
զառաջինն. յայտ է՝ զի զԱստուածատուն
Հրախտին զվայելս, և զանտիրական ոգ-
ւոց փափկութիւնսն: Նմին մեր ըստ նմին յի-
շելով զտուեալն յԱստուծոյ խաղաղութիւն
Նկեղեցւոյ յաւուրս Խարյն մերոց սրբոց՝
ըղձանամք զնոյն վերստին տեսանել և կրել.
մինչ մի հոգի հեղեալ էր յամենեսին ի վե-
րուստ, և ոչ յայլևայլս քաժանեալ յօտա-
րոտի հոգւոց մնլորութեանց. ոմն ասելով
Պաւղոսի, և ոմն Պետրոսի, կամ Ապիայի,
կամ այլ ուրուք ի պաշտօնէից. այլ Քրիս-
տոսի ամենեքեան: Այսոսիկ ողջախոհու-
թեան զոց՝ որ ի մեզ փոքու նշուլիւք վա-
ռումն, բորբոքեաց աստուածային քանից
ձեր հովւորական հոգի՝ որպէս դարբնա-
կան փքովք զկայծակունս արծարծանելով՝
ի գործ պատրաստեն ենթակային իրի լի-
նել պիտանացու: Ուրուք և մերս կամք և
յօժարութիւն՝ ոչ խիստ և անգործ, և ոչ
առ ի յոյժ տաժանումն հնարագիտաց ար-
հեստին, այլ դիւրալուր և հաւանական ձըշ-
մարտութեանն քանի ի ձեմարտասիրաց.
ըստ կուսին երկրորդի ունկնդրութեան քա-
ւոյն՝ յորմէ կեանք, և ոչ ըստ կուսին ա-

ռաջնոյ հաւանութեան չարին՝ որով մահ։ Վասնզի սիրելի էր մեր այս խաղաղութիւն՝ի մանկութենէ. որոյ և հասանել ըղձանայաք, մանաւանդ՝ յորժամ տեսանէաք, ՚ի պատահել միմեանց ձեր և մերս իմաստնոց՝ ոչ արտաքոյ ուղղափառաց Աստուածպետացն խօսելով երկաքանչիւր կողմանցն զբանան. որոց պիտանացու էր միայն զօդ կատարմանն, սէրն՝ մայրն խաղաղութեան. այլ ոչ ձարտարութիւն բանից՝ ունայնացուցիչ խաչին Քրիստոսի՝ ըստ Պաւղեայ։ Այլ զայս մեծագոյն էր, և Աստուածային գործ՝ ամբարեալ պահէր յատաջատեսութիւնն Աստուծոյ ձերում արժանաւոր Պօղութեանդ։ Որ և ծանոյց իսկ գրաւորական ձեր բան՝ բազմապատիկս ունելով գովեստ խաղաղութեան յաստուածայնոցն բանից։ Որոյ և բացեալ առ լսողութիւն Քումդ ձարտարի զականջս սրտից՝ ընկալաք յոգիս, ՚ի նոյն իսկ գործարանի Քագուցեալ զբանս ձեր՝ յոր և Պաւղէթ զԱստուածայինն։ Վանզի գիտեմք ես իմաստնոց՝ զի ՀՀմարիտ խաղաղութեանն ոչինչ ես զուգահաւասար յերից բարեաց։ Պասն որոյ և աւանդեաւն եկեղեցւոյ պատուիրան՝ զվերինն քարոզել միշտ հայցել յԱստուծոյ, տալ զխաղաղութիւն երկնային։ Որ սոյն յայտ առնէ և Տէրունական՝ որ յաղագս աղօթից բան, գալ Արքայութեանն Աստուծոյ ՚ի մեզ. որ ես տիրապէս խաղաղութիւն. և լինել հաճութեան կամաց նորա յերկրաւորքս՝ որպէս և յերկնայինսն. յորս ես քնաւորեալ ընդ

քիւրուց քարեացն ունակութեանց՝ և սիրոյ և խաղաղութեան պտուղ, որ ե յաւէտ և անփոփոխելի։ Ողորմի աստուած Պարթևաց Յունաց։

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻ, NIERSES LAMPRONENSIS.

in the twelfth Century.

Եւ զայս խանդակաթ սիրովն ընդ մեռանիս ի Ճանապարհին՝ հասին մերձ ի Կեթանիա։ Յայնժամ համբարձեալ զձեռս իւր՝ օրհնեաց զնոսա. և անդէն փութապէս մեկնեալ՝ սկսաւ վերանալ յերկինս։ Նակ նոքա սրտաթափ յուսակտուր խոնարհեալ, զերկիրը համբուրեալ՝ շնորհ ունելով օրհնութեանն, յարուցեալ փութապէս, և երագ պշուցեալ՝ նայէին ընդ երկինս ի յերթալն նորա։ Եւ ձայնէին առ միմեանս. զինչ էր պատահմունս, ոչպէս ընդ յայտնեն զորպիսութիւն փառաց իւրոց՝ գտաւ փախաքելին ի մինչ վերացեալ։ Քրև զմի օր համարեալ է մեզ ժամանակին՝ յորս տգէտ տութեամբ շրջեցաք ընդ նմա. ահա եկն օրն՝ յորս ցանկամք տեսանել մի յաւուրց քոց, ով որդի Աստուծոյ և մարդոյ, և ոչ տեսանեմք թշուառականս աշակերտաքս։ Եւ ապա յիշեալ ոմն զգեղոյն վայելչութիւն՝ յոգւոց ելանէր։ Եւ յոմն զանհիցն քաղցրութիւն, և լինքն ընդ անձին իւրում ոգորէր։ Իւան զչարչարանսն՝ զոր կրեաց անմարտ, և ի յիշատակ նորին հեծեծէր։ Ոմն

զչուեիլն ընդ երկինս՝ աղօտ ակնարկեալ՝ ձեռամբ մատուցեալ ընկերին իւրում ցուցանէր ։ Եւ որչափ նա բարձրացեալ՝ ի քացեայ ի ստորնայնոցս լինէր, սոցա յաձկիւռս եղեալ ի նկատեն՝ աղետ սիրոյն տոչորէր ։ Եւ զի երբ փափաքանացն ընդ մարդկային հնարս արտաքս ելանէր, միայն զանթարթափ պչնուչն աչաց՝ իւրաքանչիւր ոք սփոփանս անձին համարէր ։ Նոքա մնան լքեալ քանէր ի տեսութենէն, յորժամ ընկերն վերատին զնոյն նմա նշանակեալ ցուցանէր, որպէս յանմահութիւն ուրախութեամբն փոխէր ։ Ոմն այլ ոք ձկտեալ կորովի բբօք ընդ չուեալ նորա նշմարէր, ամենեցուն աչք ընդ նմին յուսով յուղերձէր ։ Վասղոր էր նոցա պչնուչն ընդ երկինս ընդ երկար ժամանակ, քանզ ոչ ամպն ի ստորև մնացեալ՝ զգերը ի վերոյ ելեալն ծածկէր ։ Ի Շուտն Չամբաջեան ։

Օ ի որք երկիւ և այսօր արք Վաղխեացիք զուեհիկք և չինականք՝ ահա ասեն, իբրև զնմանատուն Հելլենացիս Հարտարաբանեն. և այլք ի Վարձևահան տարաշխարհիկ բարբառս նոցա պատասխանեն ։ Վետրոս՝ որ ի Կափառնաում մնեալ, լսեմք՝ զի ընդ Հռոմայեցւոց լեզուն խրոխտալով արշաւէ ։ Եւ Փիլիպպոս՝ որ ի Բեթսայիդա Վաղխեացւոց, Բրաբացւոց բարբառովն զիաօսս իւր յօդէ ։ Յովհաննէս՝ որ ի Կազարէթ մնեալ, զհայրդ Կիլիկեցւոց ձայնիւն զմեզ հարցանէ ։ Եւ Յովմասու սոքա լսեն՝ որ Անթովպացւոց լեզու զբանս Կարգարէից

յիշեցուցանէ : Ովադէոսն այն տխմար՝ տեսէք , ո՛րքան վայելուչ Աստծոյ Հայոց բառիւքն զբանս նուր յօդէ : Եւ Նարդողիմէոս մնանուկ՝ իբր թէ ՚ի Նարս ծնեալ, զնոյնն խօսեն հնչեցուցանէ : Ա՛վ սքանչելեացս . ՚ի զանազան դաւառս ծնաք , և աշխատու- թեամբ ՚ի բարբառս նոցին վարժեցաք , և սկա՛յ սոքին՝ որք ոչ տեսին զայն քաղաքս , անաշխատ զնոցին ձայնս հնչեն : Աստծ է ասեն՝ արուեստ սքանչելեացս . և թէ առ- ինչ ունի աւարտել , ոչ կարեմք նկատել : ՚Ի Նա՛ռն Հոգեգալստեան :

ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, SERGIUS DOCTOR,

in the twelfth Century.

Եւ այսպիսիքս ոչ միայն ՚ի գրոցն զըր- կեալ գտանին ՚ի դիտութենէ , այլև այլոց ՚ի նոյն պարապելոց դառն դատաւորք և հա- ւաստի քննիչ բանից և բառից լինին , ոչ յօ- դուտն հայելով, այլ զկարգ բանիցն դիտե- լով : Որք եթէ սղագունիցն հանդիպիցին բանից , զերկայնն և զբազմաբանն ՚ի գո- վութիւն առնուն . և թէ երկայնագունիցն լինին լսող , և որ օրինակօքն է լցեալ , ըզ- նուազն բարւոք վարկանին և զօրաւոր : Ա՚յսմանապէս յորժամ պարզ բառից հանդի- պին , և ձկնորսացն խօսից , զնուրբն և ըզ- մնանուածոյն և զբազմաբանդակին գովեն : Եւ դարձեալ ընդդէմ նմին՝ զդիւրալուրն

և զառանց խորը բառիցն յարդեն և մեծա-
բեն ։ Ի Ներսէսեան Ընդոց Ալեքսանդրեայց ։

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, IGNACE DOCTOR.

in the twelfth Century.

Ինուլ զայս իմաստ Աստուածային քո
ըզձից պարտ համարեցայ՝ ոմն Վրիպորիոս,
քահանայապետական գլուխ, և սիւն հաս-
տատութեան Եկեղեցւոյ ։ — Վասն՝ ու-
նիմք առ այս և զհակառակորդացն զբանս,
որ ոչ սակաւս տան ամբոխումն խորհրդոցն՝
որ ի մեզ, շարժման ։ Վանզի և նոցա առ
ամենայն բան զնեբհակն մերձ դնել ։ Եթէ
երկայնագունիկ հանդիպին բանից, գովեն
իրօրս հաստանել և անցանել ։ Եթէ սուղ
ինչ բանն, իբրու ոչ պարունակող զնմաստս,
և ոչ բաւականապէս տալ զցոյցս՝ պարսա-
ւեալ լինի ։ Ընդաձեալ առ այս՝ եթէ նրբա-
գոյնս ինչ ունիցի, զպարզն առաջի դնեն իբ-
րև դիւրահասս, վասն այնորիկ և օգտա-
կարս ։ Ապա եթէ պարզագոյն ինչ, գովե-
լի և նոցա իմաստասիրացն եղանակ բանից
իբրև զօրաւորս և արուեստականս ։ Ըստ՝
այսչափ և նոցա դատեն. ոչ վասն առաջի-
կայ իրին, այլ միայն՝ զի ընտրողս և ձանա-
չողս ցուցեալ լինիցին ։ Վակ մեզ զի լինի
զանձինս անըմբռնելի ունել ի նոցա կար-
ծեացն, որքան ունիմք ուղղել՝ զմիջինն այ-
սոցիկ տեսութեանց ընտրեսցուք զբանն. ոչ
յոյժ ամիոփել, և ոչ կարի երկայնել ։

Կարձեալ՝ մի՛ ի ծածկելն փութալ, սակայն ի գեղջկացն հեռագոյնս դնել նուաստ բանից: Եւ յաղագս այսոցիկ այսչափ: Ի վերինոսն Եւթպրանին Ոսկասու:

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, GREGORY DOCTOR.

in the twelfth Century.

Եւ ոչ միայն յայսպիսի հրաշազան և զարմանագործ տեսութենէ (արարածոց) իմաստասէր հայեցողքն զՍտուածոյ փառաւորեն, այլև յայնց տեսութեանց՝ որ յոլովից ձեւի թէ պատճառք ջարի են. զի որ ընդմարմնոյ ական՝ և զհոգւոյն աչս քաց ունին, յայնցանէ՝ յորոց կուրացեալքն հոգւով ՚ի նմանին, նոքա մեծամեծ շահին: Այսու նմանութեան բժշկաց, որ բազում անգամ՚ի վնասակարայն՝ զօգտակար դեղն առնուն. որպէս յօձից առնուն զլուծիչս թունից նորա, և յայլ մահացու դեղոց՝ զաւտակչական զօրութիւնս: Եւ եթէ ախորժէք, յեղեզոց ՚ի գրչոց իրաց ստուգեցից զասացեալս: Վանզի սոսնիկ ումն հռչակելի գեղեցկութեամբ Այնտիոք քաղաքի՝ անուն Պեղագիա, որ ոչ միայն ՚ի քաղաքին, այլև յամենայն աշխարհն մերձակայ՝ տարածեալ էր համբաւ գեղոյ նորա. որ և յամենայն կողմանց վաճառոտ երիտասարդք գային առ նա: ՙԱյս յաւուր միւսմ եկեալ ՚ի քաղանեաց՝ և զգեցեալ քեհեզս և ծիրանիս, և զարդարեալ ոսկւով և քարամբք պատուականօք

զդ լուխն և զլանջն և զպարանոց ; և գրե-
լէ զամենայն մասունս մարմնոյն . և սկսու-
լեամբ աչացն , և 'ի սպիտակէ և 'ի կարմ-
րոյ զայտսն . և օծեալ անուշահոտ իւղով՝
պայր անցանէր լկտի կերպարանօք ընդ մէջ
քաղաքին՝ 'ի բազմաց յայնոսիկ հեշտացելոց
սպասաւորեալ : Ասէ Ստեփանոս ոմն՝ Ստեփա-
անուն նստեր եկեղեցականօքն հանդերձ 'ի
սրահ եկեղեցւոյն՝ ընդ որ անցանէր պոռ-
նիկն . յորմէ բազումք յողջախոհ ժառանգ-
աւորացն զարձուցանէին զդէմն 'ի տեսուլ
լենէն : Ասէ սուրբ Ստեփանոսն՝ յայր սկսու-
ցեալ հայհոյել ընդ նա . մինչ զի և բազումք
'ի տեսողացն՝ 'ի միտս իւրեանց բամբասէին
զնա, եթէ ընդ երկար նայի ընդ գեղ պոռն-
կին : Ասէ նա յանկարծակի յարուտասուս ցըն-
դեալ՝ լայր դառնապէս . իսկ մերձակայքն
որք բամբասէին զհայեցուածս նորա՝ մա-
տուցեալ հարցանէին , եթէ զինչ էր պըշ-
նուէն ընդ գեղ պոռնկին , և զինչ ողբումն :
Ասէ նա տակաւին արտասուելով պատաս-
խաներ : Ա՛յ լինձ ո՛րդեակք . վասն զի տեսի
զկինն զայն՝ զի ամենայն հնարիւք , այլապէս
և զանազան զարդուք զարդարեալ էր զինքն՝
որչափ և էր կարողութիւն . և այն վասն
մոլեկան և մեղաւոր երիտասարդացն՝ զի
նոցա հաճոյ երևեսցի , և զախտաւոր ցան-
կութիւնն նոցա շարժեսցէ 'ի տափուն կին-
քեան : Ասէ ես երկնաւոր փեսային Քրիս-
տոսի՝ որ վասն անձառ սիրոյն իւ-
րոյ որ յիս՝ յանբաւ բարձրութենէ գերակայ
փառացն խոնարհեցաւ յիմ գաղշութիւնս ,

և խաչիւ և արեամբ պնեաց ՚ի ծառայու-
թենէ մեղաց ; և սրբաբար աւազանաւն լը-
ւաց , և հոգւովն ընտրհօք զարդարեաց , և
զգեղեցկացուցիչ պատուիրանս իւր ետ և
ուսոյց , եթէ զիա՛րդ նոքօք օրըստօրէ զար-
դարեցից զամենայն մասունս հոգւոյ և մարմ
նոյ իմոյ , որո՛վ անձառելի սիրով նա յիս ըը-
նակեսցէ , և ես ՚ի նմա : Նոկ ես ըստ առա-
կողին՝ ՚ի փսխածն անդրէն դարձայ , և ընդ-
տիղին թաւալեցայ՝ յորմէ լուացայ . և զընտր-
հին զարդարանսն որ ՚ի նմանէ առի , մեղօք
աղտեղացուցի . և ո՛չ փութայայ վերստին
ապաշխարութեան ջրով լուանալ զանձն իմ ,
և պատուիրանին պահպանութեամբ զար-
դարել՝ զի հաճոյ գտայց երկնաւոր փեսայ-
ին , որ սիրեացն զիս , և զանձն իւր ՚ի մահ
մատնեաց վասն իմ . և կամ՝ զի ես ո՛չ այն-
քան ցանկամ հաճոյանալ Աստուծոյ , որ-
քան նա աշխարհի , և կամացն սատանայի :
Նա լուեալ զայս՝ զարմացան ընդ արթնու-
թիւն մտաց նորա , և ընդ անախտութիւն
հոգւոյն , և փառաւորեցին զԱստուած :
Տեսանե՞ս ահա , զի փոյթքն և արթունքն՝
և ՚ի հնաոսկարացն չահին . քայց ծոյլքն և
մեղկքն՝ բաղում անգամ ՚ի նմանին և յօգտա-
կարացն : Նոյն վասն ուղիղ հաւատոյ :

ՄԽԻԹԱՐ ԳՈՇ, MEKITAR GOSH,

in the twelfth Century,

Ի մէջ անկոց խորհուրդ եղև՝ թէ ահա արժան է թագաւորել ի վերայ մեր. և ոմանց ասացեալ զարմանքին՝ թէ քարձր է հասակաւ, և քաղցր է պատուիք: Ասէ որ թոյ հակառակեալ՝ ասէ. Ես եմ ուրախասրտին, ինձ արժան է լինել: Ասէ թզենի՝ թէ ես՝ զի քաղցրաձաշակ եմ: Ասէ դժնիկ՝ թէ ես հարկանող եմ, ինձ ի դէպ է: Եւ առաւելութեամբ իւրաքանչիւր զանձն յարդէր, և անկարօտ ասէր այլոց: Ասէ արմնւենի խոկացեալ դիտաց՝ եթէ ոչ հաւանին նոցա թագաւորել, զի զայլս ընդ իւրեանց ոչ կամէին ձոխանալ, և ասաց՝ թէ յաւէտ ինձ վայել է լինել արքայ. և ամենեքին վըկայեցին և ասեն. քարձր ես հասակաւ, և քաղցր ուղտով. բայց երկու ինչ պակաս է քեզ, զի յաւուրս մեր ոչ տաս պտուղ, և ի շինուած ոչ պատշաձիս. մանաւանդ զի քարձրութեամբ քո՝ անձաշակ բաղմոց լինիս: Եւ նա պատասխանեաց, թէ զձեզ իշխանս կարգելով այնպէս թագաւորեմ. և ի կատարեալ ժամանակացն իմոց՝ և որդւոց ձերոց թագաւորեցից: Եւ յօրինեաց զկարգ թագաւորութեանն՝ յանձն առնելով նոցա զորթ՝ գինեպաե, և զթզենի՝ հինպատոս, զդժնիկ՝ դահձապետ, և զնռնենի՝ բժշկա-

պետ, և զայլսն ի պաղոց ի դարմանս։ Ըղձ-
մնայրսն՝ ի չինուածս, զանտառս՝ յայրուսին,
զմրեհնի՝ ի բանտ, և զիւրաքանչիւր յիւրա-
քանչիւր գործ։ - Յանդիման կացուցանէ
առաքս, թէ ոչ ոք կարէ Հոխանալ առանց
անփառից, և ոչ բարձրանալ առանց անար-
ժից։ Եւ դարձեալ՝ առ ձեռն պարզևօք
ակն ունին անագան յուսոյ բազումք տերանց
իւրեանց։ Ի Պէրս Նոսկոյ։ Է։

Անագաւոր ոմն եռես տեսիլ, զի իբրև
զանձրև իջանէր աղուէս. և քարոզ հրամայ-
եաց կարդալ, եթէ ոք զնմա մեկնեսցէ տե-
սիլ, հազար տաց դահեկան։ Եւ լուեալ
այր ոմն աղքատ, և երթեալ՝ ասէ, եթէ
երիս աւուրս տացես ինձ ներումն, և յայտ-
նեցից քեզ։ Եւ ելեալ յանապատ՝ շրջէր
խոկալով։ Եւ էր անդ վիշապ. և եռես
զայրն տարակուսեալ. ասէ, զինչ ինձ տա-
ցես, եթէ զտեսիլն յայտնեցից քեզ զձա-
գաւորին։ Եւ նա ասէ. զոր ինչ խոստացաւ
Թագաւորն, կէսն քեզ եղիցի։ Ասէ վի-
շապն, երթ և ասա, թէ ժամանակ է այ-
սուհետև, զի մարդիկ նենգաւորք եղիցին
և խաբեբայք՝ իբրև զաղուէս։ Եւ երթեալ
ասաց. և հաճոյ թուեցաւ ասացեալն, զի
նման այնմ էին և մարդիկն։ Եւ եռ գՀա-
զար խոստացեալ դահեկանն. և այրն սր-
տեաց վիշապին, և ոչ դարձաւ անդրէն առ
նա։ Եւ զկնի դարձեալ՝ այլ եռես տեսիլ,
զի իբրև զանձրև իջանէր ոչխար. և Հրա-
մայեաց կոչել զայրն, զի նման աւաջնոյն
մեկնեսցէ։ Եւ նորա զինոյն լանդրեալ նե-

րուսին՝ և ամենչեր իբրև զապերախտ երթալ առ վիշապն։ Եւ գնաց զանձն պարտաւոր բերով՝ ասէ, մեղայ քեզ. յայտնեա զերկրորդս, և տաց քեզ զառաջինն և զերկրորդս։ Եւ մեկնեաց նմա, ոչ յիշելով զյանցուսին. և ասէ. երթ և ասա, թէ ժամանակ գայ, և եկեալ է՝ զի մարդիկ իբրև զոչխարս սպարզամիտք լիցեն։ Եւ երթեալ՝ մեկնեաց. և այնմ հաւանեալ՝ ետ նմա հազար ևս դահեկան։ Եւ առեալ առն՝ տարաւ վիշապին՝ ընդ առաջին և ընդ վերջինն՝ հազար դահեկան։ Ո՛կնի այնորիկ՝ դարձեալ այլ ևս ետես տեսիլ, և ահա իբրև զանձրև ինչ ներ սուսեր. և հրամայեաց դարձեալ զայրն կոչել, զի և զայն ևս մեկնեսցէ։ Եւ առն զնոյն խնդրեալ ժամանակ, և երթեալ առ վիշապն. և նա առժամայն մեկնեալ իբրև բարեկամի՝ ասէ. երթ և ասա, թէ ժամանակ է՝ զի մարդիկ յարիցեն քառնաւորք և սուսերաւորք։ Եւ եկեալ պատմեաց թագաւորին, և էառ զհազար դահեկանն։ Եւ էլ գնաց առ վիշապն. և ասէ 'ի մտի՝ թէ ընդէր այժմ թողից վիշապիս զհազար դահեկանս, և կամ զինչ հարիւր այլ ևս քերից. այլ հարից զվիշապս, և սատակեցից։ Եւ ջանաց հարկանել զվիշապն, և ոչ յաջողեցաւ նմա, զի խոյս ետ նմա վիշապն. Եւ այրն զղջացեալ՝ և խորհէր, թէ չարիս գործեցի. զի թէ այլ ևս հարկ հասանիցէ, ուրպէս եկից առ սա։ Եւ տեսեալ վիշապին զայրն սարջացեալ՝ ասաց նմա. այր գո՛ւ՝ մի՛ տրտմիր, զի ո՛չ յանձնէ ինչ արարեր, այլ

'ի բերման ժամնանակէ. զի ստելն քո՝ 'ի կեղծաւորաց ժամանակն, և ղղջանալն, և տալն զհատար դահեկանն՝ 'ի միամտաց ժամանակն, և հարկանելն զիս՝ 'ի բռնաւորաց ժամանակն: Եւ ահ ձ:

Երեմեան եւ՝ 'ի թագաւորէն կենդանեաց ցամաքայնոց՝ գալ առ նա ամենեցուն. և անյապաղ ամենեցուն ժողովեալ՝ եկին: Եւ ահ քարաձաւէ և մղեզ և խլուրդ՝ եկին և նոքա առնուլ պարգեւս. զի այնորիկ աղաւաւ կոչէր, զի ըստ իւրաքանչիւրոյն պատուիրէ: Եւ ծաղը ամենեքեան առնէին. և մեծարեաց զամենեսեան ըստ կարգի իւրեանց: Եւհարց և զնոսա, եթէ զի՞նչ սպաս լինէ ունիցիք, զի պատիւ լինէն առջիք: Եւ արսեթաւէ և մղեզ առեն. քարամուտեմք, 'ի բերդս թշնամեաց Ցեառնդ մերոյ մտանեմք, թէ յաղթել ոչ կարեմք՝ զօրս անդ հանեմք. իսկ խլուրդ ասաց, թէ 'ի քաղաքս մտանեմք՝ ականն հատանելով: Եւ այսմ հաւանեալ՝ պատուեաց և զնոսա զքաւմահեալսն 'ի բազմաց: Եւ ահ ձթ:

Օձոյն մրջեան՝ արջ փորկր, և լեզուաւ ժողովէր և ուտէր: Եւ հնարի մրջինն ստւտակել զնա. երթեալ առ պիծակ, և գոռեխ, և մեխ, և շանաձանձ, և բրիտ, և առ նմանք սոցին՝ և աղաչէ օգնել իւր աղգայինք: Յաւակցեն. հարկանեն զաչս և զլսեվիս արջուն: Եւ հարկանէ գլուխս գքաւրի, և նեխի, և որդունք ևս ծնանին. և՝ի սաստկութենէ ցաւոց զբերան քացեալ՝ գոչէր: Եւ նոցա մնալ յորովայնն՝ խոցոտին

զալևան. և նեղեալ՝ գիմէ ՚ի Հոսանս ջրոյ. և անչափ ՚ի ներքս մտեալ՝ հեղձանի։ Ասակ ՃԾԲ։

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, VARDANUS DOCTOR.

in the thirteenth Century.

Ասուրքն Աեսրոպ յօրիներ զպարսկերէն Հայերէն։ Պատանեերկու գիր առ Պատնիէլի Ասորոյ գտեալ ՚ի հին ժամանակաց, որ վասն ոչ պարզելոյն զընդարձակութիւն լեզուիս, անհոգացեալ եղև յառաջնոցն Յոյն, և Ասորի, և Պարսիկ գրով շատացեալք։ Եւ Աեսրոպ ոչ կարեր նոքօք փոխել զԱստուածաշունչ գիրս ՚ի Հայ բարբառն. վասն որոյ աղօթից տուեալ զանձն՝ գործակցութեամբ սրբոյն Սահակայ, տայ նմա Աստուած չորեքտասան գիրս՝ աջով իւրով գրոշմեալ առաքի նորա, որպէս և մեծին Մովսէսի ՚ի լեառն Սինայ, և սմա ՚ի լեառն Գալուսայ. որպէս տակաւին ցուցանի գրոշմն Աստուածապիծ վիմին, և նկարք գրերուն. և պատուի տեղին խնկովք և ջահիւք միշտ ՚ի Տաճկաց, և ՚ի Քրիստոնէից քանակեալց տեղւոյն։ Եւ զի լեալ է գիր հին Հայկազեանց Հայերէն, ՚ի ժամանակս Լևոնի արքայի զի գտաւ գրամ՚ի Կիլիկիա Հայերէն գրով գրոշմեալ զանուանն կառավարչաց Թադաւորաց Հայկազանց։ Որոց զԹերութիւնն էվից նորս մեր Ագրաս՝ ասաց

ուածախառն ընդհօք լցեալ, նորոգիչ նո-
րոյս Իսրայելի, և կարգաւորիչ: Պատմո-
ղին Հայոց:

ՅՈՎՀԱՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ, JOHN ERZENGANSIS.

in the fourteenth Century.

Պերապատիւ և դերահռչակ Հայրն մեր
ըստ հոգւոյ, և երկրորդ Ուսաւորիչ տուբք
Այկեղեցւոյ, ի զարմէ և ի ընտրեն սրբոյն
Գրիգորի փայլեալ՝ կորովամիտ և համեղա-
բան Աթոռակիսն Հայոց՝ Տէր Յերսէս
Ալայեցի, աշխատեալ վերլուծութեամբ ի
սկիզբն սրբոյ Աւետարանիս՝ գեղեցիկ և
հանճարեղ բանիւ, և դադարեալ վարդա-
պետութիւն նորա ի մուտս վարդապետու-
թեան Գրիգորի Հայոց վայրի. ոչ գիտեմ՝
եթէ այր աղագաւ եղև խափանեալ: Ա-
սեն որոյ՝ Հոյժ ի վարանս մտեալ տագնապիմ:
Ո՛վ թէ նա ի խնդրոյ եղբօր իւրոյ՝ Գրի-
գորի վերադիտողի Հայրապետական աթո-
ռոյն, գրեաց զմեկնութիւնն՝ որպէս պատ-
մի ի սկիզբն նախերգութեան նորին, և
ինքն իսկ յետոյ յաջորդեաց զաթոռ Աթո-
ղիկոսութեան սմա եօթն, ապա ընդդէմ ե-
ղև Գերի մնացեալ Աստուածայինն գործոյս
այսորիկ գործառնութիւն: Ո՛ւ Հոյժ հե-
տաքրքիր եղեալ՝ ի ստոյգ պատճառէ հաս-
մանն վերապեցի: Ո՛անզի ոմանք զմիտն ա-
սացին խափանումն. և այլք զհոգ Հայրա-
պետական աթոռոյն. և ակն եթէ՝ գրեաց,

և չէ ՚ի միջի : Այլ զոքա ինձ ոչ եղեն հա-
ւանելի : Այլ թէպէտ ոմանք նախ քան զմեզ
ձեռնարկեցին գրեալ ՚ի վերայ շարադրու-
թեան նորին , սակայն ոչ էր կարգաւոր՝ որ-
պէս Աբգոյն . այլ՝ հատակոտոր արարեալ
զբանս առաջինն Եկնչաց . նաև զննաբա-
նութիւն Աւետարանին արտաքս մերժեալ .
ուստի ո՛չ գայր դիւրաւ յիմացումն ընթեր-
ցողացն : Յաղագս որոյ ես նուաստս ՚ի
Վրկիատոս , և յետինս յորդիս Սիոնի՝ ապի-
կար ոգիս Յովհան Երզնկացի՝ սպասաւոր
բանի , բնակեալ ՚ի վիճակ սուրբ Առաքե-
լոյն Թադէոսի՝ ՚ի վանս Նործորու կոչե-
ցեալ , ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածած-
նիս . այլև ժողովեալ առ մեզ բանասէր ան-
ձինք ՚ի յուսումն կրթութեան Աստուածա-
շունչ տառից լսելութեան . յորոց յորդոր-
մանէ , և ՚ի փափաքելի ինդրոյ՝ եդեալ ՚ի
մտի առնել հաւաքումն մեկնութեան սրբ-
բոյ Աւետարանին Մատթէի՝ ընդոլով զթե-
րի նորին ըստ կարողութեան իմում , շա-
հեալ և օգտեալ յառաջինն Աբգոյն : Այլ ի՛
զի՝ ՚ի ծագմանէ նշուլից ընորհաց վերոա-
սացեալ առնն Աստուծոյ ՚ի միտս ունէր , դի-
տութք տեսութիւնս սիրատածութս յանցնիւր
տեղի . խառնելով զնսեմամտեսակ բանիցս
ազգութիւն՝ ընդ չքնաղագիտ և լուսա-
տեսակ իմաստից պայծառութիւն : Այս ա-
ւանդեցաք Մեր մերոյ Սիոնի փարթամու-
թիւն , և որդւոցն նորին անխոնջ վաստա-
կասիրաց՝ ՚ի հրճուանս հոգևոր խրատնու-
թեան , միանդամայն և յառաւոտութիւն մը-

տաց և բանի. յաւելուած վարկանելով զգ-
տաժանութիւն կաթի քրտանցս մերոց՝ առ ըն-
դարձակութիւն անդնդական խորոց լսմնու-
թեան. գիտելով՝ եթէ Պաւղոսի ընդհկ
վարձս ըստ անկելոյն, և Պետրոսի ըստ ո-
ւղելոյն: Մաս որոյ աղաչեմ զՔրստուա-
ծաբան ընթերցողդ, և զկայելողդ այս
փոքրատեսիլ և ընչին նուիրաց ընծայի՝ որ
ի սուրբ Նկեղեցի. վստահութեանս մե-
րում՝ ներողս լինել. և զսխալանս մեր՝ որ
աստ, ի բառս և ի տեսութիւնս, հարա-
զատ սիրով ուղղել: Ոչանգի քնաւորեալ կ
սէր զբազմութիւն եղբօր յանցանաց ծածկել. և զաշխատանս երկանց մերոց՝ ձեր օգ-
տելոյն քաւել. և զմեզ հանդերձ մերովքն
ծնողօք հոգևորօք և մարմնաւորօք՝ ի Ջե-
րուսէի բարիսն յիշատակել: Եւ արդ՝ եղև
գրութիւն սորա ի թիւ Մարդեղութեան
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ի հա-
զար երեք հարիւր և վեշտասան. որոյ զօ-
րութեամբն քաւեն հարցուք զբանիս: Յո-
ւոյաբան Մէին. Մոռնէ:

INDEX

	Page.
Grammar	1.
Alphabet	2.
Syllable	4.
Familiar Abbreviations	5.
Word	6.
Noun	6.
Declension	12.
Adjective	23.
Middle Nouns	24.
Pronoun	30.
Verb	47.
Participle	52.
Conjugations of the Verbs	57.
Conjugations of the Irregular Verbs	79.
Verbs Impersonal	95.
Preposition	97.
Adverb	102.
Conjunction	112.
Interjection	114.
Syntax	115.
Accents	136.
Punctuation	137.
The letters usud as the Numbers	138.
A Collection of Substantives	139.
A Collection of Verbs	165.
Exercises in the Armenian Language	175.
Select Pieces from the Armenian Writers	213.

		ERRATA,	CORRECTA.
Page.	*Line.*		
5.	9.	in stead	instead
9.	13.	an Abbes	an Abbess
10.	2.	percieved	perceived
44.	25.	‘ן־מקוץ	‘ן־מקוֹ .
81.	4.	thou putst	thou put'st
203.	23.	the royal of	the royal city of

Due Date

8 SEP. 1961

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015